

Miraç Hadisinin Şerhi
MİRAC TAKİ SİRLAR

Muhammed Takî Misbah

Miraç Hadisinin Şerhi
MİRAC TAKİ SİRLER

Çeviri
Yusuf Tazegün

Miraç Hadisinin Şerhi
MIRAÇTAKÎ SİRLAR

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı
Sertifika No: 24887

ISBN: 978-605-5030-18-6

1. Baskı: İstanbul, Kasım 2014

Önsöz Yayıncılık: 31
İrfan: 5

Kitabın özgün adı: Râhiyân-i Kûy-i Dust /Şerh-i Hadîs-i Mî'râc

Yazar: Muhammed Takî Misbah

Çeviri: Yusuf Tazegün

Yayın Yönetmeni: Önder Türkeli

Yayına Hazırlayan: Ersan Güngör

Sayfa Düzeni: DBY Ajans

Kapak Tasarımı: Sercan Arslan

Baskı / Cilt:

Step Ajans Matbaacılık (Sertifika No: 12266)

Göztepe Mah. Bosna Cad. No: 11

Bağcılar/İstanbul - Tel: 0212-4468846

© Önsöz Yayıncılık, 2014

Bu kitabın tüm yayın hakları, Önsöz Yayıncılık'a aittir. Kitabın tamamı ya da bir bölümü izinsiz olarak hiçbir biçimde çoğaltılamaz, dağıtılamaz.

Akşemsettin Mah. Akdeniz Cad. No: 74/3 Fatih/İstanbul

Tel.-Faks: +90 212 534 30 16

www.onsozyayincilik.com.tr • bilgi@onsozyayincilik.com.tr

İçindekiler

Takdim	9
--------------	---

Birinci Bölüm: Miraç Hadisi.....	11
----------------------------------	----

İkinci Bölüm: Tevekkül ve İlahî Kadere Hoşnutluk.....	27
---	----

• Kuran’a Göre Tevekkül Gerçeği	28
• Masumların Beyanında Tevekkül.....	33
• Allah’a İmanın Şartı; Tevekkül	37
• Tevekkül ve Çalışmanın Gerekliliği.....	38
• Hz. İbrahim’in Allah’a Olan Tevekkülü.....	42
• Tevekkül ve İlahî Kadere Hoşnutluk.....	43
• Allah’ın İnsan İçin Hep İyilik İstemesi	47

Üçüncü Bölüm: İlahî Aşk ve Ona Ulaşanların Özellikleri.....	53
--	----

• Allah’ın Sevdiği Kimseler.....	54
• İlahî Aşkın Yolu	56
• Allah Dostlarının Özellikleri	60
• Mü’minlerin Sevinç ve Mutlulukları.....	63

• Zâhid ve Takvâlı Olmanın Yolu	65
---------------------------------------	----

Dördüncü Bölüm: Cennet Ehlinin Özellikleri

• Dört Özellik	71
• Açlıktan Maksat.....	73
• Açlık ve Susmanın Faydaları.....	74

Beşinci Bölüm: Namazın Hikmeti ve Önemi

• Namazın Hakikati	80
• Namazın Önemi	82
• Namaz ve Allah'ın Azametini Düşünmek.....	86

Altıncı Bölüm: Allah Dostlarının Farklılığı.....

• En Büyük Lezzet; Allah'ı Anmak.....	95
---------------------------------------	----

Yedinci Bölüm: Fakirleri Sevip Onlarla Dost Olmak

• Allah'ı Seven Fakirlerin Özellikleri	102
• Fakirlik ve Zenginlik Bir İmtihan Vesilesi	104
• Fakirlerle Oturup Durmak.....	109

Sekizinci Bölüm: Nefsin İsteklerine Boyun Eğmemek..

• İnsan ve Nefsanî İstekler	117
-----------------------------------	-----

Dokuzuncu Bölüm: Dünya ve Dünya Ehlinin

Kınanışı.....	127
---------------	-----

• Dünya Ehli ve Ahiret Ehli Olanlar	128
• Dostluk ve Düşmanlık Ölçüsü; İslâm	134
• Dünya Ehlinin Özellikleri	134

Onuncu Bölüm: Ahiret Ehlinin Özellikleri.....143

- Âlimlerin ve Allah Dostlarının En Belirgin Özelliği....145
- Allah Dostları ve Onların Allah'ı En Duru Şekilde Tanımaları159
- Allah'ın, Dostlarına Olan İnâyetleri170

On Birinci Bölüm: Zâhidlerin Makamı177

- Zâhidlerin İbadet ve Kullukları.....177
- Allah'a İbadetin Kısımları180
- Allah'a Ulaşmak İçin Atılacak İlk Adım.....184

On İkinci Bölüm: Oruç ve Sükûtun Önemi189

- Allah'a Ulaşma Yolu O'na İtaatten Geçer189
- Allah Dostunun Gönlünü Diriltten191
- Orucun Üç Önemli Faydası194

On Üçüncü Bölüm: Yakîne Ulaşmış Kulun Allah'ın Huzuruna Çıkışı.....199

- Allah'a Yönelişin Sonucu; Dünyayı Önemsememek ...203
- Mü'minin En Büyük İsteği; Allah'ın Rızası204

On Dördüncü Bölüm: Mutlu ve Ebedi Yaşamın Sırrı....209

- Mutlu Yaşamın Özellikleri.....210
- Ebedi Yaşamın Özellikleri.....215

On Beşinci Bölüm: Allah'ın, Dostlarına Lütufları221

- Mü'minin Sadece Allah'ı ve O'nun Nimetlerini Düşünmesi223
- Kalp Gözü Açılan Mü'minin Dünyaya Bakışı.....225
- Rıza Makamına Ulaşanların Üç Özelliği229

On Altıncı Bölüm: Allah'ın Sevdiği Özellikler.....	233
• Hedef Sadece Allah'a Ulaşmak Olmalı	234
• Hz. Muhammed'in Üstün Oluşu	237
• Az Yemenin ve Az Konuşmanın Faydaları.....	239
• Hakkıyla İbadet Edenlerin Özellikleri	241
• Allah'ı Sevenlerin Özellikleri	243
• Zühd ve İbadetin İlahî Aşkla Bağı	245
• Ağlamak ile Allah Sevgisi Arasındaki Bağ.....	247
• Âlimler ve Fakirlerle Arkadaşlığın Önemi	249
Dizin	253

Takdim

“Bir gece, kendisine âyetlerimizden bir kısmını gösterelim diye (Muhammed) kulunu Mescid-i Haram’dan, çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksâ’ya götüren Allah noksan sıfatlardan münezzektir; O, gerçekten işitendir, görendir.” (İsrâ: 1)

Hicret’ten 3 yıl önceydi. Allah Resûlü’ne yapılan ezâ ve cefânın dozu iyice artmış, Müslümanlara yapılan zulüm ve işkenceler son haddine ulaşmıştı. Tüm bu fiziksel ve psikolojik baskılarla birlikte Resûlullah, eşi Hz. Hatice ve en büyük hâmisî Hz. Ebû Tâlib’i de kaybetmişti. Sıkıntıların yaşandığı bu günlerde Kâinatın Efendisi, varlık âleminin gülü ve eşref-i mahlûkat Peygamber Efendimiz Miraç ile şereflendirilmişti.

O’nu yerler görmüştü. Dağlar, taşlar O’nun hürmetine ayağa kalkmış, ova-oba kemâl-i hürmetle yerlere serilmiş, ağaçlar en güzel meyvelerini O’nun için hazırlamış ve insanlardan mü’min olanlar O’nun mübarek cemalinde kaybolmuştu. Şimdi bu Güzeller Güzeli’ni görme sırası gök ehline; ruhanîlere, meleklerle ve geçmiş peygamberlere gelmişti. Böylece gökler ötesi yolculuk, kâinatın içinden kâinat ötesine bir yolculuk başlamıştı.

Resûlullah yatsı namazını kıldıktan sonra biraz dinlenmek istedi, o esnada Cebrail gelerek şöyle dedi: “Ey Allah’ın

Resûlü! Uzun bir yolculuğa çıkacaksın, Burak'a binerek varlık âleminin değişik yerlerine gideceksin." Mekke'den, Mescid-i Aksa'ya oradan da gökler ötesine gidilmeye başlandı.

Allah en mükerrem meleğini, en mükerrem kuluna mihamdar yapmış; bu kutlu seyahatte Cebrail, Peygamber'e rehberlik etmişti; fakat bir noktaya gelindi ki, artık o bile ilerleyemiyordu. Artık O (s.a.a.) , "Kâb-ı kavseyni ev ednâ"ya ulaşmıştı. Arş-ı Alâ'da, Yüce Allah'ın huzurunda; Ahmed olarak Rabbin sohbetine nail olmuştu.

Ve o sohbet, içinde ne sırlar barındırmakta, her kulu miraca yükseltecek nasıl da aşkın öğretileri muhteva etmektedir. Öyle ki, gelmiş geçmiş en güzel ahlak dersi niteliğindedir. Rabbu'l-âlemin'in o İsrâ gecesinde kuluna buyurdukları, dönüş sonrasında Peygamber tarafından Hz. Ali'ye bildirildi ve Hz. Ali tarafından da en has ashabına.

Bu sohbette uygulanması istenilen emir ve yasaklar, başlı başına bir seyr-i sülûk talimatıdır. En kısa ve öz bir şekilde anlatılan irfan dersidir. Miraç hadisi sadece Allah'a olan aşktan bahsetmektedir: Bu aşka nasıl ulaşılır, bu yoldaki hangi engeller kaldırılmalıdır, Allah aşkı nelerle uyuşur, nelerle uyuşmaz ve bu aşkın insana kazandırdıkları nelerdir.

Son olarak; bu kitabın tercüme, tashih, basım ve dağıtım aşamalarında emeği geçen herkese çok teşekkür ederiz. Ayrıca kıymetli okuyucularımızdan kitap hakkındaki değerli görüş ve yapıcı eleştirilerini, sonraki baskılarda değerlendirmek üzere bizimle paylaşmalarını umuyoruz.

Büyük cihad alanında atılan bu küçük adımın, Rabbimiz tarafından makbul ve Ehl-i Beyt öğretilerine susamış insanlara faydalı olması umuduyula...

Birinci Bölüm

Miraç Hadisi

Arz etti: Rabbim, katındaki en faziletli amel hangisidir?

Buyurdu: Benim için en faziletli amel, kulumun bana tevekkül edip, verdiğim her şeye razı olmasıdır.

Ey Ahmed! Dört grubu sevmek bana vaciptir: Birbirlerini benim için sevenler, benim için benim sevmediklerimle ilişkisini kesenler, benim için birbirleriyle dostluk kuranlar ve sadece bana tevekkül edenler. Benim sevgime bir sınır yoktur, ne zaman bir belirti göndersem, peşi sıra başka bir belirtiyi de onlar için gönderirim.

Dostlarım, kendilerine baktığım gibi, onlar da benim kullarıma bakarlar, ihtiyaçlarını halka götürmezler. Karınları asla haram malla dolmaz, dünyadaki sevinçleri benim zikrim, sevgim ve onlardan hoşnut olmamdır.

Ey Ahmed! Eğer insanların en çok sakınanı olmak istiyorsan, dünyaya karşı ilgisiz, ahirete karşı ise çok istekli ol.

Arz etti: Rabbim, dünyaya karşı nasıl ilgisiz olabilirim?

Buyurdu: Dünyadan sadece günlük yemeni, içmeni, elbiseni al, yarın için de bir şey biriktirme ve sürekli beni zikret.

Arz etti: Rabbim, seni sürekli nasıl zikredebilirim?

Buyurdu: İnsanlardan uzak dur, dünyanın tatlılarını, acılarını bırak, evini ve mideni tamamen dünyadan boşalt. Ey Ahmed! Çocuklar gibi olmaktan sakın; onlar sarıyı, kırmızıyı gördüler mi hemen seviyorlar, tatlı veya ekşi bir şey verildi mi de hemen kanıyorlar.

Arz etti: Rabbim, bana, onunla sana yaklaşabileceğim bir amel göster.

Buyurdu: Geceni gündüz, gündüzünü de gece karar kıl.

Arz etti: Bunu nasıl yapayım?

Buyurdu: Geceleri uyuma ve namaz kıl, gündüzleri de karnını doldurma, aç bırak.

Ey Ahmed! İzzet ve celâlime andolsun ki, hangi kulum şu dört özelliği kendisinde toplarsa onu cennete yerleştireceğim: Dili faydasız sözleri söylemekten korumak, kalbi şeytanın vesveselerinden muhafaza etmek, her an kendisini gördüğümü bilmek ve açlığı göz nuru olarak kabul etmek.

Ey Ahmed! Keşke susmanın ve açlığın ne kadar tatlı, faydalarının da ne kadar çok olduğunu bilseydin.

Arz etti: Rabbim, susmanın ve açlığın faydaları nelerdir?

Buyurdu: Hikmet, kalbin kontrolü, bana yaklaşma, her zaman hüznü olma, insanların arasında kanaatli olma, her zaman hakkı söyleme ve geleceğin zorluk mu yoksa rahatlık mı getireceği endişesinde olmamak.

Ey Ahmed! Kululum bana en yakın olduğu anı biliyor musun?

Arz etti: Hayır Rabbim.

Buyurdu: Kulum aç olduğu ve bir de secdeye kapandığı zaman, bana en yakın olduğu andır.

Ey Ahmed! Kullarımdan üç gruba çok şaşıyorum: Namaza durup namaz kılarken kime el açtığını ve kimin karşısında durduğunu bildiği halde yine de uyuklayan, bugün yiyecek ufacak bir şeyi olduğu halde yarın ne yiyeceği endişesinde olan ve benim ondan razı olup olmadığını bilmediği halde sürekli eğlenip, gülen kimselere.

Ey Ahmed! Cennette inci ve zümrütlerden üst üste kurulmuş, tek parça halinde saray bulunmaktadır. Orada sadece benim özel kullarım yaşar. Her gün yetmiş defa onlara bakar ve onlarla konuşurum, her konuştuğumda da mülkleri yetmiş kat çoğalır. Cennettekiler meyveler ve şaraplarından lezzet alırken onlar benim zikrim, sözüm ve onlarla konuşmamdan keyif alırlar.

Arz etti: Rabbim, bu özel kullarının nişanesi nedir?

Buyurdu: Onlar sürekli kendilerini kontrol ederler; dillerini boş sözler söylemekten ve midelerini de fazla yemeden korurlar.

Ey Ahmed! Benim sevgim, fakirleri sevip onlara yaklaşan ve onlarla birlikte olanadır.

Arz etti: Rabbim, fakirler kimlerdir?

Buyurdu: Aza razı olan, açlığa sabreden ve rahatlık anında da şükredenlerdir. Açlık ve susuzluklarından dolayı şikâyet etmezler. Dilleriyle asla yalan söylemez ve Rablerine de gazaplanmazlar. Onlar öyle fakir kimselerdirler ki, kaybettikleri için üzülmez ve kazandıkları için de sevinmezler.

Ey Ahmed! Benim sevgim fakirlerin sevgisidir. Öyleyse fakirlere yaklaş, onların toplantılarına katıl, zenginlerden

ve onların toplantılarından da uzak dur, zira fakirler benim dostlarımdır.

Ey Ahmed! Kendini güzel elbise, leziz yemekler ve yumuşak yatakla süsleme; çünkü nefis, şerlerin sığınağı ve her türlü kötülüğün arkadaşıdır. Sen onu Allah'a itaat etmeye çağırırken o da seni sürekli günaha çağırır.

Allah'ın sevdiği şeyleri yapmada sürekli sana karşı gelir ve Allah'ın sevmediği işleri yapmak istediğinde ise hemen sana itaat eder. Doyduğunda tuğyan eder, aç olduğunda sızlanmaya başlar, yoksulluk anında öfkeli, zengin olduğun zaman da pek gururludur, büyüdüğünde unuttur, emniyete kavuştuğunda gaflet eder ve şunu bil ki, nefis şeytanın en yakın arkadaşıdır. Nefs çok yiyen ama uçamayan deve kuşu, bir de rengi güzel ama tadı acı olan karpuz benzer.

Ey Ahmed! Dünyadan ve dünya ehlinde nefret et, ahiret ve ahiret ehlini ise sev.

Arz etti: Rabbim, dünya ehli ve ahiret ehli kimlerdir?

Buyurdu: Dünya ehlinin özellikleri şunlardır; onların yemesi, gülmesi, uykusu ve öfkesi çoktur, fakat çok az razı olurlar. Birine kötülük ettiklerinde özür dilemez, birisi de onlardan özür diledi mi kabul etmezler.

Dünya ehli; itaat anında tembel, günah anındaysa pek cesaretlidirler. Onlar; arzuları uzun, ecelleri yakın ve kendilerini hesaba çekmeyenlerdir. Başkalarına faydaları azdır, çok konuşur, az korkarlar, yemek anındaysa çok sevinirler. Kuşkusuz dünya ehlinde olan birisi; rahatlığa kavuştu mu şükretmez, zorluğa düştü mü de sabretmez. İnsanların güzel işlerini küçümserler, yapmadıkları halde kendilerine nispet verip övünürler, kendilerinde olmayan şeyleri

iddia eder, isteklerini hep dile getirir ve başkalarının hatalarını söylerler.

Arz etti. Rabbim, bütün bu kötü sıfatların hepsi dünya ehlinde var mı?!

Buyurdu: Ey Ahmed! Şüphesiz dünya ehlinin ayıbı çoktur, en başta da onlar cahil ve ahmaktırlar. İlim öğrendikleri kimseye karşı alçak gönüllü olmazlar. Kendilerini çok akıllı zannederler, oysaki onlar âriflerin yanında cahillerdir.

Ey Ahmed! Hayır üzere olan ahiret ehlinin yüzleri ince, hayâları çok, akılsızlıkları az, faydaları fazla ve hileleri azdır. Kimse onlardan bir zarar görmez, insanlar onlardan rahatta, nefisleriye onların elinden zordadır. Ahiret ehlinin sözleri ölçülüdür, nefislerini hesaba çeker ve onu azarlar. Gözleri uyur; ama kalpleri uyumaz. Gözleri ağlar kalpleri zikreder, başkaları gafiller olarak yazılırken onlar zikredener olarak yazılırlar.

Ahiret ehli olan kimseler; bir nimete ulaştılar mı hemen başında hamd, sonunda da şükrederler. Duaları Allah'ın katına yükselir, sözleri O'nun yanında işitilir. Melekler de onlarla sevinirler. Ettikleri dualar hicapların altında döner durur, Allah onların seslerini duymayı, annenin yavrusunu sevmesi gibi sever.

Ahiret ehlini, bir göz açıp kapayıncaya kadar bile olsa hiçbir şey Allah'tan alıkoyamaz, onlar çok yemek, çok konuşmak ve çok elbise istemezler. Başkaları onlar için sanki ölüdür, ama Kerîm olan Allah onlar için hep diridir ve asla ölmez. Kendilerine sırt çevirenleri büyüklükleriyle çağırır, kendilerine gelenleri de lütuflarıyla kabul ederler. Dünya ve ahiret onlar için eşit olmuştur.

Diğer insanlar ömürlerinde bir defa ölürlər, ama ahiret ehli her gün nefisleriyle mücadele etmelerinden, hevâ ve heveslerine karşı gelmelerinden ve damarlarda dolaşan şeytanla yaptıkları cihat nedeniyle her gün yetmiş defa ölürlər. Bir rüzgâr bile esecek olsa onları titretir, lakin benim karşımda durduklarındaysa sapasağlam, birbirine kenetlenmiş binalar gibidirler. Bir an dahi benden başkasını düşünerek gafil olmazlar.

İzzet ve celalime yeminler olsun ki, hiç şüphesiz onu (Allah'a ulaşmış, ahiret ehli kimse) mutlu bir hayatla dirilteceğim. Ölüm anı geldiğinde canını almak için Azrail'i yahut başka bir meleği göndermem, bizzat kendim canını alırım. Sonra göklere, bütün kapılarını onun için açmasını emrederim ve onunla aramda olan bütün hicapları kaldırırım.

Cennete ve hurilere onun için süslenmeyi, meleklerle onu karşılamak için sıraya girip selamlamalarını, ağaçlara meyvelerini vermeyi, meyvelere de onun için dökülmelelerini emrederim.

Arşın altında olan rüzgârlardan bir rüzgâra emredeceğim ki, kâfur ve ezfer miskinden olan bir dağı yükseltsinler ve ateşi olmayan bir odunla onu dumanlandırsınlar. Onunla kendi aramda bir engel olmaksızın, cennete yerleştirmelerini emrederim.

Onun ruhunu aldığımdaysa şöyle derim: Hoş geldin, dergâhımıza mutlulukla gir. Lütfumla yücel, sana rahmetimi ve sürekli nimetler içerisinde sonsuza kadar kalacağın cennetleri müjdeliyorum. Hiç şüphesiz en büyük mükâfat yalnızca Allah'ın yanındadır.

Ey Peygamber'im! Keşke meleklerin nasıl da bu mü'min kulumun ruhunu birbirlerine verdiklerini görseydin.

Ey Ahmed! Şüphesiz ahiret ehli Rablerini tanıdıktan sonra, yemek onlara lezzet vermedi ve hatalarını anladıktan sonra hiçbir musibet onları meşgul etmedi. Hatalarına ağlarlar, nefislerini kınar onu sevindirmezler, şüphesiz ahiret ehlinin rahatlığı ölümledir. Ve ahiret, âriflerin rahatlığa kavuşmasıdır. Gözyaşları sırdaşları olmuştur. Oturup durdukları kimseler, sağlarında ve sollarında yürüyen meleklerdir. Onların münacatı, arşların üzerindeki azamet sahibi Allah'ladır. Şüphesiz ahiret ehlinin kalpleri gönüllerinde sıkılmıştır. Şöyle derler: “Ne zaman fenâ evinden, bekâ evine kavuşacağız?”

Ey Ahmed! Acaba zâhidlerin benim yanımdaki mükâfatının ne olduğunu biliyor musun?

Arz etti: Hayır Rabbim, bilmiyorum.

Buyurdu: İnsanlar dirilip hesaba çekildiklerinde, onlar bundan güvendedirler. Ahirette zâhidlere vereceğim en küçük mükâfat, cennetin bütün anahtarlarıdır, onunla istedikleri cennet kapısını açarlar. Kalp gözleriyle bana bakmalarını sağlarım ve onlarla konuşmamla en güzel şekilde nimetlendiririm. Onları doğruluk makamında oturtur, sonra dünyada zahmete düştükleri şeyleri hatırlatırım.

Onlar için dört kapı açarım. Bir kapıdan onlara katımdan sabah, akşam hediyeler gelir. Diğer kapıdan rahatlıkla ve istedikleri şekilde bana bakarlar. Başka bir kapıdan cehennem hakkında bilgi alırlar ve zalimlerin nasıl azaba uğradıklarını görürler. Dördüncü kapıdan da huriler gelir.

Arz etti: Anlattığın bu zâhidler kimlerdir?

Buyurdu: Zâhid, yıkıldığında üzüleceği bir evi, öldüğünde onu üzecek bir evladı, kaybettiğinde kederleneceği bir şeyi

ve bir göz açıp kapayıncaya kadar bile onu Allah'tan alıko-
yacak bir tanıdığı olmayandır. Onun hesabını veremeyeceği
fazlaca bir yiyeceği ve yumuşak bir elbisesi yoktur.

Arz etti: Acaba bunlar benim ümmetime de verilecek mi?

Buyurdu: Ey Ahmed! Bu mükâfat, peygamberlerin ve se-
nin ümmetinden yahut başka ümmetlerden olan siddiklarla,
şehidlerin derecesidir.

Arz etti: Allah'ım! Benim ümmetimin zâhidleri mi çok,
yoksa İsrail oğullarının ki mi?

Buyurdu: İsrailoğullarının zâhidleri senin ümmetinin
zâhidlerine göre beyaz inekte bulunan siyah bir tüy gibidir.

Arz etti: Bu nasıl olur, hâlbuki İsrailoğullarının sayısı çok
daha fazladır.

Buyurdu: Çünkü onlar kesin bir şekilde inandıktan sonra
şüpheye düştüler ve kabul ettikten sonra inkâr ettiler.

Resûlullah (s.a.a) şöyle buyuruyor: “Allah’a çok şükür
ettim, onların korunması, hayırlara ulaşip Allah’ın rahmetine
vasıl olmaları için dua ettim ve Yüce Allah’a şöyle arz ettim:
Allah’ım! Onları koru, razı olduğun dinde sağlam kıl, sonra-
sında şüphe olmayan bir iman nasip et, bir daha günaha rağ-
bet etmeyecekleri takvâ ve hiçbir zaman gaflete düşmemeleri
için de korku ver. Onlara sonrasında cehaletin olmadığı ilim,
ahmaklığın olmadığı akıl, uzaklığın olmadığı yakınlık, kalp-
lerini katılaştırmayacak huşû, seni unutturmayacak zikir, al-
çaklığın olmadığı bir yücelik ve sabırsızlığın olmadığı bir sa-
bir nasip eyle. Rabbim! Onlara öyle bir hilm nasip et ki, ondan
sonra acelecilik olmasın. Kalplerini hayâyyla doldur ki, her an
senden utansınlar, onlara dünyanın zararını, nefislerinin afe-

tini ve şeytanın vesveselerini göster, sen benim içimde olanı en iyi bilersin, çünkü sen gaybı çok iyi bilirsin.”

Buyurdu: Ey Ahmed! Hep takvâli olmaya çalış; çünkü takvâ, dinin başı, ortası ve sonudur, insan ancak gûnahtan kaçınarak bana yaklaşabilir.

Ey Ahmed! Gûnahtan uzak durmak dinin direği, mü'minin süsüdür. Bineni kurtaran, binmeyenin de boğulduğu bir gemiye benzer, öyleyse dünyadan yüz çeviren zâhid sadece gûnahtan kaçınarak kurtuluşa erişebilir.

Ey Ahmed! Şüphesiz gûnahtan sakınmayla kulun yüzüne ibadet kapıları açılır ve böylece insanların içinde değerli ve Allah'a yakın olur. Kulum bana saygı gösterip, huşû ettiğinden dolayı beni tanıdı ve bana saygı gösteren kuluma her şey saygı gösterdi.

Ey Ahmed! Zâhidlerin yüzleri geceleri ibadetin zorluğundan, gündüzleri de oruçtan sararmıştır ve dilleri Yüce Allah'ı anmaktan yorgun düşmüştür. Sinelerindeki kalpleri çok susmaktan dolayı delik deşiktir. Var güçleriyle çalışıp çabalamaktadırlar; bütün bu gayretleri cehennem ateşinden korktukları veya cennete olan iştiaklarından değildir. Onlar göklerin ve yerin melekûtuna bakarlar, sonuçta münez-zeh olan Allah'ı ibadete layık görürler.

Ey Ahmed! Suskunluğunu koru, çünkü en diri kalp sâlihlerin ve susanların kalbidir. En kötü ve ölü kalp ise boş yere çok konuşan kimselerin kalbidir.

Ey Ahmed! İbadet on kısımdır ve bunun dokuzu helal rızık elde etmek için çalışmaktır. Eğer yiyecek- içeceğin helalinden olursa işte o zaman benim korumam ve sığınacağım altındasın demektir.

Arz etti: Rabbim, ibadetin ilki nedir?

Buyurdu: Sükût etmek ve oruç tutmaktır.

Arz etti: Rabbim, orucun faydaları nelerdir?

Buyurdu: İlk faydası hikmettir. Hikmet peşi sıra tanımayı getirir, tanıma da yakîni doğurur ve kul yakîne ulaştı mı, zorlukla mı yoksa rahatlıkla mı sabahladığı onun için önemli olmaz.

Mü'min kulun ölüm anı gelip çatığında; ölümün acısını, elem ve korkusunu ona kolaylaştıracam, öyle ki rahatça cennete doğru yükselecek.

Ölüm meleği ona indiğinde şöyle der: “Merhaba, ne mutlu sana, Yüce Allah seni beklemektedir. Ey Allah’ın dostu! Bil ki amelinin yükseldiği kapılar, namaz kıldığın yerler ve secdegâhın sana ağlamaktadır.”

Kul şöyle der: “Allah, benim için neye razıysa ben de ona razıyım, onun her türlü ikramıyla hoşnudum.”

Kılın yağdan rahatça çıkması gibi, mü'min kulun da ruhu bedeninden öyle çıkar ve melekler başucunda sıraya geçerler. Meleklerin ellerinde Kevser suyu ve şarap kadehleri vardır. Onlarla ruhunun susuzluğunu giderirler, böylece ölmün bütün elem ve acıları giderilmiş olur.

Sonra ona büyük müjdeler verirler ve şöyle derler: “Tertemizsin ve gideceğin yer de tertemiz. Artık bundan sonra aziz, kerim, sevgili ve yakın olan Allah’ın misafirisin.”

Mü'minin ruhu meleklerin ellerinden uçar ve bir göz açıp kapamadan daha kısa bir sürede Yüce Allah’a doğru yükselir. Onunla Allah arasında ne bir engel, ne de bir perde kalır ve azamet sahibi olan Allah ona müştaktır. Çok geçmeden

arşın sağında bulunan bir çeşmenin başına oturur ve ona şöyle denir: “Dünyayı nasıl bırakıp geldin?”

O da der ki: “Rabbim! İzzet ve celaline yemin ederim ki, beni yarattığın günden beri ben senden korkarım, dünyayı tanımam bile.”

Allah da şöyle buyurur: “Doğru söyledin kulum, senin bedenin dünyadaydı, ama ruhun sürekli benimleydi. Ben senin aşıkârda ve gizlide olan her şeyini bilirim. Benden ne istersen sana onu vereceğim, ne arzu edersen ikram edilecektir, işte cennetim, işte benim yerim yerleş oraya.”

Mü'min kulun ruhu şöyle der: “Rabbim! Kendini bana tanıttın ve böylece ben hiç kimseye muhtaç olmadım. Senin hoşnutluğun eğer benim parça parça olmamda, bir insanın öldürülebileceği en kötü şekilde öldürülmemde ve en kötü işkencelere maruz kalmamdaysa kesinlikle senin bu hoşnutluğun benim içim her şeyden daha sevimlidir. Ben nasıl olur da kendini beğenmiş olabilirim? Sen beni yüceltmeseydin ben zelil olurdum, yardım etmeseydin kesinlikle yenilirdim, sen beni güçlü kılmasaydın ben hep güçsüz kalırdım. Ben ölüydüm, beni diriltten senin zikrin olmuştur. Eğer senin settariyetin olmasaydı ilk günah işlediğim anda rezil rüsva olmuştum. Allah'ım! Nasıl olur da senin hoşnutluğun için çalışmayayım? Oysaki sen benim aklımı kemale erdirdin. Kemale ulaşmış akıl sayesinde, hakkı bâtlı, iyiyi kötüyü, bilgiyi cehaleti, aydınlığı ve karanlığı bir birinden ayırarak seni tanıdım.”

Cenabı Hak şöyle buyurur: “İzzet ve celalime yeminler olsun ki, hiçbir zaman seninle kendi aramda bir engel kılmayacağım. İşte sevdiklerime böyle davranırım.”

Ey Ahmed! Hangi hayatın daha mutlu ve kalıcı olduğunu biliyor musun?

Arz etti: Hayır Allah'ım, bilmiyorum.

Buyurdu: Mutlu yaşam; beni hatırlamaktan alıkoymayan, verdiğim nimetleri unutturmayan, hakkıma bilgisiz kılmayan ve gece gündüz sürekli benim rızam için yaşanan hayatır.

Kalıcı ve ebedi yaşam ise şudur: İnsan kendisi için öylesine çalışmalı ki, dünya onun gözünde değersiz ve hakir olsun, ahiret ise onun gözünde yücelsin. Benim isteğimi kendi isteğine tercih etsin, sürekli benim rızam peşinde koşsun ve beni hakkıyla övsün. Onun her halinden haberdar olduğumu ve gece gündüz işlediği her günahı bildiğimi hatırlasın. Kalbini benim hoşlanmadığım her şeyden temizlesin. Şeytana ve onun vesveselerine düşman kesilsin ve kalbine hükmetmesi için ona açık bir yol bırakmasın.

Böyle yaptığında kalbine sevgimi yerleştiririm. Ta ki, kalbini kendim için karar vereyim. Boş ve dolu vaktini, çalışıp çabalamasını ve konuşmasını sevdiklerime vermiş olduğum bir nimet kılarım. Beni kalbiyle duyup celal ve azametime kalbiyle bakabilmesi için kalp gözünü ve kulağını açarım. Dünyayı ona sevdirmem, dünyevî bütün lezzetlerden de nefret ettirim, bir çobanın sürüsünü zehirli otlardan koruduğu gibi ben de onu dünya ve dünyanın içindekilerden korurum. Böyle olunca insanlardan sakınır ve yokluk evinden (dünyadan) ebediyet evine, şeytanın evinden de Rahmân'ın evine doğru koşar.

Ey Ahmed! Şüphesiz onu azametle ve büyüklükle süsleyeceğim, işte bu, mutlu ve ebedî yaşamdır. Bu, Allah'ın rızasına razı olanların makamıdır.

Kim benim rızamı kazanmak için çalışırsa ona şu üç özelliği veririm: Cahillikle beraber olmayan şükür, unutmayla beraber olmayan zikir ve hiçbir şeyin sevgisini benim sevgime tercih etmeyecek bir sevgi. O beni sevdiği zaman ben de onu severim, celalime bakması için kalp gözünü açarım ve özel kullarımı ondan gizlemem. Gecenin karanlığında ve gündüzün aydınlığında onunla münacat ederim, öyle ki artık başkalarıyla konuşmaz olur.

Ey Ahmed! Himmetini tek bir himmet kıl. Sözün bir olsun ve kendini hep canlı tut, ancak bu şekilde benden gafil olmazsın; zira kim benden gafil olursa hangi vadiye he-lak olduğu umurumda olmaz.

Ey Ahmed! Aklın gitmeden önce onu kullan, kim aklını kullanırsa hata ve tuğyan etmez. Ey Ahmed! Niçin seni diğer peygamberlerden üstün kıldığımı biliyor musun?

Arz etti. Hayır Allah'ım.

Buyurdu: Yakînin, güzel ahlakın, cömertliğin ve insanlara karşı çok sevecen olman dolayısıyla üstün kıldım. İşte yeryüzünün sarsılmaz direkleri ancak bu sıfatlarla böyle oldular.

Ey Ahmed! İnsan karnını aç tutup, diline de hâkim olduğunda ona hikmeti veririm, eğer bu insan kâfirse hikmet onun aleyhine bir hüccet, bir vebal olur ve eğer o insan mü'minse hikmet onun için nur, burhan, şifa ve rahmet olur. Böylece bilmediklerini bilmeye ve görmediklerini de görmeye başlar. Ona ilk gösterdiğim şey kendi ayıplarıdır, böylelikle başkalarının ayıplarıyla uğraşmaz, kendi ayıplarını düzeltmeye çalışır. Ona ilmin inceliklerini gösteririm, ta ki, şeytan hiçbir yerden yaklaşmasın.

Ey Ahmed! İbadetlerin içinde en çok sevdiğim, oruç ve susmaktır. Oruç tutup, diline hâkim olmayan kimse, namaza

duran; ama bir şey okumayan kimse gibidir. Ona sadece namazda durmanın sevabı verilir, ibadetin sevabı verilmez.

Ey Ahmed! Biliyor musun, kul ne zaman hakkıyla ibadet eden bir âbid olur?

Arz etti: Hayır Rabbim, bilmiyorum.

Buyurdu: Onda şu yedi özellik toplanınca: Onu günahattan sakındıracak kaçınma, faydasız sözler konuşmaktan alıkoyacak suskunluk, her gün ağlamasını şiddetlendirecek korku, gizlide benden utanacağı bir hayâ, sadece gerektiği kadar yemek yeme, dünyadan nefret ettiğim için onun da dünyadan nefret etmesi ve ben ahireti sevdiğim için onun da ahireti sevmesi.

Ey Ahmed! Her beni sevdiğini söyleyenin doğru söylediğini zannetme. Beni gerçekten sevenler; sadece günlük yiyeceğini alır, sıradan giyinir, secde halinde uyur, namazda kıyâmı uzatır ve sürekli suskundur. Çok ağlar, az güler, isteklerine karşı gelir, camiye kendisine ev, ilim öğrenmeyi de arkadaş seçer. Zühd hep onunladır, arkadaş ise sadece âlimler ve fakirlerdir. Beni gerçekten seven, her zaman beni hoşnut etmek için çalışır, günahkâr insanlardan kaçır, sürekli beni zikreder, beni övmeyi çoğaltır, sözünde durur, ahbine vefa eder, kalbi temiz olur, namazda mutludur, vacipleri yerine getirmede çok çalışkan, katımdaki sevaba ulaşmaya çok isteklidir. Azabımdan da çokça korkar ve sevdiklerime yaklaşıp onlarla dost olur.

Ey Ahmed! Eğer bir insan yerde ve göktekilerin hepsinin namazını kılsa, orucunu tutsa, melekler gibi hiçbir şey yemese, giyecek hiçbir şeyi olmasa; ama kalbinde azıcık dünya sevgisi, riya, bir makama ulaşma isteği, dünyanın bir malına veya süsüne bağlılığını görürsem asla onu

kendi evime komşu kılmam. Şüphesiz onun kalbinden sevgimi çıkarıp atarım.

Selam ve rahmetim senin üzerine olsun, şüphesiz hamd âlemlerin Rabbine mahsustur.¹

¹ Deylemî, *İrşad'ül Kulub*, c. 1, s. 199, Bab. 54; Meclisî, *Biharü'l-Envâr*, c. 77, s. 21.

İkinci Bölüm

Tevekkül ve İlahî Kadere Hoşnutluk

“Arz etti: Rabbim, katında en faziletli amel hangisidir?”

Buyurdu: Benim için en faziletli amel, kulumun bana tevekkül edip ve verdiğim her şeye razı olmasıdır.”

Miraç hadisi, en önemli ve en güzel kudsî hadislerden biridir. Bu hadiste Peygamber (s.a.a.) Yüce Allah’a bir takım sorular yöneltiyor ve Allah Teâlâ da bu sorulara cevap veriyor.

Allah Resûlü (s.a.a.) ilk olarak, hangi amelin diğer amellerden daha üstün ve faziletli olduğunu soruyor. Yüce Allah da şöyle cevap veriyor: *“Benim için en faziletli amel, kulumun bana tevekkül edip ve verdiğim her şeye razı olmasıdır.”*

Genelde amellerin faziletini bildiren hadisler daha çok bedenle yapılan zâhîrî amelleri kapsamaktadır. Örneğin; göz, kulak, el vb. organlar sayesinde yapılan ameller gibi. Ancak bu hadiste, Allah en faziletli ameli kalple yapılan amel olarak bildirmektedir; çünkü kalpte oluşan işlerde nefsin de katılımı vardır. Bu yüzden kalben yapılanlar her ne kadar içsel olsa bile, amel niteliğini taşımaktadır.

Kuran'a Göre Tevekkül Gerçeği

Vekâlet kökünden gelen tevekkül kavramı, İslâm literatüründe; insanın Allah'ı kendisine en güçlü dayanak olarak seçip, bütün işlerini O'na bırakması demektir.²

Kuran-ı Kerim'de Allah'a tevekkül hakkında birçok âyet bulunmaktadır. Fakat âyetlerin hepsine burada yer veremeyeceğimizden, konunun daha iyi anlaşılması için sadece birkaçını nakletmekle yetineceğiz. Yüce Allah tevekkülü imanın ayrılmaz bir parçası olarak kabul edip şöyle buyurmaktadır:

*“Mü'minler yalnızca Allah'a tevekkül etmelidirler.”*³

Başka bir âyette de şöyle buyruluyor:

*“Eğer Allah'a inanmışsanız, öyleyse sadece O'na tevekkül edin.”*⁴

Diğer bir âyetteyse mü'min insanların en önemli ve en belirgin özelliği olarak, Allah'a tevekkül etmeleri ve sadece O'na güvenmeleri gösteriliyor. Yüce Allah, Enfâl Sûresi'nde şöyle buyurmaktadır:

² Bir hadiste nakledildiğine göre; Peygamber (s.a.a.) Cebrail'e tevekkülden maksadın ne olduğunu sordu, Cebrail de şöyle dedi: “Tevekkül, yani insanın, bütün faydaların, zararların ve kazandığı her şeyin diğer insanlardan olmadığına kesin inanarak, herkesten ümidini kesmesidir. Kul bu makama ulaştı mı bütün işlerini sadece Allah için yapacaktır, O'ndan başka hiç kimseden korkmayıp, O'ndan başkasına ümit bağlamayacaktır. İşte Allah'a tevekkül bu demektir.”

³ Âli İmran, 122.

⁴ Mâide, 23.

“Mü'minler, Allah anıldığı zaman yürekleri titreyen, kendilerine Allah'ın âyetleri okunduğunda imanlarını artıran ve yalnız Rablerine dayanıp güvenen (tevekkül eden) kimselerdir.”⁵

Aşağıdaki âyette ise Yüce Allah daha sert bir şekilde sadece kendisine tevekkül edilmesi gerektiği emrini veriyor:

“O, doğunun da batının da Rabbidir. O'ndan başka ilâh yoktur. Öyleyse yalnızca O'na tevekkül edin.”⁶

“Doğunun ve batının Rabbidir” cümlesinden kasıt, Allah'ın bütün âleme ve dünyaya hâkim olduğudur. Âyet, Allah'ın her şeye ve her yere hâkim, gücü yeten olması dolayısıyla sadece O'nun ibadete lâyık olduğunu anlatmaktadır. Böyle-sine güçlü birisine nasıl olur da tevekkül edilmez ve sadece O'na güvenilmez.

Bütün işlerimizi O'na bırakmamız gerekir. Her işte O'nu hatırlayıp amellerimizi O'nun için yapsak ve sadece O'nu kendimize dayanak olarak seçsek, hiç şüphesiz ruhumuz sonsuz bir huzur bulacak, kalp bağımız hiçbir zaman hazzan olmadan hep yemyeşil kalacaktır.

*Gönlümüz lâlelerle, güllerle doludur,
Üzüntü ve keder asla bizde yoktur.*

İşte bu tevekkül sayesinde insan, kendisi için hiçbir şey istemez, iki âlemi bile ona verseler sahip olduğu o yüce değer hiçbir şeyle değişmez. Hafız'ın dediği gibi:

*Gönlümüzde sevgiliden başkasına yer yoktur,
Sen iki âlemi de düşmana ver, bize sevgili yeter.*

⁵ Enfal, 2.

⁶ Müzzemmil, 9.

Genelde insanlar işlerinin daha iyi yolunda gitmesi ve daha fazla yarar sağlayabilmek için kendilerine o işleri en iyi şekilde idare edecek vekiller tutmaktadırlar. Allah'a ulaşmak isteyen kula da yakışan, hem dünyevî hem de uhrevî bütün işlerini Allah'a bırakarak, O'nu kendisine vekil kabul etmesidir. Böylelikle bütün isteklerine en güzel şekilde ve strese girmeden ulaşacaktır. Başka bir deyişle, insanın istek ve arzularına ulaşması için üç yol bulunmaktadır:

- 1- Kendi gücüne güvenerek çabalaması,
- 2- Başkalarına güvenerek, sürekli onların yardımını beklemesi,
- 3- Ne kendine ne de başkasına güvenmeyip, sadece Allah'a güvenerek, O'na tevekkül etmesi.

Bu üç yolun içinde en kötü olanı insanın başkalarına güvenmesidir, bunu din kabul etmediği gibi günümüz psikolojisi de kabul etmemektedir. Başkalarına güvenmek isteklere ulaşmak için seçilen en akılsızca yoldur. Ayrıca böylesi zamanla tembel, toplum için bir fazlalık, gün geçtikçe izzet-i nefislerini kaybeden ve hep başkalarına muhtaç insanlar olacaklardır.

Birinci yol ise; psikolojide “özgüven” olarak ifade edilmektedir. İnsanın sadece kendine güvenerek bütün işlerini bu doğrultuda yapmasını iki aşamada inceleyebiliriz:

Birincisi; insanın her açıdan kendine güvenmesidir. Bu her ne kadar psikolojide çok güzel ve önerilen bir düşünce olsa bile, tevhid ve İslâm kültüründe asla kabul edilmemektedir. Çünkü insan, kendisini ve Allah'ı tanıdıkça, ne kadar aciz, güçsüz, yetersiz olduğunu anlayacaktır. Tanıma çoğal-

dıkça, durumunun bir öncekinden daha zayıf olduğunun farkına varacaktır.

Kuşkusuz insanın sahip olduğu bütün güç ve kudret Allah tarafından, O'nun vermesi sonucu oluşmaktadır. Öyleyse nasıl olur da insan bunu bile bile, kendisinden olmayan bir takım yeteneklere güvenebilir.

Allah'a tevekkül edip, O'na güvenmek sadece ilâhî rububiyete inanışla mümkündür. Eğer sadece Allah'ı yaratıcısı, sahibi, mâliki ve her şeyinin O'nun elinde olduğu biri olarak kabul eder ve böyle inanırsa; ancak o zaman Allah'a tevekkül edebilir ve yalnızca Allah'a tevekkül ettiğinde ise bir şeye ihtiyacı olduğu zaman başkasına muhtaçlık elini uzatmaz.

İkincisi; “özgüven” yani insanın her açıdan kendisinden başka hiç kimseye güvenmemesidir. Bazı insanlarda bulunan bu durum hem psikoloji ve hem de İslâm'daki tevhid inancıyla uyusmaktadır. İnsanın kendine güvenmesi, her iki dünya görüşü tarafından kabul edilmektedir. Kur'an ve Masumların (a.s.) sözlerinde bu konu hakkında çok değerli bilgiler bulunmaktadır. Özet olarak bildirilen; Allah'tan başkasına güvenmek, ümitleri suya düşürüp, güveni boşa çıkaracaktır. Bu konu hakkında olan âyetler aslında “Tevekkülde Tevhid”i bildirmektedir. Örnek olarak birkaç âyeti zikrederim: İnsanın, hiç ölmeyip uyumayan bir dayanağı olmasına rağmen, başkalarını kendisine dayanak kabul etmesinin hiçbir mantıklı cevabı yoktur. Bu durum Kur'an'da şu şekilde ifade edilmektedir:

*“Ölümsüz ve daima diri olan Allah'a güvenip dayan.”*⁷

⁷ Furkan, 58.

“O halde sen Allah’a güvenip dayan. Çünkü sen apaçık hakikat üzeresin.”⁸

Nasıl olur da Allah gibi bir varlıktan sonra insan başkasına el uzatabilir, O’nun gibi yüce bir varlık insana yetmiyor mu? Bunun içindir ki, Yüce Allah şöyle buyuruyor:

“Allah kuluna kâfi değil midir?”⁹

“De ki: Gökleri ve yeri yoktan var eden, yedirdiği halde yedirilmeyen Allah’tan başkasını mı dost edineceğim!”¹⁰

İnsanın başına bir belâ ve hoşlanmadığı bir musibet gelecek olsa; bütün zararları ondan uzaklaştıracak, kuluna hayır kapılarını açacak olan sadece O’dur. Bunu bize âyetlerinde şöyle bildiriyor:

“Eğer Allah seni bir zarara uğratırsa, onu kendisinden başka giderecek yoktur. Ve eğer sana bir hayır verirse, (bunu da geri alacak yoktur). Şüphesiz O her şeye kadirdir.”¹¹

Sonuçta kim Allah’ı kendisine sığınak olarak seçerse, Allah ona yeter.

“Kim Allah’a tevekkül ederse O, ona yeter. Şüphesiz Allah, emrini yerine getirendir. Allah her şey için bir ölçü koymuştur.”¹²

“De ki: Bana Allah yeter. Tevekkül edenler, ancak O’na güvenip dayanırlar.”¹³

⁸ Neml, 79.

⁹ Zümer, 36.

¹⁰ Enam, 14.

¹¹ Enam, 17.

¹² Talak, 3.

¹³ Zümer, 38.

Masumların Beyanında Tevekkül

İmam Bakır (a.s.) şöyle buyuruyor:

*“Kim Allah’a tevekkül ederse asla mağlûp olmaz ve kim O’na sarılırsa asla yenilmez.”*¹⁴

İnsan bir şeyi arzulayıp, ona ulaşmak istediğinde bunun için tek dayanağı Allah olmalıdır; çünkü normal sebepler sadece Allah’ın belirlemiş olduğu kısıtlı ölçülerde bizim işimize yarar, çoğunun zannettiği gibi tek başına etkili değildir. Aslında bütün etkiler ve sebepler sadece Allah’ın elindedir. İmam Sâdık (a.s.) şöyle buyuruyor:

*“Sizden kim bir hacet ve isteğinin giderilmesini dilerse, herkesten ümidini keserek sadece Allah yönelmelidir ve bütün ihtiyaçları giderenin Allah olduğunu bilmelidir.”*¹⁵

Merhum İbn-i Fahd değerli eseri *Uddetü’l-Daî*’de İmam Sâdık (a.s.) vasıtasıyla Peygamber (s.a.a.)’den şöyle bir rivâyet nakletmektedir:

*“Yüce Allah, peygamberlerinden birisine şöyle vahyetti: İzzet ve celâlime and olsun ki, kim benden başkasına ümit bağlar, güvenirse; ümidini boşa çıkaracağım, halkın içinde ona zillet ve eziklik elbisesini giydireceğim, onu kendi fazlım ve genişliğimden mahrum edeceğim. Bütün sıkıntılar benim sayemde giderildiği halde, kulum benden başkasına mı güveniyor? Nasıl olur da hiçbir şeye ihtiyacı olmayan, bağışlayan ve bütün kilitli kapıların anahtarı elinde olan Ben’den başkasına el uzatarak, ona güvenip ümit bağlayabilir?!”*¹⁶

¹⁴ Müstedrekü’l-Vesâil, c. 2, s. 288.

¹⁵ Misbahü’ş-Şeria, s. 134.

¹⁶ el-Mizan Tefsiri, Bakara, 186. ayetin tefsiri.

İnsanın sadece Allah’a tevekkül ederek sadece O’na güvenmesi hakkında nakledilen bir diğer rivâyet de şudur: Hüseyin b. Ulvan diyor ki: “İlim öğrenmek için bir toplantıda bulunuyordum, ihtiyaçlarımı karşılamak için gerekli olan tüm param da bitmişti. Arkadaşlarımdan biri bana dönerek ‘Bu sıkıntılardan nasıl kurtulacaksın, kime güveniyorsun?’ diye sordu. Ben de: ‘Falanca kimseye’ dedim. O da bana şöyle dedi: ‘Allah’a yeminler olsun ki, isteğine ulaşamayacaksın ve ihtiyacın karşılanmayacak.’”

Arkadaşının bu şekilde yemin ederek konuşmasına şaşırان Hüseyin b. Ulvan ona: “Allah seni affetsin, peki sen nerden biliyorsun?” diye sorar. O da şöyle cevap verir: “Ben İmam Sâdık (a.s.)’ın şöyle buyurduğunu duydum:

‘Kitapların birinde Allah’ın şu buyruğunu okudum: İzzet ve celâlime, büyüklüğüme, yüceliğıme, arşa olan istilâma yeminler olsun ki, kim benden başkasına ümit bağlarsa ümidini boşa çıkaracağım. Ona insanların içinde zillet elbisesi giydireceğim, onu kendimden uzaklaştırıp, onunla alâkayı keseceğim.

Zorlukları kulumun karşısına ben çıkarıyorum, öyleyse onlardan kurtulmanın yolu da bendedir. Kulum bu zorluklardan kurtulmak için benden başkasına güvenip, ondan yardım istiyor; hâlbuki onlar bu sıkıntıların oluşmasında hiçbir role sahip değillerdi, peki nasıl olur da başkasının gücü buna yeter.

Acaba zorluk ve sıkıntılarda benden başkasını mı çağırıyorsunuz, hâlbuki bütün sorunlar benim elimdedir. Benden başkasına mı güvenip kapısını çalıyorsunuz, oysa bütün kapıların kilidi benim elimdedir ve benim kapım her çalanın yüzüne açıktır.

Zorluklar esnasında bana güvenip de sonra onu yalnız bıraktığım bir kulum var mıdır? Büyük bir işinde bana ümit bağlayan ve sonra onun ümidini boşa çıkardığım bir kulum var mıdır?

Ben kullarımın isteklerini kendi katımda korudum, oysa onlar buna razı olmadılar ve gökleri benim zikrimden asla yorulmayanlarla (melekler) doldurdum, hepsine, kendimle kullarım arasındaki kapıları kesinlikle kapamamaları emrini verdim, oysa kullarım benim bu sözüme inanmadılar.

Acaba benden başkasına güvenen kimse, bütün sıkıntıların sadece benim iznimle giderileceğini bilmiyor mu?

*Peki, niçin kulum bana sırt çeviriyor, o benden istemeden ben kendi lütfumla ona verdim, sonra geri aldığımda gelip benden istemek yerine, gidip başkalarından istedi.*¹⁷

O istemeden ben ona veriyorum, oysa şimdi istediği halde ona vermeyeceğimi mi zannediyor?! Niye ben cimri miyim ki, kulum beni cimri olarak görüyor?! Acaba bütün varlık ve keremler benden değil midir? Bağışlama ve rahmet benim elimde değil mi? Acaba ben isteklerin kaynağı değil miyim? Öyleyse benden başka kim isteklerin önünü alabilir? Ümitlerini benden başkasına bağlayanlar hiç mi korkmuyorlar?

*Eğer bütün yeryüzünde ve gökyüzündekiler sadece bana ümit bağlasalar, bir karıncanın ayağı kadar mülkümden hiçbir şey eksilmeden onlara ümitleri miktarınca veririm. Mülkün sahibi ben değil miyim, peki nasıl olur da eksilir?*¹⁸ *Öyleyse vay benim*

¹⁷ İnsan Allah'tan istemeden, Allah ona birçok nimetler vermiştir. Örneğin; sağlıklı bir beden, göz kulak, baba, anne, iyi bir arkadaş, onu eğitecek öğretmenler. Hatta insan doğmadan önce bile Allah nimetlerini onun için önceden göndermiştir. Annenin göğsünde oluşan süt gibi. Ama bazen Allah imtihan etmek için bir nimeti elinden aldı mı, asıl sahibinden yeniden isteyeceği yerde hemen başkasının peşine düşer.

¹⁸ Yüce Allah şöyle buyuruyor: Eğer insanların hepsinin isteğini, bir kişiye dahi verecek olsam, iğne ucu kadar bile benim mülkümünden ve varlığımdan hiç bir şey eksilmeyecektir. Bu şekilde kullarına

*rahmetimden ümitlerinin kesenlerin haline ve yazıklar olsun o kimselere ki hiç çekinmeden bana isyan ettiler.”*¹⁹

Bu rivâyet açıkça, Allah’tan başkasına ümidi bağlayıp, başkalarına güvenmenin ne kadar kötü bir iş olduğunu bildirmektedir. İnsanda böyle bir özelliğin bulunması tevhidin özülle asla uyuşmamaktadır.

Ne yazık ki, buna rağmen günümüzde insanlar sürekli “özgüvene” davet ediliyor ve bu özelliğin kişide oluşması için çaba sarf ediliyor. “Kendine güvenmek” insan için güzel ve beğenilir sıfatlardan birisi olarak kabul edildiğinden bu konuda birçok kitap yazılmıştır. Bu eserlerde, söz konusu özelliğin kazanılmadığı takdirde insanı ne denli zararların beklediği anlatılmaktadır. İnsanın kendi güç ve yeteneklerine güvenmesi her ne kadar akıl tarafından onaylansa dahi, tevhidi dünya görüşü açısından kabul edilemez. İnsanın sadece kendine güvenmesi İslâm’a göre kötü bir sıfattır; çünkü bizim sahip olduğumuz her şey borçtur, kendimize ait hiç bir şey bulunmamaktadır, her neyimiz varsa hepsi Allah tarafındandır. Öyleyse başkasının olan bir şeye nasıl olur da güvenip, itimat edebiliriz. Mal sahibinin, malını ne zamana kadar bizim elimizde bulundurmamıza izin vereceğini bilmiyoruz; öyleyse sadece Allah’a güvenmeli ve O’na ümit bağlayıp, sığınmalıyız.

Bu düşünce (sadece Allah’a tevekkül etmek) Allah tarafından Kur’an’ın birçok âyetinde beğenilir bir sıfat olarak

her istediğini vermesi, kesinlikle O’nun için zor değildir, O bir şeyi istedi mi sadece irade etmesi yeterlidir. “Bir şey yaratmak istediği zaman O’nun yaptığı ‘Ol’ demekten ibarettir. Hemen olur.” (Yâsîn, 82)

¹⁹ Usûl-u Kâfi, c. 3, s. 107.

gösterilmiştir, öyle ki, bunu uygulayabilenler için Allah'ın onlara yeteceği vaadi verilmiştir.

*“Kim Allah’a güvenirse O, ona yeter.”*²⁰

*“Allah kuluna kâfi değil midir?!”*²¹

Demek ki, eğer Allah'ın rububiyetine inanıp, O'nu rabb, varlık âleminin hayat kaynağı ve âlemin tek sahibi olarak kabul ettiğimiz takdirde, ihtiyaçlarımız için O'ndan başkasına el açmanın hiçbir anlamı yoktur.

Üstatlarımdan birisi şöyle bir olayı anlatmıştı: “Komşumuzun çocuğu kapının önünde oturuyordu. Bir dilenci geldi ve çocuğa, annesinden bir parça ekmek alarak getirmesini söyledi. Çocuk da o dilenciye şöyle dedi: ‘Sen gidip kendi annenden istesene.’ (O çocuk, annesi olan birisinin her türlü ihtiyacını annesinden istemesi gerektiğini biliyordu.)”

Üstat daha sonra şöyle buyurdu: “Eğer bizim Allah’a olan tanıma ve bilincimiz, bu çocuğun annesini tanıması kadar olsaydı, yani bir şeye ihtiyacı olan onu karşılayacak kişiden istemeli bilincinde olsaydık, işte o zaman Allah’tan başkasına ağız açmazdık. Allah ki, herkesten daha güçlü ve aynı zamanda herkesten daha sevgi dolu; öyleyse niçin ihtiyaçlarımızı başkasından isteyelim?”

Allah’a İmanın Şartı; Tevekkül

Bütün peygamberlerin en büyük hedefi insanların Allah’a iman edip, sadece O’na tevekkül etmelerini sağlamalarıdır. Zaten Allah’a imanın en belirgin özelliği de insanın sadece

²⁰ Talak, 3.

²¹ Zümer, 36.

O'na tevekkül etmesidir. İnsanoğlu, eğer âlemin tek sahibinin Allah olduğuna inanıp, buna yakîn ederse işte o zaman Allah'tan başkasına ihtiyaçlarını götürmeyecektir. Her şeyinin sahibi olarak yalnız Allah'ı bilen, her ihtiyacında ve her sıkıntısında sadece O'nun dergâhına sığınan, her halükarda O'ndan yardım dileyecektir. Kuran-ı Kerim birçok yerde tevekkül, imanlı insanların en belirgin özelliği olarak göstermektedir. Âl-i İmran Sûresi'nde şöyle buyruluyor:

“Mü'minler, yalnız Allah'a tevekkül edip, güvensinler.”²²

Mü'min ve imanlı insanlar, yalnızca Allah'a tevekkül etmeleri sayesinde sonsuz kemale doğru sürekli hareket hâlinde dirler; çünkü insan mükemmelliğe sadece Allah'a olan yakınlık, aşk ve sevgiyle ulaşabilir. Tevekkül, Allah'la olan yakınlığı gün be gün geliştirip, çoğaltmaktadır. Hiçbir şey olmayan ufacık bir zerre, sırf Allah'a olan tevekkülü ve aşkı sonucu sonsuz kemale erişiyor. Küçük bir damlayken okyanusa ulaşıyor ve kendisini de okyanus oluyor. Hafız'ın dediği gibi:

*Bir zerreden de aşağı değilsin, hep sevsene
Güneşe ulaşasın koşar adımlarla, koşsana
Hakir bir zerre olsan da, aşka ulaştın mı?
O aşk ile büyük bir devlete ulamışsındır.*

Tevekkül ve Çalışmanın Gerekliliği

İnsanın her işini Allah'a bırakarak, O'na tevekkül etmesi gerektiğini söyledik; ama bu tevekkül onun çalışmaması ve çaba göstermemesi anlamında değildir. Bir cami köşesine

²² Ali İmran, 122.

çekilip, kendini toplumdan soyutlayarak, gece gündüz sadece ibadet, zikir ve münacatla meşgul olup hiçbir iş yapmadan “Allah’a tevekkül ettim, O benim rızkımı verecektir” demek, çok yanlış bir düşüncedir. Böyle düşünenler doğru yoldan çıkmış, tevekkül gerçeğini doğru algılayamamış ve gerçek İslamî öğretilerden uzaklaşmış kimselerdir. Bu şekildeki bir tevekkülün ne denli yanlış olduğunu en güzel şekilde şu rivâyet göstermektedir: Allah’ın Resûlü (s.a.a.) bir grubun hiçbir işte çalışmayıp, ticaret ve çiftçiliği bıraktığını gördü, onlara ne yaptıklarını sordu. Onlar da Peygamber’e şu cevabı verdiler: “Bizler Allah’a tevekkül ettik.” Peygamber buyurdu: “*Hayır, sizler tevekkül edenler değilsiniz, sizler toplumun yüklerisiniz.*”²³

Allah’a gerçek manada inanmış olan birisi; ilâhî hikmet gereği dünyada her şeyin oluşabilmesi için belli bir sebep ve doğal etkenlerin olması gerektiği bilincindedir. Bu etkenler ister maddî olsun ister manevî fark etmez, velhâsıl her şey için bir etken olmalıdır, bir şey oluşmak istiyorsa onu oluşturacak sebep öncelikle bulunmalıdır. Her şeyin böylesine sebep ve sonuç ilişkisinde olması, zaten insanın tekâmülü için en önemli şartlardan biridir. Eğer dünya bu şekilde olmasaydı insanın imtihanının da bir anlamı olmazdı; çünkü insanın mükemmelliğe ulaşması özgürce yapmış olduğu işlere bağlıdır ve bu işler ancak başka insanlarla ilişkide olduğumuz takdirde oluşacaktır, bunu oluşturan da nedenselliktir. Öyleyse eğer insan inzivaya çekilip toplumdan uzaklaşarak sadece bir takım ibadetlerle meşgul olursa aslında ilâhî hikmetin karşısında durmuş demektir. Böyle bir

²³ Müstedrekü'l-Vesâil, c.11, s. 217.

insanın Allah tarafından rızık beklemesi çok yersizdir. Bunu Mevlâna şöyle dile getiriyor:

*Tevekkül ediyorsan, öyleyse çaba da göster,
Önce tohumu ek, sonra Rabbine tevekkül göster.*

Demek ki, Allah insanın bir şeye ulaşması için doğal yollara başvurmasını istiyor. Eğer sadece Allah'tan istemekle ve yalnızca bir "Ya Allah!" demekle insanlara rızık verilecek ol- saydı, işte o zaman kimse rızıkının peşine düşmeyecek, böylelikle de kimse sınanmış olmayacaktı.

Sorunlar ve sıkıntılar hep imtihan içindir, eğer başarılı olursa kemale doğru yükselecek, aksi takdirde alçaldıkça alçalacaktır. İnsan yaşamının her anı için belli bir hüküm belirlenmişse bu, çaba harcıyıp etkenlerin peşine düşmesi gerektiğini gösterir. Acıktıysa yemek için çalışması gerekir, bir işe girip çalışması sonucu işveren ve işçi hakları oluşacaktır. Böylelikle; zulüm, başkasının hakkına saldırı, zalim-mazlum, müstebkir-mustazaf, ezen ve ezilen gibi durumlar ortaya çıkacaktır.

Dünyada insanlar sadece iki rekât namaz kılıp sonra da cennetten gelen yemeklerle beslenselerdi, o zaman imtihanın manası kalmazdı; herkes iyi, herkes günahsız olurdu, sonuçtaysa günahkârla günahsızlar, itaatkârla isyankâr belli olmazdı ve kimin Allah için zorluklara katlandığı ortaya çıkmazdı.

Evet, bazı istisnaî durumlarda, Yüce Allah sebep-sonuç ilişkisini ortadan kaldırabilir. Hz. Meryem'in kıssasında olduğu gibi:

*“Zekeriya, onun yanına, mabede her girişinde orada bir rızık bulur ve ‘Ey Meryem, bu sana nereden geliyor?’ der; o da: ‘Bu, Allah tarafından. Allah, dilediğine sayısız rızık verir’ derdi.”*²⁴

Bu gibi istisnai durumlar, Allah’ın hikmeti neticesinde insanlara veya iyi kullarına nasıl lütuflar da bulunduğunu göstermek için olur. Aynı zamanda sebepsiz yere nimet verdiği kulun, Allah’a karşı şükürünü nasıl yerine getirdiğini görmek için bir imtihan sebebi de olabilir. Bu gibi olaylar çok nadir görülmektedir, asıl olan, insanın çalışıp çabalaması sonucu bir şeye ulaşmasıdır.

Fakat insanın, Allah’ın bu düzenini kabul etmeyerek, hiçbir şey yapmadan ilâhî dergâhtan rızık beklentisi içerisinde olması bir çeşit isyandır. Eğer gerçekten Allah’ın sâlih kuluysa, bütün işleri ve ibadeti Allah’ın hoşnutluğu doğrultusunda olmalıdır. Allah bu sistemi koyup beğenmişse nasıl olur da bu düzene karşı gelebilir, acaba kendi bilgisinin Allah’tan daha fazla olduğunu mu zannediyor? Allah rızka hangi yolla ulaşacağını göstermiştir, ama insan, “Hayır, ben sadece senin bana rızık vermeni istiyorum” derse bu, tevekkül değil, itaatse hiç değildir. Bu, sadece tembellik ve ilâhî hikmete karşı gelmektir.

“Rızkının peşine düşmelisin” deniliyorsa bundan maksat, rızkının sadece toprak, ekmek, çalışma vb. sonucu sana ulaştığı anlamında değildir. Bütün sebeplerin üstesinde olan asıl sebep Allah’tır. Senin vazifen rızkına ulaşmak için, ilâhî düzenin gerektirdiği ve kemale ulaşmanın şartı olan etkenlerin peşine düşmektir; ama bilmelisin ki, bütün etkenlerin üstünde Allah bulunmaktadır.

²⁴ Al-i İmran, 37.

Allah'a tevekkül etmeyenler de çalışıyor, fakat tevekkül edenler önce tevekkül edip sonra çalışmalılar. Bu iki grubun farkı kalplerindedir. Allah'a tevekkül eden O'nun emrine itaat edip, O'na dayanıp güvenerek çalışmaktadır. Allah'a tevekkül etmeyen de rızkının başkalarının elinde olduğunu zannederek çalışmaktadır. Tevekkül eden kimse Allah'tan başkasına ümidini bağlamamıştır, hatta eğer bütün sebepler yüzüne kapansa dahi onun ümidinde zerre kadar azalma olmaz. Rivâyetlerden de anlaşıldığı gibi, mü'minin rızkı-malı sadece Allah'ın katındakidir; çünkü kendi elinde olan çalışabilir, yok da olabilir, ama Allah'ın hazinesinde bulunan asla zayi olmaz.

Hz. İbrahim'in Allah'a Olan Tevekkülü

Allah'a nasıl tevekkül edilmesi gerektiğine dair en güzel örneklerden biri de Hz. İbrahim'dir. Allah'ın bu sâlih kulu ömründe bir an dahi Allah'tan başkasına güvenmemiştir. Puta tapanlar onu ateşe atarak yakmak istediklerinde bile, o yalnızca Allah'a güvenerek, sadece O'ndan yardım dilemiştir. Bunu Kur'an âyeti şöyle bildiriyor:

“(Bir kısmı:) ‘Eğer is yapacaksanız, yakın onu da tanrılarınıza yardım edin!’ dediler.”²⁵

Büyük müfessir Şeyh Tabersî (r.a.), *Mecmaü'l-Beyan* adlı eserinde şöyle yazıyor: Bütün halk odun toplamaya başladı, biri o esnada hasta idiye hemen vârislerine, malının bir kısmını alarak İbrahim'i yakmak için odun almada harcamasını vasiyet ediyordu. Hatta yün eğiren kadınlar bile aldıkları üç-

²⁵ Enbiya, 68.

retle, tanrıların rızası için İbrahim'i yakmak üzere odun satın alıyorlardı. Görülmemiş büyüklükte odun yığdılar, sonra hepsini yaktılar, ateş o kadar büyük olmuştu ki, kimse yanına yaklaşamıyordu, bunun üzerine İbrahim'i bir mancınığın üzerine koyarak ateşin içine fırlattılar. Bundan sonrasında İmam Sâdık (a.s) şöyle anlatıyor:

“İbrahim'i mancınığın içine koyup, ateşe atmak istediklerinde, Cebrail yanına gelerek selâm verdi ve dedi ki: ‘Bir isteğin var mı?’ İbrahim: ‘Senden istediğim bir şey yok’ dedi.²⁶ Bunun üzerine Cebrail: ‘Öyleyse Rabbinden iste’ dedi. İbrahim: ‘Halimi ve durumumu görüyor bu bana yeter’ cevabını verdi. Ateşe fırlatacakları zaman İbrahim şöyle diyordu: ‘Ya Allah, ya Vâhid, ya Ehad, ya Samed, ya Men Lem Yelid ve Lem Yüled ve Lem Yekûn Lehu Kufuven Ehad.’ İbrahim hemen ateşin içine düştü, ama her şey Allah'ın emrinde olduğu için ateşin sıcaklığı ona hiç bir zarar vermedi: ‘Ey ateş! İbrahim için serinlik ve esenlik ol! Dedik.’”²⁷

Demek ki insan sadece Allah'a tevekkül edip, O'na güvenirse, Allah da her zorlukta onun yardımcısı olacak, onu sıkıntılardan kurtarıp huzur ve rahatlığa kavuşturacaktır.

Tevekkül ve İlâhî Kadere Hoşnutluk

Yüce Allah'ın her bir kulu için bir takım takdirleri bulunmaktadır, belirlemiş olduğu bu takdirler bazen kulun mizacıyla uyuşur, hoşuna gider ve bazen de hiç hoşuna gitmez. Her hâlûkârda, Allah'ın kulundan istediği, kaza ve kaderine razı olup Allah'ın hoşnutluğunu kendi hoşnutluğundan

²⁶ el-Mizan, c. 14, s. 336.

²⁷ Enbiya, 69.

önde tutmasıdır. Takdirât insan için teşriî ve tekvinî olarak iki şekilde gerçekleşir:

1-Teşriî Takdirât

Allah'ın kulları için koymuş olduğu bir takım kanunlar bulunmaktadır. Kullar vacipleri yerine getirerek haramlardan uzak durmalıdırlar, her ne kadar da nefislerine ağır gelse bile bu hükümlere razı olup onları yapma mecburiyetindedirler. Gönülsüzce bile olsa Allah'ın emirleri yerine getirip razı olmak kulluğun en düşük derecesidir. İnsan tüm ilâhî hükümleri isteyerek yapmalıdır, ama hoşlanmadan yapanlar da bulunmaktadır. Bunların mukabilinde öylesine Allah dostları bulunmaktadır ki, ibadet sonucu O'nun emirlerini canı gönülden, keyifle yapmaktadırlar.

2-Tekvinî Takdirât

Kişinin, Allah tarafından başına gelenlere razı olması gerekir. Olaylar insanın hoşuna gitsin veya gitmesin sonuçta metin olup isyan etmemesi gerekir. Rivâyette şöyle buyrulmaktadır:

“Kullar, Allah'ın onlar için belirleyip, taksim ettiğine razı olmalıdırlar.”

Şüphesiz hiçbir şey kendi elimizde değildir, hatta konuşmamız bile! Biz elimizde olduğunu zannediyoruz, hâlbuki öyle değil. Konuşabilmek için dilin, boğazın, ses tellerinin, havanın vb. öğelerin olması gerekir. Bu saydıklarımızın hiç birisinin kontrolü elimizde değil, dolayısıyla bunlardan biri olmadığı zaman konuşamıyoruz.

Demek ki, elimizde olduğunu sandığımız en basit işler bile bazen irademizin dışında gelişebilir. Birçok insan

konusmaya başlamış, ama sonunu getirememiştir yahut sözünü bitirmeden can vermiştir. Öyleyse tamamen kontrolümüz dışında ve özgür irademizde olmayan bir takım işler, bunların Allah tarafından olduğunu göstermektedir. Örneğin, deprem veya oluşmasında insanın hiçbir etkisinin olmadığı hastalıklar tamamen ilâhî mukadderattır.

Elbette olaylar bir takım doğal etkenler veya insanî faktörler sonucu oluşmaktadır. Mesela, depremin oluşum aşamaları bilim tarafından bellidir, ancak bu, Allah'ın kulları karşısında yenildiği ve kendi isteği dışında bazı işlerin olduğu anlamına gelmez. Allah'ın mülkünde hiçbir şey O'nun iradesinin aksine oluşmaz. Sadece O, kendi isteğiyle bu âleme bir düzen ve intizam vermiştir, her ne kadar bu düzende bazen istenilmeyen şeyler olsa bile.

Yüce Allah'ın âlemde koymuş olduğu bu düzen en mükemmel haliyledir, bu yüzden de filozoflar “Nizam-ı ahsen/ En güzel düzen” tabirini kullanmışlardır.

Öyleyse Allah, bütün sebeplerin üstündedir ve onları kontrol edemez durumda değildir, başıboş da bırakmamıştır. Yapmış olduğu işlerde hiç şüphesiz büyük hikmetler bulunmaktadır, bunlardan belki de en önemlisi insanın imtihan ve sınava tâbi tutulmasıdır. İnsanoğlu, nasıl bir tepki gösteriyor diye, hoşuna gitmeyen musibetlerle denenmektedir.

Bütün insanlar ilk başta genel bir imtihandan geçmektedir, böylelikle zorluklar esnasında kimlerin hemen isyan ettiği ve kimlerin de sabrederek itaat ettiği ilk aşamada belli olmaktadır. Bundan sonra, sadece Allah'ın bazı özel kulları için çok daha zorlu imtihanlar bulunmaktadır. Büyük belâlara duçar olma sonucunda, Allah'a karşı neler düşündükleri ortaya çıkmaktadır. Acaba hemen şikâyetçi mi oluyorlar yoksa

susarak O'ndan gelen her şeye razı mı oluyorlar? İşte bu, sabır makamıdır, bu makamdan daha üstün olanı ise rıza makamıdır. Rıza makamına ulaşmış kullar; hem zorluk, sıkıntı ve kederlere tahammül ediyorlar, hem de tüm bunlar Allah katından geldiği için hoşnut ve razıdırlar. Bu, imandaki en üstün aşamadır. İnsanın imanı ve bilinci çoğaldıkça ilâhî kaza ve kadere hoşnutluğu da o denli rahat olacaktır.

Öyleyse imanın en önemli aşaması, mü'min insanın her ne kadar hoşlanmasa bile başına gelen olaylar karşısında önce sabretmesi ve sonra da gönülden razı olmasıdır.

Miraç hadisinin başında Yüce Allah şöyle buyuruyor:

“Katımda en çok sevilen amel tevekküldür ve ondan sonra takdir ettiğim her şeye razı olmaktır.”

Bu cümleden, rızanın tevekkülden üstün olduğu anlaşılmaktadır. Tevekkül, yani işlerde Allah'tan yardım dilemek ve sadece O'na güvenmek. Her zaman okuduğumuz şu âyette geçtiği gibi:

“Yalnız sana ibadet eder ve yalnız senden yardım dileriz.”

Ama rıza makamı, Allah'ın yapmış olduğu her şeye razı ve hoşnut olmaktır, başka bir şeyin oluşması için çalışıp çabalamak değildir.

Buraya kadar yapmış olduğumuz açıklamalardan çalışmanın gereksiz olduğunu söylemek istediğimiz anlaşılmamıştır. Çalışmak Allah'ın takdirlerinden biridir. İnsan çalışmalı, hedefine ulaşmak için çaba sarf etmeli; ama karşısına Allah'ın hikmeti gereği ne çıkarsa ona da teslim olmalıdır, gönül açıklığıyla kabul etmelidir, çünkü Allah'ın yapmış olduğu her şey bir hikmet üzeredir.

Allah'ın İnsan İçin Hep İyilik İstemesi

Başka bir kudsî hadiste Yüce Allah Hz. Musa (a.s.)'a şöyle buyuruyor:

“Ey Musa! Mü'min kulum, yarattıklarım arasında en sevdiğim olanıdır. Eğer onu bazı musibetlere duçar edersem şüphesiz bu, onun yararınadır ve eğer onu bir şeyden sakındırırsam bu, onun faydasıdır; çünkü ben, kulumun hayrını en iyi bileirim. Öyleyse belâ ve musibetlere sabredip, nimetlerime şükretsin. Kaza-kadere razı olsun, öyleki onu doğrulardan kılayım. Doğrulardan olabilmesi yalnız benim rızam doğrultusunda hareket etmesi ve emirlerime itaate etmesine bağlıdır.”

Sevdiğimiz birisinin üzülmesini ve zorluğa düşmesini asla istemeyiz. Allah da sevdiği bir kulu belâlara müptelâ ediyorsa bu, ona düşman olduğu veya onu sevmediği anlamına gelmez. Bilakis sevdiğini ve gönderdiği belâların da kulunun yararına olduğunu gösterir. Anne eğer hasta çocuğuna bazı güzel şeyleri yemesini yasaklayıp, acı ilaçları zorla ona içiriyorsa bu durum, yavrusunu sevmediğini, ona düşman olduğunu göstermez; aksine ne kadar önem verip, değer verdiğini gösterir. İşte, Allah'ın da kulları için göndermiş olduğu belâlar bu ilaçlar gibidir. Yine, yasaklamış olduğu haramlar da onların zararlı olmasından kaynaklanmaktadır. Şair bunu şöyle dile getiriyor.

*Anne yavrusuna der, gözümün nuru,
Bağırsam sen de görsen bu siniri,
Bu sinirlenmeler başka türlü sevgidir,
Sinirlenip bağırمام hepsi anne sevgisidir.*

İmam-ı Ümmet (r.a.) defalarca konuşmalarında şunu vurgulardı: Bizler sadece vazifemizle amel etmek zorundayız,

sonuç bizi ilgilendirmez; çünkü âlemin bir yöneticisi var ve O, neyi isterse ancak o olacaktır.

Başka bir rivâyette Hz. Musa, Allah’a şöyle soruyor: “*Rabbim, katında en sevgili olan kul hangisidir?*” Yüce Allah da cevap olarak buyuruyor ki: “*Katımda en çok sevilen kul, en sevdiği şeyi dahi elinden alacak olsam bana isyan etmeyen ve bana olan saygısını yitirmeyendir.*”

Bazıları çok sevdiği birisini kaybettiği zaman hemen ileri geri konuşarak Allah’a isyan etmekte, şikâyet etmekte ve sızlanarak karşılaştıkları acı olaylara karşı hoşnutsuzluk göstermektedirler; çünkü sevdiklerinden ayrılmak istemiyorlar. En ufak bir acı karşısında hemen şikâyet eden ve sevdiği şeylerin elinden alınmasıyla Allah’a razı olmadıklarını gösterenler Allah’ın sevdiği kimseler değildir. Yukarıdaki rivâyetin devamında Hz. Musa şöyle arz ediyor:

“*Peki, Rabbim, hangi kulunu hiç sevmezsin?*” Allah buyurdu: “*Bütün hayır ve faydaları benden isteyen ve benim onun hayrına olan şeyi takdir ettiğimde de hemen sinirlenip razı olmayan kimseyi.*”

Allah’a güvenerek sadece O’na tevekkül edip hayırları O’ndan diledikten sonra başımıza gelen olaylar ve nefsimizin hoşuna gitmeyen şeyler karşısında şikâyetçi olmamalıyız. Mesela; Allah katından hastalık gelmişse bilelim ki, bunda bizim anlayamadığımız nice hayır ve faydalar bulunmaktadır. Allah Resûlü (s.a.a.) şöyle buyuruyor:

“*Yüce Allah buyurdu: Kim benim kazama razı olmazsa, verdiğim nimetlere şükür etmezse, zorluk ve belalarda sabırlı olmazsa gidip kendisine benden başka bir ilâh edinsin.*”²⁸

²⁸ Bihârü’l-Envâr, c. 5, s. 95.

Yine Peygamber Efendimiz (s.a.a.) şöyle buyuruyor:

“Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: ‘Kullarımdan bazıları; sadece zenginlik, rahatlık ve sağlıkla dinlerinde kalıcı olacaktır (eğer bunları onlardan alacak olursam kesinlikle dinî emirlerini uygulamayacaklardır) bunun için ben de onları zenginlik, rahatlık ve sağlıkla imtihana tâbi tutacağım ki bu şekilde dinî durumları düzelsin.’”

Allah'ın kullarını imtihan etmesi sadece zorluklarla, belalarla ve fakirlikle değildir, bazen de Allah kuluna nimetler vererek sınava tâbi tutmaktadır. Böylelikle kimin vazifesine amel ettiği ve kimin de etmediği ortaya çıkmış olur. Yukarıdaki kudsî hadisin devamında Resûlullah (s.a.a.) şöyle naklediyor:

“Bazı kullarımın dini sadece; fakirlik, yokluk ve hastalıkla düzelecektir. Bunun için ben de onları fakirlik, yokluk ve hastalıkla sınıyorum ki, dindar kalabilsinler. Ben kullarımın dinî durumlarının nasıl düzeleceğini en iyi bilenimdir.”

Bütün bunlar ancak kulun mü'min olup, işlerini Allah'a bırakması, bütün hayırları O'ndan dilemesiyle olabilir, Allah da onun için ne hayırlıysa verecektir. Eğer zenginlik hayırlıysa zengin ve eğer fakirlik hayırlıysa fakir kılacaktır. Ne kadar çalışıp çabalasa bile asla zengin olamaz, çünkü onun hayrı fakirliktedir. O zaten Allah'tan neyin kendisi için hayırlıysa onu nasip etmesini istemişti ve böylelikle Allah da duasını kabul etmiş oluyor.

Yine şunu önemle tekrar edelim; insanın işlerini Allah'a bırakması ve O'ndan hayır dilemesi, boş boş oturarak hiçbir iş yapmaması demek değildir. Çalışma ve işleri Allah'a bırakmak farklı şeylerdir. İnsan kendisinin ve ailesinin rahatlığı

için çalışmalı, hastalanmamak için sağlığına dikkat etmeli; ama elinde olmadan Allah tarafından bir şey geldiğinde ise bunu kabullenmelidir.

Gördüğünüz gibi bazıları sağlıklı olabilmek için birçok yola başvurup, dikkat ediyorlar, ama yine de hastalanıyorlar. Bunun aksine bazıları da sağlıklarına hiç dikkat etmiyorlar, ama hiç de hastalanmıyorlar; çünkü Allah onların sağlığı için herkesin ulaşamayacağı diğer etkenler bırakmıştır.

Peşinde koştuğumuz her şeye ulaşacağız diye bir zorunluluk bulunmamaktadır, birçok şeye istediğimiz ve çabaladığımız halde yine de ulaşamayabiliriz. Hoşumuza gitmeyen ve isteyip de ulaşamadığımız noktalarda duruma razı olup, Allah’a isyan etmemiz gerekir.

İnsanda bu ruh haletinin oluşmasının dünyadaki en büyük faydası; insanın korkulardan, stresten ve endişeden kurtulmasıdır. Her zaman mutlu ve sevinçlidir, çünkü Allah’ın rızasına boyun eğip, vazifesine amel etmiştir. Oysa “Rıza makamına” ulaşamayanlar her zaman üzgün, korkak, endişeli ve ruhsal çöküntü içerisinde dirler. Zorluklar karşısında hemen sinirlenir, isyan eder, Allah’a karşı gelirler. Naklettiğimiz hadisin devamında şöyle buyruluyor:

“Benim bazı kullarım, ibadet için çaba sarf ederler, gece yarısı kalkar ve sadece benim için gece namazı kılar, kendilerini zahmete sokarlar. Bazen o kuluma olan lütfumdan dolayı bir iki gece uykuyu ona galip kılarım, sabaha kadar uyur, uyanıldığında üzgündür, kendisine sinirlenir (niçin gece namazına kalkamadım diye). Ama eğer ben onu kendi haline bıraksaydım ve o da ibadet etseydi, bu sefer gururlanacaktı. Bu gururlanma ve kendini beğenmişlik onun helâk olmasına sebep olacaktı; öyle ki bütün ibadet edenlerden üstün olduğunu ve çok

fazla ibadet edip, eksik bir yönünün olmadığını zannedecekti. Bundan dolayı da bana yaklaştığını sandığı halde aslında benden uzaklaşacaktı.

Öyleyse sevap ve mükâfat kastıyla ibadet edenler asla yaptıklarına güvenmesinler, çünkü insan bütün ömrü boyunca ibadet etse ve benim için zahmet çekse bile yine de hakkımı eda edemez, yine de bana tapınmanın derinliklerine ulaşamaz. Bütün ibadetleriyle beraber, gene de benim cennet nimetlerimi ve kenarımdaki yüce mertebelere ulaşma hakkını kazanamaz. Lakin benim rahmetime sığınmalılar, fazlıma ümitli ve bana olan hüsn-i zana güvenmelidirler. Ancak o zaman rahmetim onlara ulaşacak, cennetime girip, bağışlanma elbisesini giyebileceklerdir. Hiç şüphesiz ben Rahman ve Rahîm olan Allah'ım ve böyle adlandırılmışım.”²⁹

Sonuç olarak şöyle diyebiliriz: İnsan, yaşamında ve işlerinde Allah'a ümitli olup O'nun lütuf ve inâyetine güvenmelidir, bununla beraber amellerine güvenmeden çalışıp çabalamalı, boş durmadan vazifesini yerine getirmeye gayret etmelidir. Amellerimiz, Allah'tan alacağımız nimetlerin karşılığı olamaz, eğer inceden inceye yaptığımız güzel işlerin hesabını verecek olursak, o zaman hiçbir şeyi hak etmediğimizi göreceğiz. Allah'ın kullarına verdiği nimetler lütfedilmiştir, ihsan edilmiştir.

Bizler Allah'a ibadet ediyorsak, bunlar, verdiği nimetlerin şükrü içindir. Ağzımızla konuşabiliyorsak, konuşma gücünü O vermiştir, öyleyse nasıl olur da Allah'a minnet koşabiliriz? En güzel amelleri yapsak dahi, hesap anında borçlu olduğumuzu göreceğiz. Dolayısıyla amellerimize güvenerek

²⁹ *Biharü'l-Envâr*, c. 72, s. 327.

karşılığında büyük nimetler bekleyemeyiz, ibadetlerimizle enbiyanın, evliyanın ulaştığı makamları arzulayamayız, çünkü onlar bu makamlara bir karşılık umarak ulaşmadılar, onlar her şeyi sadece Allah için ve O'na güvenerek yaptılar.

Üçüncü Bölüm

İlahî Aşk ve Ona Ulaşanların Özellikleri

“Ey Ahmed! Dört grubu sevmek bana vaciptir: Birbirlerini benim için sevenler, benim için benim sevmediklerimle ilişkisini kesenler, benim için birbirleriyle dostluk kuranlar ve sadece bana tevekkül edenler. Benim sevgime bir sınır yoktur, ne zaman bir belirti göndersem, peşi sıra başka bir belirtiyi de onlar için gönderirim.

Dostlarım, kendilerine baktığım gibi, onlar da benim kullarıma bakarlar, ihtiyaçlarını halka götürmezler. Karınları asla haram malla dolmaz, dünyadaki sevinçleri benim zikrim, sevgim ve onlardan hoşnut olmamdır.

Ey Ahmed! Eğer insanların en çok sakınanı olmak istiyorsan, dünyaya karşı ilgisiz, ahirete karşı ise çok istekli ol.

Arz etti: Rabbim, dünyaya karşı nasıl ilgisiz olabilirim?

Buyurdu: Dünyadan sadece günlük yemeni, içmeni, elbiseni al, yarın için de bir şey biriktirme ve sürekli beni zikret.

Arz etti: Rabbim, seni sürekli nasıl zikredebilirim?

Buyurdu: İnsanlardan uzak dur, dünyanın tatlılarını, ekşilerini bırak, evini ve mideni tamamen dünyadan boşalt.

Ey Ahmed! Çocuklar gibi olmaktan sakın; onlar sarıyı, kırmızıyı gördüler mi hemen seviyorlar; tatlı veya ekşi bir şey verildi mi de hemen kanıyorlar.”

Allah'ın Sevdiği Kimseler

Yüce Allah, Resûlü'ne (s.a.a.) hitap ederek, dört grup insanı sevmenin kendisine vacip olduğunu buyuruyor. Elbette burada kastedilen vaciplik, bildiğimiz fikhî vaciplik gibi değildir. Maksat, Allah'ın bu şartları kendisinde bulunduran kullarını sevdiğidir. Allah'ın buyurmuş olduğu dört grup şu kimselerden ibarettir:

Birinci grup: Birbirlerini ihlâsla, sadece Allah rızası için sevenler.

İkinci grup: Allah'ın düşmanı olan, O'nun emirlerine itaat etmeyen ve O'nun sevmediği kimselerle olan dostluklarını, sırf Allah onu sevmiyor diye bitirenler.

Üçüncü grup: Dostluk, arkadaşlık ve ilişkilerini Allah rızası için koruyanlar. Yani birbirleri arasında eğer bir sorun, kırgınlık ve küslük varsa bunu sürdürmeden yeniden dostluklarına devam ederler.

Dördüncü grup: Allah'a güvenip, bütün işlerinde O'na tevekkül eden kimseler.

Açıkça anlaşıldığı üzere, Rabbu'l-âlemin bütün bunları insanın mutluluğu için gerekli gördüğünden dolayı buyurmaktadır. Aynı zamanda, zikredilen bu şeyler kişiyi Allah'a yaklaştıran amellerdir. Allah'ın yapılmasını istemiş olduğu bu dört şey elbette O'nu sevenler ve emrine itaat edenler içindir, yoksa Allah'tan gafil ve O'ndan habersiz olanlar için değildir. Allah'ın sevgisine ulaşan gerçek hazineye ulaşmıştır, bu

sevgi onun için her şeyden daha değerlidir. İlahî sevgi, cölün ortasında yolunu kaybetmiş, ekmeğini suyunu bitirmiş ve baygın bir halde ölümü bekleyen kimsenin yaşama isteğinden daha değerlidir. Ölüm döşeginde olan bir kimsenin birkaç gün daha yaşama isteğinden daha büyüktür. Allah'ın kulunu sevmesiye çok daha değerli, faydalı ve sonsuzdur.

İnsan sürekli başkalarının sevgisini kazanmak için uğraşmakta ve bunun için de değişik yollara başvurmaktadır. Bazıları halkın gönlünde yer ediniş kendilerine bağlayarak onların ilgisini çekme peşindedir; ama ahiret ehli olan kimselerse sadece insanların sevgisiyle yetinmemektedirler. Onların tek amacı; kalıcılığı ve faydası daha çok olan Rablerinin sevgisini kazanmaktır, bunun için de ellerinden geleni yapmakta, her şeylerinden hatta dünyalarından bile vazgeçmektedirler. Ne yazık ki, böyle insanlar çok azdır, ilahî aşkın kıymetini herkes bilmemektedir.

Allah sevgisinin ne kadar değerli olduğunu bilmek, insanın Allah'ı tanımasıyla alakalıdır. Tanımayı çoğaltarak, mümkün olduğu kadar bu büyük hazineyi bütün varlığımızla ele geçirmeye çalışmalıyız.

Hadisin başında Yüce Allah, birbirlerini kendisinin rızası için sevenleri sevdiğini buyurdu; çünkü bu şekilde birbirini sevmek aslında Allah'ı sevmektir, O'nun sevdiklerine sevgi göstermek, Allah'a sevgi göstermektir. Bir şey veya bir kimse sevildiği zaman, sevgiliyle alakalı olan şeyler de sevilecektir. Allah'ı seven Allah'ın sevdiklerini de sever, bu, sevginin kaçınılmaz getirisişdir, sevgilinin sevdiğini sevmek vazgeçilmez bir şeydir. Bu yüzden Allah'ı seven biri Allah'ı daha çok sevenleri sevecektir. Allah âşıkları; ilk aşamada

Peygamber'i (s.a.a.) ve İmamları (a.s.) sonrasında da onların yolunu devam ettirenleri sevmektedirler.

İlahî Aşkın Yolu

Kim başka birisini, Allah'a inandığı, O'na kulluk ettiği, takvâlı olduğu için severse; bu sevginin onu Allah'a, mü'min kullara yaklaştırdığını ve onlardan uzaklaştıracak şeylerden de sakındırdığını bilmelidir. Ayrıca Allah da onu sevecektir, çünkü her sevenin tek arzusu sevgilinin de onu sevmesidir. Bu yüzden Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'de insanların hangi yolla kendilerini Allah'a sevdireceklerini şöyle bildiriyor:

“(Resûlüm!) De ki: ‘Eğer Allah’ı seviyorsanız bana uyunuz ki, Allah da sizi sevsin.’”³⁰

Sen eğer Allah’ı sevmek ve O’nun da seni sevmesini istiyorsan bunun yolu, Peygamber (s.a.a.)’e gönülden bağlanıp, O’nun dediklerini yapmandır. O, Allah’ın dostu olduğu gibi, sen de Peygamber’i kendine örnek alarak Allah’ın dostu olabilirsin, Allah’ın O’na sürekli göndermiş olduğu sevgisinin ışıklarından biraz da sen yararlanabilirsin. Demek ki, Allah’ın sevgisini kazanmanın en önemli ve en büyük yolu Resûlünün sevgisini kazanmaktır, hatta Allah’ın birisini sevmedeki değer ölçüsünün Resûlünün sevgisi olduğunu söyleyebiliriz. Neden olmasın?! İmkân âleminin en mükemmel ve en üstün varlığı, bütün kemallerin toplandığı kimse Allah Resûlü değil mi? Öyleyse Peygamberi sevmen, Allah’ın da seni sevmesini sağlayacaktır.

Birisiyle dostluk kurarken Allah’ı sevip sevmediğine veya ne kadar sevdiğine bakmalıyız. Allah’ı ve Resûlünü seven ve

³⁰ Âl-i İmran, 31.

onlara yakın olan bireyleri bularak, onlarla dost olmaya çalışılmalıdır. Belki böylelikle Allah'ın sevdiği insanlar zümresine girebiliriz.

Bunun yanında dostluklarımızda menfaat ve maddî amaçlar gütmemeli, dünyevî isteklerimiz için başkalarıyla arkadaşlık kurmamalıyız; çünkü bu tür dostluklar insanı dünya ve dünya hedeflerine daha çok bağlayacaktır. Böyle bir arkadaşlığın neticesinde; kalp dünya sevgisine kapısını açacaktır. Eğer bir kalpte de dünya sevgisi bulunursa artık orada hiçbir şekilde ilâhî aşk yer edinmez.

İnsanın kendisinden daha mükemmel olana karşı sevgi beslemesi çok doğaldır, lakin insan en mükemmel ve en üstün olana dikkatini topladığı zaman ondan daha aşağıda bulunan küçük mükemmellikleri görmeyecek, sonuç itibarıyla de onları sevme gereksinimini duymayacaktır. En mükemmel varlık olan Allah'ın sevgisini kalpte oluşturmak ve dünyevî sevgilerden kalbi temizlemek için Allah'ı tanımak gerekir. En üstün kemallerin kaynağı, bütün güzelliklerin sınırsız sahibi, sevmeyi gerektiren bütün üstünlüklerin asıl menşei ve bütün bunları sonsuz bir şekilde kendisinde bulunduran sadece O'dur.

Doğumdan itibaren yaşam süreci içerisindeki tanımlarımız hep maddî ve dünyevî olduğu için madde âlemine daha fazla bağlıyız. Bu durumdan müstesna olanlar ise sadece Masumlardır, onlar hayatlarının ilk anlarından itibaren maneviyata daha fazla önem vermişlerdir. Bizler onlar gibi değiliz, dünya ve dünyanın içerisinde bulunan güzellikler, süsler, lezzetler bizi maneviyattan uzaklaştırmış, daha çok dünyaya bağlamıştır. Bir insan kendisini bu durumdan kur-

tararak maneviyat kazanıp Allah'a ulaşmak istiyorsa O'na yaklaştıracak etkenlere sarılması gerekir.

Dostluklar ve sevgiler Allah'a ulaşma doğrultusunda olmalıdır, eğer hedef dünya menfaatleri olursa bu sevgi insanı daha da Allah'tan gafil ederek O'ndan uzaklaştırır. Öyleyse Allah dostlarıyla olan arkadaşlığı güçlendirmek gerekir ki, ilâhî sevgi kalbe yerleşsin. Allah'ı sevenleri sevmek, Allah'ı sevmeyi gerektirir, Allah'ı sevmek de O'nu sevenleri sevmeyi. Hangisi güçlenirse diğerini de güçlendirecektir. Bu iki sevgi birbirini karşılıklı olarak etkilemektedir. Konunun daha iyi anlaşılması için aşağıdaki örneğe dikkat ediniz:

Allah'a olan sevgi, ağacın kökü, Allah dostlarına olan sevgi de ağacın dalları gibidir. Eğer ağacın dallarını kesecek olursanız, zamanla ağacın kökü de çürüyecektir ve eğer kökü kesip atarsanız bu sefer dallar da bir işe yaramayacaktır. Diğer taraftan da dallar güneş ve havadan yararlandıkça kök de bu durumdan yararlanacak, kök topraktan aldığı gübreye güçlendikçe ağacın dalları da güçlenecektir. Bu karşılıklı ilişki Allah sevgisiyle Allah dostları sevgisi arasında da bulunmaktadır.

Allah'ı sevenler bu yolda ilerlemiş, kendilerini madde âleminden kurtararak maneviyatı yakalamış kimselerdir. Bizim gibi madde âlemine bağlı kişiler ise öncelikle görüp dokunabildiği kimselerle bu sevgiyi yakalamaya çalışmalıdır. Bu, ilâhî aşka ulaşma yolunda olan bizlere çok yardımcı olacaktır.

Tecrübelerin de gösterdiği üzere; insan, Peygamber ve O'nun Ehl-i Bey'tinin fazilet, keramet, mucizeler ve ilâhî değerlerini öğrenip dinlediği zaman onun Allah'a olan sevgisi daha çabuk ve etkili olarak ortaya çıkmaktadır. Lakin Allah'ın sıfatları hakkında konuşup bilgilendiğimizde ise ilâhî

aşkı kalbimizde hissedememekteyiz. Zaten bu yüzden bazıları yanılarak, Allah'ı sevmenin imkânsız olduğunu savunmaktadırlar; çünkü her ne kadar Allah'ın sıfatları anlatılırsa anlatılsın yine de insanın kalbinde aşk ve şevkin oluşmadığını görmüşlerdir. Fakat bu kesinlikle doğru değildir, bizler Allah dostları sayesinde kalbimizde Allah aşkını oluşturabiliriz, çünkü onlarla biz aynı cins ve özelliklerdeniz, onlar da bizim gibi insan oldukları için, birbirimizi anlayabilmekteyiz. (Her ne kadar Masumların makamı kimseyle kıyaslanmayacak derecede yüksek olsa bile.)

Öyleyse Allah'ı sevmenin yolu, O'nun dostlarını, evliyalarını ve O'nu sevenleri sevmektir. Bunlara olan sevgi çoğaldıkça Allah'a olan sevgi de günbegün çoğalacaktır. Elbette bu insanları sadece Allah'a ulaşmak ve Allah'ın bunları sevdiği için sevmek şartıyla; eğer söz konusu kişiler maddî menfaat, makam veya zenginlikleri için sevilirse kesinlikle ilahî hedefe ulaşılmayacaktır. *Usûl-u Kâfi*'de İmam Zeyne'l-Abidin (a.s.)'dan şöyle bir rivâyet nakledilmektedir.

“Kıyamet gününde, Allah bütün kullarını topladığında birisi şöyle seslenecek: ‘Allah için birbirlerini sevenler çıksınlar?’ Her topluluğun içinden bir grup kalkacak ve onlara hesapsızca cennete girmeleri söylenecektir.

Onlarla karşılaşan melekler şöyle derler: ‘Nereye gidiyorsunuz?’ Onlar: ‘Sorguya çekilmeden cennete giriyoruz’ derler. Melekler: ‘Peki niçin?’ Onlar: ‘Çünkü bizler Allah için dostluk kuranlarız.’ Melekler: ‘Sizin yapmış olduğunuz ameller nelerdi?’ Onlar: ‘Allah için dost ve Allah içinde düşman oluyorduk.’ Melekler: ‘Amel ehli için ne de güzel bir mükâfat.’”³¹

³¹ *Usûl-u Kâfi*, c. 3, s. 191.

Bu bölümün başında naklettiğimiz hadisin son kısmında ise şöyle buyruluyor:

“Benim sevgime bir sınır yoktur, ne zaman bir belirti göndersem, başka bir belirtiyi de onlar için gönderirim.”

Bununla anlatılmak istenen şudur: Eskiden düz ve belirgin yollar bulunmamaktaydı, insanlar yolculuklarını, yerde hiçbir şeyin yetişmediği, çok tehlikeli, belirsiz yollarda yapıyorlardı. Kaybolmamak için yollara bazı işaret ve levhalar bırakıyorlardı ki, eğer kum fırtınası çıkıp yolları kapatacak olursa, yolcular bu işaretler sayesinde yollarına devam edebilsinler. Toz toprak her tarafı kaplıyordu, yola devam edebilmek için sürekli işaretlerin olması gerekiyordu, kaybolmamak için bir işaretten sonra başka bir işaret daha gerekliydi. Eğer bu işaretler olmasa kaybolup, çölün tehlikeleriyle baş başa kalmaları mümkündü.

İşte Yüce Allah da bunu belirtmek istiyor, yani bu tehlikelerle dolu dünya yaşamında ben sürekli kulumla beraberim, yolu ona göstererek rehberlik ederim. Her işaretten sonra yeni bir işaretle onları ulaşmaları gereken hedefe doğru hidâyet edeceğim.

Evet, Rabbu'l-âlemin sevdiği kullarına sürekli inâyetini göstererek, her yönden onların hidâyetini kalıcı olarak sağlamaktadır. Öyle ki, ayakları hiçbir zaman hak yoldan sapmasın.

Allah Dostlarının Özellikleri

Yüce Allah, miraçta Peygamber'ine kendi dostlarını şu özelliklerle tanıtmaktadır:

“Benim dostlarım, kendilerine baktığım gibi onlarda benim kullarıma bakarlar.”

Allah dostlarının ilk ve en belirgin sıfatı, Allah için sevmek ve Allah için düşman olmaktır. İnsanın başkalarını sevmesi Allah sevgisinin bir kısmıdır, Allah'ı sevmeyen başkasını da O'nun için sevemez. İnsan, Hak Teâlâ'yı sevdi mi, O'nu seven herkesi sevmeye başlayacaktır yahut da tam tersi Allah'ın sevmediği insanları sevmeyecektir. Allah dostu olan bir kul, insanlara Allah'ın onlara baktığı gibi bakar, yani eğer birisi Allah'ın katında aziz, değerli ve sevilen biriye bu insan Allah dostunun yanında da böyledir. Allah'ı sevenin sevgi ve düşmanlık ölçüsü Yüce Allah'tır.

“...ihtiyaçlarını halka götürmezler...”

Doğal olarak insan dünyada yaşadığı sürece her zaman bazı şeylere gereksinim duymuş, bir takım ihtiyaçları olmuştur. İnsan büyüdükçe ihtiyaçları da artmaktadır. Hiçbir şekilde kimseye muhtaç olmayan sadece Yüce Allah'tır, her şey O'na muhtaçtır ve O hiçbir şeye muhtaç değildir.

*“Ey insanlar! Hepiniz fakir ve Allah'a muhtaç olanlarsınız. Zengin ve övülmeye layık olan ancak O'dur.”*³²

İnsanın bütün ihtiyaçlarını karşılayacak olan yalnızca O'dur. Bunun bilincinde olan Allah dostları; ihtiyaçlarını yalnızca O'na arz ederler, hacetlerini O'nun sonsuz kudretinden alırlar, ümitleri yalnız O'nadır ve O'ndan başkasına asla ümit bağlamazlar.

Duanın ve sürekli duaya yönlendirmenin en önemli hikmetlerinden biri de insanın her zaman bütün ihtiyaçlarını Allah'tan isteme alışkanlığını kazanıp, başkalarına ağız açmamayı öğrenmesidir. Dua sayesinde bu yakınlık ne kadar çoğalırsa Allah'a olan muhtaçlık ve başkalarından müstağni

³² Fâtır, 15.

olma hissi de o denli çoğalı, öyle ki, artık hacetlerini Allah'tan başka hiç kimseden istemez olurlar. Bunu en güzel şekilde Hz. İbrahim'in ateşe atılma olayında gördük, Cebrail gelip ona "Bir isteğin var mı?" diye sorduğunda, o, hacetini Cebrail'den bile istemeden, "Hayır" yanıtını verdi.

Buna benzer bir yakınlığı yaşamımızda da görmek mümkün. Meselâ, arkadaşımızın sizden defalarca bir şeyler istediğini ve sizin de her seferinde onun ihtiyaçlarını karşıladığınızı düşünün. Bu durumun zamanla onunla sizin aranızda bir samimiyet, yakınlık ve dostluk oluşturduğunu göreceksiniz. İşte, insanın Allah'a muhtaç olması ve isteklerini O'ndan dilemesi zamanla çok güçlü bir dostluğu oluşturmaktır. Öyle ki, insanların kendi aralarında olan dostluktan çok daha güçlü bir dostluk.

*"...karınları asla haram malla dolmaz..."*³³

Allah dostlarının bir diğer özelliği, dünyanın fani ve geçici lezzetlerine kendilerini kaptırmayıp, ona bağlanmalarındır. Hatta helâl olan nimetleri bile çokça kullanmazlar, ondan sadece ihtiyaçları miktarınca alarak, yaşamlarını sürdürürler. Helâl nimetleri kullanırken amaçları, Allah'a daha güzel ibadet etmek için güç toplamaktır, yoksa lezzet almak değil. Zaten insan, sağlıklı olması için gerekli olan miktardan fazlasını yedi mi, bu ters etki yapar. Aşırı yemek insanı daha da güçsüz, tembel ve hastalıklı kılar.

³³ *Biharü'l-Envâr*'daki nakle göre, "min ekli'l-helal/karınları helal malla dolmaz" tabiri kullanılmıştır, yani dünyanın helâlinden bile fazla yararlanmazlar.

Mü'minlerin Sevinç ve Mutlulukları

Mü'minler Allah'ın helâllerinden bile fazlaca yararlanmıyorlarsa, peki bunların sevinçleri ve mutlulukları nedendir? Bu soruya Yüce Allah şöyle cevap vermektedir:

“...dünyadaki sevinçleri benim zikrim, sevgim ve onlardan razı olmamdır...”

Allah dostları mutluluğu geçici ve boş şeylerde aramıyorlar, onlar gerçek mutluluk peşindedirler, gerçek mutluluk ise Rabbu'l-âleminin buyurmuş olduğu şu üç şeydedir:

1- Allah'ı Hatırlamak

Allah'ı seven sevginin gereği sürekli O'nu düşünecek, her şeyde O'nu hatırlayacaktır. Doğal olarak bu hatırlama seven için en büyük mutluluk kaynağıdır. Tam bir kavuşma gerçekleşene değin bununla avunacaktır. İmam Seccâd (a.s.) Seher Duası'nda şöyle buyurmaktadır:

*“Sürekli senin zikrin ve hatırlanmanla kalbim canlıdır.”*³⁴

Yani yaşama sevincim ve kalbime huzur veren şey sadece seni anmaktır, eğer kalbim seni anmayacak olursa yaşayamam; çünkü senden başka benim yaşama ümidim ve sevincim yoktur.

Mü'min insan asla kederli değildir. Aksine, herkesten daha mutludur; çünkü Allah'ı anmaktadır, dünyanın boş ve geçici olan yalan mutluluklarıyla kendisini kandırmamaktadır.

Hadisin açıklamaya çalıştığımız bölümünde Yüce Allah “dünyadaki” tabirini kullanmıştır. Bundan maksat, belki de ahirette Allah'ı hatırlamaya gerek kalmadığı içindir. Allah

³⁴ Bihârü'l-Envâr, c. 98, s. 89.

dostu dünyada Allah'ı anarak mutlu oluyor, ama cennette artık bu şekilde anmak gerekmiyor, çünkü dünya ayrılık ve hicran yeridir, cennet ise kavuşma yeri. Mü'min insan ölümle beraber likau'llaha, Allah'a ulaşacaktır. İşte o zaman sürekli olarak kalp gözüyle Allah'ı görecektir.

Zikir ve Allah Aşk Arasındaki Bağ

Allah'ı zikredip³⁵ hatırlama O'na olan sevgiden kaynaklanmaktadır, sevgi çoğaldıkça zikir de çoğalacaktır. Bunu insanlarla olan normal yaşantıda da görmek mümkündür. Kim birisini çok sevip ona âşık olmuşsa, sevgisi ölçüsünde her zaman sevdiğini düşünecektir, eğer aşkları çok fazlaysa birbirlerini düşünmek de o denli çok olacaktır. Ama insan unutmaya başlarsa, saatler geçmiş ve hâlâ sevdiğini düşünmemişse işte o zaman sevgileri de azalmaya başlamış demektir. Bu yüzden Allah'ı sevenler ve O'nun aşkına ulaşmak isteyenler, Hak Teâlâ'yı daha fazla düşünmektedirler, zira bu, sevginin çoğalıp derinleşmesinin sebebidir.

2- Allah'ı Sevmek

Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurmaktadır:

*“İman edenlerin Allah'a olan sevgileri çok daha fazladır.”*³⁶

Allah dostları kalplerinde hissettikleri ilâhî aşk sayesinde huzurludurlar, Allah'ı sevmeleri onların mutluluk kaynağıdır. Ölümü, gönüllerinin bu aşktan yoksun olmasına yeğlerler.

³⁵ Zikirden maksat, sürekli olarak Allah'ı “subhânallâh, lâilâheillallâh” diyerek zikretmek değildir, bu sadece bir çeşididir. İnsanın her yerde ve her işte Allah'ı hatırlaması, O'nun rızası doğrultusunda hareket etmesi, hiçbir zaman O'ndan gafil olmaması da Allah'ı zikretmektir.

³⁶ Bakara, 165.

Ruhlarının huzuru bunda saklıdır, Allah sevgisi onların yaşama sebebidir, bunun için de Allah sevgisini çoğaltacak amelleri yapmaya ve bu sevgiyi azaltacak işlerden de uzak durmaya çalışırlar.

3- Allah'ın Rızı ve Hoşnut Olması

Seven için en güzel şey sevdiğinin de onu sevdiğini bilmesidir. Âşık olduğu kimsenin ondan hoşnut olduğu ve sevdiğini anlaması, seven için en büyük mutluluktur.

Evet, Allah'ı sevenlerin en büyük hedefi O'nun rızasını kazanmaktır. Ne zaman ki, rızasının ve sevgisinin azaldığının farkına varsalar hemen endişeye kapılırlar, ruhları sanki büyük bir azaba uğrar, biran önce O'nun sevgisini yeniden kazanmak için çalışıp çabalarlar, ancak bu şekilde çektikleri acıdan kurtulabilmektedirler.

Zâhid ve Takvâlı Olmanın Yolu

Yüce Allah, miraçta dostlarında bulunan özellikleri belirttikten sonra Habibi ve Resûlüne (s.a.a.) şöyle buyuruyor:

“Ey Ahmed! Eğer insanların en çok sakınan olmak istiyorsan, dünyaya karşı ilgisiz, ahirete karşıysa istekli ol...”

Zühhd amelle alakalı değildir, kalple alakalıdır, insanın dünyaya karşı kalpten isteksiz olmasıdır. Bunu başaran kimseye zâhid denilir. Kur'an-ı Kerim Hz. Yusuf (a.s.) hakkında şöyle buyurmaktadır:

*“Onu değersiz bir pahaya, sayılı birkaç dirheme sattılar. Onlar zaten ona değer vermemişlerdi.”*³⁷

³⁷ Yusuf, 20.

Âyetin Arapçasında “*Değer vermemişlerdi*” kelimesinin orijinali “*Zâhidîn*” olarak geçmektedir.

Zühd, insanın dünya nimetlerine değer vermeyip yoksulluk içinde yaşaması, hiçbir şeyinin olmaması ve çalışıp çabalamaması anlamında değildir. Dünya kötü değildir, dünyaya bağlanmak ve onu sevmek kötüdür. Öyleyse zâhidlik; insanı ahiretten uzaklaştıracak ve ahireti unutturacak olan dünyaya karşı isteksiz olma ve sevmemeye denir. Bu yüzden Yüce Allah, Peygamber’ine: “*Dünyaya karşı isteksiz ol ve ahirete yönel*” diye buyurmaktadır. İnsan çok zengin ve aynı zaman da zâhid olabilir, eğer malını sevmiyor ve Allah yolunda harcayabiliyorsa bu insan zâhiddir. Hz. Süleyman (a.s.) dünyanın en büyük devletinin başkanı ve en zenginiydi, bununla beraber dünyanın en zâhid insanıydı. Bütün o zenginliğine rağmen yediği arpa ekmeği idi, malını mülkünü hiçbir zaman kendisi için harcamıyordu, sadece Allah’ın dininin dünyaya hâkim olması, tevhid bayrağının yükselmesi ve adaletin yerini bulması için harcıyordu.

Yüce Allah Peygamber’inden zâhid olmasını istiyor, Peygamber de hangi yolla ve nasıl zâhid olunacağını soruyor, Allah ise şöyle cevap veriyor:

“*Dünyadan sadece günlük yemeni-içmeni, elbiseni al ve yarının için bir şey biriktirme...*”

Zâhidlik için Allah’ın göstermiş olduğu bu yol sadece insanın kalbiyle alakalıdır, yani beğenilen zühd, insanın dünyaya sırt çevirip, Allah’ın hiçbir nimetinden yararlanmaması demek değildir, gerçek zühd dünyayı sevmemektir.

Son olarak da: “*Yarının için bir şey biriktirme*” diye buyurdu. Bu cümleden, insanın geleceğe yatırım yapmaması

gerektiği anlaşılmamalıdır. Allah'ın beğenmediği biriktirme, tevekkül etmeden, O'na güvenmeden yapılan biriktirmedir, bu şekilde mal mülk yığma zühdle asla uyuşmaz; ama Allah rızası için ve akıl, zühd, fıkha da ters düşmeyecek şekilde gelecek için yatırım yapıp birikimde bulunmanın bir sakıncası yoktur.

Hız. Süleyman (a.s.)'ın bir yıllık yiyeceğini önceden aldığı nakledilmektedir. Allah'ın bu büyük peygamberi hâsâ Allah'a güvenmediği veya mal biriktirme ihtirasıyla mı böyle yapıyordu? Tabii ki hayır! Onun böyle yapmaktan maksadı; Allah'a daha fazla vakit ayırmaktı. Her gün dışarı çıkıp alış-veriş yaparak vaktinin boşa geçmemesi için, bir yıllık yiyeceğini alıp eve bırakıyor ve ihtiyacı olduğunda ondan biraz alarak kullanıyordu. Böylece önemli işlerine daha fazla vakit ayırabiliyordu.

Bu düşünceyle birikim yapmak kötü ve Allah'ın da beğenmediği bir özellik değildir, çünkü Allah hakkında kötü düşünerek, yani "geleceğim ne olur?" kaygısıyla yapılmaktadır. Eğer "yarın halim ne olacak?" diye yatırım yapılsa bu, Allah'a yönelik bir su-i zandır, tevekkül ve zühdle de kesinlikle uyuşmamaktadır.

O Allah ki, bu günkü rızkımızı verdiyse yarınki rızkımızı da verebilir. Daha doğmadan insanın rızkını anne göğsünde kılan Allah, nasıl olur da yarınki rızkımızı vermekten aciz olabilir veyahut vermeyebilir.

Bazı büyük âlimler ve Allah'ın sâlih kulları yarınları için hiçbir şey biriktirmiyorlardı; hatta her öğün yemeklerinden, bedenlerinin ihtiyacı olduğu kadarını yer ve geri kalanını da hemen fakir komşularına dağıtırlardı. Böylelikle Allah'a su-i zan etmemek için bir çeşit alıştırma yapmış olurlardı. Hız.

Süleyman (a.s.) gibi büyük insanî kemallere erişmiş zâtların ise böyle alıştırmalara ihtiyaçları yoktur, ama bizler Allah'ın rızık vermesi hakkında güvensizliğe kapılmamalı ve yarınlarmız için biriktirme yapmamalıyız. Yahut en azından malımızın bir kısmını da fakirlere dağıtmamız gerekir.

*“Sevdiğiniz şeylerden (Allah yolunda) harcamadıkça ‘birr’e/iyi’ye eremezsiniz.”*³⁸

Sevdiği şeyleri kendisine saklayıp, sevmediği ve hoşuna gitmeyen şeyleri de başkalarına veren; büyük bir iş, hayır amel yapmış sayılmaz. Eğer iyiler makamına erişmek istiyorsan sevdiğin şeyleri vermek zorundasın. Allah dostları bir şey aldıkları zaman veya biri onlara bir şey hediye ettiklerinde, o şeyi çok sevdiler mi sırf dünyaya bağlanmamak için, hemen birisine hediye ediyorlardı. Bizler her ne kadar dünya sevgisini ve ona olan bağlılığımızı tamamen kalbimizden çıkarıp atamazsak bile bunu en asgarî seviyeye indirmek durumundayız, elimizden geldiği kadar dünyevî lezzetlerden en az şekilde yararlanmak zorundayız. Ama orta yoldan da çıkmamalıyız, bütün bunlarla beraber yaşamın gerektirdiği ve hayat için zorunlu olan şeylerden de yararlanmak durumundayız.

Allah'ın miraçta Hz. Resûlullah'a (s.a.a.) yapmış olduğu öğütlerden biri de şudur:

“...ve sürekli benim zikrimde ol.”

Hz. Peygamber (s.a.a.) de peşi sıra Allah'a, sürekli nasıl zikrinde olabileceğini soruyor. Allah'ın cevabıysa *“İnsanlardan uzak durarak”* oluyor. Yani *“Seni benim zikrim-*

³⁸ Âl-i İmran, 92.

den gafil edecek insanlardan uzak durarak, onlarla dostluk kurmayarak, daima beni hatırlayabilirsin.”

İnsanoğlu ister istemez duyduğu veya gördüğü şeylere dikkatini toplar. Bu yüzden duyup gördüğümüz şeyler eğer bizi Allah’tan ve ahiretten alıkoyup unutmamıza sebebiyet veriyorsa bu büyük bir tehlikedir, anında kendimizi böyle şeylerden kurtarmalıyız. Tek derdi dünya olan, sürekli konuşmalarında dünyevî lezzetlerden ve işlerden bahseden kimse-lerden uzak durmalıyız. Diğer taraftan da hal-hareketi ve konuşmasıyla bizi Allah’a yaklaştıran mü’min insanlarla yakın dostluklar kurmalıyız. Hadiste nakledildiğine göre; Hz. İsa (a.s.)’ın havarilerinden biri şöyle bir soru sordu: “Ey Ruhullah! Kimlerle arkadaş olalım?” Hz. İsa da şöyle buyurdu:

*“Gördüğünüzde size Allah’ı hatırlatan, sözleriyle ilminizi çoğaltan ve ameliyle sizleri ahirete yönlendiren kimselerle arkadaş olun.”*³⁹

Hiç şüphesiz böyle insanlarla beraber olup oturup kalkmak insan için çok faydalıdır. Demek ki, hadisteki “*insanlardan uzak dur*” tabiri sadece insanı Allah’tan gafil eden kimseler için geçerlidir, genel bir anlam taşımamaktadır.

Yüce Allah cevabının devamında Resûlüne (s.a.a.) şöyle buyuruyor:

*“Dünyanın tatlılarını ve ekşilerini bırak, evini ve karnını tamamen dünyadan boşalt. Ey Ahmed! Çocuklar gibi olma-
tan sakın, onlar sarıyı, kırmızıyı gördüler mi hemen seviyorlar,
tatlı veya ekşi bir şey verildi mi de hemen kanıyorlar.”*

Çarşı pazardan geçtiklerinde dünyanın süsü ve lüksüne bakarak, onları sevip ulaşmak isteyenler; aslında çocuklar

³⁹ Bihârü’l-Envâr, c. 1, s. 203.

gibi boş ve saçma bir sevgiye kapılmışlardır. Öyleyse kendine gel ki, bunlar senin aklını çelmesin, kalbinde yer edinmesin ve dünyanın bu yalan süsleriyle kendini kandırmayasın. İnsan, evinde çeşit çeşit yemeklerin olmasıyla kimsenin evinde bulunmayan pahalı ev eşyalarıyla değerli halılar ve güzel elbiseleriyle kendisini yalancı mutluluklarla kandırmamalıdır. Ne kadar da çocukça bir mutluluk! Böyle şeylerle sevinip ve onları sevmek hiçbir zaman Allah aşkıyla uyuşmaz.

Allah'a ulaşmak, O'nu sevmek istiyorsan karnını lezzetli yemeklerden, evini de çeşit çeşit süslü eşyalardan temizlemek zorundasın. Tarihte nakledilen şu olay bizim için en güzel bir örnektir: Hz. Resûlullah (s.a.a), Hz. Fatıma (s.a.)'nın odasının kapısına çekilen kıymetli perdeyi gördüklerinde rahatsız oldular ve hiç bir şey söylemeden gittiler, Peygamber'in bu perdeyi istemediğini anlayan Hz. Zehra da hemen perdeyi indirerek, Allah yolunda infak etti.

Dördüncü Bölüm

Cennet Ehlinin Özellikleri

“Ey Ahmed! İzzet ve celâlime andolsun hangi kulum şu dört sıfatı kendisinde bulundurursa onu cennete yerleştireceğim. Dilini ona faydası olmayan boş sözleri söylemekten koruyan, kalbini şeytanın vesveselerinden muhafaza eden, onun her anını gördüğümü bilen ve açlığı göz nuru olarak kabul eden.

Ey Ahmed! Keşke susmanın ve açlığın ne kadar tatlı, faydalarının da ne kadar çok olduğunu bilseydin.

Arz etti: Rabbim, susmanın ve açlığın faydaları nelerdir?

Buyurdu: Hikmet, kalbin kontrolü, bana yaklaşma, her zaman hüznü olmak, insanların arasında kanaatli olmak, her zaman hakkı ve doğruyu söylemek, geleceğin zorluk mu yoksa rahatlık mı getireceği endişesinde olmamak.

Ey Ahmed! Kulumun bana en yakın olduğu anı biliyor musun?

Arz etti: Hayır Rabbim.

Buyurdu: Kulum, aç olduğun ve bir de secdeye kapandığı zaman bana en yakın olduğu andır.”

Dört Özellik

İnsanın yaratılış felsefesi sonsuz kemal ve huzura ermesidir. Miraç hadisinin bu bölümünde kemale ulaşmak için gerekli olan dört şartı Yüce Allah belirtmektedir ve kim bunları

kendisinde toplayabilirse cenneti de ona garantilemiştir. Dört şartın ikisi insanın bedeniyle alakalıdır (dil ve mide ile), diğeri ikisi de kalp ve insanın bâtınıyla ilgilidir. Bunlardan biri olumsuzluk, diğeri de olumluluktur. Yani birincisi, kalbi şeytanın vesvese ve hilelerinden korumak, ikincisi de kalben sürekli Allah'ı yanında hissetmek ve O'nun, bütün amellerini gördüğünün bilincinde olmak. İlk iki şart nispeten kolaydır, ama son iki şart gerçekten çok zordur, bunun için çok çalışıp her zaman alıştırma yapmak gerekir.

Şeytanla savaşmanın yollarından biri de insanın diline hâkim olması ve karnını çok yemekten korumasıdır. Tabi ki şeytanın insanı kendi tuzağına düşürmesi için başvurduğu yollar sadece bu ikisiyle sınırlı değildir, onun hileleri çok fazladır, ama en önemli ve kandırmada başarılı olduğu yöntem bu ikisidir. Çünkü eğer insan mideye düşkün olmazsa şehvetinin önünü de alabilir, diliyle çok konuşmanın önünü alabilirse gözünü ve kulağını da kontrol edebilir.

İnsandaki bilincin, şuurun, anlama kabiliyetinin ve kalpteki huzurun kaybolmasının en büyük nedeni çok yemedir. Karnını tıka basa doldurmuş olan, kafasını toplayarak ders çalışamaz, namazda zihnini sadece Allah'a yönlendiremez ve buna benzer dikkat isteyen işleri düzgün bir şekilde yapamaz. Bu durum tecrübeyle de sabit olduğundan şu deyimini kullanmışlardır: "Dolu mideyle kılınan namaz, sarhoşun başkasını alaya alması gibidir."⁴⁰

İnsan, en önemli özelliği olan anlama ve kavrama kabiliyetini karnı tok olduğu zaman kaybeder. Düşünsenize; bir

⁴⁰ Hz. Ali (a.s.) şöyle buyurmaktadır: "Uyanıklık ve zeki olmak asla çok yemeye uyuşmaz."

kuşun ayağına ağır bir taş bağlarsanız uçuşu nasıl zorlaşır, taşın ağırlığı ne kadar çok olursa kuşun uçuşu da o denli zor olur. İşte, insanın ihtiyacından fazlasını yemesi de buna benzer. Çok şeyler yiyerek mideyi tıka basa doldurmak, ruhun melekûta uçuşunun önünü alır. Uçmayı bırakın, ruhun yerlere çakılmasına, nurâniyeti ve ulaşmak istediği bütün mükemmellikleri kaybetmesine neden olur.

Açlıktan Maksat

Rivâyetlerde açlığın çok beğenilip övülerek anlatılması, tamamen aç kalmanın ve buna tahammül etmenin güzel bir iş olduğunu vurgulamak için değildir. Bilakis, hadislerde “aç olun” deniliyorsa bundan maksat; hiçbir şey yememek değildir. Burada istenilen şey, az yenilmesidir. Bu tür hadislerin amacı, insanlarda ruhun yükselmesinin önünü alan faktörlerin belirtilmesidir.

Demek ki, insan ne çok yemeli ve ne de az yemeli, zira her iki durumda da işlerini doğru dürüst yapamaz.

Merhum Allâme Tabâtabâî (r.a.) hadislerdeki açlıktan maksadın; çok yemenin ve tok olmanın karşıt manası olduğunu, hiçbir şey yememe olarak asla anlaşılmaması gerektiğini söylemiştir. İnsanın hoşuna giden faydalı ürünlerden yemesi, protein ve vitamin yönünden bedeninin ihtiyaçlarını karşılaması gerekir, fakat kesinlikle aşırıya gidilmemelidir.

Yüce Allah, açlık ve susmanın önemini buyurduktan sonra, Hz. Resûlullah (s.a.a.) hemen, bunların ne tür faydaları olduğunu soruyor. Peygamber’in, Allah’a soru sorması O’nun bilmediği veya hâşâ uygulamadığı anlamına gelmez. Peygamber’in Allah’a soru sormasından maksat; başkalarına

örnek olmak yahut bizim gibi madde âlemine bağlanıp kalmış insanlara bir hediye sunmaktır.

Açlık ve Susmanın Faydaları

Peygamber (s.a.a.) açlık ve suskunluğun yararlarını Yüce Allah'tan sorduktan sonra, Allah şunları buyuruyor:

“Hikmet, kalbin kontrolü, bana yaklaşma, her zaman hüzünlü olmak, insanların arasında kanaatli olmak, her zaman hakkı ve doğruyu söylemek, geleceğin zorluk mu yoksa rahatlık mı getireceği endişesinde olmamak.”

1- Hikmet

Açlık ve susmanın çok değerli ve ilk faydası, insana kazandırmış olduğu hikmettir. Yani insan bu ikisi sayesinde hiçbir zaman kendi çabasıyla ulaşamayacağı bilgi ve gerçeklere ulaşabilecektir. Herkes, bu iki işi uygulayarak insanî ve kozmik gerçeklerin farkına varabilir. Mü'minler bu durumu Ramazan ayının sonlarında hissetmektedirler; sanki oruç neticesinde ruhları uçacak gibidir, kalplerinde tarif edilmez bir mutluluk ve sevinç duyulmaktadır. Artık açlık insana çok değişik bir maneviyat kazandırmıştır. Öyleyse beden için gerekenleri, ruhun kanatlanabilmesi için yeterli miktarda az veremeliyiz. Asla fazla vermemeliyiz; çünkü böylesi bir durum ruhun melekût ve güzellikler diyarına yapacağı uçuşun önünü almaktadır. Ayrıca akıl ruha bağlıdır, daha çok, daha verimli ve daha iyi çalışabilmesi için insanın tok olmaması gerekir.

2- Vesveselerden Korunma

Açlık ve suskunluk insanın kalbini şeytanın vesveselerinden korur. Çok yiyip içmeyen mü'minler, kalplerini ve

bedenlerindeki bütün duyu organlarını rahatlıkla kontrol edebilmektedirler. Aynı şekilde çok yiyip içenler de kalplerinin, duyu organlarının ve hayallerinin önüne geçememektedirler.

3- Allah’a Yakınlık

Kim yaşamının her aşamasında açlık ve suskunluğu uygularsa, her an Allah’a daha fazla yaklaşacaktır. Allah’a yaklaşmak ve gerçek mükemmellik her takvâlı mü’minin en büyük hedefidir. Bu hedefe ulaşmak için kalbin hevâ ve hevesten, amaçların da dünyevî ve maddî olmaktan kurtulmuş olması gerekir. Bu kurtuluş sadece ve sadece iradenin güçlenmesiyle olabilir. İlâhî bir kişilik kazanabilmek ve maneviyatta kendini yetiştirebilmek için sağlam bir irade şarttır, iradeyi geliştirip güçlendiren ise oruçtur.

4- Hüzün

Açlık ve suskunluk hüzün getirir. Birçok rivâyette hüzünlü olmak ve mahzun insanlar beğenilip övülmüştür. Ama bu hüzün daha çok içsel olmalıdır, dışa moral bozukluğu ve sinirli bir halet olarak yansımamalıdır. Beğenilen hüzünlü olma, sarhoşça boş ve yersiz neşenin karşısında olan bir ruh haletidir. Aç ve suskun olan birisi asla yalan neşeler, boş eğlence ve gülüşlerin peşinde olmaz; duruşu, oturuşu ve tebessümü metanetle beraberdir. Bazıları ise “niçin daha fazla zengin olmadım” diye yakınır veyahut dünyevî olan bir amacına ulaşamadığı için üzülür. Bunun Allah katında hiçbir değeri yoktur. Allah katında makbul olan hüzün; ilâhî rızayı gözetken, O’nu hatırlamadan alıkoymayan ve mestane kahkahalardan insanı uzak tutan hüzündür.

5- Kanaatli Olmak

Açlık ve susmanın insan yaşamında ortaya çıkardığı bir diğer faydaysa kanaatli olabilmektir. İnsan ne kadar başkalarına muhtaç olmazsa o kadar özgür olacaktır. Başka insanlara muhtaç olan birisi zamanla onların esiri olacaktır. Tek derdi lezzetli yemekler ve güzel içecekler olan kimse bunları karşılamak için de insanî birçok değerlerinden ödün verecek ve hürriyetini kaybedecektir. Dört ayaklılar gibi derdi ahır ve ot olan birisi bunlara ulaşmak için sayısız zorluklara düşecektir. Daha zengin içerikli bir sofraya için, daha çok çalışıp daha çok haram yola düşecek ve başkalarına boyun eğecektir.

6- Hakkı Savunmak

Açlık ve suskunluk sayesinde insanın kazanmış olduğu bir diğer erdemse hakkı ve hakikati savunmaktır. Gösterişsiz ve kanaatli yaşamı olan birisi her yerde, herkese karşı hak olan sözü söyleyebilir. Oysa amacı her zaman menfaatlerini korumak ve geçimini sağlamak olan birisi ise asla haksızlık yapan birisine karşı gerçekleri haykıramaz; çünkü menfaatleri gereği onunla iyi geçinmesi gerekmektedir.

Kanaatli ve azla geçinmesini bilen bir kimse ise hakkı söylemekten çekinmez; çünkü böyle bir kişinin başkalarından hiçbir beklentisi yoktur, insanlar ne derse desinler yine de yanlışların, zulüm ve haksızlıkların her zaman karşısındadır. Tüketimi az olan bir kimse her zaman haysiyetli bir yaşam hedefindeyken, tek derdi midesi olan bir kimse ise sürekli rahatının peşindedir. Malumdur ki, bu iki amaç birbirine zıttır, dolayısıyla da insan yaşamındaki sonuçları da çok farklıdır.

7- Razı Olmak

Yukarıda açıkladığımız altı fayda neticesinde bir yedinci fayda da kendiliğinden ortaya çıkmaktadır, o da Allah tarafından takdir edilen her şeye razı olmaktır. Açlık ve suskunluk sonucunda mü'min insan rahatlık peşinde koşmaz, gelecekte onu iyi günler mi yoksa kötü günler mi bekliyor asla bunun tedirginliğini taşımaz; çünkü dünyada her zaman azla yetinmesini öğrenmiştir. Kanaatlidir, zengin olma ve mal mülk çoğaltma peşinde değildir. İnsanda oluşan bu ruhsal durum beraberinde kaza ve kadere razı olmayı getirir. Hadisin devamında Yüce Allah şöyle buyuruyor:

“Ey Ahmed! Kulunun bana en yakın olduğu anı biliyor musun? Arz etti: Hayır Rabbim. Buyurdu: Kulunun aç olduğu ve secdeye kapandığı zaman bana en yakın olduğu andır.”

Hiç şüphesiz ki, bu iki özelliğin insanda aynı anda bulunması Allah'a olan yakınlığını daha da artırır. Yani açlıktan dolayı ruhu hafifleyen bir kimse secdeye kapandığında Allah'a doğru çok daha hızlı seyrılır. Çünkü açlık sonucu bedeni güçsüz düşmüş, kendisinin de ne kadar aciz ve küçük olduğunun farkına varmıştır. Secde de insanın zihnini bir noktaya yönlendirmesini sağlar ve böylelikle kalp de sadece belirlenen o hedefe yönelir.

Beşinci Bölüm

Namazın Hikmeti ve Önemi

“Ey Ahmed! Kullarımdan üç gruba çok şaşıyorum: Namaza durup namaz kılarken kime el açtığını, kimin karşısında durduğunu bildiği halde yine de uyuklayan, bu gün yiyecek ufacak bir şeyi olduğu halde yarın ne yiyeceği endişesinde olan ve benim ondan razı olup olmadığını bilmediği halde sürekli eğlenip, gülen kimselere.”

Yüce Allah hadisin bu bölümünde hepimizde yahut çoğumuzda bulunan üç kötü özellikten bahsetmekte ve bunu “Şaşıyorum”⁴¹ tabirini kullanarak bildirmektedir. Söz konusu o üç özellik şunlardır:

- 1- Namaza önem vermemek.
- 2- Kanaatkâr ve mütevekkil olmayarak gereksiz yere endişelenmek.
- 3- Allah'ın hakkımızda ne düşündüğünü umursamamak.

⁴¹ Şaşırmak, korkmak, üzülmek vb. duygular maddî varlıklara ve maddeye özgüdür. Yüce Allah'ın bir şeye şaşıp, bir şeyden korkması veya bir şeye üzülmesi imkânsızdır. O böyle duygulardan münezzehtir. Hadiste, “Şaşıyorum” diye buyuruyorsa bu sadece bizimle aynı dilden konuşmak istediğindendir, yani bizim anlamamız ve işin ne kadar vahim olduğunun farkına varmamız içindir.

Namazın Hakikati

Hepimiz kılmış olduğumuz namazların Allah tarafından kabul edilmeye layık olmadığı ve Allah dostlarının kılmış olduğu namazlardan ne kadar da uzak olduğunun farkındayız. Bu yüzden de âyet ve rivâyetlerde bahsedilen namaz kılma sonucu oluşacak faydalar, bizi kapsamamaktadır. Ama birçok insan bu eksikliğini farkında bile değil, kılmış olduğu namazı çok beğenmekte ve Allah'ın emrini en güzel şekilde yerine getirdiğini zannetmektedir. Oysa herkes namazındaki eksik ve yanlış yönleri bulmak zorundadır. Aceleyle dikkatsizce ve dağınık zihinle kılınan namazın ne denli kötü olduğu, diğer taraftan da düzgün, mükemmel ve Allah'ın istediği gibi kılınan namazın da ne kadar güzel olduğu bilinmelidir. Her mü'min aceleyle kıldığı namazın fayda yerine zarar getirdiğini ve güzel bir şekilde kıldığı namazın da sayısız yararlar sağladığını bilmelidir.

Bunun için de yapılacak en güzel şey, kıldığımız namazla Allah dostlarının kıldığı namazı karşılaştırmaktır. İşte o zaman nasıl bir namaz kıldığımızın ve eksiklerimizin ne olduğunun farkına varabiliriz; çünkü zayıfla güçlüyü, noksanla mükemmeli karşılaştırdığımız zaman eksiklik ve yanlışları daha çabuk anlayabiliriz.

İnsanın namaza daha çok önem vermesi ve kâmil bir namaz kılabilmesi için büyük âlimlerimiz birçok eser kaleme almışlardır. Bunlardan biri Mirza Cevad Tebrizî'nin *Esrâr-ı Salât* kitabı ve bir diğeri de Merhum İmam Humeynî'nin *Sırr-ı Salât*^[*] kitabıdır. Şimdi bu değerli eserlerden, namazın önemi hakkında bazı güzel sözleri aktarmaya çalışalım.

[*] İmam Humeynî'nin bu eseri yayınevimiz tarafından yayımlanmıştır.

Namaz, insanın Rabbi karşısında durarak kul olduğunu göstermesi, O'na muhtaçlık elini uzatması, alçak gönüllülük ve huşu ile Allah'a yönelmesidir. Namaz kılan birisi kimin karşısında durup konuştuğunun farkında olmalıdır.

Genelde namaz kılanlar çok az Allah'a yönelmekte, günler öncesi hatta bazen yıllar öncesi olayları düşünmekte ve selam verip bitirdiklerinde namaz kıldıklarının ancak farkına varmaktadırlar. Düşünsenize, kul, Allah gibi âlemlerin yaratıcısının karşısında duruyor ve O'nunla konuşuyor; ama hiçbir şekilde bunun bilincinde değil, bundan daha kötü ne olabilir! Yüce Allah, Kur'an'da bu durumu münafıklığın bir göstergesi olarak bildirmiştir:

*“Onlar, namazı üşene üşene kılarlar.”*⁴²

Bir kudsî hadiste ise şöyle buyuruyor:

“Namaz kılıyorlar, ama gönülden kılmıyorlar, onları eşeğe çevirmemden hiç mi korkmuyorlar?”

Namaza önem vermeden dikkatsizce kılmak o kadar kötü ki, kim böyle yaparsa eşek şekline girmeyi hak etmektedir, zaten böyleleri bâtınen insan değildir. Büyük birisi karşısında duran insanın ona gönülden yönelmeyip, sürekli başka şeyleri düşünmesi bir saygısızlıktır. Hele bir de bu büyük zât, âlemlerin yaratıcısı, her şeyin yaşam sebebi ve bütün güzelliklerin kaynağı olursa bu iş kat be kat daha kötüdür.

Acaba insan birisiyle konuştuğu zaman yüzünü ondan çevirerek mi konuşur? Sırtını dönerek birisiyle konuşursa, akıllı insanlar onun deli veya ne kadar saygısız olduğunu söylemezler mi? Elbette ki, Allah cisim değil, o yüzden Allah'a karşı yüzümüzü döndürerek konuşmamızdan maksat; kalbimizi

⁴² Tövbe, 54.

O'na doğru yönlendirmektir. Her yeri kaplayan Hak Teâlâ'ya sadece kalple yönelmek mümkündür. Eğer namazda Allah'la konuşurken kalp O'na yönelmez ve O'ndan başka şeylerle ilgilenirse bu, Allah'tan yüz çevirmek demektir.

Allah ki, kendi lütfuyla sana huzuruna çıkma, kendisiyle konuşma ve münacat etme iznini vermiştir. Bunu en iyi şekilde değerlendirmek yerine, O'ndan gafil olmak akıllı birisine yakışır mı? Büyük makam sahipleri herkesin yanlarına yaklaşmasına izin vermezler, sadece bazı insanlarla görüşürler. Oysa âlemin en büyük hâkimi olan Allah böyle değil, kullarına olan sınırsız sevgisi yüzünden evinin kapısını herkese açarak, herkesin kendisine yönelmesine, kendisiyle görüşmesine izin vermiştir. Öyleyse bu nimetin kadrini bilerek, can-u gönülden O'na yönelmeliyiz.

Allah'a karşı duyarsız olan, O'na inanmayan ve her zaman O'nun yanında olduğunu kabul etmeyen birisinden daha da kötü olan kişi; Allah'ın karşısında durduğunu bildiği halde yine de O'na karşı duyarsız olandır. İşte bu yüzden Allah böyle namaz kılanlar için, “*Ecibtu/Şaşıyorum*” ta-birini kullanıyor, yani: “Kulum karşıma geçmiş durmakta, ama sanki hiç ben karşısında değilmişim gibi, dikkatini toplamadan başka şeylerle meşgul, bu ne kadar da şaşılacak ve tuhaf bir durumdur.”

Namazın Önemi

Namazın insan yaşamında çok büyük etkisi ve onun sonsuz mutluluğunun en büyük faktörü olması nedeniyle şeytan sürekli insanın gerçek namaz kılanlardan olmaması için çalışıyor. Namaz kılsa bile bir şekilde insanı namazın

hakikatinden uzaklaştırarak, onu namaz sonucu oluşacak faydalardan mahrum etme peşindedir. Bunun için de namaz esnasında onlarca değişik olayları ve anıları aklımıza getirmektedir.

Şeytan kesinlikle kimsenin üzerinde hak sahibi, onu bir şeylere zorla yönlendiren değildir. Şeytanın kalbimize ve aklımıza vesveseler salmasına izin veren yine bizleriz.

İnsanın Allah’a yaklaşması ve tekâmüle ermesi için en iyi yol namaz kılmaktır. Allah kullarını sevdiği ve onların kemale ermesini istediği için bu ameli vacip kılmıştır, yoksa O’nun kesinlikle amellerimize ihtiyacı yoktur. Her ne olursa olsun, her halükarda insan namaz kılmak zorundadır. Hatta bazı fakihlerin buyurduğuna göre; denizde boğulan kimse dahi, kibleye dönme ve benzeri şartları yerine getiremese bile, yine de kalben Allah’a yönelmeli ve namaz kılmalıdır. Bu durum namazın insan saadetinde ne kadar önemli bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Peygamberimiz (s.a.a.) şöyle buyurmaktadır:

“*Namaz en hayırlı hükümdür.*”⁴³

İmam Rıza (a.s.) da şöyle buyuruyor:

“*Namaz takvâlı her insanı Allah’a yaklaştıran bir vesiledir.*”⁴⁴

Şeytan, insanoğluna olan çok eski düşmanlığı ve onu kemalden uzaklaştırma gayesi nedeniyle, insanı namazdan uzak tutarak veya namazı ona önemsiz göstererek, saadet için gerekli olan bu büyük vesileyi elinden alma peşindedir.

⁴³ Camiü’l-Ahâdisü’ş-Şîa, c. 4, s. 6.

⁴⁴ el-Kâfi, c. 3, s. 265.

“İblis dedi ki: ‘Senin mutlak kudretine andolsun ki, onların hepsini mutlaka azdıracam.’”⁴⁵

Bazen insan tam olarak Allah’a yönelip, kalben O’nun karşısında durarak, iki rekât farz namaz, hatta iki rekât nafile namazı bile kılsa, bütün günahları bağışlanacaktır. Kimin karşısında durduğunu bilerek namaz kıalarsan Allah seni affeder, ama yapmış olduğun günahlardan dolayı pişman olmalısın ve bir daha yapmayacağına dair kendine söz vermelisin. Bir rivâyette Resûlullah (s.a.a) şöyle buyuruyor:

“Eğer birinin evinin önünden ırmak akıyorsa ve o her gün beş vakit o akan suda yıkanıyorsa, acaba onun bedeninde bir kir ve pislik kalır mı? Namaz evin önünden akan ırmak gibidir; kim her gün namaz kıalarsa bütün günahları bağışlanır.”⁴⁶

İşte namaz bu kadar önemlidir, eğer onun değerinin farkına varacak olursak, asla bizde kötülük kalmaz; ama ne yazık ki, namaza önem vermeyerek, baştan savarcasına kılıp hemen bitiriyoruz, zaten bundan dolayı da faydasını görmemekteyiz.

Öyleyse ikinci yapılması gereken, namazın önemi ve dolayısıyla bize ulaşacak faydaları hakkında derinlemesine düşündürmektir. Eğer iki rekât namaz kılmak insanın bütün günahlarını temizliyorsa demek ki, namaza ehemmiyet vererek, hiç terk etmeden kılmak, insanı tahmin bile edemeyeceği büyük makamlara ulaştıracaktır. Mükemmel kılınan namazın faydasını düşündükçe, insan üzüler, “Niçin namazımı daha güzel kılmıyorum” diyecektir.

Beş lirayı kaybettiğimizde kafamız karışır, aklımız hep o parada olur, hele bir de yüklü bir miktarı kaybedersek

⁴⁵ Sad, 82.

⁴⁶ Vesail, c. 3, s. 7.

uykumuz kaçır, sürekli onun için üzülrüz. Fakat ne yazık ki, insanlar namaz kılmadığı veya kazaya bıraktığı için üzülmüyorlar, hâlbuki iki rekât namaz dünyanın bütün güzelliklerine bedeldir. Asıl üzülp kederlenip dert edinilmesi gereken şey, kılınmayan namazlardır.

Keşke herkes Allah dostlarının namaz sayesinde manevî olarak ne keyifler aldıklarını bilseydi. Bazı büyüklerimiz rivâyetlerde de nakledildiği gibi şöyle buyurmuşlardır: “Eğer dünya padişahları namazdaki tadın ve keyfin farkına varsalardı, hükümdarlığı bırakıp sürekli namaz kılarlardı.”

Hepimiz sürekli rahatlık, lezzet alma ve bizi mutlu edecek şeyler peşinde koşuyoruz, bunun için elbise alıyoruz, yiyip, içiyoruz. Bazen de azıcık bir rahatlık ve lezzet için yıllarca zahmet çekip, nice zorluklara katlanıyoruz. Yukarıdaki sözü söyleyen o büyük âlim şöyle devam ediyor: “Padişahların, sultanların ve makam sahiplerinin sahip olduğu bütün lezzetler, mü’min insanın kılmış olduğu iki rekât namaz karşısında çok değersiz ve önemsizdir. Onlar maddî lezzetlerle keyif aldıklarını zann ediyorlar, oysa gerçek lezzet olan Allah’la münacattan habersizler.”

Geçmişteki hatalarımızı telâfi edebilmek, şimdiden başlayarak namaza daha çok önem verip ondan faydalanabilmek ve münacatın manevî yararlarından en güzel şekilde istifade edebilmek için Masumların, ahlak âlimlerinin ve büyük insanların tavsiyelerini uygulamalıyız. Onlar bu yolda giderek hedefe ve varılması gereken güzelliklere ulaşmışlardır. Öyleyse bizler de onların deneyimlerini ve nasihatlerini büyük bir titizlikle yerine getirmeliyiz.

Namaz ve Allah'ın Azametini Düşünmek

Namazı keyifle kılabilmek ve namazda sadece Allah'a yönelmek için yapılması gereken en önemli işlerden biri; namaza başlamadan önce oturup, namazın ve Allah'ın azametini hakkında düşündürmektir. İnsan namaz kıldığı yerde oturarak beş on dakika kafasını toparlamaya çalışmalı; günlük olayları unutup gönlü maddî arzulardan temizlemeli ve kimin karşısında duracağını düşünerek, tüm kalbiyle Allah'a yönelmeye hazır bir halde namaza durmalıdır. Ayrıca geçmişte namaza önem vermediğini ve verdiğinde neler kazandığını düşünmek de çok faydalı olacaktır.

İnsanın namazdan önce düşüncesini ve hayallerini kontrol etmesi gerekir, her şeyi unutup beynini sadece namaza, Allah'a ve secdegâhına vermelidir. Yalnız başına namaz kılıyorsa rahat bir şekilde oturmalı, vücudunu sıkmamalı, kafasını dağıtacak şeyleri kendisinden uzaklaştırarak, Allah'ın her yerde hazır olduğunu ve O'nun karşısında durduğunu düşünmelidir.

Allah'ın her zaman bizi gördüğünü ve her yerde bizimle beraber olduğunu söylüyoruz. Hâlbuki buna kendimiz bile yakîn etmiş değiliz, sadece dilimizin ucuyla bunu ifade ediyoruz, maalesef kalbimizle Allah'ın her yerde olduğuna inanmış değiliz. İnsan tek başına kaldığı, kimsenin olmadığı bir odada çok farklı şeyler yapıyor, ama başkalarının kendisini gördüğünü bildiğinde ise hemen o işi bırakıyor. Öyleyse mü'min birisi de namaz kılarken Allah'ın karşısında kalbini toparlaması gerekmez mi?

Mü'min, Allah'ın karşısında durduğuna gerçekten inanmışsa kesinlikle başka şeyleri düşünmeyecektir. İnsan büyük

bir zâtın karşısında, başka işlerle uğraşır mı? Namaza duran ve “Allahu Ekber” diyen gerçekten de Allah’ın her şeyden büyük olduğunun farkında olmalıdır, ancak bu şekilde asla O’ndan gafil olmaz. Bizler Allah’ın büyüklüğünü anlamaktan aciziz, akıllar asla O’nu derk edemez, azıcık dahi olsa anlayabilmemiz için, “Allah büyüktür” cümlesini kullanıyoruz, lakin akıl, büyüklüğün niteliğini ve niceliğini asla anlayamaz. Elbette ki insan, Allah’ın yarattığı varlıklara bakarak ve bazı aşamaları kat ederek Allah’ın azametinin farkına bir nebze de olsa varabilir.

İmam Sâdık (a.s.) Peygamber (s.a.a.)’den çok uzun bir rivâyet nakletmektedir: Esans satıcısı olan Zeynep, Peygamberin evine geliyor ve O’ndan Allah’ın azametini anlatmasını istiyor. Hz. Resûlullah (s.a.a.) de yedi gökyüzünün, âlemlerin ve gezegenlerin ne kadar bir birlerinden büyük olduklarını anlatmaya başlıyor ve daha sonra şöyle buyuruyor:

*“Üzerinde bulunduğumuz bu yeryüzü içindeki ve üstündekilerle birlikte, birinci gökyüzüyle kıyaslandığında çölün ortasına düşmüş bir yüzük gibi kalır. Aynı şekilde birinci gökyüzü, ikinciyle karşılaştırıldığında çöldeki bir yüzük kadardır, bu küçüklük ve büyüklük yedinci gökyüzüne kadar devam etmektedir.”*⁴⁷

Bütün bunlar Allah’ın ne kadar yüce olduğunun bir göstergesidir. Dünya bunca büyüklüğüyle güneş karşısında çok küçük kalıyor, başka gezegenleri de güneşle kıyasladığımızda güneş çok küçük kalıyor, hepsi de evrende sürekli hareket halindeler, ama ne ilginçtir ki, hiçbir zaman birbirleriyle çarpışmıyorlar. Astronomi bilimiyle uğraşanlar

⁴⁷ Bihâr’ül Envar, c. 60, s. 83, 85.

bunların arasındaki uzaklığın milyonlarca ışık yılı olduğunu söylemektedirler. Işık saniyede 300 bin km. yol kat ediyor, bunu siz bir de bir yılla çarpın bakın ne kadar yapıyor? Bir milyon ışık yılı hesaplandığında insan hayretler içinde kalıyor. Bu gördüğümüz gökyüzü ve yıldızlar sadece birinci kat, bunların ötesinde başka âlemler de bulunmaktadır. Bunun için Yüce Allah şöyle buyuruyor:

*“Böylece onları, iki günde yedi gök olarak yarattı ve her göğün görevini vahyetti. Ve biz, yakın semayı kandillerle donattık, bozulmaktan da koruduk. İşte bu, aziz, âlim Allah’ın takdiridir.”*⁴⁸

Bütün bunlar Allah’ın sınırsız hikmetinin ve sonsuz azametinin birer göstergesidir. Bu ilginçliklerle dolu âlemin, Allah’ın “ol” emriyle yaratıldığını söylüyoruz. Hâlbuki bu bile gerekmiyor, Allah bir şeyin olmasını istedi mi o hemen olur. Bu nasıl bir büyüklük, bu ne azamet! Nasıl bir güç ki, istemesiyle her şey var oluyor, istemesiyle her şey varlığını sürdürüyor ve istemediği zaman da anında yok oluyor.

İnsan âleme ve yaratılışa bakarak Allah’ın bu büyüklüğünü gördükten sonra, namaz kılarken kimin karşısında durduğuna daha fazla dikkat etmelidir. Acaba böylesi ulu bir varlığın karşısında dururken, hâlâ ekmeği, suyu, evi, elbiseyi ve işi düşünmek çok anlamsız olmaz mı? Dünya sahip olduğu bütün güzellikleriyle dağları ve denizleriyle ne kadar değerli ki, insan namazda Yüce Yaratıcıya yönelmek yerine günlük ihtiyaçlarını, geçimini, çoluk çocuğunu, velhâsıl dünyayı düşünsün? Acaba akıllı birisi böyle yapar mı?

Demek ki, namazda insanın kalben Allah’a yönelmesi ve gerçek anlamda namaz kılabilmesi için gerekli olan, namazdan

⁴⁸ Fussilet, 12.

önce biraz oturarak kimin karşısına çıkacağını düşünmesi ve Allah'ın büyüklüğünün farkına varmasıdır.

Ayrıca bir diğer yapılması iyi olan amel de namazdan önce ve sonra okunması gereken duaları ihmal etmemektir. Namaz esnasında denilenlerin anlamına dikkat etmeli, okunan süre ve duaların manası düşünülmelidir. Bunları Mirza Cevad Tebrizî *Esrârûş-Salât* adlı kitabında tavsiye etmektedir.

Normalde insan birisiyle konuştuğu zaman ilk önce diyeceklerini düşünür, iyice belirler ve sonra kelimelere dönerek cümleler halinde karşı tarafa bildirir. Ama biz, namaz kılıp Allah'la konuşurken o kadar ezbere ve hızlı konuşuyoruz ki, ne dediğimizi kendimiz bile anlamıyoruz, bunun için de söylediklerimizin manasını düşünmüyoruz.

Kalben yönelip, yavaş yavaş, dediklerimizi düşünerek namaz kılmalıyız. Önceden bir rekâtı bir dakikada kılıyordusak şimdi bunu iki dakikaya çıkarmalıyız. Namazı yavaş kılmamız, süre ve duaların anlamları üzerinde daha çok tefekkür etmemizi sağlar. Bu şekilde namaz kıldıkça da zamanla manaya dikkat ederek kılma alışkanlığını kazanacağız. İmam Seccad (a.s.) şöyle buyurmaktadır:

“*Namazı, son kılacağın namazmış gibi kıl.*”⁴⁹

Bir vakitteki namazı kıldığımızda bir diğer vakte kadar yaşayıp yaşayamayacağımızı bilmiyoruz, bunun için de İmam: “Sanki bu namazdan sonra ölecekmişsin gibi namaz kıl” diye buyurmaktadır. Böyle bir düşüncede olan, yani namazdan sonra öleceğini bilen kimse kesinlikle başka şeyleri düşünmez, tamamen Allah'a yönelir ve düzgün bir şekilde namazını kılar. Bu ruh haleti insanda bulunduğu sürece, şeytan

⁴⁹ *Biharü'l-Envâr*, c. 69, s. 308.

insana galip gelemes. Kıldığımız namazın son namazımız olduğunu düşünürsek, şeytanın vesveselerine karşı direncimiz daha çok olur, kafamız dağılmaz ve sonuçta namazdan gereken faydaları alabiliriz. Elbette insan sadece namaz esnasında Allah'ı yanında hissetmemeli, namazdan sonra da günün her anında Allah'ın yanında olduğunu bilmeli ve O'ndan gafil olmayıp, sürekli kalben teveccüh etmelidir.

Namaz bittikten sonra mutlaka dua edilmelidir. Yıllar sonra görüştüğünüz bir arkadaşınızla hemen, onunla hasbihal etmeden ve sonrasında ise vedalaşmadan ayrılır mısınız? Tabii ki hayır. Peki, niçin namaz biter bitmez herkes dağılmakta, selamı verir vermez hemen kalkıp gitmekte? Sanki bu insana zorla namaz kıldırıyorlar! Namazda Allah'ın yanında hapisteymiş de selamla beraber özgürlüğüne kavuşmuş gibi kaçıp gidiyor. Böyle namaz kılmak bir mü'mine yakışmaz, sevinçle, mutlulukla, vedalaşarak ayrılmak gerekir.

Namaz bittikten sonra kendimiz için, akrabalarımız ve bütün insanlar için ellerimizi Allah'ın dergâhında kaldırıp, dua etmeliyiz. Hz. Resûlullah (s.a.a.), Allah'ın şöyle buyurduğunu naklediyor:

*“Kimin abdesti bozulur ve abdestini yenilemezse bana zulüm etmiş olur, eğer abdest alır ve sonrasında iki rekât namaz kılmazsa yine bana zulüm etmiştir. Ama abdesti bozulduktan sonra abdest alır, namaz kılar, dünya veya ahireti için dua ederse, ben de eğer onun duasını kabul etmezsem, o zaman da ben zulüm etmiş olurum ve ben zulüm eden bir Rabb değilim.”*⁵⁰

Bu hadisten anlaşılan, Allah'ın inâyetini kazanabilmenin yollarından birisi de sürekli abdestli olmaktır. İnsan abdestli

⁵⁰ Bihârü'l-Envâr, c. 80, s. 308.

olduğu zaman Allah'ı yanında hissedecektir. Abdest aldıktan sonra iki rekât namaz kılmak ve sonrasında Allah'ın yardımını dileyip, bir an dahi bizi başıboş bırakmamasını istemek ne kadar da güzel olur.

Abdest alıp iki rekât namaz kılmak o kadarda zor değil, insanın çok da vaktini almaz, ama insana kazandırdığı şeyler çok büyüktür. Yüce Allah şöyle buyuruyor: “Eğer dua ederse ve ben de duasını kabul etmezsem ona zulmetmiş olurum.” Yani bu, onun duasını kesin kabul edeceğim, demektir. Demek ki, Allah kullarını ne kadar çok sevmektedir, bu fırsatları kaçırmamalıyız.

Yukarıda zikrettiğimiz üç işi sürekli yapanlar, yani abdest alıp namaz kılan ve sonrasında da dua edenler, bu amelin sayısız faydalarını görmüşlerdir, nice duaları kabul olmuştur.

Altıncı Bölüm

Allah Dostlarının Farklılığı

“Ey Ahmed! Cennette inci ve zümrütlerden üst üste kurulmuş, tek parça halinde saray bulunmaktadır. Orada sadece benim özel kullarım yaşar. Her gün yetmiş defa onlara bakar ve onlarla konuşurum, her konuştuğumda da mülkleri yetmiş kat çoğalır. Cennettekiler meyveler ve şaraplarla lezzet alırken onlar benim zikrim, sözüm ve onlarla konuşmamdan lezzet alırlar.

Arz etti: Rabbim, bu özel kullarının nişanesi nedir?

Buyurdu: Onlar sürekli kendilerini kontrol ederler, dillerini boş sözler söylemekten ve midelerini de fazla yemeden korurlar.”

Allah'ın dostluğunu kazanmış insanlar bu büyük makama; boş yere konuşmayarak ve gerektiğinden fazla yemeyerek ulaşmışlardır. Allah'ın özel kulları, sadece Allah rızası ve O'na gereği gibi ibadet edebilmek için yiyip içer ve bunda da aşırıya gitmekten sakınırlar. Onlar sadece Allah'ın razı olduğu sözleri konuşurlar. Allah'ın hoşlanmadığı fazla söz ve yemekten kendilerini korurlar.

Miraç hadisinin naklettiğimiz bu bölümünde, ilk olarak cennetteki saraylardan birinin özellikleri anlatılmaktadır. Bundan da anladığımız, ahiret nimetlerinin özelliklerini asla

kavrayamayacağımızdır. Cennetteki nimetleri ve oradaki yaşamı bizim aklımız derk edemez, çünkü bu dünyanın özellikleriyle ahiretin özellikleri çok farklıdır, bundan dolayı da oradaki yaşamı hayal bile edemeyiz. Genelde bir şeyi tanıyıp, onun varlık özelliklerini biliyorsak, bu beş duyu organımız sayesinde. Onların da bir şeyi tanıyabilmesi sadece bu dünyadaki varlıklar için geçerlidir. Ahiret âlemi bu dünyadan farklı olduğu ve beş duyu organı da orayı algılayamadığı için, ahireti insan tam anlamıyla bütün özellikleriyle anlayamaz, hatta hayal bile edemez.

Âyet ve hadislerde ahiret nimetlerinin dünyadaki nimetlerle örneklendirilerek anlatılmasında, orayı düşünmemiz ve azıcık da olsa zihnimizde bir şeylerin oluşması amaçlanmıştır. Yoksa insan bu maddî özellikleriyle ahiret hayatını kesinlikle olduğu gibi idrak edemez.

Yukarıdaki hadiste, aklımızın alamayacağı güzellikte cennet saraylardan biri tanıtılmaktadır. Bir saray ki, zümrüt, inci ve birçok değişik değerli taşlardan yapılmış, hepsi bir bütün halinde üst üste konularak imar edilmiştir. Bazı hadislerde, cennetteki sarayların altından, gümüşten yapıldığı ve başka hadislerde de sarayın içinin dışarıdan gözükecek şekilde inşa edildiği buyrulmaktadır. Velhâsıl cennetteki saraylar kıyamete kadar dünyada yapılamayacak türdendir. Oradaki en kötü ev, dünyadaki en güzel saraylardan binlerce kat daha mükemmeldir.

Cennetin en güzel sarayları sadece Allah'ın bazı özel kulları için ayrılmıştır. Kendisini Allah'ın haramlarından koruyanlar, cennette dünyanınkinden binlerce kat daha güzel olan yiyecek ve içeceklerle mükâfatlandırılacaklar, mü'minler bu nimetlerden çok keyif ve lezzet alacaklardır. Fakat bu özel

saraydaki kullar bunca güzel ve çeşit çeşit nimetlere dönüp bakmazlar bile; çünkü onlar bütün bu güzelliklerden daha güzel olana ulaşmışlardır, onlara şarap ve yemeklerden milyonlarca kat daha lezzetli olan bir nimet verilmiştir.

En Büyük Lezzet; Allah'ı Anmak

Yüce Allah, bu özel sarayında yaşayanların en büyük mutluluklarını şöyle buyuruyor:

“Cennettekiler meyveler ve şaraplarla lezzet alırken onlar benim zikrim, sözüm ve onlarla konuşmamdan lezzet alırlar.”

Acaba Allah'la konuşmakta ne buldular ki, diğer bütün güzellikleri unuttular? Daha iyi anlaşılması için şöyle bir örnek verelim: Birbirinden lezzetli ve güzel yemeklerin konulduğu bir sofraya oturuyorsunuz. Meselâ; yemeklerden biri 10 derece lezzetli, diğeri 20, bir diğeri ise 30... Aynı şekilde yemeklerin hepsi birbirinden farklı lezzetlerde, böyle bir sofrada oturan akıllı bir insan 100 derecelik yemeği bırakıp en düşük derecedeki yemeği yer mi? Üstelik bütün bu yemeklerden ve içeceklerden çok daha lezzetli bir şey varsa insan hiç bu yemeklere bakar mı? Hiç şüphesiz akıllı birisi, en güzeli ve en değerliyi seçecektir.

Allah'ın özel kulları cennetteki lezzetli yiyecek ve içecekleri bilmektedirler, sebepsiz yere de onlara bakmıyor değildirler. Cennetteki bütün güzelliklerden yüz çevirmelerinin nedeni, kat kat daha güzel bir nimete ulaştıklarındandır; onlar en büyük nimet olan Allah'la konuşma tevfikine ermişlerdir, bu yüzden de daha az lezzetlere itibar etmiyorlar.

Şimdi şöyle bir soru akla gelebilir; insan için gerekli ve ihtiyacı olan en önemli şey nedir?

İnsan bedeninin ihtiyacı su ve yemektir. Bu, insanın maddî ve hayvanî boyutunun gereksinimidir; fakat insanın gerçek boyutu hayvanî yön olmadığı için, demek ki asıl ihtiyaçlar da bunlar değildir. İnsanı insan yapan boyutunun tek ihtiyacı, sadece Allah’a ulaşmaktır, hiçbir ihtiyaç Allah’a ulaşma ihtiyacından daha önemli değildir. İşte bundan dolayı da söz konusu gereksinim karşılanmalıdır. İnsanın bütün boyutlarının ihtiyacını gideren de Rabbu’l-Âlemin’dır. O, bir şeyin olmasının istedi mi, yalnızca irade etmesi yeterlidir.

*“Bir şey yaratmak istediği zaman O’nun yaptığı ‘Ol’ demek-ten ibarettir. Hemen olurur.”*⁵¹

Âlemdaki tüm varlıkların tek var edicisi Yüce Allah’tır, eğer O bir an dahi iradesini bu âlemden kesecek olursa her şey yok olacaktır. Hepimiz güneş, gökyüzü, toprak, su vb. varlıklara muhtacız, bunlar olmaksızın yaşamımızı sürdürmemiz imkânsızdır ve gerek duyduğumuz her şey Allah’ın izni ile var oluşlarını sürdürmektedir. Açlık ihtiyacımız varlık âleminde iğne ucu kadar değersiz olan bir lokmayla gideriliyorsa her şeyin var olmasının ve varlıklarını sürdürebilmesinin sebebi olan Allah, acaba insan için ne kadar önemlidir?

Eğer havaya ihtiyacımız varsa bu durum, aslında Allah’a muhtaç olduğumuzu gösterir. Çünkü bu gereksinimimizi sadece bizim için O giderebilir. Aynı şekilde sayısız bütün ihtiyaçlarımız aslında Allah’a dönmektedir, bütün muhtaç olduğumuz şeylerde hakikatte O’na muhtacız. İnsan için gerekli olanlar şeyler çok gelişmiş bilgisayarlarla dikkatlice bir şekilde belirlenip sıralandığı takdirde, bizi şaşkına çevirecek

⁵¹ Yasin, 82.

bir rakam karşımıza çıkacaktır, işte bütün bunları giderebilmek için Allah'ın istemesine muhtacdır. Bilim ne kadar gelişirse gelişsin, hiçbir zaman insanın ne kadar Allah'a muhtaç olduğunu hesaplayamaz.

Herkes kime ve neye muhtaç olduğunun farkına varacak olursa o zaman Allah'ı sevecektir ve O'nunla irtibata geçmekten lezzet alacaktır. Dünyanın en güzel lezzetleri, her şeyde muhtaç olduğumuzun bizlere olan azıcık inâyetidir, bunun farkına varan birisinin gözünde hiçbir lezzetin değeri kalmaz, onun için en değerli olan, her ihtiyacı gideren ve her şeyin kaynağı olandır. İşte Allah'ın özel kulları bunun farkına varan kimselerdir. Onlar ihtiyaçlarının ne olduğunu ve bütün bunların kimin gidereceğinin farkına çok iyi varmışlardır.

Allah'ın bu kullara vermiş olduğu en güzel nimetin ve en lezzetli mükâfatın onlarla konuşması olduğunu şuradan anlıyoruz: Allah, cehennem ehli olan inatçı, hak tanımaz, münafık, Allah'a isyan edip O'na itaat etmeyenlere vereceği en büyük azap hakkında şöyle buyuruyor:

*“Kıyamet günü Allah onlarla konuşmayacak, onlara bakmayacaktır.”*⁵²

Demek ki, Allah'ın kuluyla konuşmaması, onun yüzüne dahi bakmaması en büyük azaptır ve Allah'ın kuluyla konuşup, onun yüzüne bakması ise en büyük mükâfattır. Bu durumu çocuklar üzerinden örneklendirecek olursak. Meselâ; birbirleriyle çok iyi arkadaş olan birkaç çocuğu düşünelim. İçlerinden birisi diğerlerine bir yanlış yapıyor. Arkadaşları da cezalandırmak için hemen onunla irtibatı kesiyor ve

⁵² Âl-i İmran, 79.

karşılaştıklarında görmezden geliyorlar. Konuşmak istediğinde de onu muhatap almıyorlar. Arkadaşlarının bu tavrı çocuk için büyük üzüntüdür, hele bir de aradaki dostluk çok güçlüyse ve birbirlerini seviyorlarsa küs olmak çok fazla acı verir.

Oysa ne yazık ki, bazı büyükler bunu anlayamıyorlar, ince düşünme kabiliyetleri artacağı yerde büyüdükçe hayvanî boyutları daha da güçleniyor. Çocuk, fitratı sayesinde arkadaşıyla olan sevgi dolu ilişkiyi her şeyden üstün tutmaktadır ve onların güler yüzlü bir bakışı onun için bütün lezzetlerden daha değerlidir. Fakat bizler, sürekli sadece bedensel ve hayvanî boyutumuzun ihtiyaçlarına önem verdiğimiz için böylesi yüce değerlerden gafil ve de mahrumuz.

Yalnızca hayvanî isteklere önem veren, zamanla hayvanların seviyesine düşecektir. Genelde, insanların istekleri ve keyif aldıkları şeyler sadece yeme-içme ve cinsel arzularla sınırlıdır, bu yüzden de manevî lezzetlerin değerini bilmemektedirler. İnsan, manevî hazların maddî hazlardan ne kadar üstün olduğunu çok az dahi olsa manevî zevklere ulaştığı zaman anlıyor.

Maalesef maddî lezzetler bizi öylesine meşgul ediyor ki, manevî lezzetlerin, her açıdan Allah'a muhtaçlığımızın ve Allah'ı hatırlamanın en büyük lezzet olduğunun bir türlü farkına varamıyoruz. İnsan sadece böylesi yüce lezzetlerden mahrum kalmıyor, aynı zamanda madde âlemine olan bağımlılığı da gün be gün çoğalıyor. Şurası kesindir ki, sürekli hayvanî isteklerin peşinden koşmak zamanla insanda bağımlılık oluşturacak ve kendisini yetiştirip kemale ulaşmaktan alıkoyacaktır.

En çok üzülecek nokta ise; insan yaşı ilerledikçe, Allah'a ulaşmak, kendisini yetiştirmek, meleklerden daha üstün ve

Allah'ın özel kullarından olmak için daha fazla çaba gösterecekken, aksine daha da gerilemesidir. Bataklığa saplanmış bir hayvan gibi zaman geçtikçe sürekli batmaktadır. Bundan kurtulmak için ise azimle çabalamak gerekir. İnsan ne ile çok uğraşırsa onu daha çok sevecektir, öyleyse dünya için çalışmak yerine ahiret için çalışmalıyız. Belki böylelikle dünya sevgisini kalbimizden söküp atabiliriz.

Tek derdi lezzetli yiyecek ve içecek olan kimse, bir yerde çok lezzetli yemek olduğunu duydu mu anında oraya gidip ondan yemek ister. Her gün bu tür lezzetlere ulaşmak için çalışır ve gün geçtikçe de dünyevî lezzetlere olan bağlılığı daha da artar. Bunun sonucunda ise manevî olanı anlayamaz ve bütün zevki sadece maddî şeylerle sınırlı kalır.

Eğer insan kendisini bu durumdan kurtarmak istiyorsa maddî lezzetlerden uzak durmalıdır, böylelikle maddiyata olan sevgisi azalacak ve zamanla manevî lezzetlere olan ilgisi ise çoğalacaktır. Önceden dediğimiz gibi, Allah'ın özel dostları cennette bile oranın yiyecek ve içeceklerine önem vermezler. Onlar yalnızca Allah'ı anmak ve O'nunla konuşmaktan keyif alırlar. Onları en çok mutlu eden; Allah'la konuşmaları ve O'nun tarafından sevildiklerini bilmeleridir.

Bu büyük makama ulaşanlar, onu dünyada kazanmışlardır. Onlar dünyada yeme ve içmeye önem vermezlerdi, bunun neticesinde cennette de önem vermezler; çünkü insanın ahiret istekleri dünyadaki istekleriyle ilişkilidir. Ahirette lezzet almak için verilecek şeylerin temeli dünyada atılmıştır. Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurmaktadır:

“O cennetlerdeki bir meyveden kendilerine rızık olarak yedirildikçe: ‘Bundan önce dünyada bize verilenlerdendir bu’ der-

ler. Bu rızıklar onlara (bazı yönlerden dünyadakine) benzer olarak verilmiştir.”⁵³

“Orada canlarının istediği, gözlerinin hoşlandığı her şey vardır.”⁵⁴

Peygamberler gibi ahirette sadece Allah’la konuşmanın peşinde olanlar, aslında bu özelliği dünyada kazanmışlardır. Onlar dünyadayken helal olan nimetlerden bile yararlanmıyorlardı, daha büyük bir lezzetin peşindeydiler, onlar ruhlarının ihtiyaçlarını Allah’a yönelerek gideriyorlardı. Söz konusu makama ulaşmak isteyen mü’minler de tüm gayretleriyle bunun için çalışmaktadırlar, öyle ki, insanlarla boş ve gereksiz şeyleri konuşmaktan bile sakınırlar. Peygamberler, Hz. Musa gibi bu büyük lezzete ve makama dünyada da ulaşmışlardır,⁵⁵ lakin mü’minler ahirette ulaşacaklar.

Bazıları fırsatını buldular mı anında hiç durmadan konuşurlar, sürekli birini bulup onunla boş laf etme arzusu içeresindedirler. Bazıları da yemeyi çok sever, ağızları beş dakika bile boş durmaz. Tatlılar, içecekler, lezzetli yemekler... Sürekli bunların peşindedir. Ama bazıları da yalnız kalmayı arzular, bir an bile yalnız kaldılar mı rahatça bir nefes alıp Allah’la münacat etmeye, O’nunla konuşmaya başlarlar. Sorumlulukları ve işleri gereği insanlarla birlikte olduklarından dolayı Allah’la münacatlarında bir kesilme olsa dahi, yalnız kalıp fırsatını buldular mı hemen gerçek dostlarıyla konuşmaya başlarlar. Peygamber Efendimiz şöyle sordu: “Bu özel kullarının nişanesi nedir?” Cevap olarak Yüce Allah bu konuya değinerek şöyle buyurdu: “Dillerini boş sözler söylemekten ve karınlarını da fazla yemeden korurlar.”

⁵³ Bakara, 25.

⁵⁴ Zuhruf, 71.

⁵⁵ Nisa, 164.

Yedinci Bölüm

Fakirleri Sevip Onlarla Dost Olmak

“Ey Ahmed! Benim sevgim, fakirleri sevip onlara yaklaşan ve onlarla birlikte olanadır.”⁵⁶

Arz etti: Rabbim fakirler kimlerdir?

Buyurdu: Aza razı olan, açlığa sabreden ve rahatlık anında da şükredenlerdir. Açlık ve susuzluklarından dolayı şikâyet etmezler, dilleriyle asla yalan söylemez ve Rablerine de gazaplanmazlar. Onlar öyle fakir kimselerdir ki, kaybettikleri için üzülmez ve kazandıkları içinde sevinmezler.

Ey Ahmed! Benim sevgim fakirlerin sevgisidir. Öyleyse fakirlere yaklaş, onların toplantılarına katıl, zenginlerden ve onların toplantılarından da uzak dur, zira fakirler benim dostlarımdır.”

⁵⁶ Hadisin orijinal metninde, “inne mehebbete lillahi” kavramı kullanılmıştır. Eğer “Lillah”ta bulunan “lam” harfi tezyin manasında kullanılmışsa şöyle tercüme etmeliyiz: “Allah’ı sevmek fakirleri sevmektir.” Bir ikinci ihtimalse “lam”ın tezyin ve fazlalık olarak değil de kendi manasında kullanıldığıdır, bu durumda ise şu mana ortaya çıkar: “Allah için olan sevgi fakirleri sevmektir.”

Allah'ı Seven Fakirlerin Özellikleri

Fakirleri sevmek aslında Allah'ı sevmektir ve ayrıca Allah'ı gerçek manada sevmenin şartlarından biri de fakirleri sevmektir; lakin bu, bütün fakirler için geçerli değildir. Sadece Allah'ın buyurmuş olduğu özellikleri kendisinde bulunduran fakirler için geçerlidir. O özellikler şunlardan ibarettir:

1- Aza Razıdırlar

Bazıları fakir ve yoksul, ama aynı zamanda sürekli zengin olma peşinde ve tamahkârdırlar, bunlar asla aza kanaat etmezler, bir şeylere ulaştılar mı da çokça faydalanırlar. Haddiste geçen fakirleri sevmekten kasıt bunlar değildir. Mak-sat, gözü başkasının malında olmayan, aza kanaat edip dünyanın az nimetleriyle hoşnut olanlardır.

2- Yokluğa ve Açlığa Sabrederler

Bazı fakirler fakirliklerinden dolayı sürekli Allah'a isyan edip, “Niçin Allah bizi böyle fakir yaptı?” diye sızlanmaktadırlar. Bazıları ise hallerinden dolayı Allah'a isyan etmeyip O'nun takdirine razı olmakta ve karşılaştıkları olaylara karşı sabretmektedirler. Elbette bu gibilerinin fakir olmalarının nedeni kendileri değildir, yani tembelliklerinden dolayı o halde değildirler, aksi takdirde günah işlemiş olurlar. Bunların fakirlikleri dış ve doğal etkenler yüzündendir. Örneğin; deprem, sel yahut bunun gibi doğal felaketler bütün mal varlıklarını ellerinden almıştır. Fakat bunlar ellerinden gelini yapıp sabretmekte ve fakirliklerini başkalarından gizleyerek durumlarını düzeltmeye çalışmaktadırlar.

3- Rahatlık Anında Şükrederler

Allah tarafından onlara nimet verildiği ve rahatlığa kavuştukları zaman Allah'ı unutmazlar, refaha kavuştukları zaman daima Allah'a şükrederler.

4- Açlık ve Susuzluklarından Yakınmazlar

Bu özellik sabrın bir sonucudur. Sabreden bir fakir, açlık ve susuzluğundan dolayı diğer insanların yanında halinden şikâyetçi olmaz.

5- Asla Yalan Konuşmazlar

Bazı fakirler başkalarından yardım almak için yalan söyler, ufak bir meseleyi büyük gösterip sıkıntılarının çok olduğunu izlenimini vermeye çalışırlar. Böylelikle karşısındaki acıma duygusunu uyandırarak ondan bir şeyler koparma peşindedirler. Genelde fakirleri tehdit eden en büyük tehlike de budur, ama Allah'ın sevdiği fakir kullar her ne olursa olsun kesinlikle yalan söylemezler.

6- Rablerine Gazaplanmazlar

Fakirliğine sabredip durumundan şikâyetçi olmayanlar, dolayısıyla Allah'a da gazaplanmazlar. Bunlar sadece insanların yanında böyle değillerdir, Allah'a gazap edip şikâyetçi olmayı kalplerinden bile geçirmezler; çünkü ya Allah'ı derin bir marifetle tanıma sonucu fakirliğin yararlarına olduğu şuurundadırlar ya da Allah'a isyan edip şikâyet etmenin bir mü'mine yakışmayacağı bilincindedirler.

7- Kaybettikleri İçin Üzülmez ve Kazandıkları İçin de Sevinmezler

Son olarak belirtilen bu iki özellik diğer hususiyetlerden daha önemlidir, bunu Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurmaktadır:

*“Elinizden çıkana üzülmeysiniz ve (Allah'ın) size verdiğiyle sevinip şıarmayasınız.”*⁵⁷

Dünyaya gönül bağlamadıkları için, zengin veya fakir olmak onlar için bir şey ifade etmez. Bir şey kazandıklarında sevinip şıarmazlar ve sahip oldukları bir şeyi de kaybettiklerinde üzülp kederlenmezler. İnsan bir şeyini yitirdiğinde eğer hemen sinirlenip üzülyorsa ve kontrolünü kaybediyorsa demek ki, zayıf imanlıdır.

Fakirlik ve Zenginlik Bir İmtihan Vesilesi

Gönülden Allah'a inanmış bir mü'min dünyaya asla önem vermemelidir, çünkü eğer maddi nimetler ona verilmişse bu onun için büyük bir sınavdır, yani Allah onu zenginlikle imtihan etmektedir. Yok eğer dünya nimetleri ona verilmemişse bu da başka bir imtihandır, bu durumda da sabretmesi gerekir. Tabii ki fakirliğe sabretmesinden kasıt, içinde bulunduğu durumdan çıkmak için hiçbir şey yapmadan oturması değildir. Aksine çalışıp fakirlikten kurtulmak için uğraşmalıdır, ama bu müddet zarfında sabretmeli ve asla isyan edip sızlanmamalıdır.

Miraç hadisinin ilk bölümlerini açıklamaya çalışırken şöyle demiştik: Allah kendi hikmet ve maslahatı gereğince

⁵⁷ Hadid, 23.

kulları için bir takım takdirât belirlemiştir. Bunlar insanın özgür oluşuyla çelişmez, yani insan kesinlikle mecbur değildir, istediği seçimi yapabilir. Zaman içerisinde, herkes için belirlenmiş olan şey gelip çatacaktır. Allah kimin için neyi uygun görmüşse ona ulaşacaktır. Hiç şüphesiz bütün bunlar da Allah'ın kullarını imtihandan geçirmesi için birer sebeptir.

Mü'min, Allah tarafından onun için belirlenmiş olana güvenmiş ve kendi yararına en iyi olanın bu olduğuna inanmıştır. Eğer bütün dünyayı ona verseler yahut da zalimlerin en kötü işkenceleri altında ezilse o, bunların her ikisini de hayır olarak görür. En kötü belalarda bile Allah hakkında iyimser düşünmekten vazgeçmez, başına gelenlerin günahlarının affı veya makamının yükselmesi için olduğunun farkındadır. Dar düşünceli olan birisiyse bunun tam tersi bir ruh haleti içerisinde.

Allah kimseye düşman değil ki, onu sebepsiz yere fakir kılsın veya kimseyle dostluğu yok ki, onu zengin etsin, bütün bunların bir hikmeti bulunmaktadır.

Cahiller ve peygamberlerin yüce öğretilerinden habersiz olan kimseler, fakirlikle imtihan edildi mi hemen isyan eder ve “Allah'ın benimle olan düşmanlığı yüzünden böylesi kötü bir kader beni buldu” derler. Kur'an'da şöyle buyruluyor:

*“Ama Rabbi onu sınavı rızkını daraltırsa: ‘Rabbim beni alçalttı (perişan etti)’ der.”*⁵⁸

*“Rabbin denemek için bir insana iyilik edip, nimet verdiği zaman, o: ‘Rabbim beni şerefli kıldı’ der.”*⁵⁹

⁵⁸ Fecr, 16.

⁵⁹ Fecr, 15.

Kur'an, fakirliği sınama vesilesi bilmekle birlikte, bazı yerlerde de insanların kendi yaptıklarının karşılığı olarak bildirilmektedir. Fakirlere önem vermeyen, onları azarlayan, tek düşüncesi servetine servet katmak olan ve zenginliğiyle övünüp fakirlere acımayan bir kimsenin iflas edip her şeyini kaybetmesinin sebebi, yapmış olduğu bunca kötülükleridir.

Her şey Allah'ın hikmet ve bilgisi ölçüsünde oluşmaktadır, hiçbir şey Allah'ın isteğinin dışında gerçekleşmez ve Allah hiçbir şeyden de gafil değildir. Deprem, seller, yanardağların patlaması vb. bütün olaylar O'nun izni ve hikmetiyle oluşmaktadır. Mü'min insan bunu çok iyi farkındadır.

*"Allah, gökten yere kadar her işi düzenleyip yönetir."*⁶⁰

Demek ki, hiçbir şey boşu boşuna, kendiliğinden oluşmamakta, bütün işler bir hesap üzere gelişmektedir. Ama bizler bunun hikmetini bilmemekteyiz, zaten bilmememiz de gerekir; çünkü imtihanın doğru sonuç verebilmesi için ona müptela olanın hikmetleri bilmemesi gerekir.

Sadece, manevî açıdan çok iyi yetişmiş bazı kullar başlarına gelenin ne hikmet üzere olduğunu bilebilirler. Bunlar için bilmekle bilmemenin arasında hiçbir fark yoktur, çünkü onlar tamamen Allah'a teslim olmuşlardır. Allah bunu peygamberlere ve yakın dostlarına nasip etmiştir, onlar çok önceden kendilerinin yahut başkalarının başına neler geleceğini bilebilirler, fakat bunu söylemezler; ama eğer karşı taraf bunu ruhen kaldırabilecek bir güçteyse söylemeleri Allah'ın hikmetine ve imtihanın amacına ters düşmez.

Bu şuna benzer: Sınava girecek bir öğrenci eğer dersine çok çalışıp bütün konulara vâkıf olmuşsa çıkacak sorular

⁶⁰ Secde, 5.

hakkında bilgi sahibi olup olmaması onun için çok da önemli değildir. Peygamberler ve Allah'ın dostları ne tür imtihanlara tâbi tutulacaklarını önceden bilseler dahi onlar için bir şey değişmez, çünkü onların tek amacı vazifelerini yerine getirmek ve Allah'ın razı olduğu şekilde amel etmektir. Fakat bu durum başkaları için böyle değildir. Eğer sınav sorularını önceden bilecek olurlarsa sadece o konulara çalışacak ve diğer konulara çalışmayacaklardır, bunun için de bilmeleri daha iyidir.

Bizler asla Allah'ın niçin bazılarını fakir ve bazılarını ise zengin ettiğini bilemeyiz. Niçin bazıları sürekli rahat ve sorunsuz yaşarken, bazıları da bir hastalıktan kurtulup diğerine yakalanıyor, doğru düzgün bir mutluluk yüzü görmüyor? Bunların ne hikmet üzere Allah tarafından takdir edildiğini anlayamayız, ama kesin olarak bildiğimiz bir şey varsa o da bu durumun, Allah'ın rahatlık içerisinde olanı çok sevdiği ve zorluklar içerisinde olana da düşman olduğu anlamına gelmediğidir. Bilakis hadislere göre; Allah kimi çok severse ona bu dünyada daha çok zorluk verir. İmam Ali (a.s.) şöyle buyurmaktadır:

*“Belalar zalim için bir cezalandırma, mü'min için imtihan sebebi, peygamberler için makamlarının yükselişi ve evliyalar için de keramettir.”*⁶¹

Öyleyse Allah katında değerli yahut değersiz olmanın ölçüsü varlık veya yoksulluk değildir, ölçü, vazifeye amel etmektir. Paran varsa bu hususta Allah'ın belirlemiş olduğu hükümlere göre hareket edeceksin, yok eğer fakir isen bu durumda da yokluğa tahammül edip sabredeceksin. Yüce Allah şöyle buyuruyor:

⁶¹ *Biharü'l-Envâr*, c. 67, bab. 12, s. 235.

*“Ne yerde ne de kendi canlarınızda meydana gelen hiçbir musibet yoktur ki biz onu yaratmadan önce, bir kitapta olmasın. Doğrusu bu, Allah’a kolaydır.”*⁶²

Âlemde her olay Levh-i Mahfuz’da yazılmış, bilinçlice bir düzen ve hikmet üzere oluşmaktadır. Şüphesiz Allah’ın binlerce yıl önceden, gelecekte olan olayları belirlemesi O’nun için zor değildir, ayrıca İslamî öğretilerden anladığımız kadarıyla ilâhî fiil, irade ve ilimde zaman söz konusu değildir. Yüce Allah’ın varlığında zaman diye bir şey yoktur. (Zaman maddî ve varlıkların hareketinde, hareketin miktarını belirlemek içindir, maddî hiçbir özellik taşımayan mücerret varlıklarda zaman yoktur.)

Allah için dün, bugün ve yarın aynıdır, öyleyse bir şeyi önceden tespit etmesi de mümkündür. Fakat bu durum bizler için geçerli değildir. Bizler gelecek için kesin bir planlama yapamayız; zira geleceğin neleri getireceğini bilemeyiz. Aslında, yarın yaşayıp yaşamayacağımızı bile bilmemiz mümkün değildir. İşlerimizin yolunda gidip gitmeyeceğini kestiremediğimiz için gelecekle ilgili hiçbir şeye kesin gözüyle bakamıyoruz, ama Allah için hiçbir şey zor değildir, âlemin tamamı her an O’nun huzurundadır. Bütün varlıklar milyonlarca yıl öncesinden, milyonlarca yıl sonrasına ve tahakkuk bulan tüm olaylar aynı şekilde Allah’ın katındadır.

Yukarıdaki izahlarımız sonrasında şöyle bir sonuç çıkarmak mümkün: İnsana bir nimet verildi mi gururlanmamalı; çünkü her şey belli bir hesap ve düzen üzeredir, bu nimet onun için bir imtihandır. Aynı şekilde başına da bir musibet, hoşuna gitmediği bir şey geldiğindeyse hemen kendisini kaybetmemeli; zira bunun da bir nedeni vardır.

⁶² Hadid, 22.

Allah, insanın ruhî ve manevî olarak kemale ulaşmasını istiyor. İnsan-ı kâmilin en belirgin özelliği de nimetlerin var veya yok olmasının onun için hiçbir şey ifade etmemesidir. Elbette bu makama ulaşmak çok kolay değil, ama en azından hislerimizi dışa yansıtmada kendimizi kontrol edebilmeyi öğrenmeliyiz. Eğer bütün dünyayı bize verseler ve sonra da alsalar durumumuzda hiç bir şeyin değişmeyeceğini söyleyebilir miyiz?! Küçücük bir malımızı kaybettiğimizde bile hemen moralimiz bozuluyor ve onu saatlerce unutamıyoruz. Bir de her şeyimizi kaybettiğimizi düşünün, ruh halimiz nasıl olur? O zaman, en azından fazla üzülmemeye çalışmalı, soğukkanlı davranıp sıkıntılara karşı tahammül etmeliyiz.

Kazandığımız zaman gururlanmamayı ve kaybettiğimizde de üzülmemeyi ne kadar çok başarabilirsek o kadar çok Allah'ın katında değerli ve O'na yakın oluruz. Hemen gururlanmamız veya isyan etmemiz ise geçici olan dünyaya bağlılığımızın ve zayıflığımızın bir göstergesidir.

Allah bizi zayıflıktan kurtarıp mükemmel kılmak istiyor, bizi bu kötü dünyaya bağlılıktan kurtarıp özgür kılmayı arzuluyor. Bunun yollarından biri de dünyadaki bütün acı ve sıkıntıların belli bir hesap, ilâhî kaza-kader üzere olduğuna inanmaktır. Şuna kesinlikle inanalım ki, hiçbir şey sebepsiz ve hesapsız oluşmaz.

Fakirlerle Oturup Durmak

“Ey Ahmed! Benim sevgim fakirlerin sevgisidir. Öyleyse fakirlere yaklaş, onların toplantılarına katıl...”

Hiç bir şeye bağlılığı olmayan ve dünyanın süslerine aldanmayan fakirler; Allah'ın sevdiği kullardır, onları sevmek

Allah'ı sevmektir. Onlar, belirtilen o güzel özelliklerle kendilerini süslemişlerdir. İşte bu fakirler hakkında Yüce Allah, Resûlüne şöyle emretmektedir: Bu özelliklere sahip olan fakirlerle dostluk kur, onları kendine yaklaştır, toplantılarına katıl, eğer fakirle zengin beraber yanına gelecek olsalar hemen fakir olanını yanına oturt ve hiçbir zaman onları yanından uzaklaştıрма, elinden geldiği kadar onları sev ki, böylelikle de ben seni kendime yaklaştırayım.

“Zenginlerden ve onların toplantılarından da uzak dur. Zira fakirler benim dostlarımdır.”

Burada çok önemli bir soru aklımıza gelmektedir. Peki Yüce Allah fakirlere bu kadar önem vermekteyken zenginlere neden önem vermemektedir? Hem zenginlerin ve hem de fakirlerin iyi ve kötüsü bulunmamakta mıdır?

Buna şöyle cevap verebiliriz: Allah'ın bu emri bütün fakirleri kapsamamaktadır. Burada, her fakiri sevip ona yaklaştırmaktan bahsedilmiyor, Peygamber'in sorusunun cevabında buyurmuş olduğu özelliklere sahip olan fakirler kastediliyor. Doğal olarak eğer zenginlerden birisi de o özellikleri kendisinde bulundurursa onu sevmek de aynı şekilde Allah'ı sevmektir. Eğer zengin birisi Allah'ın ona bahşettiği nimetler karşısında şükrederse ve Allah'ın o nimetleri elinden aldığı zaman da kendisini kaybetmezse onunla dost olup onu sevmek gerekir. Hem peygamberlerden ve hem de Allah dostlarından bazıları dünyevî olarak çok zenginlerdi, ama onlar hiçbir zaman mallarına gönül bağlamamış ve servetlerinin esiri olmamışlardı. Zengin olup olmamaları onlar için hiçbir şey ifade etmiyordu, ayrıca ellerindeki mallarını da doğru yerlerde, Allah'ın istediği şekilde harcıyorlardı.

Demek ki, Allah'ın bizden istediği, her fakiri sevmek ve her zenginden de uzak durmak değil. Allah'ın sevmemizi yahut uzak durmamızı istediği kimselerin ölçüsü; iyi veya kötü, Allah'a yakın veya Allah'tan uzak olmaları ve yukarıda belirtilen özellikleri kendilerinde bulundurmalarıdır. Dikkat edilirse Allah kendi sevgisinin ölçüsünü özellikle “fakirler” kavramını kullanarak belirtmiştir; fakirler yerine sâlihler, sabredenler, kaza-kadere razı olanlar veya tevekkül edenler olarak da buyurabilirdi, ama bütün bunların yerine özellikle fakirler demektir. Bunun sebeplerinden birisi, zengin ve servet sahibi olanların diğerlerine nazaran daha fazla isyan, fesat, yoldan çıkma ve tuğyan tehlikesinde olmalarıdır. Zenginlerin Allah'tan uzak kalma ihtimalleri daha fazladır. Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulmuştur:

*“Gerçek şu ki, insan azar. Kendini zengin (kendine yeterli) gördüğü için.”*⁶³

Zengin olan birisi servetine güvenerek onunla gururlanabilir, ama fakir bir kimse ise hiçbir şeyi olmadığı için bu yüzden oluşacak gururdan da uzaktır. En büyük günahların, şirk ve kötülüklerin kaynağı kibirdir ki, genelde de bu hastalığa zenginler yakalanırlar. Zenginler kendilerini daha çok beğendikleri, gururlu ve kibirli oldukları için Yüce Allah Kur'an'da şöyle buyurmaktadır:

*“Allah, kendini beğenip böbürlenene kimseleri sevmez.”*⁶⁴

Zenginlerin çoğu kibirlidir ve fakirlerin çoğu ise mütevazıdır. Allah da alçakgönüllü insanları çok sevdiğinden; iyi ve Allah dostu kimselerin daha çok fakirlerden olduğunu söy-

⁶³ Alak, 5-6.

⁶⁴ Hadid, 23.

leyebiliriz. Bunun için de Allah, önce genel olarak fakirleri sevmeyi emrediyor, sonra bir sınırlandırma getirerek küfre düşen ve isyan eden fakirlerin bu emrin dışında olduğunu buyuruyor, kapsam dışında kalanlarsa az bir gruptur. Ama eğer, “Zenginleri sevin” diye buyursaydı diğerinin aksine bu defa çoğunluğun kapsam dışında kalması ve az bir grubun sevilmesi gerekirdi, çünkü zenginlerin çoğu kötü sıfatlara sahiptirler.

Ayrıca, fakir birisine beslenen sevgide daha fazla ihlâs oluyor, ama sâlih de olsa zengin bir kişiye duyulan muhabbette ise genelde Allah rızasının yanında başka niyetler de bulunabiliyor. İnsan farkında bile olmadan bu tür kişilere bazı maddî sebeplerden dolayı sevgi besleyebiliyor.

İnsan doğası gereği malı ve serveti bir değer olarak görmekte, bu yüzden de bir zenginle karşılaştığında zenginliğinden dolayı ona daha fazla değer vermektedir. Çünkü bilinçaltında zenginliği sevip onu çok önemli bilmek yatmaktadır. Dolayısıyla onu daha üstün görmekte, saygı duymakta, ona samimi davranıp kendisini onun yanında küçük görmektedir.

İmanlı bir zengini parası için değil de sadece imanı için sevmegi, kendisini manevî yönden çok iyi yetiştiren insanlar gerçekleştirebilir. Eğer gerçekten zengin olanı sadece Allah’a olan yakınlığından dolayı seviyorsa ondan daha imanlı olan bir fakiri daha çok sevmelidir.

Sonuçta, fakirler Allah’a daha yakın oldukları ve onlara yönelik sevgi daha fazla ihlâsı barındırdığı için Yüce Allah, Peygamber’ine fakirleri sevmeyi emretmektedir. Zengin bir mümini sevmek de tam olarak ihlâslıca yapılamadığı için Allah kendi sevgisinin ölçüsü olarak onları göstermemiştir.

Sekizinci Bölüm

Nefsin İsteklerine Boyun Eğmemek

“Ey Ahmed! Kendini güzel elbise, leziz yemek ve yumuşak yatakla süsleme; çünkü nefis şerlerin sığınağı ve her türlü kötülüğün arkadaşıdır. Sen onu Allah’a itaat etmeye çağırırken o da seni sürekli günaha çağırır. Allah’ın sevdiği şeyleri yapmanda sürekli sana karşı gelir ve Allah’ın sevmediği işleri yapmak istediğindeyse hemen sana itaat eder. Doyduğunda tuğyan eder, aç olduğunda sızlanmaya başlar, yoksulluk anında öfkeli, zengin olduğun zamanda pek gururludur; büyüdüğünde unuttur, emniyete kavuştuğunda gaflet eder. Şunu bil ki, nefis, şeytanın en yakın arkadaşıdır. Nefs çok yiyen ama uçamayan deve kuşu, bir de rengi güzel ama tadı acı olan karpuz benzer.”

Bu bölümde Yüce Allah, Hz. Resûlullah’ı (s.a.a.) nefsine tâbi olup ona itaat etmekten sakındırmaktadır. Bilindiği gibi peygamberler masumdurlar, hiçbir zaman günah işlemez ve nefislerinin dediklerini asla yapmazlar. Allah burada Peygamber’ine hitap ederken aslında insanlara bu emri vermektedir. Peygamberlerin ismeti sürekli onlarla beraberdir, Allah’ın onlara vermiş olduğu ilhamlar, vahiy ve ilâhî bilgi

sayesinde masumdurlar, eğer bunlar bahşedilmeseydi kendilerinden bir şeyleri olmazdı. Bu yüzden Allah'ın yukarıda buyurmuş olduğu emir ve yasaklar, gerçekte başkalarının eğitimi içindir. Öyle ki, Allah bütün asırlardaki insanları muhatap alarak, gelişimleri için gerekli olan bu tavsiyeleri buyurmuştur.

Hadisin bu bölümünde daha çok nefse itaat etmeme üzerinde durulmaktadır. Bir hadiste Peygamber (s.a.a.) şöyle buyurmaktadır:

*“Düşmanlarının içerisinde en büyük düşman senin iki tarafının tam ortasında olan nefsidir.”*⁶⁵

Peki, bu nefis nedir? Nefs eşanlımlı bir sözcüktür. Felsefedeki manası her insanda bulunan ruhtur, ahlak ilmindeyse bu anlamda kullanılmamaktadır, çünkü ruh değişik yönelişlerde, akıl ise ulvî yönelişlerdedir. İlâhî fıtrat onun bir parçasıdır, ruhun Allah'a mensup olması⁶⁶ hasebiyle ruh çok saygın ve şeriftir. Demek ki, yerilen bu nefis insanda bulunan ruh değildir. Nefs, sürekli akılla savaşılan ve onun karşıtıdır.

Ahlak kitaplarında nefisle akıl arasında olan savaştan söz edilmektedir, âlimlerin de belirttiği üzere insan bazen aklın bazen de nefsin taraftarı olmaktadır, ikisi de ruhta bulunmaktadır. Ruh hayvanî istek ve maddiyata yöneldi mi buna nefis denilir, ama eğer Allah'a yaklaşarak yüce değerler peşinde olup mükemmel bir şekilde insanî özellikleri kendinde toplama yönelişinde olursa buna da akıl denilir. Lakin şunu da unutmayalım ki, bu akıl felsefede kullanılan akıl kavramından farklıdır.

⁶⁵ *Biharü'l-Envâr*, c. 70, s. 64.

⁶⁶ “... ona ruhumdan üflediğim zaman..” Hicr, 29.

Velhâsıl nefisten maksat; insanın Allah'a yaklaşmasına mani olan içsel isteklerdir. Allah insan ruhunu hem en yüksek derecelere ulaşacak ve hem de en alçak seviyelere düşecek şekilde yaratmıştır, nefse uymak ruhu alçaltır, akla uymaksa ruhu yüceltir.

Ahlak ilminde ve rivâyetlerde kullanılan nefis kavramı; insanın değerini düşüren, kötü ve beğenilmeyen sıfatları ona yerleştiren bir etkidir. Nefsin karşısında bulunan ve onun aksine insanı yüceltip Allah'a yaklaştıran, ruhu melekûta doğru uçuran etkense akıldır. Bu tanım üzere insan nefesine hâkim olup onu kontrol altına almalı ve sürekli onunla savaşmalıdır.

Bütün insanlar fitratları gereği mükemmel olma peşindedirler, bunu akıl da onaylamaktadır. Öyleyse insan, nefisle mücadeleyi ilâhî bir hüküm kabul edip Allah'a ulaşmaya çalışmalı ve kendisini bu hedeften alıkoyan ve insanlık makamından düşüren her türlü istekle savaşmalıdır. Eğer insan pahalı elbiseler, lezzetli yemekler, lüks ve dünyevî süsler için nefsanî isteklere boyun eğerek ve bunların peşinden koşarsa bu tür istekler zamanla artacak ve onu kendisine daha da bağlayacaktır. Bunu Ramazan ayında hepimiz tecrübe etmekteyiz. Oruç tutan birisi gün geçtikçe yemeğe karşı kendisinde bir isteksizlik duymaktadır, artık yemek onun için çok da önemli değildir, ama Ramazan ayı bittikten sonra yine sürekli yemek yedikçe, zamanla yeme ve içmeye olan isteği de çoğalmaktadır.

Bu durum nefsanî şehvetler ve cinsel istekler için de aynıdır. Mü'min bir genç evlenmeden önce kesin bir karar aldıktan sonra cinsel isteklerinin önünü alabilmektedir ve alışmadığı için bu durum ona kolay gelir, ama evlendikten sonra

daha çok günaha düşme ihtimali bulunmaktadır. Bu yüzden yeni evlenenler tamamen bu sorunun üstesinden geldiklerini sanmasınlar, “Biz evlendik, helal yolla bu ihtiyacımızı gideriyoruz” deyip kendileri için tehlikenin ortadan kalktığını düşünmesinler! Bilakis bunlar daha çok dikkatli olmalıdırlar; çünkü helal bir şekilde o zevki tatuklarından dolayı şeytan vesveseleriyle sürekli bu isteği çoğaltmaktadır. Tecrübeyle sabittir ki, nefsin isteklerine müspet cevap verip her dediğini yapmak, insanın bu tür şeylere olan isteğini daha da çoğaltmaktadır.

Bu durum manevî istekler için de aynıdır. İlk başta gece namazına kalkmak insana zor gelir, çalar saat kurmuşsa kapatır yeniden yatar, eğer kalksa bile istemeyerek kılar, lakin bunu düzenli bir şekilde birkaç defa tekrarladıktan sonra gece namazı kılmak onun için çok kolay olur. Öyle ki, bir süre sonra kıldığı namazdan tat almaya başlar, hatta eğer bir gece kılamazsa çok üzülür, değerli bir şeyi kaybetmiş gibi olur.

Öyleyse iradeyi güçlendirmek ve nefsin doğru olmayan isteklerini yerine getirmemek için yapılması gereken, bu talepleri yapmamaktır. Bu alıştırmalar yavaş yavaş ve kolaydan başlayarak uygulamaya konulmalıdır, çünkü ilk aşamada ağırdan başlamak beraberinde zorluğu da getirir ve bu durum bir süre sonra insanın mücadeleyi bırakmasına neden olabilir. Eğer ilk başta normal ve sıradan taleplere cevap verilmezse insan zamanla bütün hayvanî isteklerinin karşısında durabilir.

Bu yüzden de Yüce Allah, Peygamber'ine nefsin bütün isteklerini yerine getirmeme emrini vermektedir. Çok lezzetli yemekler yeme, çok yumuşak yatakta uyuma, çok güzel

elbiseler giyme; zira bunlara alışmak zamanla insanı harama düşürecektir. Helal da olsa dünyevî nimetlerin peşinde fazla koşmak, zamanla insanı mekruha sonra da harama çeker. Şöyle denilmiştir:

*“Uçurumun kenarında yürüyen birisinin ayağının kayıp düşmesi çok yakındır, öyleyse uzaklaş.”*⁶⁷

Birçok rivâyette, müstehapların insanı farzlara yönlendirdiği söylenilmiştir, yani eğer farzların terk edilmesini istemiyorsan bazı müstehap amelleri de yapman gerekir. Mekruhlar da öyledir, günaha düşmemek için bazı mekruhların yapılmaması gerekir. Mekruhlar insanla günah arasında bir engeldir. Allah, mekruhları koyarak insanın günaha düşmesinin önünü almıştır. Mekruhları yapmayan haramları da yapmaz, müstehapları yapan da farzları terk etmez.

İnsan ve Nefsanî İstekler

İnsanlar, nefsanî istekler karşısında üç gruba ayrılmaktadırlar:

Birinci grup: Bazı insanlar canlarının istediği gibi davranırlar, hiçbir engel ve sınır tanımazlar. Bunlar sürekli maddî lezzetlerin peşinde koşmakta ve dünya yaşamını ahirete tercih etmektedirler. Kur'an-ı Kerim bu grup hakkında şöyle buyurmaktadır:

*“...Şiddetli azaptan dolayı kâfirlerin vay haline! Onlar, o kimselerdir ki, dünya hayatını ahirete tercih ederler...”*⁶⁸

İnsanın sürekli maddî lezzetlerin peşinde olması ve onlara kopamayacak şekilde bağlanması küfrün sebebidir. Din

⁶⁷ *Biharü'l-Envâr*, c. 73, s. 29.

⁶⁸ İbrahim, 2-3.

insana şöyle der: “Bu isteklerinden vazgeç”, insan da vazgeçmek istemediğinden bu sefer dini reddetmekte, her istediğini rahatça yapabilmek için dini inkâr etmektedir. Öyleyse bir grup insan nefsinin esiridir ve onun her istediğini yapmaktadır. Allah Kur’an’da şöyle buyuruyor:

*“Fakat insan gelecek günlerinde de sürekli günah işleyerek nefsinin isteklerini yapmak ister.”*⁶⁹

İkinci grup: Nefsanî istekleri için bir sınır koymuş olan kimselerdir. Bunlar canlarının istediği haram işlerden uzak durmaya çalışmakta, ama mekruhlar ve şüpheli şeylerden uzak durmamaktadırlar. Bu kesim de kendi arasında birkaç gruba ayrılmaktadır: Bazıları büyük günahları yapmazlar; fakat küçük günahlardan da çekinmezler, bazılarıysa büyük günahları da işlerler. Bunlardan bazıları günah işledi mi hemen pişman olup tövbe eder, bazılarıysa tövbe etmez ve yine o günahı işlemeye devam eder. Ama hepsinin ortak özelliği; nefislerinin dediğini yapmamaya çalışmaları ve kendilerini gûnahtan sakındırmak için çabalamalarıdır.

Üçüncü grup: Bazıları büyük bir kararlılıkla nefsin her ne türlü isteği olursa olsun yapmamaya çalışırlar. Sadece, Allah’ın rızası eğer nefsin isteğiyle uyuşursa o zaman yaparlar. O zaman da nefs istedi diye değil, sırf Allah’ın rızası onda olduğu için o fiiliyatı gerçekleştirirler. Bu insanların yaşamlarındaki en büyük amaç; canlarının her istediğini yapmamak ve Allah’ın istediği her şeyi yapmaktır. Elbette bunlar da kendi aralarında farklı derecelerde-dirler, hatta aralarındaki farklılıkların sonsuz derecede olduğunu söyleyebiliriz.

⁶⁹ Kiyamet, 5.

Peygamberlerin ilk amaçları insanları birinci grupta olmaktan kurtarmaktır. Eğer insan, nefsinin esiri olmaktan kurtulamazsa hiçbir şekilde peygamberlerin ilâhî öğretilerini de kabul etmeyecektir. Öyleyse kişi genel olarak kendisi için bir sınır koyması gerektiğini kabul etmeli ve isteklerini kontrol etmesini bilmelidir. Tabii ki bu aşamayla, her şeyi sadece Allah'ın rızası ve O'nun izniyle yapma aşaması arasında çok fark bulunmaktadır.

Mü'minler imanlarının derecesine göre bu iki aşama arasında hareket etmektedirler ve bu aradaki basamaklar da sayılamayacak kadar çoktur. Hatta peygamberler bile farklı derecelerde idirler, hepsinin içinde en üstün olanı peygamberlerin sonuncusu olan Hz. Muhammed Mustafa (s.a.a.) ve Hz. Fâtıma (s.a.) ile On iki İmam'dır (a.s.). Diğer peygamberler de bunlardan sonra gelmektedirler. On dört Masum hepsi tek bir nurdur, yaratılmışların içerisinde en üstün olanlar ve bütün insanî kemalleri kendisinde toplayanlardır.

Mü'minler kendilerini aşağı derecelerden yukarı derecelere ulaştırmaya çalışmalıdırlar, bu da insanın gayretine ve ilâhî tevfiğe bağlıdır. İnsanların sonunun ne olacağı belli değildir. O nedenle kimse başkasının akıbetini bilemez; bazıları sıfırdan başlayarak en üstün mertebelere ulaşmakta, bazıları ise en üstün mertebelerden aşağılara düşerek sefil bir insan olmaktadır. Elbette en üst derecedekilerin düşmesiyle aşağı derecedekilerin düşmesi aynı değildir. Birinci gruptakileri bir yanlışlık anında yok eder, ama ikinci gruptakiler düştüklerinde diğerlerine göre daha az zararlı olayı atlatırlar.

İnsan iki şey arasında seçim yapmak zorundadır, ya Allah'a itaat etmesi gerekir ya da nefsinin isteklerine. Bu ikisi hiçbir şekilde birlikte olamaz. Masumların buyurmuş olduğu

ahlakî nasihatler, insanın ne kadar büyük bir tehlikeyle karşı karşıya olduğunu göstermek içindir. Bu büyük tehlike de insanın nefsanî isteklerine uyması ve dolayısıyla da Allah'tan uzaklaşmasıdır. İnsan ne kadar canının istediği gibi davranırsa o kadar Allah'tan uzaklaşacak, ne kadar da nefsinin dediğine uymazsa o kadar Allah'a yaklaşacaktır.

Bazıları nefsanî isteklere uymaz, fakat bunun nedeni başka bir nefsanî istektir. Örneğin, kendilerini dünyaya düşkün olmayan birisiymiş gibi gösterirler; az yer, az içer, deşersiz elbiseler giyer, kötü bir evde yaşar, dünyanın makam ve mevkilerini kabul etmezler. Nefsin istediği bu gibi şeylerden kendilerini uzak tutarlar. Fakat bunlar, Allah'a yaklaşmak için değil, kendilerini toplumda zâhid göstermek için böyle yaparlar. Belki de nefislerinin onlara nasıl bir tuzak kurduklarından bile habersizdirler ve kendilerinin iyi, imanlı, mü'min bir insan olduklarını zannederler. Kendilerini takvâlı, ibadet ve zikir ehli olduklarını sanıp hep ileri derecelere ulaştıklarını düşünürler. İşte bu düşünce onların helâk olmalarının nedenidir; çünkü gurur, kendini beğenmişlik ve insanın kendisini başkalarından üstün görmesi insanı helâk olmaya sürükler. Böyleleri herkesten daha çok zarar görmüş kişilerdir, zira diğerleri nefislerinin isteklerine uyduklarından hiç olmazsa bu dünyada birkaç gün maddi lezzetleri tatmıştır, oysa bunlar hem dünya hem de ahiret lezzetlerini kaybedenlerdir. Kur'an-ı Kerim bu hususta şöyle buyuruyor:

*“De ki: Size, (yaptıkları) işler bakımından en çok ziyana uğrayanları bildirelim mi? Onlar fani dünyada ömürlerini boşa harcayan ve kendileri de iyi iş yaptıklarını sanan kimseleri?”*⁷⁰

⁷⁰ Kehf, 103-104.

Nefsimize kanmaktan Allah'a sığınırız. Eğer kişi kendisini iyi birisi olarak görürse şeytanın tuzağına düşer ve o andan itibaren de onun sözünü dinlemeye başlar. Bu nedenle sâlih bir kul kendisini değersiz görür. Masum İmam (a.s) “*Allah'ım benden daha kötü kim var?*”⁷¹ diye buyuruyorsa, peki diğer insanlar ne demelidir? Eğer bu mekteple tanışıp Masumların yolunu izleyecek olursak durumumuz öylesine değişir ki, bizler de onlar gibi bu sözleri söyleme imkânını elde ederiz.

Lakin Ehl-i Beyt öğretilerinden uzak olanlar gibi, bazen insan kendisini o kadar üstün görmektedir ki, bir türlü kendisinin değersiz bir varlık ve başkalarından daha aşağı olduğuna inanmamaktadır. Kendi kendine; “Ben ki kötü hiçbir iş yapmıyorum, adam öldürmedim, hırsızlık yapmadım, zina etmedim... Ben iyi birisiyim” der. Oysa bu insan, herkesten daha kötüdür; çünkü kibirlidir ve bu kibir onu herkesten daha aşağı yapar. Böyle insanlar genelde toplumdaki ayrılıkların, ihtilâfların ve gruplaşmaların nedenidirler, zira kendilerini iyi insan olarak gördükleri için başkalarını da etraflarına toplarlar, oysa asıl amaçları bir makama ulaşip meşhur olmaktır. Bunlar için bir makama ulaşmak diğer günahlardan daha önemlidir.

Nefsin hilekârlığı normal insanlara göre âlim ve bilgili kimselerde daha çoktur. Avamdan olan insanlar, nefislerinin hilesi zayıf olduğu için önlerindeki tuzağı kolaylıkla anlayıp çabucak pişman olur ve kendilerini nefsin elinden kurtarabilirler. Ama âlimin nefsi öyle değil, bir musallat oldu mu ondan kurtulmak çok zordur. İşte bu nedenle bilgili insan

⁷¹ İmam Seccad'ın (a.s.) Seher Duası, *Biharü'l-Envâr*, c. 98, s. 89.

çok daha fazla dikkatli olmalıdır. Hiç şüphesiz bu sözler, ilim öğrenmememiz anlamında değildir. Bu da şeytanın hilelerinden biridir, o, sürekli insanı kemalden alıkoyma peşindedir, bunun için de ilim peşinde koşmalıyız, âlim olmaya çalışmalıyız, fakat tüm bu çabamızla birlikte Allah'tan da yardım dilemeliyiz. Allah, kendisine doğru gelenlere başkalarından daha çok yardım etmektedir. Bir kudsî hadiste şöyle nakledilmiştir:

*“Bana bir adım yaklaşına ben on adım yaklaşıyorum.”*⁷²

Allah insana yardım etti mi, nefisle mücadele edip ona karşı gelmek ilk başlarda zor olsa bile sonrasında bütün güçlüklerine rağmen kolay olacaktır. Kim bu yolda bıkmadan çaba sarf eder ve Allah'tan yardım dilerse nefisle mücadelenin kolaylaştığını görecektir. Öyle ki, eğer bir ibadeti veya hayırlı bir işi yapmayacak olursa sanki önemli bir şeyini kaybetmiş gibi huzursuzluk hisseder.

Velhâsıl nefsin ne kadar tehlikeli bir şey olduğunu anlatmaya çalıştık; ama bütün bunlar nefsin yenilmez olduğu anlamına gelmez. Güçlü olsa bile sonuçta bizim irademize bağlı olan içimizdeki duygulardır, kontrol edebiliriz.

“Allah'ın sevdiği şeyleri yapmanda sürekli sana karşı gelir ve Allah'ın sevmediği işleri yapmak istediğindeyse hemen sana itaat eder.”

Eğer Allah'ın yasakladığı ve sevmediği bir işi yapmak istersen nefs hemen bütün gücüyle sana yardım etmeye çalışır. Ama bir de namaz kılmak istedin mi nefs bir türlü seni bırakmaz, kıldığın zaman da bin bir hayâl ve düşünceyle seni tamamen Allah'tan koparmaya çalışır. Ne kadar kafanı

⁷² *Biharü'l-Envâr*, c. 87, s. 19.

toparlamaya çalışsan bile nefs direnir ve sana sürekli başka şeyleri düşündürmeye çalışır.

“Doyduğın da tuğyan eder, aç olduğunda sızlanmaya başlar.”

Nefsin özelliklerinden biri de aç olduğunda sürekli sızlanıp inlemek, doyduğunda da tuğyan etmektir. Eğer canının her istediğine ve nefsinin arzularına uydunsa bil ki, nefs yabanî bir at gibi seni peşinden sürükleyecek ve sen hiçbir şekilde onu kontrol edemeyeceksin. Ehlileştirmek için biraz aç bırakman gerekir, dediğini yapmadın mı o, zamanla sana itaat etmeye başlar, bu şekilde kontrolü ele geçirir ve onu gerekli olan yerlerde kullanabilirsin. Nefsin denetimini eline aldığı da ibadet, Allah’a itaat ve münacat için istediğin şekilde kullanabilirsin ve böylelikle nefsin esiri olacaktır.

“Yoksulluk anında öfkeli, zengin olduğun zaman da pek gururludur.”

Paralar kazanıp zengin olduğunda kendisini herkesten üstün görür ve böbürlenmeye başlar. Birden iflas edip her şeyini kaybettin mi de insanlar hakkında kötü düşünür; devlete, arkadaşına, komşuya velhâsıl herkese karşı asabi ve sinirli olur. Artık onun yaşamında sabır ve tahammül gibi bir kavram bulunmaz, bütün âlem onun için çekilmez olur.

“Büyüdüğünde unuttur, emniyete kavuştuğunda gaflet eder.”

Nefs korku ve endişeye kapıldığında kendisini o kötü durumdan kurtarma peşindedir; ama rahatlığa, emniyete ve huzura kavuştuğunda ise gafil olur. Belalar geldiğinde, savaş uçakları sürekli başında uçtuğunda, şehir füzelerle bombalandığında nefsin kendisini toparlar, tövbe edip Allah’la münacat

etmeye başlar. Her gün Tevessül Duası, Aşûra Ziyareti okur. Ancak savaş bittikten ve o sıkıntılar geride kaldıktan sonra ise ne tövbe eder ne de Allah'ın dergâhına kapanarak duada bulunur. Tevessül Duası ve Aşûra Ziyareti de eski özelliğini, içtenliğini kaybeder. Evet, bu, nefsin en belirgin özelliklerinden biridir; huzura kavuştu mu Allah'ı unuttur, sanki Allah, azap, kıyamet ve mahşer yokmuş gibi davranır.

“Nefs şeytanın en yakın arkadaşıdır.”

Bu nefs, bütün insanları yoldan çıkarıp bedbaht etmek isteyen şeytanın en yakın dostudur.

*“İblis: ‘Senin mutlak kudretine andolsun ki, onların hepsini mutlaka azdıracam. Ancak onlardan ihlâslı kulların hariç’ dedi.”*⁷³

Şeytan nefs yoluyla insanı kandırıp, cehenneme doğru çekmektedir ve şeytana yol açan, insanın onun peşinden gitmesine sebep olan bu nefistir. Öyleyse çok dikkat etmeli, böyle bir nefsin dediklerine bakmamalı ve sürekli ona karşı gelinmelidir.

“Nefs çok yiyen ama uçamayan deve kuşuna benzer.”

Nefse; ders oku, ibadet et, tam bir yönelişle namazını kıl dendiğinde o da şöyle der: “Canım sıkılıyor, rahatsızım, sinirlerim bozuk, kafam karışık, bir türlü kendimi toparlayamıyorum.” Ama birden televizyonda bir film başladı mı hemen kendisini toparlar, pür dikkat, hiçbir sahneyi kaçırmadan sonuna kadar izler. Namaza gelince de tembel olur, “Dikkatimi toparlayamıyorum” der.

“Rengi güzel, ama tadı acı olan karpuzla benzer.”

⁷³ Sad, 82-83.

Nefsin işlerine dıştan bakınca güzel gözükür, hemen insanın hoşuna gider ve kandırır, ama aslında içerisi zehir doludur. Görünürde takvâ, ilim ve zühd elbisesi giymiştir, ama Allah bilir kafasında nasıl bin bir şeytanî fikirler taşımaktadır. Konuşmaya başladı mı sözleri insanı cezbeder, hep dinlemek istersin, lakin insanı hak/doğru yoldan uzaklaştıracak şeyler söyler. Böyle insanların toplantılarına katılanların sonu ne olur kimse bilemez.

İlk başta ibadetten, Allah'a itaatten ve irfandan konuşur, lâkin bir süre sonra, namaza karşı ilgisiz olur, ibadetin onun için hiçbir önemi kalmaz, eğer namazı kazaya bile kalsa hiç üzülmez. Her şeyi önemsiz ve her bilgiyi de göreceli kabul ettiğinden inancı zayıftır, doğal olarak böyle birisi namaza, maneviyata ve Allah'a yönelişe karşı da duyarsız olur.

Dokuzuncu Bölüm

Dünya ve Dünya Ehlinin Kınanışı

“Ey Ahmed! Dünyadan ve dünya ehlinen nefret et, ahiret ve ahiret ehlini ise sev.

Arz etti: Rabbim, dünya ehli ve ahiret ehli olanlar kimlerdir?

Buyurdu: Dünya ehlinin özellikleri şunlardır; onların yemesi, gülmesi, uykusu ve öfkesi çoktur, hoşnut olmalarıysa azdır. Birine kötülük ettiklerinde özür dilemez, birisi de onlardan özür diledi mi kabul etmezler. Dünya ehli olanlar, itaat anında tembel, günah anındaysa pek cesaretlidirler.

Onlar, arzuları uzun, ecelleri yakın ve kendilerini hesaba çekmeyenlerdir. Başkalarına faydaları azdır, çok konuşur, az korkarlar, yemek anındaysa çok sevinirler.

Kuşkusuz dünya ehlinen olan birisi; rahatlığa kavuştu mu şükretmez, zorluğa düştü mü de sabretmez. İnsanların güzel işlerini küçümserler, yapmadıkları halde kendilerine nispet verip övünürler. Kendilerinde olmayan şeyleri iddia eder, isteklerini hep dile getirir ve başkalarının hatalarını söylerler.

Arz etti: Rabbim, bütün bu kötü sıfatların hepsi dünya ehlinde mi var?!

Buyurdu: Ey Ahmed! Şüphesiz dünya ehlinin ayıbı çoktur, en başta da onlar cahil ve ahmaktırlar. İlim öğrendikleri kimseye karşı alçakgönüllü olmazlar. Kendilerini çok akıllı zannederler oysaki onlar bilenlerin yanında ahmaktırlar.”

Dünya Ehli ve Ahiret Ehli Olanlar

Miraç hadisinin bu bölümünde Yüce Allah, Peygamber'ine (s.a.a.) şöyle buyurmaktadır:

“Ey Ahmed! Dünyadan ve dünya ehlinden nefret et, ahiret ve ahiret ehlini ise sev.”

Kuran ve rivâyetlerde dünyanın yerilip ahiretin övülmesi ve dünya ehlinin kınanıp ahiret ehlinin de methedilmesi, ölümden sonraki yaşam için değil dünya hayatı içindir. Yani dünya ehlinden maksat; bu dünyada yaşayanlar ve ahiret ehlinden maksat da ölüp ahiret âlemine göç edenler değildir. Dünya ehli de ahiret ehli de bu dünyada yaşayanlardır.

Diğer bir önemli nokta ise; dünya sevilmemeli dediğimizde maksat; dünyadaki toprak, su, ağaçlar, gökyüzü vb. şeyler değildir, aksine bunlar Allah'ın âyetleri olduğu için sevilmelidir. Ayrıca dünyada camiler, kutsal mekânlar ve Allah dostlarının kabirleri bulunmaktadır ki, bunlar da sevilmelidir. Diğer taraftan ahirette de cehennem bulunmaktadır ki, beğenilmemektedir.

Öyleyse kınanan dünya ehlinden kasıt; düşüncelerini, amellerini ve her şeye yönelik bakışlarını maddî çerçevede ortaya koyanlardır. Bunlar, sadece dünyanın lezzet ve nimetlerine ulaşmış, ahireti hiç düşünmeden dünyada istedikleri gibi yaşamayı amaç edinenlerdir.

Dünyayı seven ve dünyaya bağlı olan insanların hepsi aynı derecede değildir, aralarında dünyaya olan sevgi ve yöneliş açısından farklılıklar bulunmaktadır. Onlardan bazıları ahireti tamamen inkâr edip her şeyi dünya hayatı olarak görmektedirler. Bunların asla kurtuluşları yoktur, çünkü kendileri kurtuluş yolunu inkâr etmişlerdir, yakîne ulaşma

diye bir dertleri olmadığı için de hidâyet olmazlar. Yüce Allah bunlar hakkında şöyle buyuruyor:

*“Onlar üstelik kıyameti de yalan saydılar. Biz ise, kıyameti inkâr edenler için alevli bir ateş hazırladık.”*⁷⁴

Dünya ehlinde diğerk bir grupsa; ahireti inkâr etmeyip ona inanmalarına rağmen, amelî açıdan inkâr edenlerden hiçbir farkları yoktur. Böyle bir imanın pratikte bir faydası olmadığı gibi, kalıcı da değildir, suyun ulaşmadığı ağaç misali anında kuruyacaktır.

*“Sonunda, Allah’ın âyetlerini yalan sayarak ve onları alaya alarak kötülük yapanların akıbetleri pek fena oldu.”*⁷⁵

İnsan imanının gerektirdiklerine amel etmedikçe zamanla imanını kaybedecek ve kâfirlerin safına karışacaktır.

Diğerk bir kesim de ahirete inanmakta, fakat dünyaya biraz daha fazla yönelmekte yahut dünya ve ahireti birbirine karıştırarak her ikisine göre davranmaktadır. Allah bunları bize şöyle tanıtmaktadır:

*“Başka bir kısmı da günahlarını itiraf ettiler, iyi işle kötü işi birbirine karıştırdılar.”*⁷⁶

Bu, dünya ehli ve dünyayı sevenlerin mukabilinde ise ahiret ehli, ahirete yönelen kimseler bulunmaktadır. Âyet ve hadisler bu grubu çokça övmektedir. Elbette ahiret ehli de aynı seviyede değildir, onlar da kendi aralarında farklı derecededir. En üst kademedeki olanlar dünyayı değersiz görenlerdir, dünyanın onlar için zerre kadar çekiciliğı yoktur, sırf Rabblerinin emrine itaat etmek için dünyada yaşar ve

⁷⁴ Furkan, 11.

⁷⁵ Rum, 10.

⁷⁶ Tövbe, 102.

dünyevî ihtiyaçlarını gidermeye çalışırlar. Dünyaya bakarlar, ama yalnızca Allah'ın âyetlerini, mazharını ve sıfatlarının tecellisini görmek için. Onlar dünyanın her neresine bakarlarsa baksınlar ve her ne çeşit dünyevî işle uğraşırlarsa uğraşırlar aslında onda Allah'ın azametini görmektedirler.

Bunları söylemek kolaydır, ama amelde buralara ulaşmak zordur. Gerçekten, insanın dünyayı çok değersiz görmesi, ona hiç önem vermemesi ve sadece Allah'ı gösteren bir ayna, ebedi saadete ulaştırın bir vesile olarak kabul etmesi çok büyük bir iştir. Elbette, ahiret saadetine ulaşmak isteyenler de farklıdır; bazıları cennete gidip dünyada bulunan lezzetlere ulaşma peşindedir, bazılarıysa cennetin bu yönüne bile teveccüh etmezler, onlar için tek saadet Allah'a ulaşmaktır. Onların mutluluktan anladıkları, Allah'ın yanında olmak, O'nun rızasını ve hoşnutluğunu kazanmaktır.

Demek ki, âyet ve rivâyetlerin övdüğü ahiret ehli ve yerdiği dünya ehlinden maksat bu iki gruptur. Değindiği gibi bu iki grup, değişik mertebelere sahiptir. Bunun için de âyet ve rivâyetler bu iki grubun özelliklerini açıklarken farklı izahlar getirirler. Bazı âyet ve hadislerde bütün özellikler belirtilirken bazılarında ise bir kısım özellikler belirtiliyor, bazıları en belirgin özelliği açıklarken, bazılarıysa açıkça belli olmayan sıfatları ortaya koyuyor.

Âyet ve rivâyetlerin buyurmuş olduğu özelliklerinden sadece birisini bile kendisinde bulunduran kişi "dünya ehli" kapsamına girer.

Öyleyse miraç hadisinin bu bölümünde belirtilen dünya ehlinin yirmi özelliğinden hepsi değil de sadece bir kaç bizde varsa dünyayı sevenlerden olduğumuzu bilelim; çünkü dünyayı sevenler değişik derecelerde oldukları için özellikleri de

farklıdır. Aynı şekilde, âyet ve rivâyetler ahiret ehlinin özelliklerini sayarken hepsini kendimizde görmediğimiz zaman da “Dünya ehliyiz, ahiret ehli değiliz” diye düşünmeyelim, zira ahiret ehli de değişik derecelerdir.

Kur’an’ın birçok âyetinde dünyayı seven, sürekli dünya peşinde koşanlar; kâfir ve bedbaht insanlarla aynı kategoriye konulmuş ve ebedi bir azabın onları beklediği buyrulmuştur. Bunun mukabilindeyse Kur’an, ahiret ehlini saadetle beraber zikretmiş, onlar için ebedi mutluluğun olduğunu haber vermiştir. Ayrıca Allah, dünyada bunların önündeki engelleri kaldırarak kemale doğru ilerlemelerini sağlayacağı vadisini vermiştir.

Evet, dünyayı yani aslında ebedi cefayı isteyenler için gerekenler hazırdır ve ahireti, sonsuz saadeti isteyenler için de manevî ilerleyiş yolu onlara gösterilmiş, gerekenler onlar için hazırlanmıştır. Velhâsıl her şey insan için amadedir, ister saadeti seçer ve isterse de şekâveti.

*“Her kim bu çarçabuk geçen dünyayı dilerse ona, yani dilediğimiz kimseye dilediğimiz kadarını dünyada hemen verir, sonra da onu, kınanmış ve kovulmuş olarak gireceği cehennem sokarız.”*⁷⁷

Yüce Allah bu âyette, dünya kelimesi yerine “el-acile” kavramını kullanmıştır, bu da çabucak geçip biten ve hemen yok olan anlamındadır.

Kur’an buyuruyor ki, bazı insanlar hemen gelip geçen, çabucak yok olan dünyayı sevmekte ve onun ötesindeki yaşama hiç önem vermemektedirler. Allah buyuruyor; biz bu özelliklerdeki dünyayı isteyenlere vereceğiz; ama hepsini

⁷⁷ İsra, 18.

değil, âleme hâkim olan ilâhî hikmet gereğince bazı isteklerini vereceğiz. Öyleyse dünya peşinde olanlar hiçbir zaman tam olarak arzularına ulaşamayacaklardır ve ulaştıkları arzuları için de ebedi cehenneme aşağılanmış bir halde gireceklerdir. Bu, geçici dünya yaşamında bir takım yalan lezzetlere ulaşmak isteyenlere karşılık olarak verilen azaptır.

Dünyayı seven kimselerin mukabilinde ahireti sevenler bulunmaktadır. Yüce Allah onlar hakkında şöyle buyuruyor:

*“Kim de ahireti diler ve bir mü'min olarak ona yarasır bir çaba ile çalışırsa, işte bunların çalışmalarının karşılığı verilir.”*⁷⁸

Uhrevî hayatı arzulayan, dünya sonrası başka bir yaşamın olduğuna inanan ve ebedi saadeti isteyen kimse bütün gücüyle orası için çalışmak zorundadır. Oraya uygun ve insanı o güzelliklere ulaştıracak olan bir çaba gerekir. Peki, bu ebedi saadeti isteyen kimsenin ne kadar gayret etmesi gerekir? Bu soruya doğru cevap verebilmemiz için dünyayı arzulayan ve geçici dünya lezzetine ulaşmak isteyenlerin ne kadar çalıştıklarına bakmamız lazımdır. Eğer onlar bin yıl da yaşasalar yine dünya lezzetlerine ulaşmak için çabalarlar ve bir gün yirmi dört saat değil de kırk sekiz saat olsa yine hepsini dünya işleri için harcarlar.

Mü'minlerin Emiri Hz. Ali (a.s) geceleri sabahlara kadar ibadet etmesine ve onca ağlayıp, Allah'a yakarmasına rağmen şöyle buyurmaktadır:

*“Ah azığın azlığından, yolun uzunluğundan ve yolculuğun uzaklığından.”*⁷⁹

⁷⁸ İsra, 19.

⁷⁹ Nehcül-Belâğa, 74. Hikmet.

Hiç şüphesiz ahiret için çok çalışmanın yanı sıra, en önemli şartın da yerine getirilmesi gerekir ki, o da bütün işlerin Allah rızası için olmasıdır. Bu durumda Allah, “cenneti onlara vereceğim” diye buyurmuyor, bilakis; “Çalışmalarından dolayı överiz” diye buyurmaktadır. Kuşkusuz mü’minlere mükâfat olarak verilecek olan, onların çalışıp çabalamalarının karşılığı değil, çok daha fazlasıdır. Bu hususta Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

“Kim (Allah huzuruna) iyilikle gelirse ona getirdiğinin on katı vardır.”⁸⁰

“Kim iyilikle (ilâhî huzura) gelirse, ona daha iyisi verilir.”⁸¹

“Allah dilediğine kat kat fazlasını verir. Allah’ın lütfu geniştir, O her şeyi bilir.”⁸²

“Orada kendileri için diledikleri her şey vardır. Katımızda dahası da vardır.”⁸³

Allah, cennetliklere lezzetini anlayamayacağımız, hayâl bile edemeyeceğimiz nimet verecektir. O, iyi insanların istediğinden daha fazlasını verir; çünkü insan, aklının alabildiğini bilgisi ölçüsünde ister, ama bilgimiz ötesinde olan, hayâl bile edemeyeceğimiz şeyleri isteyemeyiz, lakin Allah, akılların derk edemediğini cennete girenlere verecektir.

“Yaptıklarına karşılık olarak, onlar için ne mutluluklar saklandığını hiç kimse bilemez.”⁸⁴

⁸⁰ Enam, 160.

⁸¹ Neml, 89.

⁸² Bakara, 261.

⁸³ Kaf, 35.

⁸⁴ Secde, 17.

Dostluk ve Düşmanlık Ölçüsü; İslâm

Bazı rivâyetlerde dünya ehline düşman olmamız emredilmektedir. Burada, dünya ehlinin bazı özelliklerine sahip olan bir Müslüman kastedilmemektedir. Örneğin; birisi çok yemek yiyorsa hemen onunla olan ilişkimizi kesip düşman mı olalım? Elbette ki hayır, mü'mine asla düşmanlık beslenilmez, hatta büyük günahlar işlese bile! Sadece onun yapmış olduğu o kötü işe düşman olmamız gerekir.

Rivâyette nakledildiğine göre; Allah bir kulunu sevdiği zaman asla ona düşman olmaz. Eğer o kul kötü bir iş yapsa dahi, Allah sadece o kötü işe düşman olur. Sevmediği kimseye yani kâfire ise düşmandır, binlerce güzel iş yapsa dahi yine de ona düşmandır, ama güzel amellerini de sever.

Öyleyse İslâm'a göre dostluk ve düşmanlık ölçüsü kalplere kök salmış olan iman ve küfürdür. Eğer kâfir iyi bir iş yapsa mü'min de kötü bir amel ortaya koysa dahi, bu işler söz konusu ölçüyü hiçbir şekilde değiştirmez.

Miraç hadisinde Yüce Allah Peygamber'ine (s.a.a.) “*Dünya ehlinen nefret et*” diye buyurmuşsa bu her kötü iş yapanla düşman ol anlamına gelmez. Zira hepimizde dünya ehlinin en azından bir özelliği bulunduğundan, başkalarından önce kendimize düşman olmamız gerekir.

Dünya Ehlinin Özellikleri

Hadisin devamında Hz. Resûlullah (s.a.a.), Yüce Allah'tan dünya ehlinin ve ahiret ehlinin özelliklerini soruyor, Rabbu'l-Âlemin de cevaben dünya ehlinin şu yirmi özelliğini zikrediyor:

“*Dünya ehlinin yemesi, gülmesi, uykusu ve öfkesi çoktur.*”

1- Çok Yemek

Hiç şüphesiz dünyayı istemek mideden başlar, mide birçok kötülüğün kaynağıdır. Midesine düşkün olanlar, karınlarını doyurmak ve daha lezzetli şeyler yemek için haram mala bile el uzatırlar ve peşi sıra da diğer şehvetlerini gidermeye çalışırlar.

İnsanı, hatta yeni doğmuş bebeği bile ilk kendine çağıran yemektir, bu yüzden de dünyada canlarının istediği gibi yaşamak isteyenler ilk önce karınlarını memnun etmeye çalışmaktadırlar. Ama ahiret ehli olan kimseler kesinlikle böyle değildir, onlar asla karınlarına önem vermezler, yemeleri de içmeleri de sadece güç toplayıp daha fazla ve daha güzel bir şekilde Allah'a ibadet etmek ve kendilerine verilmiş olan vazifeyi yerine getirmek içindir. Yemeleri diğerleri gibi lezzet almak için değil, güç kazanmak içindir.

2- Çok Gülmek

Dünya ehli sürekli gülüp eğlenmektedir. Allah'tan korkup sonlarının ne olacağı endişesinde olsalardı böylesine heşapsızca kahkahalar atıp gülmezlerdi, onlar ahireti ve Allah korkusunu unuttukları için çok gülmektedirler. Lakin ahiret ehli böyle değil; ahireti düşünen ve her ne kadar ahiret için çalışanlardan olsalar dahi yine de sonlarının ne olacağı korkusundadırlar. Acaba Allah onlardan razı olacak mı, acaba cehennem azabından kurtulup cennete ulaşabilecekler mi? Hep bu düşüncede olduklarından gönülleri bir türlü sakin değildir, dolayısıyla da vakitlerini boş konuşmalar ve yersiz gülüp eğlenmelerle geçirmezler.

Elbette mü'min; suratı asık, başkaları gördüğünde moralleri bozulacak bir şekilde somurtkan değildir. Toplum

içerisinde güler yüzlü ve sürekli mütebessimdir, ama aslında içten içe hep sonunun ne olacağı endişesindedir. Başkalarının yanında gülerken bile, aklı hep vazifesini yapıp yapmadığında, işlemiş olduğu günahların bağışlanıp bağışlanmadığında. Hiçbir zaman da bu kaygılardan kurtulamaz.

3- Çok Uyumak

Geleceğini, kendisini ve ahiretini düşünmeyen birisi doğal olarak rahat bir şekilde saatlerce uyur. Dünya ehli olan insanlar fırsatını buldukça uyuma peşindedirler. Önceden de zikrettiğimiz gibi onların özelliklerinin başında çok yemek geliyordu, çok yemenin tabîi sonucu ise çok uyumaktır. Uyanık olduğu zaman, lezzetli yemekler yeme, canının istediği her şeyden faydalanma, yoruldu mu da yumuşak ve sessiz bir yer bulup uyuma peşindedir. Ahiret ehliyse ömürlerinden en güzel şekilde yararlanma, bir anlarını bile boşa geçirmeme peşindedir. Sadece, bedenleri yeniden itaat için güç toplansın diye uyurlar, ama kalpleri hep uyanıktır.

4- Çok Sinirlenmek

Dünya ehli olanlar, bu madde âlemine bağlananlar; kendilerini çok beğendikleri, başkalarını ise hiç beğenmedikleri için sürekli öfkelidirler.

İstemedikleri bir şey yapıldı mı yahut olaylar gönüllerince gelişmedi mi hemen sinirlenmeye başlarlar, onlar için tahammül diye bir şey söz konusu değildir. Tek amaçları dünya olduğu için ve bu dünyada canlarının istediği gibi yaşamayı arzuladıklarından beklentileri de çoktur. Sürekli olarak başkalarının onlara saygı göstermesini, isteklerini anında yerine getirmesini, emirlerine itaat etmesini isterler ve bu arzularına

ulaşamadıkları zaman da rahatsız olup başkalarına sinirlenmeye başlarlar. İnsan her şeyin gönlünce olmasını bekleyemez, çünkü olaylar isteğimiz dışında gelişmektedir. Bazen doğal olaylar, bazen hastalıklar ve bazen de başkalarının yanlış hareketi insanın beklentileriyle uyuşmayabilir, bu durumlarda tahammül ve sabretmesini bilmek gerekir.

“Hoşnutlukları azdır. Birine kötülük ettiklerinde özür dilemez, birisi de onlardan özür diledi mi kabul etmezler.”

5- Hiç Kimseden Hoşnut Olmamak

Dünya ehlinin beklentisi çok, gururlu ve kibirli olduğundan; kimseden hoşnut değildir. Sanki herkes ona borçluymuş gibi insanlardan hiçbir zaman razı olmaz.

6- Özür Dilememek

Yanlış yaptıkları zaman özür dilemezler; çünkü özür dilemek mütevazı ve alçak gönüllü insanların işidir. Oysa dünya ehli kendini beğenmiş ve gururlu olduğundan başkasının yanında kendini küçük düşürüp hatalarını kabul ederek özür dilemez. Bu, çocuklarda bulunan özelliklerden biridir, onlar başkalarını üzecek bir şey yaptıklarında özür dilemezler, bu iş onlar için çok zordur. Bu yüzden çocuklarını iyi yetiştirmek isteyenler öncelikle, yanlış bir şey yaptıklarında hemen özür dilemeleri gerektiğini anlatırlar. Belki de inatçı olup özür dilememek çocuklar için çok da ayıp sayılmasa gerek, ama büyükler için aynı şeyi söyleyemeyiz. Akliselim birisi için, yapmış olduğu yanlışlar karşısında özür dilememek çok büyük bir ayıptır.

7- Özürleri Kabul Etmemek

Başkalarına karşı yanlış yaptıklarında özür dilemezler, ama başkaları da ufak bir hata yaptığı zaman hem özür dilemelerini isterler ve hem de özür dilediklerinde kabul etmezler. Bu özellik diğer özellikle bağlantılıdır, yani özür dileyen birisi başkalarının özrünü de kabul eder, ama özür dilemeyen kimse başkalarının özrünü de kabul etmez. Resûlullah (s.a.a.) şöyle buyurmuştur:

*“Her kim kendisine karşı suç işlemiş olan ve kendisinden özür dileyen kardeşinin özrünü kabul etmezse yarın kıyamet günü havuzun (Kevser’in) başında benim yanıma gelemes.”*⁸⁵

“Dünya ehli; itaat anında tembel, günah anındaysa pek cesaretlidirler. Onlar arzuları uzun, ecelleri yakın ve kendilerini hesaba çekmeyenlerdir.”

8- İbadete Tembel, Günaha Cesaretli Olmak

İbadet zamanında tembel, günah anındaysa çok cesaretli olurlar. Allah’a ibadet etme zamanı geldiğinde hemen gevşerler, üşengeç ve ihmalkâr olup namazlarını bir türlü vakitinde kılmazlar. Yüce Allah, Kur’an’da bunu münafıkların bir özelliği olarak buyurmaktadır:

*“...onlar (münafıklar) namazı ancak üşenerek kılarlar...”*⁸⁶

İbadete gelince bu kadar tembel olan dünya ehli, günaha gelince de hemen hareketlenir ve hiç korkmadan tam bir cesaretle günah işler. Gerçekten de bazıları adam öldürmekte ve haksızlık etmede pek korkusuz oluyolar.

⁸⁵ Kenzu'l-Ummal, 7029.

⁸⁶ Tövbe, 54.

9- Uzun Arzular Sahibi Olmak

Dünyayı seven insanların sadece dünyaları vardır, dünyadan başka hiçbir şeyleri yoktur. Onlar gönüllerini dünya nimetleriyle hoş tutmakta ve sürekli daha fazla kazanma peşindedirler. Bu yüzden de ulaşılmayacak arzular, dilekler ve ümitler beslemeleri çok normaldir. Kendilerini boş hayâllerle oyalayan bu kimseler hakkında Yüce Allah şöyle buyuruyor:

“Onlardan her biri, bin sene yaşamayı arzu eder.”

İnsan ömrü çok kısa ve sınırlıdır, fakat bu gerçeği kabul etmeyerek yıllar sonrası için planlar yapar. Sanki bin yıl yaşayacakmış gibi işlerini ve yaşamını düzenlemeye çalışır. Hâlbuki hayat buna asla müsaade etmez, insan ömrü altmış, bilemedin en fazla yetmiş senedir. Babamız, annemiz ve çevremizdeki akrabalarımız, ne kadar yaşadılar ki?! Neden biz de onlardan daha çok yaşayalım?! Lakin yine de upuzun isteklerin peşindeyiz. İşte dünya ehli böyledir, kendilerini öylesine dünyaya kaptırmışlardır ki, gerçekleri görmemekte ve o arzulara bu kısacık ömürle ulaşamayacağını anlamamaktadırlar.

10- Kendini Hesaba Çekmemek

Dünya ehli maddî lezzetlerden başka bir şey tanımaz, onların tek gayesi, sadece dünyevî nimetlere ulaşmaktır. Dolaşısıyla kendilerini hesaba çekme diye bir şey onlar için söz konusu değildir, onlar hesap verilecek bir güne inanmadıkları için kendilerini önceden sorgulamazlar. Ahirete inanan, yapmış olduğu her işin hesabını vereceğini kabul eden birisi; sürekli o büyük mahkemeyi göz önünde bulundurur, kendisini o gün için hazırlamaya çalışır.

Mü'minlerin yerine getirmesi gereken en önemli amellerden birisi de her gün, yapmış olduğu işlerden dolayı kendisini hesaba çekmesidir. Kur'an âyetleri ve Masumlardan nakledilen rivâyetler bu konuya çok önem vermektedir. Bir rivâyette İmam Musa Kâzım (a.s.) şöyle buyurmuştur:

*“Her gün nefsini muhasebe etmeyen bizden değildir. Eğer bir hayır yapmışsa Allah'tan fazlasını dilemeli ve bunun için Allah'a hamd etmelidir. Eğer bir kötülük yapmışsa o zaman Allah'tan mağfiret dilemeli ve tövbe etmelidir.”*⁸⁷

Mü'min birisi yapmış olduğu her işi düşünerek, dikkatlice yapar. Akşam da yatmadan önce “Bir günü nasıl geçirdim. Uyandığımdan beri neler yaptım?” diyerek kendini muhasebeye çeker. Eğer güzel ameller yapmışsa Allah'a şükreder, yok eğer Allah korusun günah işlemişse hemen tövbe edip, bir daha yapmak üzere söz verir. Ama ahirete inanmayan birisi için bunlar hiçbir şey ifade etmez, aylar yıllar geçmesine rağmen bir defa bile olsun, yaptığı işin iyi mi yoksa kötü mü olduğunu düşünmez.

“Kuşkusuz dünya ehlinin başkalarına faydası azdır, çok konuşur, az korkarlar, yemek anındaysa çok sevinirler. Rahatlığa kavuştu mu da şükretmez, zorluğa düştüklerindeyse sabretmezler.”

11- Faydasız Olmak ve Çok Konuşmak

Her şeyi kendilerine istedikleri ve çok bencil oldukları için başkalarına bir faydaları dokunmaz. Ayrıca çok konuşurlar her şey hakkında fikir belirtirler, iş lafa gelince çok büyük iddialarda bulunur ve neler yapacaklarını söylerler;

⁸⁷ Tuhfu'l-Ukul, 301.

ama sıra yapmaya gelince de kendilerinden başkasını düşünmez ve topluma faydalı olmazlar.

12- Allah'tan Az Korkmak ve Yemek Anında Çok Sevinmek

Dünya ehli kimseler Allah'tan, ahiretten, hatalarından ve nasıl büyük bir cezaya çarptırılacaklarından korkmazlar. Onların tek gayeleri dünya lezzetleridir. Hoşlarına giden bir yemeğin kokusunu aldılar mı hemen sevinir ve yerlerinde duramazlar. Biran önce yemeğe başlamak isterler.

13- Şükretmemek

Rahatlığa kavuştuklarında bunu onlara nasip eden Allah'a şükretmezler, başlarına da bir belâ geldi mi sabırları hiç yoktur.

“İnsanların güzel işlerini küçümserler, yapmadıkları halde kendilerine nispet verip övünürler, kendilerinde olmayan şeyleri iddia eder, isteklerini hep dile getirir ve başkalarının hatalarını söylerler.”

14- Küçümsemek

Başkalarının yapmış olduğu işleri, çok olsa bile küçümseyip azıcık kabul eder ve asla beğenmezler. Aslında kendilerini beğenmişliklerinden dolayı başkalarının iyiliklerini söyleyerek kendilerini küçük düşürmek istemezler. Onlara: “O nasıl birisi, bilgili mi?” diye sorulduğunda zorla, “Evet, biraz bir şeyler biliyor” derler. Topluma yapılan güzel hizmetler, ibadetler, Allah yolunda fedakârlıklar, mücadeleler onlar nazarında hiçbir şey ifade etmez, ama kendileri ufacak

bir şey yaptılar mı onunla günlerce övünüp çok büyük bir iş başarmış gibi gösterirler.

15- Övünmek ve Yersiz İddiada Bulunmak

Ufak işlerini büyük gösterdikleri gibi bir de yapmadıkları işi kendilerine mâl ederler, sırf başkaları onları övsün diye yalan söylerler. Ahiret ehliyse büyük dahi olsa yapmış oldukları işleri ve hayırları gizlerler, başkalarının haberdar olmaması için ellerinden geleni yaparlar.

16- Başkalarına Ağız Açmak ve Başkalarını Kötülemek

Dünya ehli hep başkalarına ağız açar ve sürekli başkalarını kötüler.

Yüce Allah buraya kadar buyurduktan sonra, Peygamber şaşırarak Allah'a: "Dünya ehlinin bu kadar mı çok kötü özelliği var?" diye sorar. Allah Teâlâ da cevap olarak şöyle buyurur:

"Ey Ahmed! Şüphesiz dünya ehlinin ayıbı çoktur, en başta da onlar cahil ve ahmaktırlar. İlim öğrendikleri kimseye karşı alçakgönüllü olmazlar. Kendilerini çok akıllı zannederler oysa ki bilenlerin yanında onlar ahmaktırlar."

Onuncu Bölüm

Ahret Ehlinin Özellikleri

“Ey Ahmed! Hayır üzere olan ahiret ehlinin yüzleri ince, hayâları çok, akılsızlıkları az, faydaları fazla ve hileleri azdır. Kimse onlardan bir zarar görmez, insanlar onlardan rahatta, nefisleriyse onların elinden zordadır. Ahiret ehlinin sözleri ölçülüdür, nefislerini hesaba çeker ve onu azarlar. Gözleri uyur, ama kalpleri uyumaz. Gözleri ağlar kalpleri zikreder, başkaları gafiller olarak yazılırken onlar zikredenler olarak yazılırlar.

Ahiret ehli olan kimseler; bir nimete ulaştılar mı hemen başında hamd, sonunda da şükrederler. Duaları Allah'ın katına yükselebilir, sözleri O'nun yanında işitilir. Melekler de onlarla sevinirler; ettikleri dualar hicapların altında döner durur. Allah onların seslerini duymayı, annenin yavrusunu sevmesi gibi sever.

Ahiret ehlini, bir göz açıp kapayıncaya kadar bile olsa hiçbir şey Allah'tan alıkoymaz, onlar çok yemek, çok konuşmak ve çok elbise istemezler. Başkaları onlar için sanki ölüdür, ama Kerîm olan Allah onlar için hep diridir ve asla ölmez. Kendilerine sırt çevirenleri büyüklükleriyle çağırır, kendilerine gelenleri de lütuflarıyla kabul ederler. Dünya ve ahiret onlar için eşit olmuştur.

Diğer insanlar ömürlerinde bir defa ölürlər, ama ahiret ehli her gün nefisleriyle mücadele etmelerinden, hevâ-heveslerine karşı gelmelerinden ve damarlarda dolaşan şeytanla yaptıkları cihat nedeniyle her gün yetmiş defa ölürlər. Bir rüzgâr bile esecek olsa onları titretir, lakin benim karşımda durduklarındaysa sapasağlam, birbirine kenetlenmiş binalar gibidirler. Bir an dahi benden başkasını düşünerek gafil olmazlar.

İzzet ve celalime yeminler olsun ki, hiç şüphesiz onu (Allah'a ulaşmış, ahiret ehli kimse) mutlu bir hayatla dirilteceğim. Ölüm anı geldiğinde canını almak için Azrail'i yahut başka bir meleği göndermem, bizzat kendim canını alırım. Sonra göklere, bütün kapılarını onun için açmasını emrederim ve onunla aramda olan bütün hicapları kaldırırım.

Cennete ve hurilere onun için süslenmeyi, meleklerle onu karşılamak için sıraya girip selamlamalarını, ağaçlara meyvelerini vermeyi, meyvelere de onun için dökülmelerini emrederim.

Arşın altında olan rüzgârlardan bir rüzgâra emredeceğim ki, kâfur ve ezfer miskinden olan bir dağı yükseltsinler ve ateşi olmayan bir odunla onu dumanlandırınsınlar. Onunla kendi aramda bir engel olmaksızın, cennete yerleştirmelerini emrederim.

Onun ruhunu aldığımdaysa şöyle derim: Hoş geldin, dergâhımıza mutlulukla gir. Kendi lütfumla yücel, sana rahmetimi ve sürekli nimetler içerisinde sonsuza kadar kalacağın cennetleri müjdeliyorum. Hiç şüphesiz en büyük mükâfat yalnızca Allah'ın yanındadır.

Ey Peygamber'im! Keşke meleklerin nasıl da bu mü'min kulumun ruhunu birbirlerine verdiklerini görseydin."

Yüce Allah, miraçta Peygamber Efendimize (s.a.a), dünya ehlini sevmeyip ahiret ehlini sevmeyi buyurdu. Önceki

bölümde dünya ehlinin özelliklerine değinildi, hadisinin bu bölümünde ise ahiret ehlinin özelliklerine değinilecektir. Onların özellikleri şunlardan ibarettir:

“Ey Ahmed! Hayır üzere olan ahiret ehlinin yüzleri ince, hayâları çok, akılsızlıkları az, faydaları fazla ve hileleri azdır. Kimse onlardan bir zarar görmez, insanlar onlardan rahatta, nefisleriye onların elinden zordadır.”

Âlimlerin ve Allah Dostlarının En Belirgin Özelliği

1- Yüzleri İnce, Hayâları Çoktur

Allah’a yönelen ve kendisini dünyadan kurtarıp ahireti için çalışanlar hayâlıdırlar; zira hayâsız, utanma ve sıkılması olmayan kimseler çok çirkin işler yaparlar.

Dünya ehli dinî kültürdeki, kötü ve beğenilmeyen işleri hiç umursamadan defalarca yaptığı için zamanla hayâsızlaşır; ama ahiret ehli ise kötü işler yapmamaya özen gösterdiğinden fitratlarında bulunan utanmayı da kaybetmezler.

Rabbanî âlimlerin, büyük şahsiyetlerin ve Allah dostlarının en belirgin özellikleri; hayâ ve utanmalarının çok olmasıdır. Asrımızda yaşayan âlimlerden bir örnek verecek olursak, bunların başında Merhum Allâme Tabâtabâî (r.a.) gelmektedir. Allâme, çok hayâlı birisiydi, kesinlikle kimsenin gözünün içine uzun uzadıya bakmazdı. Kendisi şöyle buyurmuşlardı: “Üstadım Merhum Şeyh Muhammed Hüseyin Kumpanî (r.a.) o kadar çok hayâlı bir zattı ki, ders verdiğinde öğrencilerinin gözlerine dahi bakamıyordu.”

Diğer âlimler de aynı özelliğe sahipti. Bu hadise göre; ahiret ehli utangaç ve çok hayâlı kimselerdir, sürekli, “Ya

bilmeden başkasının hakkını zayi edersem, ya birisini kırsam” düşüncesiyle temkinli davranıp teyakkuz içerisindeydim. Onların Allah karşısında başları sürekli eğik ve utangaçtırlar.

Bir üstadım şöyle buyurmuştu: Tanıdığım bir adam vardı, devlet memurluğundan emekli olduktan sonra Necef’te oturmaya başlamıştı. Yürüdüğünde başı hep dikti, çok uzun boylu ve cüsseli olmasına rağmen sanki ikinci bir başı daha vardı ve o başı ise hep eğikti, böyle hissediyordum (Bu hissediş içsel, şuhûd yoluyla yahut da başka bir yolla oluşmuştu.) Şahsen bunun sırrını bir türlü çözebilmiş değildim. Öyle ki, ölüm vaktinde vasiyet etmek için bir grup âlimi ve bir müçtehidini yanına çağırılmıştı. O büyük şahsiyetlerin yanında şöyle dedi: “Allah’ım sen benim bûluğa erdiğim günden beri bilecek günah işlemediğime şahidsin.” (Genelde insanlar ölüm vaktinde işlemiş oldukları günahlardan dolayı tövbe eder ve böyle büyük bir iddiada bulunamazlar.) Bu olaydan sonra niçin onu, yürüdüğünde mütevazı ve alçakgönüllü olarak hissettiğimi anlamış oldum.

Sonuçta, ahiret ehlinin Allah’ın karşısında başları sürekli eğik ve mahcupdur. Kimseyi üzmemek, hakkını almamak ve saygısızlık etmemek için de hep temkinlidirler. Dünya ehliyse bunun tam tersi, canlarının istediğini hiç kimseden çekinmeden yapmaktadırlar. Ne Allah’tan korkar ne de kullardan utanırlar.

2- Akılsızlıkları Azdır

Ahiret ehlinin ikinci özelliği de akılsızlıklarının az oluşudur, onlar bütün işlerini önceden planlayarak akılcıca yapmaktadırlar.

3- Faydaları Çoktur

Topluma, insanlığa ve başkalarına faydaları çoktur.

4- Hileleri Azdır

Hilekâr ve düzenbaz kimseler değildir, onların hileleri azdır.

5- İnsanlar Onların Elinden Rahattadır

Kimse onlardan bir zarar görmez, insanlar onlardan rahatta; ama kendileri sürekli zorluktadırlar. Kimseyi rahatsız etmemek ve başkalarının hakkını çiğnememek için sürekli kendilerine dikkat ederler.

Üstatlarımdan biri, Âyetullah Mirza Muhammed Takî Şirazî'nin⁸⁸ öğrencilerinden birisinden dinlemiş olduğu bir olayı nakletmişti. O talebe bir gün, güneş batımına yakın evden dışarı çıktığında, Mirza Muhammed Takî Şirazî'yi evinin önünde dolaşırken görür. Selam verdikten sonra, "Birisini mi bekliyorsunuz?" diye sorar. O da "Sizi bekliyordum" diyerek cevap verir. Öğrenci: "Keşke kapıyı çalıp içeri gelseydim" dediğinde, Muhammed Takî Şirazî şöyle buyurur: "Genelde bu saatte evden dışarı çıktığınızı bildiğim için rahatsız etmek istemedim ve beklemeyi tercih ettim." Niçin geldiğini merak edip sorunca da "Aylığınızı getirmiştım" der.

Ne kadar ilginç değil mi? O kadar büyük bir âyetullah, öğrencisinin vakti zayi olmasın diye aylığını evine kadar

⁸⁸ Irak'ın Samarra şehrinin önde gelen büyük merci-i taklitlerden biriydi. Fıkıh alanında çok az rastlanan bir ince düşünceye sahipti, İngilizlere karşı yapılan savaşta vermiş olduğu cihad fetvasıyla meşhurdur.

getiriyor, ayrıca sırf rahatsız etmemek için de kapıyı çalmıyor ve onun dışarı çıkmasını bekliyor.

“Ahiret ehlinin sözleri ölçülüdür, nefislerini hesaba çekerek ve onu azarlarlar. Gözleri uyur; ama kalpleri uyumaz. Gözleri ağlar, kalpleri zikreder, başkaları gafiller olarak yazılırken onlar zikredenler olarak yazılır.”

6- Ölçülü Konuşurlar

Yüce Allah'ın ahiret ehli için buyurmuş olduğu sıfatlardan yedincisi de onların yerli yerinde ve ölçülü konuşmalarıdır. Bir şeyi söylemeden önce, o sözün zararını ve faydasını düşünürler, ilahî rızayı dikkate alırlar ve başkalarının zararına olup olmadığını hesaplarlar, ondan sonra konuşurlar. Konuştukları zaman da karşı tarafın anlayamayacağı, üstü kapalı bir biçimde yahut dinleyicinin yorulacağı şekilde sürekli aynı şeyleri tekrarlayıp durmazlar. Kısa, öz ve anlaşılabilir şekilde konuşurlar.

7- Muhasebe Yaparlar

Her gün, yaptıkları işlerin olumlu veya olumsuz yönlerini gözden geçirip, nefislerini hesaba çekerek Rivâyetlerde mü'minlerin her akşam kendilerini hesaba çekip günlerini nasıl geçirdiklerini düşünmeleri istenmiştir. Sürekli bir birini kontrol eden iki ortak gibi, nefis de kontrol edilmelidir. Sermayenizi birisine vermişseniz, her gün ortağınızı denetler, bırakmış olduğunuz sermayeyle ne kadar kâr edip ne kadar zarar ettiğini takip edersiniz. Aynı şekilde ömür sermayenize ortak olan nefsinizi de her akşam denetlemelisiniz. Onu, “Ömrü nerelerde harcadın?” diye hesaba çekmelisiniz. Böylece bu riskli alış verişte zarar edenlerden olmazsınız. Allah Resûlü (s.a.a.) şöyle buyurmuşlardır:

“Yarın sizi hesaba çekmeden önce siz kendi nefsinizi hesaba çekiniz.”⁸⁹

8- Nefislerini Hep Azarlarlar

Ahret ehli olanlar; nefislerini sürekli azarlarlar, kendilerini mükemmel görmezler ve nefislerinde bulunan kusurlar dolayısıyla sürekli onu zahmete sokarlar.

9- Gözleri Uyusa Bile Gönülleri Uyumaz

İnsan bir şeye çok önem verip onunla ilgilendi mi, bu ilgi uyanıklık anlarını aşır uykuda da insanı kendisiyle meşgul eder, zira nefis pür dikkat ona yönlendirilmiştir. Öğrenmeyi çok seven ve sürekli bilgi peşinde olanlar, uyudukları halde bile rüyalarında bir şeyler okur veya ilmî konular hakkında düşünürler. Hatta bazı büyük âlimlerimiz çok zor olan ve çözemedikleri ilmî konuları uykuda çözmüşlerdir.

Arkadaşlarımdan biri şöyle anlatmıştı: “Okuduğum derslerin yanı sıra *Mutavvel* kitabını da ders veriyordum. Bir gece yine ders çalışırken vakit çok geç olmuştu, annem yanıma gelerek: ‘Hâlen ders mi çalışıyorsun, artık uyu’ dedi. Oysa ben ders vereceğim konulara daha çalışmamıştım, ama sırf annemi rahatsız etmemek için çalışmayı bırakıp uyudum. Uykudayken, sanki oturmuş *Mutavvel* dersine çalışıyor gibiydim, konuları satır satır okuyor, ilgili açıklamalara bakıp iyice kavırıyordum. Uyandığımda ise rüyada öğrendiklerimin hepsini hatırladığımı gördüm. Sonra gidip ders verdim ve bu seferki durumum diğer günlere nazaran çok daha iyiydi.”

⁸⁹ *Vesailü’ş-Şia*, c. 11, s. 380.

Elbette bu ilahî bir tevfidir, arkadaşım annesini üzmemek için çalışmayı bırakıp yattığından, Allah da ona yardım etmiştir. Ama sonuçta insan bir şeyi ne kadar düşünür ve bütün dikkatini ona yöneltirse rüyada da ondan gafil olmaz.

İşte ahiret ehli olan kimseler de aynen böyledir, gün boyu Allah'ı düşündükleri ve ahiret için çalıştıklarından dolayı uykuda da Allah'tan gafil olmazlar. Uyurken bile teveccühleri Rabbu'l-Âlemin'edir. Ahiret ehli, Allah'ı cân-ı gönülden sevmektedir, bu yüzden de gözleri uykuya dalsa bile gönülleri hep Allah'la beraberdir. İnsan bu ruh haletini yakalamayı başardı mı ömrünün hiçbir ânı boşa geçmez, ömrü iki katına katlanmış gibi olur; çünkü uyurken bile sanki uyanık ve Allah'a yönelmiş gibidir. Böylelerinin ruhları uykudayken sadece bir noktaya yönelebildikleri ve bedenle ilgilenmedikleri için; birçok meseleyi çok daha iyi bir şekilde kavrayabilir, uykuda ruhun özgür olması nedeniyle kavrama ve şuhûd çok daha güçlüdür.

Büyük ahlak âlimlerinden Mirza Cevad Tebrizî bir kitabında şöyle yazmaktadır: “Tanıdıklarımın birisi uykudayken nefsi tanımakta ve o büyük haleti derk ettikten sonra uyanmaktadır.” (Zahiren kendisini kastetmektedir.)

10- Her An Allah'ı Anarlar

Gözleri ağlar ve kalpleri sürekli Allah'ı zikreder. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

*“Rabbinin makamından korkan ve nefsinin kötü arzularından uzaklaştırmış kimse için, şüphesiz cennet (onun) yegâne barınağıdır.”*⁹⁰

⁹⁰ Naziat, 40-41.

Allah dostlarının ilahî azamet karşındaki korkuları:

Ahret ehli her zaman Allah'tan korkar ve bu özellik onların en belirgin sıfatıdır. Onların Allah'tan korkmalarının nedeni; yaptıkları işler, hataları, gafil olmaları ve yanlışlıkları dolayısıyladır. Geçmişte yaptıklarının önlerine bir engel olarak çıkmasından korkarlar.

Allah'tan korkmalarının bir diğer sebebiyse; O'nun büyüklük ve azametini anlamaları nedeniyledir. İnsan çok büyük bir şeyle karşılaştığında, ister istemez onun karşısında kendi küçüklüğünü ve zilletini görerek, boyun eğip ondan çekinir. O varlığın azameti ve görkemi ne kadar çok olursa, onun karşısında insanın küçüklüğünün farkına varması ve korkması da o denli çok olur. Mesela; İmam Humeynî (r.a.) azamet sahibi bir şahsiyetti; insan onun huzuruna çıktığında, özellikle de tam karşısına oturduğunda, gözünün içine bakar bakmaz o büyüklük karşısında ezilip erimeye başlıyordu. İmam, sadece Allah'ın kullarından bir kul idi, Peygamber veya Masum İmam değildi; ama Allah'a olan itaati nedeniyle, Allah da ona öyle bir yücelik vermişti ki, onunla karşılaşan kimse kendisinin ne kadar da küçük ve hakir olduğunu anlıyordu.

Hiç şüphesiz Allah'ın azametinin farkına varmamız imkânsızdır, O'nun yüceliğini asla anlayamayız, lakin o görkemin azıcık farkına varanlar hemen korkup, haşyete kapılmaktadırlar. Öyleyse Allah'tan korkma O'nu tanımanın doğal bir sonucudur. Şahsen birçok kişiden duyduğum kadarıyla Ahund Kâşî (r.a.) Allah'ın azameti karşısında o kadar çok korkuyordu ki, rükûda kendisini kontrol edemeyecek kadar titremeye başlıyordu.

Önceden de belirttiğimiz gibi ahiret ehli farklı derecelerde olup hepsi aynı mevkiye değildir. Bu yüzden de Allah'tan korkmalarının derecesi de bir olmaz. Bu durum sahip oldukları marifetullahı bağlıdır, marifetullah çoğaldıkça korku da artmaktadır. İnsan ne kadar kâmil olursa bu özellik de onda o kadar kâmil olacaktır.

“Başkaları gafiller olarak yazılırken onlar da zikredenler olarak yazılır.”

İnsan, yaşamında birçok değişik olaylarla karşılaşmaktadır. Genelde de herkes beklemediği bir durumla karşılaştı mı hemen soğukkanlılığını kaybedip kendisine hâkim olamamaktadır. Karşılaşılan olaylar bazen ürkütücü, bazen üzücü, bazen de sevindirici olabilir. Böylesi durumlar karşısında insan bütün dikkatini olaya yönlendirip her şeyi unutmaktadır. Ahiret ehliyse kesinlikle böyle değildir. Onlar ister sevindirici, isterse üzücü bir olay olsun her halükârda soğukkanlılıklarını korur ve Allah'tan gafil olmazlar, her durumda O'na yönelirler.⁹¹

*“Onlar, ne ticaret ne de alış-verişin kendilerini Allah'ı anmaktan, namaz kılmaktan ve zekât vermekten alıkoyamadığı insanlardır. Onlar, kalplerin ve gözlerin allak bullak olduğu bir günden korkarlar.”*⁹²

⁹¹ Hadisin bu bölümünü şu şekilde de açıklayabiliriz: Ahiret ehli toplumla iç içedir, o yüzden de bazen dünya ehli insanlarla beraber olmak durumundadırlar. Bu kimseler boş, faydasız ve ahiretleri için olmayan şeyleri konuşmakta, melekler tarafından da Allah'tan gafil kimseler olarak tanınmaktadırlar. Bu ortamı terk edemeyen ahiret ehliyse kalben Allah'a yönelip, O'nu anar ve Allah'ın zikriyle meşgul olurlar, böylelikle de melekler tarafından zâkirler olarak yazılırlar.

⁹² Nur, 37.

“Ahiret ehli olan kimseler; bir nimete ulaştılar mı hemen başında hamd, sonunda da şükrederler.”

11- Her zaman Hamd ve Şükrederler

İnsan sürekli Allah’a teveccüh ederse O’nu unutmayacaktır. Ahiret ehli de her zaman Allah’ı düşündüğünden, bir nimete ulaştığında bunu Allah’tan bilip hemen O’nu över ve o nimetten faydalandıktan sonra da yine Allah’a yönelerek şükreder. Dünya ehli ise; Allah’tan gafil olduğu için bir nimete ulaştı mı onu kendi çabasının bir sonucu kabul eder ve hamd etmez. Tabii ki nimetin başında hamd etmeyen sonunda da şükretmeyecektir.

“Duaları Allah’ın katına yükselir; sözleri O’nun yanında işittir; Melekler de onlarla sevinirler.”

İslam öğretisinde yer alan “Dua Allah’a doğru yükselir” ifadesinden kasıt, Allah’ın makamının yüceliğini, ululuğunu ve manevî yüksekliğini anlatmak içindir. Yoksa hâşâ Yüce Allah cisim değil ki, göklerde bir yeri olsun. Başka bir deyişle; Allah’ın makamının ululuğuyla insan arasındaki mesafe sonsuzdur. Allah sınırsız zenginlik sahibi, insansa hiçbir şeyi olmayan fakir ve yoksul birisidir. İlahî makam, insanın aklının zerre kadar bile kavrayamayacağı bir yüceliğe sahiptir. Öyleyse insanın duasının Allah’a ulaşması için aşağı mertebeden, Allah’ın bulunduğu yüce mertebeye doğru yükselmesi gerekir.

“O’na ancak güzel sözler yükselir. Onları da Allah’a amel-i sâlih ulaştırır.”⁹³

⁹³ Fâtır, 10.

Rivâyetlerde, makbul amel için, “O amel Allah’a yükselir” ve kabul edilmeyen ameller için de “O amel sahibine doğru geri döner” tabirleri kullanılmıştır. Ahiret ehlinin sözleri de insanların seviyesinden çıkarak Allah’ın yüce makamına doğru yükselir ve oraya kabul edilir.

“Ettikleri dualar hicapların altında döner durur. Allah onların seslerini duymayı, annenin yavrusunu sevmesi gibi sever.”

Dinsel metinlerden öğrendiğimiz kadarıyla arş ve kürsünün dışında, nurdan yaratılmış daha birçok hicap bulunmaktadır. Rivâyetlerde geçen bu tür ifadeler bize, aklımızla Allah’ın azametini derk etmemiz arasında sınırsız bir mesafenin olduğunu anlatmak içindir. Belirtmek istenilen bir diğer nokta ise; insanın Allah’ı gerçek manada tanınması için ne kadar çok engeli aşması gerektiğidir. Elbette bu hicap ve engeller de Allah’ın yarattığı bir şeydir.

Neticede hadisin bu paragrafında anlatılmak istenen; ahiret ehli kimsenin duasının hicaplara kadar yücelere yükseldiği ve orada sürekli döndüğüdür, Allah da bu duaları dinlemeyi annenin bebeğinin konuşmasını sevdiği gibi sevmektedir. Verilen bu örnek gerçekten de çok ince ve manalı bir benzetmedir. Aslına bakılırsa bu, Allah’ı sevenlere verilen çok değerli bir hediyedir. Dua ve münacat da Allah’ı sevenlere verilen ilahî lütuflardan biridir. Allah’ın kullarını sevmesiyle kulların Allah’ı sevmesi asla kıyaslanamaz. Annenin yavrusunu sevmesini, hatta âlemin yaratılışından beri oluşan ve oluşacak olan bütün sevgileri, Allah’ın kullarına olan sevgisinin yanına koyduğumuzda okyanusta bir damla misali kalacaktır; zira Allah’ın sevgisi sonsuzdur, ama başkalarının sevgisi sınırlıdır. Yani Allah’ın kulunu sevmesi âlemdeki bütün sevgi ve aşklardan çok daha fazladır.

Rivâyette şöyle bir örnek geçmektedir: Çölde uykuya dalan birisi uyandığında, üzerindeki yük ile birlikte devesinin kaybolduğunu görür. Bunun üzerine hemen onu aramaya başlar, fakat bütün çabasına rağmen bulamaz. Ümidini tamamen kaybeder. Aç ve susuz bir halde birazdan öleceğine kesin gözüyle bakar. Tam da bu esnada aniden devesini karşısında buluverir. Üstelik üzerindeki yük de durmaktadır. Acaba bu adamın o andaki sevincini tahmin etmek mümkün müdür? İşte Allah da kul tövbe ettiği zaman o adamdan çok daha fazla bu duruma sevinmektedir.

Mü'min kulların duaları arşın üstünde bulunan hicapların altında sürekli dönmektedir, çünkü sonsuz lütuf ve merhamet sahibi Allah o kulunun sesini duymaktan hoşlanıyor. Câbir b. Abdullah Ensârî Resûlullah (s.a.a.)'den şöyle nakletmektedir:

*“Allah'ın sevdiği bir kul dua ettiği zaman Rabbu'l-Âlemin Cebrail'e şöyle buyurur: 'Kulumun hacetini kabul ettim; ama hemen vermeyin, geciktirin, çünkü ben onun sesini duymayı seviyorum.' Fakat eğer Allah'ın gazaplandığı ve sevmeyişi bir kulu dua edecek olursa, bu kez Cebrail'e şöyle buyurur: 'Bu kulun istediklerini vermekte acele edin, zira ben onun sesini duymak istemiyorum.'”*⁹⁴

“Ahiret ehlini, bir göz açıp kapayıncaya kadar bile hiçbir şey Allah'tan alıkoymaz, onlar çok yemek, çok konuşmak ve çok elbise istemezler.”

12- Allah'tan Gafil Olmazlar

Onlar bir an dahi Allah'tan gafil değildirler ve hiçbir şey onları Allah'ın zikrinden alıkoymaz. Ahiret ehlinin bu özelliği

⁹⁴ Uddetu't-Dai, s. 46.

Kur'an'ın birçok âyetinde ve Masumların hadislerinde geçmektedir. Örneğin; Kur'an-ı Kerim'de şu âyeti okumaktayız:

*“Öyle kimselerdirler ki, ne ticaret ne de alış-veriş kendilerini Allah'ı anmaktan alıkoyar...”*⁹⁵

Bu âyetten önceyse şöyle buyrulmaktadır:

*“Allah'ın nuru birtakım evlerdedir ki, Allah (o evlerin) yücelmesine, içlerinde isminin ve orada sabah akşam O'nun anılmasına izin vermiştir.”*⁹⁶

Peki, nasıl olur da insan hem dünyada yaşar ve hem de Allah'tan gafil olmayabilir? Bunu başarmak gerçekten de çok zordur. Öncelikle her durumda Allah'ı hatırlayıp, O'ndan gafil olmamayı biraz daha açıklamamız gerekmektedir. Ders çalışırken, iş yerindeyken, çiftçilik yaparken ve hatta tamamen insanın hayvanî boyutuyla alakalı olan işler de bile nasıl olur da Allah'ı anmaktan gafil olunmaz?

İnsan iki duyu organıyla aynı anda iki işi yapabilme kabiliyetine sahiptir. Yani gözümüzle görürken diğer taraftan da kulağımızla duyabiliriz. İki şeye yöneldiğimizde ise doğal olarak dikkatimiz azalacaktır. İnsan bazen bir anda iki işi yapmak zorunda kalabilir. Örneğin; yemek yerken kitap okumak veya birisiyle konuşurken başka bir şeyle ilgilenmek gibi. Psikologlar yaptıkları araştırmalarla insanın sürekli alıştırmaya yapması halinde bir anda yedi veya sekiz şeyi algılayıp idrak edebilme gücüne sahip olduğunu ispatlamışlardır.

Demek ki, insan aynı zaman içerisinde birkaç şeye dikkatini verebilir. Şimdi, eğer insan sürekli her işini Allah için ve

⁹⁵ Nur, 37.

⁹⁶ Nur, 36.

O'nu düşünerek yapmaya gayret ederse bu durum zamanla onda meleke halini alacaktır, bundan sonra da yaptığı iş her ne olursa olsun her zaman Allah'ı anacaktır.

Merhum Allâme Tabâtabâî bunu şu örnekle açıklıyor: İnsan üzücü bir olayla karşılaştığında, örneğin; çok sevdiği birisini kaybettiğinde aylarca onu unutamaz ve sürekli onu düşünür. Ama kalbinde olan bu sürekli üzüntü ve sevdiğini hatırlama, onu diğer günlük işlerini yapmaktan alıkoymaz. Günlük işlerini eskisi gibi yapmaktadır, fakat bununla birlikte kaybetmiş olduğu sevdiğini de düşünmektedir.

Şüphesiz hepimiz bir türlü aklımızdan atamadığımız bazı üzücü olaylarla karşılaşmışızdır, ama yine de günlük işlerimize devam etmişizdir. Aynı şekilde insan birine âşık olduğu zaman sürekli sevgilisini düşünür, fakat bununla beraber başka işlerini de yapar, yani hem çalışır ve hem de sevdiğini aklından çıkarmaz. Öyleyse “dünya işleriyle uğraşırken Allah'ı düşünmek imkânsızdır” diyemeyiz, hem günlük işleri yapmak ve hem de Allah'tan gafil olmamak mümkündür. Tabii ki bu, başlangıçta kolay olmayabilir, lakin sürekli tekrar ve alıştırmalarla insan söz konusu bu makama ulaşabilir. Bunun için ilk aşamada, ibadet ederken kafamızı toparlayıp tamamen Allah'a yönelmemiz gerekir, bunu diğer işlerde de yaptığımız takdirde zamanla sürekli Allah'ı anar oluruz. İmam Musa Kâzım (a.s.) şöyle buyuruyor:

*“Allah'ı görüyormuşçasına ibadet et, sen O'nu görmesen de O seni görmektedir.”*⁹⁷

Allâme Tabâtabâî şöyle diyor: “Bu rivâyet zikir ve içsel tövbenin iki aşamasına değinmektedir. Birinci aşama şudur:

⁹⁷ Biharü'l-Envâr, c. 25, s. 204.

İnsan, Allah'ın onu ve yapmış olduğu her işi gördüğü bilincinde olmalıdır. Bu tıpkı şuna benzer: Bir şahıs düşünün ki, hiç kimsenin olmadığı bir odadadır, ama kapının deliğinden de birisinin yapmış olduğu her işi görmekte olduğunu biliyor. İkinci aşamaysa; sanki Allah'ı görüyormuş gibi hissetmesidir. Eğer insan, “Ben görmesem bile Allah beni görmekte, yaptığım her işten haberdar olmakta ve bütün âlem O'nun huzurunda bulunmakta” şuurunda olur ve yaşamının her anında böyle düşünmeye çalışırsa zamanla Allah da ona yardım edecek ve yüce zâtının her yerde olduğunu daha iyi anlamasını sağlayacaktır. Şüphesiz Allah'ın nasıl ve ne şekilde yardım ettiğini bizler kavrayamayız ve aklımız bunu anlamaktan acizdir. Lakin belki şöyle demek mümkündür: Yüce Allah bazen insanın gafletini gidermek ve kendisine yönlendirmek için bazı sebepler oluşturmaktadır.”

İnsan kimi zaman Allah'tan gafil olup O'nu düşünmemeye başladığında, Allah hemen içine düşmüş olduğu gafletten onu kurtarmaktadır. Sürekli Allah'ı düşünen kimse istemeden gaflete düşerse Allah kendi lütfuyla ona yardım edip kendisini hatırlatmaktadır. Bu hatırlatma bazen ilahî sevgiyle beraberdir ki, bu takdirde insanın içini tarif edilemez bir huzur ve mutluluk kaplar. Bu duruma bir örnek verecek olursak: Bir kişi birisine karşı sevgi besliyor; ama başkaları farkına varmasın diye de hiç belli ettirmiyor. Onunla beraberken sürekli sevdiğini düşünmekte ve onunla ilgilenmekte olmasına rağmen bazen ona olan teveccühünü kaybedip başka şeylerle ilgileniyor. Tam bu esnada ise sevdiği insan bir işaretle onun kendisine bakmasını istiyor. İşte, yaşanan bu anın seven için ne kadar da mutluluk verici bir şey olduğunu tahmin etmek zor değil herhalde!

Bu lezzeti tadanlar, Allah'ın onları gafletten kurtarmak için yaptığı şeylerin ne kadar da güzel olduğunu farkındadırlar. İşte Yüce Allah dostlarına bu şekilde yardım ederek, sürekli kendisiyle meşgul olmalarını sağlamaktadır.

Allah Dostları ve Allah'ı En Saf Şekilde Tanımaları

Buraya kadar, başka işlerle uğraşmakla beraber, insanın Allah'ı da anabileceğini anlatmaya çalıştık. İnsan hem Allah'a hem de Allah'ın yaratmış olduklarına yönelebilmektedir. Örneğin; eşine, evladına, öğretmenine... Ama Allah dostları sadece ve sadece Allah'a yönelmektedirler, hiçbir şey onları Allah'tan alıkoymaz.

Yüce Allah, onlara öylesine bir tanıma bahşetmiştir ki, her şeyi O sonsuz varlık güneşinin bir yansıması olarak görmektedirler, yani Allah'la beraber başka ilgilenilecek bir şey bilmemektedirler. Allah'ı tanıma sonucu, âlemdeki en büyük etkinin O olduğunu ve diğer bütün varlıkların da O'nun sayesinde var olduklarının farkındadırlar. Bu şuna benzer; güneşin ışınlarını görmekteler; ama onlar için bu ışınların hiçbir değeri yoktur, zira asıl olan güneştir ve onlar bunu tanımışlardır. Allah dostları bütün mümkün varlıkları Allah'ın bir yansıması olarak gördüklerinden, o varlıklarla beraberken de tek gerçek olan Allah'a yönelmektedirler. Bu gibi konuları anlatıp dinlemek bizi aşmakta, fakat bu âlemde maddî lezzetlerle kıyaslanmayacak kadar büyük lezzetlerin olduğunu da bilmemiz için söylemekteyiz.

İnsan ne derece Allah'ı tanıyıp severse o kadar O'nu düşünür. Zerre kadar dahi ilahî sevgisinin tadına varan, ister

istemez kalbini de ona yönlendirecektir. Nasıl olur da ilahî aşk bütün benliğini kaplamışken Allah'tan gafil olabilir, âşığın biran dahi mâşukunu düşünmemesinin imkânı var mıdır? Allah'ın azamet ve celalinin farkına varan birisi, nasıl olur da başkası için aldanabilir?

Sonuçta, insan her an Allah'ı düşünüp, O'nu hatırlayabilir, kâinattaki bütün varlıkları O'nun varlığının bir yansıması olarak görebilir, bu makama ulaşmak imkânsız değildir. Kişinin böyle bir makama ulaşabileceği birçok rivâyet ve duada zikredilmiştir. Örneğin, Arefe Duası'nda İmam Hüseyin (a.s.) şöyle buyuruyor:

“Acaba senden başka daha açık ve aşikâr olan bir şey var mı ki, onunla senin zâhir olduğunu anlayabilelim?”

Allah dostları ve Allah'ın marifetine ulaşan kimseler kalplerini Allah'ın nuruyla aydınlatmışlardır. Onlar önce Allah'ı kalp gözüyle görmekte ve sonra O'nun sıfatlarını bilmektelerdir. Bizler içinse bunun tam tersidir, bizler önce Allah'ı bir takım sıfatlarla örneğin; vâcibu'l-vücûd, hâlik, râzık vb. görünmeyen sıfatlarla tanımaktayız. Oysa ilahî marifete ulaşan ve kalplerini Allah'ın nuruyla dolduran kimseler önce Allah'ı kalp gözleriyle görmekte ve sonra O'nun sıfatlarını tanımaktadırlar.

Evet, insanoğlu büyük bir makama ulaşarak bir an dahi Allah'tan gafil olmayabilir. Diğer insanlarla beraberken, toplumun içindeyken, günlük işlerini yaparken de Allah'a yönelebilir. Bunun için öncelikle azimle çalışmalı ve Allah'ı her işte düşünmelidir. Zaten sonrasında ilahî yardımlarla insan bu büyük makama ulaşacaktır.

13- Aşırıya Gitmezler

Ahiret ehli olanlar, dünyada hiçbir zaman fazlaya kaçırmazlar. Onlar çok yemez, çok konuşmazlar, giyim hususunda da sade giyinir ve israf etmezler.

“Başkaları onlar için sanki ölümlerdir; ama Kerîm olan Allah, onlar için hep diridir ve asla ölmez. Kendilerine sırt çevirenleri büyüklükleriyle çağırır; kendilerine gelenleri de lütuflarıyla kabul ederler. Dünya ve ahiret onlar için aynı olmuştur.”

14- Onlar İçin Herkes Ölü, Yalnız Allah Diridir

Başkalarını bir ölü gibi görmekte ve sadece Kerîm olan Allah'ı diri olarak kabul etmektedirler. Bu cümleden, bütün işlerinde sadece Allah'ın hoşnutluğunu gözettikleri ve başkalarını dikkate almadıkları sonucu çıkar.

Kendilerini dünyaya kaptıran ve yalnızca dünyevî arzuları için çalışan kimseler başkalarının onlar hakkındaki düşüncelerine çok önem verirler. Sürekli, toplumdaki konumlarının sarsılmaması, insanların onlar hakkındaki olumlu düşüncelerinin değişmemesi çabası içinde olup başkalarının ilgisini çekme peşindedirler. Başkalarının kendileri hakkındaki düşüncelerine çok önem verdikleri için sürekli hata ve kusurlarını örtmeye çalışırlar. Tabii ki Allah da mü'minin kusurlarının aşikâr olmasını istemez; ama dünya ehli kendisini iyi göstermeyi, Allah'ın rızası için değil de başkalarının hoşuna gitmek için yapmaktadır. Lakin ahiret ehli kesinlikle bu karakterde kimseler değildir. Onlar için başkaları ölü gibidir, onların ilgisini kazanıp kendilerini onlara sevdirmeye peşinde değildirler. Onlar için diri olan, yani ilgi ve sevgisini kazanma peşinde oldukları bir tek Allah'tır.

15- Bağışlayan Kimselerdir

Kendilerine sırt çevirenleri büyüklükleriyle çağırır, kendilerine gelenleri de lütuflarıyla kabul ederler. Birisi onlarla küstü mü onu kendi haline bırakmazlar, “Ne hali varsa görsün” deyip onunla küs kalmazlar, sırf Allah rızası için ona yaklaşıp kalbini kazanmaya çalışırlar. Bazen ahiret ehliyle dünya ehlinin yaptığı işler aynıdır, ama aralarındaki fark, birinin o işi Allah için yapması diğersinin ise kendisi için yapmasındadır. Yine bazen, hem ahiret ehli hem de dünya ehli kimse kendisiyle küsenle gidip barışmaya çalışır, ama ahiret ehli bunu yalnızca Allah’ın hoşnutluğunu kazanmak için yapmakta, dünya ehliyse sevenlerinin çok olması için yapmaktadır.

16- Gözlerinde Dünya ve Ahiret Birdir

Yüce Allah, ahiret ehlinin özelliklerini belirtirken, onlarla dünya ehli arasındaki en belirgin farkı şu özelliklerle zikreder:

“Dünya ve ahiret onların gözünde birdir.”

Ahiret ehlinin hepsi bu konuda aynı mesafede değildir. Söz konusu bu özellik bazılarında mükemmel bir şekilde bulunurken bazılarında ise çok az mevcuttur. Dünya ehlindeyse zaten böyle bir özellik bulunmamaktadır, onlar sadece dünya için çalışmakta ve ahireti inkâr etmektedirler. Kur’an-ı Kerim’de şöyle okumaktayız:

*“Dediler ki: Hayat ancak bu dünyada yaşadığımızdır. Ölü-rüz ve yaşarız. Bizi ancak zaman helâk eder.”*⁹⁸

⁹⁸ Casiye, 24.

Dünya ehli olanlardan bazıları, dünyadan başka bir yaşamın olduğunu kabul edip ahirete iman etmişlerdir; ama bu kabul ediş sadece dildedir, amele gelince, yaptıkları işler inançlarıyla uyuşmamaktadır. Örneğin; gece namazı kılmaktadırlar, ama sırf duaları kabul olsun diye veya rızıkları çoğalsın, başkaları tarafından sevilsinler diye. Zira gece namazı kılanların rızıklarının çoğalacağı, dualarının kabul edileceği, yüzlerinin nurlu olacağı, başkaları tarafından sevileceğini rivâyetlerde okumuşlardır ve sırf bu gibi dünyevî arzulara ulaşmak için gece namazı kılmaktadırlar.

Velhasıl bizlerin ahirete olan inancı aslında dünyamız içindir, bizim için en değerli olan dünyadır, “Ahirete inanalım; ama dünya peşindir bunu da elden çıkarmayalım” düşüncesindeyiz. Oysa ahirete gerçekten inanan kimseler ahireti verisiye değil peşin bilmektedirler.

Sabah erkenden kalkıp işe giden kimse sadece ayın sonunda evine helal bir lokma götürmek için bunca zahmete katlanmaktadır, şimdi bu adam, “Bir ay sonra maşımı alacağım, peşin değil ki onun için iyisi mi rahatıma bakayım ve işe gitmeyeyim” dememektedir, hiçbir akıllı insan da bunu yapmaz. Her akıllı insan bir sonuca varmak için çalışmaktadır, sonuç ister çabuk olsun ister geç, önemli olan ona ulaşmaktır. Yahut, öğrenci yıllarca okula gitmektedir, hedefi ise bütün bu yıllar sonrasında diplomasını alarak bir iş sahibi olmaktır, bu da peşin değil; ama akıllı insan yıllar sonra ulaşacağı netice için bunca zahmete razıdır. Öyleyse ahiret peşin değil diye onun için çalışmamak doğru olmaz, bilakis akıllı insan ahirette büyük bir mükâfata ulaşmak için bu dünyada çalışmalıdır. Ahiret için çalışmak akılsızlık değildir, aksine aklın göstermiş olduğu bir yoldur.

Allah dostlarının ahirette alacakları sonuçlara olan inançları bizim dünyevî işlerden beklediğimiz sonuçlardan çok daha fazladır; çünkü dünya işlerine pek fazla güvenilmez. Çoğu zaman insan çalışmalarının karşılığını alamamaktadır. Mesela; fidan eken veya çiftçilik yapan biri zahmetinin karşılığını yüzde yüz alacak diye bir beklenti içerisinde değildir, zira doğal afetler gibi nedenler yüzünden beklenen mahsulü alamama ihtimali bulunmaktadır. Ama yine de çiftçilikten el çekmeyip zahmet çekmektedir. Eğer bizler de ahirette bu şekilde inanacak olsaydık kesinlikle sonsuz neticeyi dünyadaki sınırlı ve az neticeyle değiştirmezdik. Dünyadaki işlerden alınan lezzet ve sonuç çoğu zaman bir saati bile geçmemekte, fakat yine de çoğu insan bu bir saatlik keyif için yıllarca zahmet çekmektedir. Ama ahiretin sonsuz lezzetleri için azıcık zorluğa bile katlanmamaktadırlar, çünkü ahirette olan imanları zayıftır. Her ne kadar dilleriyle kabul ettiklerini söyleseler bile, imanları güçlü olmadığından ahiret nimetlerini kazanmak için çalışmazlar.

Dünyayı bu kadar çok seven kimselerin mukabilinde ahiret dostları bulunmaktadır. Onlar dünyayı ulaşılacak bir şey olarak gördükleri gibi ahireti de böyle görmektedirler, onlar için dünya da ahiret de aynıdır. Her zaman dünyayla ahireti karşılaştırıp ahiret nimetlerini dünya nimetlerine tercih etmektedirler, çünkü ahiret lezzetlerini peşin olarak görmektedirler. Bazı ahiret ehli ise çok daha büyük makama ulaşmıştır, onlar için dünyanın hiçbir değeri ve önemi yoktur, bütün gayretleri sadece ahiret içindir. İmam Sâdık (a.s.)’dan nakledilen bir rivâyette şöyle buyrulmaktadır:

“Allah’ın Resûlü (s.a.a) bir gün sabah namazını cemaatle kıldıktan sonra camide bir gencin uyukladığını gördü. Gencin

benzi sapsarı kesilmiş, bedeni iyice zayıflamış ve gözlerinin de çukura çıkmıştı. Peygamber ona durumunu sordu.

Genç arz etti: 'Ey Allah'ın Resûlü! Yakîne ulaşmış bir şekildeyim.' Gencin vermiş olduğu bu cevap Peygamber'in çok hoşuna gitti ve ona şöyle buyurdu: 'Her yakîn için bir hakikat vardır, peki senin yakîninin hakikati nedir?'

Arz etti: 'Ya Resûlullah! Bu yakîn beni çok hüzünlü kıldı, geceleri uyanık, gündüzleri de susuz kalmama neden oldu. Artık dünyaya ve dünyanın içindeki her şeye karşı ilgisiz oldum. Sanki Rabbimin arşını görmekteyim, herkes hesap için toplanmış ve ben de onların arasındayım. Sanki cennettekileri nimetler içerisinde, kürsülere yaslanmış ve bir birleriyle tanışırken görmekteyim. Cehennem ehlini de aynı şekilde, çılgıllık atarak yardım isterken ve azap edilirken görmekteyim. Cehennem ateşinin alevlenişini hâlâ kulağımda duyar gibiyim.'

Peygamber ashabına şöyle buyurdu: 'Bu, Allah'ın kalbini iman nuruyla aydınlattığı gençlerden biridir.' Sonra da o gence şöyle buyurdu: 'Bulunduğun bu halde sağlam kal.' Genç ise şöyle arz etti: 'Ey Allah'ın Resûlü! Allah'tan sizin yolunuzda şehid olmayı benim için isteyin.'

Resûlullah da dua etti ve çok kısa bir süre sonra Peygamber ile beraber katıldığı bir savaşta onuncu kişi olarak şehid oldu."⁹⁹

Ahiret ehli her ne kadar bu dünyada ahireti tam olarak görmese bile, yine de bazı şeylerini görüp duymaktadırlar. Bu, perdeyi hafiften aralayarak, perdenin arkasındakini biraz görmek gibidir. Ama en üst derecelere ulaşmış olan ahiret ehliyse

⁹⁹ el-Kâfi, c. 3, s. 89. (Rivayetteki gencin Zeyd b. Hâris olduğu söylenmiştir.)

gerçekten ahireti görmekte, hatta ruhlarını bu dünyadan ve zamandan kopararak ahirete götürmektedir. Bunun nasıl ve ne şekilde olduğunu bilemeyiz, fakat kesin olarak bildiğimiz bir şey varsa o da ölmekten önce bile hem dünyaya ve hem de ahirete işraf olan bazı büyük insanların bulunduğuudur.

“İnsanlar bir defa ölür, ama ahiret ehli olanlar ise her gün nefisleriyle mücadele etmekten, hevâ-heveslerine karşı gelmekten ve damarlarda dolaşan şeytanla yaptıkları cihad nedeniyle yetmiş defa ölürlər.”

17- Nefisleriyle Mücadele Halindedirler

Yüce Allah'ın buyurmuş olduğu ahiret ehlinin bir diğer özelliği ise; onların her gün nefisleriyle mücadele etmeleri, hevâ ve heveslerine karşı gelmeleri ve şeytanla yaptıkları cihad sonucunda her gün yetmiş defa ölmeleridir. Diğer insanlar ise bu dünyada canlarının istediği gibi yaşadıklarından kendi nefisleriyle savaşımazlar, günahlara karşı direnmez ve bu yüzden de ömürlerinde sadece bir defa ölürlər. Oysa ahiret ehli sürekli nefis ve şeytanla mücadele ettiklerinden her gün sanki defalarca ölüp ölüp dirilmektedirler. Bundan da nefse karşı direnmenin ölüme tahammül etmekten daha zor olduğu anlaşılmaktadır.

Demek ki onların hedefi ne kadar yüce ki; nefse uymayıp şeytanın sözünü dinlemeyerek Allah'a itaat etmek için her gün ölüm acısını defalarca çekmeye razıdırlar. Bir an bile Allah sevgisinden mahrum kalmamak için bütün varlıklarıyla kötü güçlere karşı direniş içerisindeyler. Onlar her gün yetmiş defa ölüm acısını tatmaya razılar; ama bir defa dahi dünyaya bağlanmaya, nefsin isteklerine boyun eğmeye ve şeytanın esiri olmaya razı değiller.

Miraç hadisinde buyrulan bu cümle nefisle cihad etmenin ne kadar önemli olduğunu vurgulamaktadır. İnsan ne pahasına olursa olsun bu nefsin esaretinden kendisini kurtararak özgür olmaya çalışmalıdır. Bütün zorluklara katlanmalı ve nefse karşı gelmelidir. Şöyle rivâyet edilmiştir:

Bir grup ashab saçları dağınık, üstbaşları da toz içinde savaştan dönüp evlerine doğru giderken Resûlullah (s.a.a.) onlara; “*Küçük cihaddan büyük cihada döndünüz.*” diye buyurdu. Sahabeden birisi “Acaba kılıçla cihaddan daha yüce bir cihad var mıdır?” diye sorunca, Peygamber; “*Evet, insanın nefsiyle cihad etmesidir.*” diye buyurdu.¹⁰⁰

“Damarlarında dolaşan şeytan” cümlesiyse Arapça bir deyimdir ve birçok dilde de kullanılmaktadır. Maksat; şeytanın insana ne kadar yakın olduğu ve birçok hilelerle onu yoldan çıkarmak için vesvese etmesidir.

“Bir rüzgâr bile esecek olsa onları titretir, ama benim karşıma geldiklerindeyse sapasağlam, birbirine kenetlenmiş binalar gibidirler. Bir an dahi benden başkasını düşünerek gafil olmazlar.”

18- İradeleri Güçlüdür

O kadar zayıftırlar ki, eğer bir rüzgâr esecek olsa onları titretir, ama Allah'ın karşısına çıkıp ibadetle meşgul olduklarında ise demirden binalar gibi sapasağlamdırlar, hiçbir zaman sıkılıp yorulmazlar, dünyalık bir şey onları Allah'la olan münacatlarından alıkoymaz, asla yerlerinden kıpırdamazlar.

Bunlar fiziksel güç açısından çok zayıf olabilirler, bu yüzden de dünyevî işleri yapmakta güçsüz ve yeterli olamayabilirler;

¹⁰⁰ Mustedreku'l-Vesâil, c. 11, s. 140.

fakat bu güçsüz bedenler Allah'a ibadet konusunda görenleri hayrete düşürecek şekilde güçlü olmaktadır. Sevinçle hiç bıkmadan Allah'a itaat ederler, öyle ki bedensel yönden en güçlü insanlar bile onlara yetişemez.

Bizler namaz kılariken azıcık uzattık mı hemen yoruluyoruz, cemaat imamı namazı biraz yavaş kıldırdı mı hemen sıkılıp ayaklarımız üzerinde hareket etmeye başlıyoruz. Hâlbuki genç, güçlü ve kuvvetliyiz, bu nedenle bedensel yönden ibadetten sıkılıp yorulmamamız gerekir. Belki de cemaat imamı bizden çok daha yaşlıdır, ama o, Allah'la konuşmaktan yorulmamışken cemaatteki biz gençler hemen yorulmaya başlıyoruz. Demek ki, Allah'a ibadetle bedensel güç arasında bir bağ bulunmamaktadır, bedeni Allah'a ibadet ve itaat için güçlü kılan insanın Allah'a olan aşkıdır.

Her insan belirlemiş olduğu hedefe ulaşmak için iki şey muhtaçtır; istek ve sürekli alıştırma yapmak. Hatta ilk başta mümkün gözükmeyen işler bile insanın sevmesi ve çalışması sonucu gerçekleşebilmektedir. Örneğin; akrobatik ve jimnastik hareketleri bizler için çok zordur, ama bazıları bu hareketleri sevdikleri için sürekli alıştırmalar sonucunda onları yapabilmiştir. Her işin başı ilgi duymak ve o işi sevmektir. Eğer insan bir işi severse hiç şüphesiz o işte başarılı olacaktır. Bizler de eğer gerçekten Allah'a kul olup, O'na ibadet etmek istiyorsak bu yolda tembellik etmeden çalışmamız gerekmektedir. Aslında bu işin özü ilahî aşkın kalpte oluşmasına bağlıdır.

Allah dostlarının ve bu yolda ilerlemiş insanların yaşam öykülerini okuyup, nakletmek gerçekten de çok eğitici-
cidir. Konu hakkında anlatacağımız şu kıssa da bu nedenle önemlidir. Meşhed'in önde gelen âlimlerinden ve keramet

sahibi olan Allah dostlarından biri de Merhum Şeyh Hasan Ali İsfahanî'dir. Bu büyük zât sürekli İmam Rıza (a.s.)'ın türbesinin çatısına çıkarak, kubbenin yanında ibadetle meşgul olurdu. Türbenin hizmetçilerinden biri şöyle anlatıyor:

“Merhum İsfahanî yine bir gece benden anahtarı alıp ibadet için çatıya çıktı. Bir süre sonra türbenin kapılarının kapanacağını söylemek için yanına gittim. Rükûa varmıştı, namazının bitmesi için beklemeye koyuldum, ama bir türlü başını rükûdan kaldırmıyordu. Kar da yağmaya başlamıştı. Yanına yakacak bir şeyler koyduktan sonra kapıyı kilitleyip evime gittim. Fakat onun için endişeleniyordum, yanına giderek durumunun nasıl olduğunu öğrenmek istiyordum. Sabah namazı vaktinde türbenin kapıları açılır açılmaz ben de hızla çatıya çıktım, ama gördüklerim karşısında hayrete kapıldım. Hâlâ rükûdaydı ve sırtında da bir karış kar birikmişti. Sabah ezanın okunmasına yakın namazını bitirdi, yanına gittim sanki hiçbir şey olmamış gibiydi; ne bir yorgunluk, ne bir halsizlik ve ne de bir üşüme vardı.”

Hâlbuki çok zayıf ve fiziksel olarak da çok güçsüz biriydi, ancak Allah'a olan aşkından dolayı “Subhanallah”tan almış olduğu lezzetle saatlerce keskin soğuğun altında başını rükûdan kaldırmamış ve sabaha kadar ibadet etmişti.

Bizlerse biraz rükûu uzattığımızda hemen sırtımız ağrı-maya başlıyor, ayaklarımız yoruluyor ve daha fazla rükûda kalmaya dayanamıyoruz. Fakat Allah dostları böyle değil; ibadete ve Allah'la münacata olan aşkları nedeniyle melek-lere iktida ederek başlarını saatlerce rükûdan, secdeden kaldırmazlar. Zamanla yorulmak yerine daha da lezzet almaya başlarlar. Öyle ki; Kur'an ve rivâyetlerden anlaşıldığı üzere Allah da böyle insanlara yardım eder, ibadet etmeleri için onlara büyük bir güç verir.

Bedeni zayıf olmasına rağmen en güçlü insanların bile yapamayacağı ibadetleri yapan bir diğer âlim de Merhum Âyetullah Eminî'dir. Ona biri şöyle bir soru sorar: "Bir hadiste Hz. Ali'nin bir gecede bin rekât namaz kıldığı nakledilmektedir, bu mümkün müdür, siz bu hadisin doğruluğuna inanıyor musunuz?" Âyetullah Eminî buyurur: "Kendim o kadar ibadet ettim."

Arkadaşlarının anlattığına göre; Merhum Eminî, Ramazan ayı boyunca her akşam iftardan sonra İmam Rıza (a.s.)'ın türbesine gider ve sahura kadar bin rekât namaz kılardı.

Öyleyse rivâyetin bu bölümünde anlatılmak istenen; bir insan zayıf olup bedensel yönden dünyevî işleri yapamayabilir; ama ibadet ve Allah'la münacat için olağanüstü bir güce sahip olabilir. İşte ahiret ehli kişiler böyledir, zâhiren güçsüzdürler; fakat ibadete gelince herkesi hayrete düşüren büyük bir istekle saatlerce ibadet ederler.

19- Kalplerinde Yalnız Allah Vardır

Gönüllerinde sadece Allah vardır, kalplerini ondan başka hiç bir şeyle meşgul etmezler. Bizler iki rekât namaz kılarken tek düşünmediğimiz biri varsa o da Allah'tır, ahiret ehliyse asla Allah'tan başka bir şeyi düşünmez ve sadece O'na yönelir. Bu yüzden de Allah onları överek, teşvik edip büyük mükâfatları onlar için vaat etmektedir.

Allah'ın, Dostlarına Olan İnâyetleri

Yüce Allah ahiret ehlini şunlarla müjdeleyerek, onlara muştı vermektedir:

"İzzet ve celalime yeminler olsun ki, onlar için mutlu ve tertemiz bir hayat bağışlayacağım."

Mutlu ve tertemiz bir hayat, Kur'an ve rivâyet dilinde hayat-i tayyibe olarak geçmektedir. İnsanların yaşamış oldukları hayat tayyib değildir, baştan sona, doğumdan ölüme kadar acı, üzüntü ve kötülükle doludur. Bizler de böyle bir hayata alıştığımız için bu kötü yaşamdan rahatsızlık duymamaktayız, ne kadar kötü ve pis bir yaşam olduğunun farkında bile değiliz. Bu hayatımız aslında çöplüğün pis kokusuna alışan ve ondan zerre kadar bile rahatsız olmayan çöpçünün durumuna benzer. Yüce Allah kendi dostlarına ise baştan sona mutluluk, saadet ve huzur dolu bir hayat nasip edecektir.

Belki de başkaları çoğu zaman ahiret ehline acıtmaktadır. Bedenleri zayıf, gözleri sürekli yaşlı ve dünya malından da bir şeyleri olmayan kimseler olarak gördüklerinden onlar için üzülmemektedirler, ama bir de onların batinlarından haberleri olsaydı böyle davranmazlardı. Çünkü onların kalplerini öylesine bir mutluluk kaplamaktadır ki, bu sevincin bir saati bile dünya ehlinin hepsinin ömür boyu aldığı keyiften çok daha üstündür. Allah'ın dergâhında ağladıklarında dıştan üzgün gibi görülmektedirler; ama aslında gönülleri tarif edilemez bir mutlulukla dolup taşmaktadır. Her ne kadar dünyada birçok sorun ve sıkıntılar çekseler de Allah onlara kimseye nasip etmediği özel manevî lütuflarda bulunmaktadır.

“Ölüm anı geldiğinde canlarını almak için Azrail'i yahut başka bir meleği göndermem, kendim canlarını alırım.”

Bu ifade çok derin anlamlar ihtiva etmektedir. Kur'an-ı Kerim'in âyetlerini incelediğimizde bir kulun ölüm vakti geldiğinde onun canını Azrail veya diğer yardımcı meleklerin aldığını görürüz. Yüce Allah şöyle buyuruyor:

“De ki: Size vekil kılınan (bu konuda görevlendirilen) ölüm meleği canınızı alacak, sonra Rabbinize döndürüleceksiniz.”¹⁰¹

“...Nihâyet birinize ölüm geldi mi elçilerimiz (görevli melekler) onun canını alırlar...”¹⁰²

Miraç hadisinin bu bölümüne ve diğer rivâyetlere göre, bazı özel kulların ruhlarının alınması doğrudan Allah tarafından yapılmaktadır. Bu büyük şeref, sadece bir ömür Allah aşkıyla yanıp tutuşan, ömürlerini sevgiliye ulaşma hasretiyle geçiren ve ayrılıktan kurtulup O’na kavuşmak için her şeyi göze alan kullara nasip olmaktadır. Onların ölüm anları aslında, yıllarca sevdiğinden ayrı kalıp sonra buluşan âşıklar gibidir, ölüm vaktinde onlar için ne bir korku ve ne de bir acı vardır, bilakis tarif edilemez büyük bir sevinçle ölmektedirler. Neden sevinmesinler ki, yıllardır ayrı kaldıkları mâşuklarına kavuşmuşlardır. Bu makamın önemi hakkında insan ne kadar düşünse azdır, çünkü bu makam sadece peygamberlere ve Allah’ın çok özel kullarına aittir, ama ahiret ehli kul, Azrail’den bile üstün olduğu için Azrail onun canını alma yetkisine sahip değildir.

Rivâyetlerde bazı kulların meleklerin bile ulaşamadığı üstün makamlara ulaştığı bildirilmektedir, yukarıda zikrettiğimiz bölümden de bu anlaşılmaktadır. Ölüm meleği onun ruhunu bedeninden alamadığına göre, demek ki, dört büyük melekten biri olan Azrail’in bile makamını geçmiştir, bu yüzden de Allah’ın kendisi mü’min kulunun ruhunu almaktadır. Yüce Allah ruhunu aldıktan sonra, onu nelerin beklediğini şöyle bildirmektedir:

¹⁰¹ Secde, 11.

¹⁰² Enam, 61.

“Sonra göklerin bütün kapılarını onların ruhuna açarım.”

Bizler ruhun Allah tarafından nasıl alındığını, gökteki kapıların ne olduğunu ve ruhun ne şekilde o kapılardan geçtiğini bilmemekteyiz. Bu gibi kavramlar bizim için belirsiz mabnalar taşımaktadır ve aşikâr bir niteliğe sahip değildir. Belki de Allah'ın yücelik makamı göklere benzetilmiş ve oraya sadece kendi dostlarının ulaşabileceği anlatılmak istenmiştir. Allah Teâlâ günahkârlar hakkında şöyle buyurmaktadır:

*“Doğrusu âyetlerimizi yalanlayıp, onlara karşı büyüklük taslayanlara, göğün kapıları açılmaz; deve iğnenin deliğinden geçmedikçe cennete de giremezler (yani eğer deve iğnenin deliğinden geçebilse onlar da cennete girerler).”*¹⁰³

Bu âyette de cennet kapılarından, o kapılarla cennete giriş arasındaki bağdan bahsedilmektedir. Cennetin kendisi ve nerede bulunduğru gibi benzeri konular çok rahat anlayabileceğimiz meseleler değildir. Fakat aklımızın eremediğı şeylerin gerçek olmadığını da düşünemeyiz. Birçok şey kesin var; ama biz idrak edemiyoruz. Bu yüzden Allah ve Malsumların buyurmuş olduğı her şeyi aklımız almasa bile kabul edip inanmak durumundayız.

Allah'ın kendisi mü'min kulunun ruhunu aldıktan sonra o ruh yükselmeye başlar, cennetin bütün kapıları yüzüne açılır ve oradan berzah cennetine geçer. Zira onlar Allah'a ulaşma yolunda hiçbir engele takılıp kalmadılar, bütün zorlukların üstesinden gelerek sadece Allah için var oldular. Allah'a ulaşma yolunda; şehvet, gazap, bâtil düşünceler, aile, toplum, arkadaş çevresi velhasıl dünya yaşamında hiçbir şey onları Allah'tan alıkoyamadı. Her durumda vazifelerine amel

¹⁰³ Araf, 40.

ettiler, bu yüzden de doğrudan cennete girmelerinde hiçbir engel bulunmamaktadır.

“Benimle onlar arasındaki bütün hicap ve perdeler kalkacaktır.”

Birçok rivâyette nakledildiğine göre; insan ile Yüce Allah arasında birçok hicap, engel ve perdeler bulunmaktadır. İmam Humeynî (r.a.) bu konu üzerinde çok durmaktaydı. Bütün bu hicaplar iki kısma ayrılmaktadır; zûlmânî hicaplar ve nurânî hicaplar. Her ne kadar ahlak âlimleri bunları açıklamaya çalışmış olsalar da yine de bizler için çok açık kavramlar değildir.

Bizler Allah’ın huzurunda olmayı anlayamamışız, çünkü namaz kıldığımız zaman sanki başka bir yerde, göklerin ötesinde olan bir varlığa ibadet etmekteyiz. Ama bazıları bu gibi hicapları aşabilmişlerdir, onlar Allah’ı her yerde hâzır ve nâzır görmekte, şahdamarından daha yakın olduğuna yakîn etmektedirler. Bu gibi konular uzun ilmî ve felsefî incelemeleri gerektirmektedir. Kısaca söyleyebileceğimiz; Allah’ın her yerde olduğu, Allah ile insan arasında hiçbir hicabın bulunmadığıdır; zira her şey O’nun ihtiyar ve iradesinde bulunmaktadır, ama bizler Allah’tan uzak olduğumuz için bu rabıtayı idrak edemiyoruz. Duaların birinde şöyle okumaktayız:

“Seninle kulların arasında hiçbir hicap bulunmamaktadır; olan hicaplar sırf onların kötü amelleri yüzündendir.” ¹⁰⁴

İnsan güzel ameller yapıp Allah’ın emrettiklerini uyguladığı takdirde hicaplar birer birer kalkacaktır. Önce zûlmânî ve sonrasında da nurânî hicaplar kalkacak, Allah’la kul arasında hiçbir hicap kalmayacaktır.

¹⁰⁴ *Biharü’l-Envâr*, c. 86, s. 318.

Ruh alınıp cennet kapılarından geçildikten sonra Allah, cennet ve cennettekilere kulunu en güzel şekilde, sevinçle karşılamalarını emretmekte ve onlar da büyük bir bayram hazırlığıyla o kulu karşılamaktadırlar:

“Cennete ve hurilere onun için süslenmeyi, meleklere onu karşılamak için sıraya girip selamlamalarını, ağaçlara meyvelerini vermeyi, meyvelere de onun için dökülmelerini emrederim.

Arşın altında olan rüzgârlardan bir rüzgâra emredeceğim ki, kâfur ve ezfer miskiniden olan bir dağı yükseltsinler ve ateşi olmayan bir odunla onu dumanlandırınsınlar. Onunla kendi aramda bir engel olmaksızın cennete yerleştirmelerini emrederim.

Onun ruhunu aldığımda ise ona şöyle derim: Hoş geldin, dergâhımıza mutlulukla gir. Kendi lütfumla yücel ve sana rahmetimi, sürekli nimetler içerisinde sonsuza kadar kalacağın cennetleri müjdeliyorum. Hiç şüphesiz en büyük mükâfat yalnızca Allah'ın yanındadır.

Ve keşke ey Peygamber'im! Sen de meleklerin bu mü'min kulunun ruhunu bir birlerine verdiklerini görseydin.”

On Birinci Bölüm

Zâhidlerin Makamı

“Ey Ahmed! Zâhidlerin yüzleri geceleri ibadetin zorluğundan, gündüzleri de oruç tutmaktan sararmıştır ve dilleri Yüce Allah’ı anmaktan yorgun düşmüştür. Sinelerindeki kalpleri çok susmaktan dolayı delik deşiktir.

Var güçleriyle çalışıp çabalamaktadırlar; bütün bu gayretleri; cehennem ateşinden korktukları veya cennete olan iştihaklarından dolayı değildir. Onlar göklerin ve yerin melekûtuna bakarlar; sonuçta münezzehten olan Allah’ı ibadete layık görürler.”

Zâhidlerin İbadet ve Kullukları

Ahlak ve irfan ilminde zâhid şu şekilde tarif edilmiştir: Ahiret nimetlerine ulaşmak için dünya nimetlerini önemsemeyen ve onları elde etmek için uğraşmayan kimse.

Zâhidler dünya ve dünya işlerinden el etek çekerek, bir köşeye çekilip ibadetle meşgul olurlar. Zâhiden başka, bir de âbid vardır, âbid ise; cennete girmek ve Allah’ın mükâfatına ulaşmak için ibadet eden kimsedir. Hem ibadet yönünden ve hem de makam yönünden zâhid ve âbiden daha üstün

olanlar ise âriflerdir. Ârif; ne dünyanın ve ne de ahiretin nimetlerine önem verir, onun kulluğu dünya ve ahiret nimetlerine ulaşmak için değildir, o sadece Allah'a olan sevgisinden dolayı ibadet etmektedir.

Açıkladığımız şekildeki zâhid, âbid, ârif kavramlarının tanımları ve aralarındaki fark yenidir, yani İslam'ın ilk dönemlerinde günümüzdeki anlamlarda kullanılmamaktaydı. Bu yüzden de yukarıdaki hadiste belirtilen, "Zâhid" kavramı ârifi de kapsamaktadır. Diğer bir tabirle; zâhidler değişik derecelerde bulunmaktadırlar, zâhidlerin en üst derecesinde bulunan kimse âriftir.¹⁰⁵

¹⁰⁵ Allâme Tabâtabâi (r.a) bu konuları genişçe açıkladığı *Risaletü'l-Vilâye* adlı bir eser kaleme almıştır. Kitapta bu üç grup hakkında şunlar söylemektedir: Yüce Allah'ı şühûdun her insan için mümkün olduğunu ispatladıktan sonra, bu kemale hangi yollarla ulaşılacağını açıklamaya çalışalım:

Zâhidler ve Âbidler: Onlar dünyanın fâni olduğunun farkına varmışlardır, yalancı dünyaya gönül bağlamayıp Allah'a ibadete yönelmişlerdir. Başka insanları da ebedî olan azaptan korkutarak, Allah'a ibadete davet etmektedirler. Allah korkusu kalplerini kaplamıştır, ölüm sürekli gözlerinin önündedir, bu yüzden de dünya için çabalama kalplerinden çıkmış, tek gayretleri ahiret için çalışma olmuştur. Tek bir amaçları vardır, dünyadan uzak durup Allah'ın hoşnutluğunu kazanmak. Bunun için de nefislerini tezikiye ederler, salih ameller yaparlar ve günahattan uzak durup takvalı olurlar. Ama bütün bunların hepsini, sadece cennetin güzel nimetlerine ulaşip cehennemden elemli azabından kurtulmak için yapmaktadırlar.

Bu iki grubu biraz dikkatlice incersen, bunların aslında kendilerini çok sevdiklerinden dolayı ibadet ettiklerini göreceksin. Sadece cismanî boyutu hedeflediklerinden dolayı da daha fazla kemale doğru ilerleyemezler. Her ne kadar sözde gayba ulaştığını gösterse de aslında madde ötesinden hiçbir şey bilmemektedirler.

Miraç hadisinin bu bölümünde, geceleri çok ibadet etmeleri nedeniyle zâhidlerin yüzlerinin sapsarı olduğu söylenmektedir, zira az uyumak insanın yüzünün rengini değiştirir. Gündüzleri de bir yandan oruç tutar bir yandan da sürekli Allah'ı zikrederler, bundan dolayı da dilleri yorgun düşmüştür.

Zâhidlerin bir diğer özelliği ise susmaya çok önem vermeleridir. Onlar nefisleriyle hep mücadele halindedirler, sürekli kendilerini kontrol edip konuşmamaya çalışırlar, nefisleriyle olan bu mücadeleleri sonucu sanki sineleri delik deşik olmuştur.

Ahirette bunlar için yalnızca yapmış oldukları iyi amellerin karşılığı verilir.

Ârifler, Âşıklar: Onların kalplerini sevgi kaplamıştır, büyük bir istekle likaullaha ulaşma peşindedirler. Bu hedef onların gönüllerini ateşlendirmiş, onları hüznü kalmış, aklını almış, dünyadan ve ahiret nimetlerinden soğutmuştur. Onların tek arzusunun mahbuba yani Yüce Allah'a ulaşmak olduğunu görürsün. Âşık olduğu Allah, dünyayı sevmediği için o da dünyayı sevmez, eğer Allah dünyayı övecek olsaydı, her ne kadar fâni olduğunu bilse bile o da dünyayı överdi. Allah, ahireti övdüğü için o da ahireti över ve eğer Allah ahireti yerseydi, her ne kadar güzel olduğuna kesin inansa bile o da yererdi.

Seven için en büyük azap sevgilisinden ayrı kalmaktır. Sevdiğinin ondan yüz çevirmemesinin ve O'na ulaşma yolunun nefsi tanımak olduğunu bildikten sonra hiç bir şeye gönül bağlamaz. Nefsinde bulunan kötü sıfatları temizleyip yerine güzel sıfatları yerleştirmeye başlar. Ama nefsini tezkiye etmeye çalışması da Allah istediği içindir, cehennemden korktuğu veya cenneti istediği için değil. Bütün bunları hiçbir karşılık beklemeden Allah için yapar ve bütün bu aşamalarda nefsine güvenmek mi asla! Aksine tek güvendiği Allah'tır.

“Sürekli nefisleriyle cihad etmektedirler; ama bu mücadeleleri, cehennem ateşinden korktukları veya cennete olan iştiyaklarından dolayı değildir.”

Rivâyetteki zâhidden maksat ârifîdir. İrfan ilminde ârif kavramı zâhid kavramının karşısı olarak kullanılmaktadır. Hatta Hafız'ın şiirlerinde ve diğer âriflerin sözlerinde zâhidler yerilmektedir; çünkü zâhid dünya nimetlerini sırf ahiret nimetlerine ulaşmak için terk etmektedir. Bu rivâyette belirtilen zâhid ise; gece ibadetlerini, gündüz oruçlarını, zikirlerini ve diğer bütün ibadetlerini cennete ulaşmak yahut cehennemden kurtulmak için yapmamaktadır, ibadetlerin hepsini yalnızca şundan dolayı yerine getirmektedir:

“Göklerin ve yerin melekûtuna bakarlar, sonuçta sadece münezzeh olan Allah'ı ibadete layık görürler.”

Bu mana birçok rivâyette nakledilmiştir, örneğin; Hz. Ali (a.s.) şöyle buyuruyor:

*“Allah'ım azabından korktuğum veya cennetine olan tamahımdan dolayı sana ibadet etmiyorum, seni ibadete layık gördüğüm için ibadet ediyorum.”*¹⁰⁶

Allah'a İbadetin Kısımları

İmam Cafer-i Sâdık (a.s.) bir rivâyette ibadet edenlerin Allah'a niçin ibadet ettiklerini şu şekilde bildirir:

“Bazıları cehennem ateşinden korktukları için Allah'a ibadet etmektedirler, bunlar köleler gibidir. Bazıları da sevap kazanıp cennete girebilmek için ibadet ederler, bunların da ibadeti tacirlerin ibadeti gibidir. Ama diğer bir grup Allah'a olan

¹⁰⁶ Bihârü'l-Envâr, c. 41, s. 14.

*aşklarından dolayı ibadet ederler, işte bu, özgür insanların ibadetidir ve en üstün ibadet budur.”*¹⁰⁷

İmam bu rivâyette Allah’a ibadet edenleri üç gruba ayırmaktadır:

1- Kölelerin İbadeti

Allah’tan korktukları ve O’nun emirlerini dinlemedikleri takdirde cehennem azabına duçar olacaklarını bildiklerinden dolayı ibadet edenlerdir. Bunların ibadet edişleri eski zamanlardaki kölelerin efendileri için çalışmalarına benzer; zira köle iyi çalışmadığı zaman sahibi onu cezalandırmaktaydı, köle de sırf dayak yememek için gönülsüzce çalışırdı.

2- Tacirlerin İbadeti

İbadet ettikleri takdirde Allah tarafından büyük mükâfatlar elde edeceklerini, cennete yerleşerek sonsuza kadar oranın nimetlerinden faydalanacaklarını duyan ve sadece bunlara ulaşmak için ibadet edenlerdir. Bunların ibadeti de bir mal verip karşılığında başka bir mal alan tacirlerin ibadetine benzer.

3- Âşıkların İbadeti

Ne cehennem azabından korktuklarından ve ne de cennete olan tamahlarından dolayı Allah’a ibadet ederler, bilakis, onlar Allah’ı çok sevdikleri için ibadet ederler. Bunların ibadeti hiçbir şeyin esiri olmayan özgür insanların ibadeti gibidir. En üstün ve Allah katında en değerli ibadet bu üçüncü grubun ibadetidir.

¹⁰⁷ *Biharü’l-Envâr*, c. 70, s. 236.

İmam Sâdık (a.s.) başka bir rivâyette de aynı şekilde ilk iki grubu belirttikten sonra: “*Ama ben Allah’ı çok sevdiğim için O’na ibadet ederim*” diye buyurmaktadır.¹⁰⁸

Fakat yanlış anlaşılmasaı gereken önemli bir nokta da şudur; insan cehennem azabından korktuğu veya cennetin o güzel nimetlerini arzulamasından dolayı ibadet ederse bu da iyidir, yukarıdaki hadis bu amaçlarla yapılan ibadetlerin kötü olduğunu anlatmak istemiyor. Zira Kur’an-ı Kerim’de cehennemden korktukları ve cennete heveslendikleri için günahlardan uzak duran takvâlı insanlar övülmüştür.

“Biz, *çetin ve belâlı bir günde Rabbimizden (O’nun azabına uğramaktan) korkarız.*”¹⁰⁹

Elbette ki, bu durum Allah’a karşılıksız bir şekilde cân-ı gönülden ibadet edenler gibi değildir. En üstün ibadet, Allah sevgisinden kaynaklanan ibadettir, diğer ikisiyse daha düşük mertebededir. Çünkü bunlar ahirete olan kesin inançları nedeniyle ceza ve mükâfatı bilmekte ve ona göre hareket etmektedirler. Örneğin; bizler kışın soğuşundan veya yazın sıcağından korunmak için önceden hazırlıklarımızı yapmak-tayız, çünkü kışın veya yazın geleceğine dair bir bilgi sahibiyiz. Aynı şekilde cennet ve cehennemin de olduğuna kesin inansak ve cennetin mükâfatına ulaşmak, cehennemin de azabından kendimizi kurtarmak için çalışsak bu da çok iyidir. Ama ne yazık ki, bu yakîne dahi ulaşabilmiş değiliz, onun için ilk iki grubun ibadetini küçümsemememiz gerekir.

En üstün ibadet; Allah’ı ibadete layık görüp O’na itaat uğruna her türlü zorluk ve sıkıntılara katlanarak yapılan

¹⁰⁸ *Biharü’l-Envâr*, c. 70, s. 198.

¹⁰⁹ İnsan, 10.

ibadettir. Bu şekilde ibadet eden bir kul gönlünü sadece Allah'a vermiştir. Allah'ın yanına varmak, O'nun rızasını kazanmak bu kul için cennet ve cennetin içindeki bütün nimetlerden daha değerlidir. Nasıl ki, insan birini sevdiği zaman bir an evvel sevgilisine ulaşmak için bütün zorluklara katlanıp birçok lezzeti bırakır, sevdiğini bir defa dahi görmek için soğuk sıcak dinlemez ve sabahlara kadar uyanık kalır, aynı şekilde Allah'ı sevenler de O'nunla bir an görüşmek için ibadetin her türlü zorluğuna katlanır. Ne yazık ki, hepimiz bunu anlayamamaktayız.

İslamî öğretileri tam olarak anlayamayan bazıları konuşma ve kitaplarında, “Cennetin nimetlerini sevmek, cehennemin de azabından korkmak değersiz bir inanış olup bu aslında insanın egoistliğinden kaynaklanıyor” demektedirler. Bunlara göre, insan rahatlık ve azaptan kurtulma arayışı yerine, değerlerin peşinde olmalıdır, büyük insanlar değerleri sever, menfaatlerini değil!

Söyledikleri bu sözler haklıdır, ama yerinde söylenmemiştir. Gerçekte büyük insanlar ahirete, cennete, cehenneme kesin inanıp bunları değer olarak kabul edenlerdir, fakat sürekli Allah'ın hoşnutluğunun peşinde olduklarından böyle şeylere önem vermezler. Cennetin nimetlerine ve cehennemin de azabına değer vermemek, yani onlara inanmamak demektir. Ayrıca böyle düşünen kimselerin sözde değer verdikleri şeyler gerçekte hayali ve ütöpiktir, sonuçta bu da egoistliğe dönmektedir.

Bunlar özgür, hür insanların ibadetini ve İmam Ali (a.s.)'ın “*Seni ibadete layık gördüğüm için...*” ifadesinde yer aldığı şekliyle ibadeti anlayamamışlardır. İmam (a.s.) ve diğer Allah dostlarının cennet ve cehenneme yakın bir şekilde

inandıklarını derk edememişlerdir. Nasıl olur da cehennem ateşinin çıkardığı sesleri duyup o azapları gördükten sonra, azabı önemsemeyip duyarsız kalabilirler?

Şüphesiz özgürce ibadet edenler cennet nimetlerine önem vermiş, cehennem azabından da korkmuş kimselerdir, ancak Allah'ın hoşnutluğundan mahrum kalma endişesi onlarda daha fazladır. Cennette nimetlerin içerisinde olsalar bile, eğer Allah'ın sevgisinden ve O'nun rahmetinden mahrum kalacak olsalar o gün onlar için en elemli ve kara gün olacaktır. Bunu en güzel şekilde belirten yine İmam Ali (a.s.)'ın kendisidir, Kumeyl Duası'nda şöyle buyurmaktadır:

“Allah'ım, Mevlam ve Rabbim! Diyelim ki azabına dayanabildim, peki ya senden ayrılığa nasıl dayanayım?”

Allah'a Ulaşmak İçin Atılacak İlk Adım

Allah'ı tanımak ve O'nun sevgisine ulaşmak isteyen kimsenin yapması gereken; O'ndan başka her şeyden el etek çekmektir, bunun için atılacak ilk adım ise dünyevî lezzetlerden vazgeçmektir. Bizler sürekli acılarla iç içe olan dünyevî lezzetleri bırakamazsak, nasıl olur da hiçbir keder barındırmayan uhrevî lezzetlere ulaşabiliriz? Yüce Allah cennetin nimetleri hakkında şöyle buyurmaktadır:

*“Bir şarap ki, ondan ne başları ağrıtılır, ne de akılları giderilir.”*¹¹⁰

*“Onlara orada hiçbir yorgunluk gelmeyecek ve onlar, oradan çıkarılmayacaklardır.”*¹¹¹

¹¹⁰ Vakıa, 19.

¹¹¹ Hicr, 48.

Demek ki, cennetin nimetlerine bile bakmayıp sadece ilahî aşka ulaşmak için öncelikle dünyanın nimetlerinden vazgeçmemiz gerekmektedir. Dünyanın haram lezzetlerini terk etmezsek, şüphesiz helallerini hiç bırakamayız. İnsan ne kadar çok helal lezzetlerden yararlanırsa dünyaya olan bağlılığı da o denli artacak ve bu, zamanla harama düşmeye sebebiyet verecektir. Harama düşmek istemeyenlerin kırmızı çizgileri olmalı, bazı helallerden ve hatta caiz olan nimetlerden de kaçınması gerekir. Örneğin, her ne kadar etrafa bakmak caizse de gene de insan kendisini kontrol etmeli ve bakmamalı, zira harama düşmeye sebebiyet verebilir, düşme ihtimalimiz çok olduğu için uçuşumun kenarından yürümeliyiz. Yemek içmek Ramazan ayının dışında caizdir, lakin bazen Recep ve Şaban aylarında oruç tutarak nefsin isteklerine karşı gelmek gerekir. Aynı şey ev, eşya ve elbise hususunda da geçerlidir.

Nefse muhalefet edip helallerden bile vazgeçmenin en güzel yollarından biri; sadaka vermektir. Yüce Allah bunun hakkında şöyle buyuruyor:

*“Sevdiğiniz şeylerden (Allah yolunda) harcamadıkça ‘iyi’ye eremezsiniz. Her ne harcarsanız, Allah onu hakkıyla bilir.”*¹¹²

*“Onların mallarından sadaka al; bununla onları (günahlardan) temizlersin, onları artırıp yüceltirsin...”*¹¹³

Allah yolunda infak etmek ve yine çok sevdiği şeyleri Allah için bağışlamak, insanın o sevdiği şeye ve dünyaya olan bağlılığını yok eder. Öyleyse Allah’a ulaşip cennetin nimetlerine bile bakmamak ve dünyada harama düşmemek için ilk

¹¹² Al-i İmran, 92.

¹¹³ Tövbe, 103.

yapılması gereken, dünyanın bazı helal olan nimetlerinden bile yararlanmamaktır. Böyle bir insan sürekli Allah'ın hoşnutluğunu düşünecek ve her işini sadece O'nun rızasını kazanabilmek için yapacaktır. Miraç hadisinin bir bölümünde Yüce Allah kendisine ulaşmış kulunun diliyle şöyle buyurmaktadır:

“Senin hoşnutluğun eğer benim parça parça olmamda, bir insanın öldürülebileceği en kötü şekilde öldürülmemde ve en kötü işkencelere maruz kalmamdaysa, kesinlikle senin bu hoşnutluğun benim için her şeyden daha sevimlidir.”

Bizler böylesi şuur ve bilinçte değiliz. Hayatımızın her anında yapmış olduğumuz işleri, yalnız Allah için yapmamız gerekirken yapmıyoruz, hiç olmazsa bazı işleri Allah rızası için yapmaya çalışalım. Biz ne kadar Allah dostlarının yolunda ilerlemeye çalışsak, Rabbimizin yardımı da o denli çok olacaktır. Bunun için basit ve çok vakit almayan işlerden başlamayız. Bu işleri yaparken Allah'a şöyle diyelim: “Rabbim bu ameli sadece seni sevdiğim için yapmaktayım, eğer beni cehenneme bile atsan yine de yaparım, ben, senin namazı sevdiğini bildiğim için kılıyorum.”

Her ne kadar bütün amellerimiz, düşüncelerimiz, hal ve hareketlerimiz Allah rızası için olmasa bile, en azından her gün birkaç dakikayı hiçbir karşılık beklemeden Allah'ın hoşnutluğunu kazanabilmek için harcayalım. Hatta bu niyetle bir defa “Allahu Ekber” veya “Lailahe illallah” zikrini desek bile, bu amelimiz o günkü bütün amellerden daha üstün olacaktır. Allah, insanın amelinin çokluğuna bakmaz, Allah'ın bir amelde önem verdiği şey ihlâslıca ve sadece O'nun için yapılmış olmasıdır. Böyle bir niyet için de en önemli şart tannıma ve sevmektir.

Genelde amellerimiz sadece cehennem azabından kurtulmak veya cennet nimetlerine ulaşmak içindir, hiç bu niyetle yapılan amelle Allah’a olan sevgiden dolayı söylenilen bir zikir kıyaslanabilir mi? Eğer insan cehennemin azabına ve cennetin nimetlerine yakîn etmesine rağmen, korktuğundan yahut bir mükâfat almak maksadıyla değil de yalnızca Allah’ın rızasını kazanmak için bir kez “Ya Allah” derse; bu ameli azaptan korktuğu veya cennet için yapmış olduğu tüm amellerinden daha üstün olacaktır. Allah için yapılan bir amel, insanın ömründe başka niyetlerle yaptığı diğer amellerinin hepsinden daha değerlidir.

On İkinci Bölüm

Oruç ve Sükûtun Önemi

“Ey Ahmed! Suskunluğunu koru, çünkü en diri kalp sâlihlerin ve suskunların kalbidir. En kötü ve ölü kalp ise boş yere çok konuşan kimselerin kalbidir.

Ey Ahmed! İbadet on kısımdır ve bunun dokuzu helal rızık elde etmek için çalışmadadır. Eğer yiyecek- içeceğin helalinden olursa işte o zaman benim korumam ve sığınağım altına girersin.

Arz etti: Rabbim, ibadetin ilki nedir?

Buyurdu: Sükût etmek ve oruç tutmaktır.

Arz etti: Rabbim, orucun faydaları nelerdir?

Buyurdu: İlk faydası hikmettir, hikmet peşi sıra tanımayı getirir, tanıma da yakîni doğurur ve kul yakîne ulaştı mı zorlukla mı, yoksa rahatlıkla mı sabahladığı onun için önemli olmaz.”

Allah’a Ulaşma Yolu O’na İtaatten Geçer

İnsan var oluşunun asıl amacının özgür irade ile mükemmelliğe doğru ilerlemek olduğunu anlarsa ulaşması gereken en büyük kemalin de Allah’a yakınlık olduğunu bilir. Bir insan yaratılışının bu olduğunu farkına vardıktan sonra; bu

yolu nasıl en doğru bir şekilde kat edip hedefine hangi yöntem ve programlarla ulaşabileceğini araştırmaya koyulur. Bu programlar iki temel bölümden oluşur:

- 1- Mutlaka yapılması gereken işler.
- 2- Mutlaka yapılmaması gereken işler.

Bunların her ikisi de çok önemlidir. Yapılması gereken işler, yani ilahî emirler, insanı kemale doğru götürür, tekâmül edip sürekli Allah’a doğru harekette olmasını sağlar. Yapılması gereken işler, yani haramlar, ilahî yasaklar, bu da insanın ilahî emirleri yerine getirip ilerleyebilmesi için gereklidir. Haramlardan kendisini koruyamayan kimse tam anlamıyla farzları yerine getiremez, dolayısıyla da Allah’a yaklaşamaz. Öyleyse insan, ilk başta oturup hangi işleri yapıp ve hangi işleri de yapmaması gerektiğine karar vermelidir.

Fıkıh ve ahlak kitapları baştan sona nelerin yapılıp nelerin de yapılmaması gerektiğiyle doludur. Emir ve yasaklar arasında sebep-sonuç ilişkisi bulunmaktadır, yani bir işin yapılması ondan daha zor olanın yapılmasına yardımcı olur. Aynı şekilde bir işin yapılmayarak terk edilmesi ise daha zor olan bir işi yapmamayı sağlar. Yahut bir yasaktan uzak durmak başka bir yasaktan da kaçmayı kolaylaştırır.

Hangi işlerin yapıldığı takdirde bir sonraki aşamada ondan daha zor olanın yapılabilirliğinin formüllerini öğrenmek “kendini yetiştirmede” en önemli ilkedir. Bir ahlak üstadının en büyük başarısı, öğrencisine zor olan işleri başarabilmek için öncelikle kolay olanlardan başlaması gerektiğini öğretmesidir. Kemal yolunda ilerlemek isteyen öncelikle nereden başlaması gerektiğini bilmek zorundadır. İnsan çoğu zaman, bir iş büyük ve zor olsa da o işin yapılmasının önemini

bilir; ama buna gücü yetmez ve güç yetirmeye çalışması da kendisine daha çok zarar verir. Örneğin; her gece bin rekât namaz kılmak ne kadar güzeldir veya biran dahi Allah'tan gafil olmamak ne kadar önemlidir. Bizim gibi insanlar önemin farkına vardığımız bu tür işleri yapamayız, ne ruhumuz ve ne de bedenimiz böyle şeyleri kaldıracaktır.

Her zaman kolay ve basit olandan başlanılmalıdır. Eğer düzenli, planlı ve programlı bir şekilde kolay bir işten başlanılır ve sürekli yapılırsa insan zamanla kendisinde daha zor amelleri yapabilme yeteneğini bulacaktır. İlk başta yapılmaması kolay olan günahlar terk edildikçe, zamanla çok daha büyük ve yapılmaması zor olan günahlar da terk edilecektir. Böylelikle de insan geleceğini karartıp büyük azaba duçar olmayacaktır.

Suskunluk Allah Dostunun Gönlünü Diriltir

Kalbi ölü olan kimse Allah'a ulaşamaz, ama kalbi diri olan kimse ise kalbine Allah'ı yerleştirerek gün geçtikçe O'na daha fazla yaklaşır. Bunun için de Yüce Allah, Peygamber'ine (s.a.a.) nelerin kalbi öldürdüğünü ve nelerin de dirilttiğini şu şekilde buyurmaktadır:

“Ey Ahmed! Suskunluğunu koru, çünkü en diri kalp sâlihlerin ve susanların kalbidir. En kötü ve ölü kalpse boş yere çok konuşan kimselerin kalbidir.”

Dil her zaman sahibinin kontrolünde olan bir uzuvdur, demek ki insan dilini kontrol edebilir ve çoğu şeyleri de söylemeyebilir. Dil hususunda çok dikkatli olunmalıdır, dil sadece ahiret için faydalı olan şeylerde hareket etmeli ve faydasız sözler içinse asla hareket etmemelidir. Elbette her

durumda susmak doğru olmaz, yeri geldiğinde ve faydalı olduğu zaman mutlaka konuşulmalıdır.

Susmanın ve çok konuşmamanın hadislerde birçok faydası zikredilmiştir, bu kudsî hadiste de o yararlardan bazıları belirtiliyor: Meselâ; sükûtun en önemli faydalarından biri; insanın enerjisini boşa harcamamasıdır, bu da beynin daha fazla düşünebilmesini sağlar. İnsan az konuşup yararsız şeyler söylemediğinde, konuşma için harcanan enerji düşünme için harcanacaktır, bu da insanın daha fazla bilinçli olmasını sağlar.

İnsanın değeri bildiklerine bağlıdır. Düşünmek, bilinçli ve şuurlu olmak insanı hayvandan ayıran en büyük özelliktir. Fiziksel olarak gelişen; ama cahil olan birisi sadece hayvanî boyutunu geliştirmiştir, insanî boyutuysa değersiz ve cılız kalmıştır. İnsanın bilgisi ne kadar çoğalırsa değeri de o kadar çoğalır, gafleti ne kadar çoğalırsa değeri de o kadar azalır. Çok konuşan insanın bilgisi azdır, bütün vaktini yersiz ve faydasız konuşmalara harcadığından bilgisini arttıramaz.

Birisi, Allâme Tabâtabâî'ye (r.a.), “Namazda daha fazla Allah'ı düşünebilmem için ne yapmam gerekir?” diye sordu. Allâme şöyle cevap verdi: “Az konuş, namazda kalbinin tamamen Allah'a yönelmesini istiyorsan az konuşmalısın.”

Çok konuşmak insanın beyninin sürekli karmaşalar içinde olmasını sağlar, hep konuşulan şeyler akla geldiğinden, insan kafasını toparlayamaz. Bu yüzden de sadece bir şey düşünmek istediğinde bunu başaramaz. İnsan ne kadar dilini tutmasını bilirse ve konuşmamaya çalışırsa o kadar zihnini bir noktaya odaklayabilir.

Öyleyse bu rivâyete göre, kalbi en fazla bayındır ve canlı olan kişi, az konuşan ve faydasız şeyleri söylemekten sakınan kimsedir. Çok ve yersiz yere konuşan kimsenin kalbiyse tam bir harabe gibidir, onun kalbi aslında ölüdür. Konuştuklarının ne dünyasına bir faydası vardır ne de ahiretine, zaten böylelerinin başkalarına da bir faydası yoktur.

Hadisin devamında Yüce Allah şöyle buyuruyor:

“Ey Ahmed! İbadet on kısımdır ve bunun dokuzu, helal rızık elde etmek için çalışmadadır. Eğer yiyeceğin-içeceğin helalinden olursa işte o zaman benim korumam ve sığınağım altındasın demektir.”

Allah’a ulaşmak, O’na ibadet ve kulluk edebilmek için en önemli şart, kazandığının helal olmasıdır. Bütün kazancı haram yoldan olan birisi, nasıl olur da Allah’a kul olabilir. Karnını haram yiyeceklerle dolduran kimse hiçbir zaman Allah’a yaklaşamaz. Söz buraya geldiğinde Peygamber Efendimiz (s.a.a) şöyle soruyor:

“Rabbim, ibadetin ilki nedir? Buyurdu: Sükût etmek ve oruç tutmaktır.”

Eğer Allah’a ulaşmak ve Allah’a kulluk edip bir insanın ulaşabileceği en büyük makamlara ulaşmak istiyorsanız bilin ki; bunun yolu susmak ve oruç tutmaktan geçmektedir. Bu, Allah ve mükemmellik yolunda atılacak ilk adımdır. Dil kontrol edilmedikçe ve akla gelen her şey söylendikçe asla bir yerlere ulaşamaz. Aynı şekilde, bir insan sadece karnını düşünürse o, aslında samana ulaşmak isteyen dört ayaklı gibidir. Böylesine değersiz hedefleri olan ise gerçekte insan değildir.

Orucun Üç Önemli Faydası

Allah'a ulaşmak isteyen kimse karnına hâkim olmak zorundadır. Canının her istediğini yemek, lezzetli yemekler gördüğünde sevinmek ve sürekli yiyip içmek kemal yolunda en büyük engeldir. Bunun için de oruç tutmak gerekir. Yüce Allah orucun bir takım yararlarını şöyle buyurmaktadır:

“Arz etti: Rabbim, orucun faydaları nelerdir? Buyurdu: İlk faydası hikmettir, hikmet peşi sıra tanımayı, tanıma da yakîni getirir.”

Yüce Allah oruç tutmayı öğütledikten sonra, bunun neticesinde insanın neler kazandığını, yani orucun faydalarını zikreder. Bu yöntem eğitimde dikkat edilmesi gereken en önemli hususlardan biridir. Eğer bir işin yapılması isteniliyorsa onun kazandıracağı yararlar da peşi sıra mutlaka anlatılmalıdır. Ancak bu şekilde karşı tarafta o işi yapmak için bir istek ve meyil oluşturulabilir. Yoksa sadece emretmek insanda istek oluşturmaz.

Oruç insanın hem bedenine ve hem de ruhuna faydalıdır. Bedensel faydası; beslenme programının bir düzene girmesidir. Normal günlerde yemiş olduğumuz miktarda bir yemeğe bedenimizin ihtiyacı yoktur, yediğimizden çok daha azı beden için yeterlidir. Herkes düzenli bir beslenmeyle ihtiyacını giderebilir. Beslenmemiz düzensiz olduğundan beden gerektiği gibi yenilenden faydalanamıyor ve sonuçta sürekli besin ihtiyacı duyuyor. Bu, orucun bedensel faydasıdır. Bunun için niyet önemli değildir, günde iki öğün yemek yeterlidir. Ama manevî yararlar için niyet önemlidir ve niyet Allah rızası için olmalıdır.

Orucun manevî faydası ise oruç sayesinde insanda hikmetin oluşmasıdır. Eğer bu konu hakkında biraz daha dikkatlice

düşünecek olursak, oruç ile hikmet arasında bir sebep-sonuç ilişkisi olduğunun farkına varacağız; zira insanın karnı boş olduğu zaman birçok hakikati çok daha iyi anlamaktadır, zaten bunun da adı hikmettir. Çok yiyen, aslında sadece maddi lezzetlere önem veren biridir. Böyle bir kişinin yiyip içmedeki tek amacı lezzet alabilmektir, bu da insanın hayvanların seviyesine düşmesi demektir. Yemekten başka bir şey düşünmediğinden hiçbir zaman akli ve manevî bilgilerin önemini kavrayamaz. Tefekkür ve ilmî gerçekleri bulma lezzetindense hep mahrum kalır. Böyle bir insan ibadet edemez, çünkü sadece yenilecek şeylerden keyif aldığı için ibadetin nasıl bir lezzeti olduğunu anlayamaz.

Oruç insanın iradesini güçlendirir ve sadece maddiyata bağımlı kalmaktan kurtarır. Bunun yanı sıra, insanın sürekli Allah'ı hatırlamasını da sağlar. Oruç tutan biri Allah rızası için akşama kadar hiçbir şey yiyip içmez ve bu durum ona sürekli Allah'ı hatırlatır. Böylece de gün boyu Allah'tan gafil olmaz.

Ayrıca çok yemek insanı ağırlaştırır ve sağlıklı düşünmesini engeller, çünkü yemek sonrasında beden yenilenleri sindirmekle uğraştığından beyin istenildiği gibi çalışmaz.

Yemek sonrası bedendeki kanlar midenin etrafında toplanıp sindirime yardımcı olur. Beyin de çalışıp düşündüğü zaman aynı şekilde kan oraya toplanıp beyni düşünmek için hazırlar. İşte bu yüzden doktorlar çok yedikten sonra zihni çalışmalar yapılmasını tavsiye etmektedirler, çünkü bu iki iş bir biriyle uyuşmamaktadır. Demek ki, çok yemenin bir diğer zararı da insanı fikirsel faaliyetlerden alıkoymasıdır. Elbette diğer birçok zararı daha bulunmaktadır. Örneğin; çok yiyen birisi maddi lezzetlerden keyif aldığı için maddiyatın

peşine düşer, zira daha lezzetli yemekler yiyebilmek için daha çok çalışması gerekir, böylelikle zamanla maddiyatın içerisinde dalar ve maneviyattan geri kalır.

Öyleyse bu rivâyetten anlaşılan, kişinin gerçek manada insan olabilmesi için hikmete ulaşması gerektiğidir. Bunun yolu da oruç tutmak ve az yemekten geçmektedir. Tabii ki düşünmekten kasıt, insanı Allah'a ulaştıracak düşüncelerdir, hikmetten maksat da insana Allah'ı tanıttacak, ilahî sıfatları anlamasını ve her şeyde Allah'ın rızasına göre hareket etmesini sağlayacak bilgilerdir. Diğer taraftan, iman bilgidен geçtiği için; tanıma çoğaldıkça yakîn ve iman da çoğalacaktır.

Yakîn, imanın en son derecesidir, ama yakîn de kendi içerisinde kademe kademedir.¹¹⁴ Hiç kimse sebepsiz yere bir

¹¹⁴ Bazı rivayetlere göre; yakînün üç derecesi bulunmaktadır; ilme'l-yakîn, ayne'l-yakîn ve hakka'l-yakîndir. Bu aşamaları Muhakkik-i Tusî (r.a.) şöyle açıklamıştır: "Allah'ı delil ile kabul etmeyip dinlerini sadece taklit üzere kabul edenler, Allah Teâlâ'yı 'ateşi' tanıdıkları gibi tanır. Ateş, yani başka bir şeyle birleştiği zaman onu yok eden, bir şeyin yanına yaklaştığı zaman onu belirgin kılan ve her ne kadar alınırsa alınsın hiçbir zaman eksilmeyendir. Ama insanın uzaktan dumanı görüp "kesinlikle orada birisi ateş yakmıştır" demesi daha üstün bir tanımadır. Allah'ı bu şekilde tanımak kesin aklı delillerle ulaşılan tanımadır. Bu belirttiğimiz iki kısımdan daha değerli olan ise Allah'a cân-ı gönülden inanıp muhlis olarak, O'nun yerin ve göğün nuru olduğuna yakîn etmiş bir şekilde tanımadır. Bu marifet makamına ulaşan insanlar ateşin yakınına gelip etrafı onun aydınlığıyla gören, ondan faydalanan ve onu hissedeni kimseler gibidir. Oysa bütün bu bilmelerden-tanımalardan daha üstün olanı aşıkların tanımasıdır. Bunlar mâşuklarını, kendisini ateşin içine atıp onda yok olan pervaneler gibi tanıyanlardır. En güzel bilme, fenâfillah olanlarınkidir. Rabbimiz kendi lütuf ve inayetiyle bizlere de bu bilgi makamına ulaşmayı nasip etsin."

şeye inanmaz, insan eğer bir şeye inanıp iman etmişse o inanılan şey hakkında bilgi edinmiş demektir. O şey hakkında ne kadar çok bilgi sahibi olunursa ona olan imanı da o denli çoğalacaktır, iman çoğaldıkça kul yakîne ulaşacaktır.

Elbette imanın da yakînin de bazı dereceleri bulunmaktadır. Birisinde o belirtiler bulunduğunda onun ne kadar imanlı veya yakîn ehli olduğunu anlayabiliriz. Miraç hadisinin bu bölümünde Yüce Allah yakînin belirtilerinden birini şöyle buyurmaktadır:

“...ve kul yakîne ulaştığı zaman zorlukla mı, yoksa rahatlıkla mı sabahladığı onun için önemli olmaz.”

Yakîne ulaşan bir kul için, dünyanın rahatlık ve sıkıntılarının hiçbir önemi yoktur. Yaşamında karşılaştığı rahatlıklar yahut zorluklar onun için aynıdır, hiçbirleriyle üzülp, sevinmez, çünkü o, gönlünü başka bir yere bağlamıştır. Allah’a ulaştıktan sonra artık hayatta hiçbir şey onların halet-i ruhiyesini sarsmaz. Gönülleri ilahî sevgiyle hep huzurlu ve mutludur.

Mü’min kulun kalbi okyanus gibidir, ufacık ve değersiz sıkıntılar onların kalplerinde küçük bir dalga misali bile etki etmez. Hakikatlere ulaştığından, dünya hayatı tüm güzellik ve acılarıyla onun gözünde değersizdir, bu yüzden de böyle küçük şeylerle kendisini meşgul etmez, zengin veya fakir olmuş, asla onun umurunda değildir. İmanı güçlü olan bir kul bütün işlerini Allah’a bırakır, zira o, Allah’ın her zaman kendisi için en hayırlı olanı vereceğini bilmektedir ve başına gelenlerin de hep güzel olduğuna inanmaktadır. İman güçlü olup kul da Allah’a tevekkül etti mi, Allah onun vekâletini kabul eder ve bütün işlerini hep onun hayrına olacak şekilde

bir düzene koyar. Mü'min kimse bunu bildiğinden huzur doludur, hiçbir hususta endişeye kapılmaz.

Demek ki, mü'min insan iki açıdan dünyada karşılaştığı zorluk ve rahatlığa önem vermez. Birincisi; dünya yaşamı gibi basit şeylerle kendisini kandırmaz, daha üstün ve yüce lezzetlerin peşindedir; dünya hayatı onu Allah'ı anmaktan, yakîni tanımalara ulaşmaktan, ilahî eserleri görmekten ve Allah'ın sıfatlarını müşahade etmekten alıkoymaz. Bu gibi ruhanî değerlere o kadar önem vermektedir ki; diğer işlerin onun için hiçbir önemi kalmaz.

İkincisi; Allah'a olan imanıla bütün işlerini O'na bırakmış ve Allah da onun vekâletini kabul etmiştir. Bu nedenle de kendisi için hayır olan neyse Cenab-ı Hakk'ın nasip edeceğini bilmektedir. Allah'ın yapmış olduğu her işin bir hikmeti vardır ve O, kendisine tevekkül eden kullarının hep iyiliğini ister, mü'min kul bunun bilincindedir. Başına gelenlerin ne tür yararlarının olduğunu bilmesede Allah'a kesin olarak güvenmiştir. Dolayısıyla yaşamda karşılaştığı zorluklar ve sıkıntılar onu üzmez, aynı şekilde zenginlik ve rahatlık da onu Allah'tan gafil etmez.

Yakîne ulaşan bir insan, bildiği hakikatlerde huzur bulur, yani önceden sadece bilmekteydi, oysa yakîn sayesinde onların içinde olur ve görür. Hiç şüphesiz bu da insanın günlük amellerinde çok etkili olacaktır. Bizler Allah, cennet, cehennem vb. kavramları sadece bilmekteyiz, onlara yakîn etmiş değiliz, bu yüzden de amellerimize bir tesiri yoktur, sanki amel esnasında bütün bildiklerimizi unutuyoruz. Lafta, "Allah her yerdedir ve bizi görmekte" diyoruz, ama amele gelince bu sözümüzü unutuyoruz. Demek ki, yakîne ulaşmamışız; çünkü yakîn, insanın bildiğini unutmaması, bildiğinin sürekli onun yanında bulunmasıdır.

On Üçüncü Bölüm

Yakîne Ulaşmış Kulun Allah'ın Huzuruna Çıkışı

“Mü'min kulun ölüm anı gelip çatığında melekler başucuna gelirler; meleklerin elinde Kevser suyu ve şarap kadehleri vardır. Onlarla ruhunun susuzluğunu giderirler, böylece ölümün bütün elem ve acıları giderilmiş olur.

Sonra ona büyük müjdeler verirler ve şöyle derler: ‘Tertemizsin ve gideceğin yer de tertemiz. Artık bundan sonra aziz, kerim, sevgili ve yakın olan Allah'ın misafirisin.’

Mü'minin ruhu meleklerin elinden uçar ve bir göz açıp kapamadan daha kısa bir sürede Yüce Allah'a doğru yükselir. Onunla Allah arasında ne bir engel, ne de bir perde kalır ve azamet sahibi olan Allah ona müştaktır. Çok geçmeden arşın sağında bulunan bir çeşmenin başına oturur ve ona şöyle denir: ‘Dünyayı nasıl bırakıp geldin?’

O da der ki: ‘Rabbim! İzzet ve celaline yemin ederim ki; beni yarattığın günden beri ben senden korkarım, dünyayı tanımam bile.’

Allah şöyle buyurur: ‘Doğru söyledin kulum, senin bedenin dünyadaydı, ama ruhun sürekli benimleydi. Ben senin aşikârda

ve gizlide olan her şeyini bilirim. Benden ne istersen sana onu vereceğim, ne arzu edersen ikram edilecektir, işte cennetim, işte benim yerim yerleş oraya.'

Mü'min kulun ruhu şöyle der: 'Rabbim! Kendini bana tanıttın ve böylece ben hiç kimseye muhtaç olmadım. Senin hoşnutluğun eğer benim parça parça olmamda, bir insanın öldürülebileceği en kötü şekilde öldürülmemde ve en kötü işkencelere maruz kalmamdaysa, kesinlikle senin bu hoşnutluğun benim içim her şeyden daha sevimlidir.

Ben nasıl olur da kendini beğenmiş olabilirim? Sen beni yüceltmeseydin ben zelil olurdum, yardım etmeseydin kesinlikle yenilirdim, sen beni güçlü kılmasaydın ben hep güçsüz kalırdım. Ben ölüyüm, beni dirilten senin zikrin olmuştur. Eğer senin settariyetin olmasaydı ilk günah işlediğim anda rezil, rüsva olmuştum. Allah'ım! Nasıl olur da senin hoşnutluğun için çalışmayayım? Oysaki sen benim aklımı kemale erdirdin. Kemale ulaşmış akıl sayesinde, hakkı bâtılı, iyiyi kötüyü, bilgiyi cehaleti, aydınlığı ve karanlığı bir birinden ayırarak seni tanıdım.'

Cenabı Hak şöyle buyurur: 'İzzet ve celalime yeminler olsun ki; hiçbir zaman seninle kendi aramda bir engel kılmayacağım. İşte sevdiklerime böyle davranırım.'"

Yüce Allah önceki bölümlerde nasıl ahiret ehli, Allah dostu ve mü'min bir kul olunacağını, bu kulların da özelliklerinin ne olduğunu zikretti. Bu bölümde ise ölüm ve ölüm sonrasında onları nasıl mükâfatlandırıldığını buyurmaktadır.

"Mü'min kulun ölüm anı gelip çatığında melekler başucuna gelirler; meleklerin elinde Kevser suyu ve şarap kadehleri vardır. Onlarla ruhunun susuzluğunu giderirler, böylece ölümün bütün elem ve acıları giderilmiş olur."

Yakine ulaşmış mü'min bir insanın dünyadaki tek amacı vazifelerini yerine getirmek ve Allah'ın rızasını kazanabilmektir. Bunun için dünyayı imtihan yeri olarak görür, her türlü zorluğa katlanır, her şeyin Allah'ın elinde olduğunu ve O'nun her zaman hayrı istediğini bildiğinden dolayı da dünyanın rahatlık ve sıkıntılara aynı gözle bakar. Ölüm vakti gelip çatığında melekler ellerinde Kevser suyu ve cennet şaraplarıyla dünyanın kandıramadığı ve sürekli ahiret için çalışan bu kulun yanına gelirler. Tam canı alınacağı zaman da o kadehlerden içirirler. Kevser suyu ve cennet şaraplarını içtiğinde ölmek onun için zor olmaz, ölümün bütün zorluk, sıkıntı, elem, endişe ve sarhoşluğunu unuttur. Cennet içecekleri dünyanınki gibi sadece bedenın susuzluğunu gidermekle kalmaz aynı zamanda da ruhun susuzluğunu giderir.

“Sonra ona büyük müjdeler verirler ve şöyle derler: ‘Tertemizsin ve gideceğin yer de tertemiz. Artık bundan sonra aziz, kerim, sevgili ve yakın olan Allah’ın misafirisin.’”

Sen bütün güçsüzlük ve küçüklükten uzak olan bir sultanın huzuruna çıkmaktasın, her şey O'nun sonsuz kudretinin göstergesidir. Hiç şüphesiz O'nun lütufları da sınırsız kereminden kaynaklanmaktadır. İnsan böyle bir makama varmakla müjdelendi mi, acaba gönlünü nasıl bir mutluluk kaplamaktadır? Bütün bu müjdelerden sonra ruh hâlâ dünyada kalmak ister mi? Acı ve sıkıntılarla dolu bu dünya onun için bir anlam ifade eder mi?

“Mü'minin ruhu meleklerin elinden uçar ve bir göz açıp kapamadan daha kısa bir sürede Yüce Allah'a doğru yükselir.”

Ölüm melekleri kâfirle mü'min insanın ruhlarını bedenlerinden farklı şekillerde alırlar. Kâfirlerin canını en büyük

işkence, acı ve dertlerle alırken, mü'min insanın da ruhunu rahatlıkla acısız ve iyilikle alırlar. Öyle ki, hiçbir şey hissetmeden kendisini bir anda Allah'ın huzurunda buluverir.

“Onunla Allah arasında ne bir engel, ne de bir perde kalır.”

Kul ile Allah arasındaki engel ve perdelerden maksadın ne olduğu irfan kitaplarında genişçe açıklanmıştır. Özetle şöyle diyebiliriz: O esnada kul kendisiyle Allah arasında bir uzaklık hissetmez.

“Azamet sahibi olan Allah, ona müştaktır. Çok geçmeden arşın sağında bulunan bir çeşmenin başına oturur.”

Sâlih bir kul için en büyük saadet, Allah'ın onunla görüşmeyi kabul etmesidir. Allah'ın dergâhına çıkıp O'nun katında durmaktan daha büyük bir övünç olabilir mi? O'nun huzuruna çıkar çıkmaz da hemen çeşmenin yanına oturur. Uzak yoldan gelen, sıcağa, soğuğa katlanan ve nice büyük sıkıntıları atlatan bir yolcu gibi dinlenmek ve yorgunluğunu atmak için arştaki çeşmenin yanına oturur. Buraya oturur oturmaz da bütün yorgunluğu gider ve Allah onunla konuşmaya başlar:

“Dünyayı nasıl bırakıp geldin?”

Genelde uzak yoldan gelen bir misafire yolculuğunun nasıl geçtiği sorulur. Burada da Allah Teâlâ onun dünyadaki durumunu sormaktadır. İşte bu esnada kul çok dikkatli olmak zorundadır, Allah'ın huzurunda bulunduğu için konuşmalarına dikkat etmelidir, zira en ufak bir yanlışta bir daha konuşma hakkı verilmez. Allah her şeyi bilendir, dolayısıyla orası abartılı konuşmaların yeri değildir. Bu nedenle de her sözü hak üzerine olmalıdır.

Allah'a Yönelişin Sonucu; Dünyayı Önemsememek

Mü'min kulun ruhu Yüce Allah'a cevaben şöyle arz eder:

“Rabbim! İzzet ve celaline yeminler olsun ki; beni yarattığın günden beri senden korkarım, dünyayı tanımam bile.”

O mü'min kişi söze başlarken önce yemin etmekte ve daha sonra cevap vermektedir. Cevabıysa; dünyadan tamamen habersiz olduğudur. Yani dünyadaydım; ama sanki orada hiç yaşamadım, der. İnsan dünyada yaşar ve dünyevî vazifelerine amel eder; fakat ona bağlanmadığı için aynı zamanda sanki dünyadan habersizdir. Bazıları çok büyük acılar çekip üzüldüklerinde veya ayrılıktan kurtulup sevdiklerine kavuştuklarında sanki o an orada yaşamıyor gibidirler, saatler geçmekte ama üzüntülerinden veya mutluluklarından dolayı zamanın nerede ve nasıl geçtiğinin farkında değildirler. Her ne kadar günlük işleriyle meşgul gibi görünse de içlerindeki duygu sebebiyle yapmış oldukları iş onlar için hiçbir anlam ifade etmez.

Yakîne ulaşmış mü'min kul da aynen böyledir. Dünya işlerini yüzeysel olarak yapar, ona gönül bağlamaz ve çok değer vererek kendisini kaptırmaz. Dünya işleri asla onun kalbine yerleşmez, çünkü o, kalbini başkasına vermiştir. Sürekli sevdiğini düşünmekte ve ona ulaşma isteğiyle yaşamaktadır, bu yüzden de etrafında olup bitenden haberi yoktur. Dolaşısıyla Allah'a yemin ederek dünyadan habersiz olduğunu söyleyebilmektedir.¹¹⁵

¹¹⁵ Tek amacı dünya olan dünya ehliyse bunun tam aksinedir. Dünyevî bütün işler kalbine kök salmış, gönlünün her tarafını şehvet kaplamış ve bütün varlığıyla ulaşılmaz arzuların peşinden koşmaktadır. Tek hedefi, elinden geldiği kadar dünyadan keyif almaktır.

Yüce Allah, kulunun bu söylediklerinden sonra şöyle buyurur:

“Doğru söyledin kulum, senin bedenin dünyadaydı; ama ruhun sürekli benimleydi. Ben senin aşıkârda ve gizlide olan her şeyini bilirim.”

Mü'minin En Büyük İsteği; Allah'ın Rızası

“Benden ne istersen sana onu vereceğim, ne arzu edersen ikram edilecektir, işte cennetim, işte benim yerim yerleş oraya.”

Yüce Allah sanki kulunu başka bir imtihana tabi tutmaktadır. Seven, bir ömür çabadan sonra sevdiğine ulaşmış ve sevdiği ona cenneti verdiğini söylemektedir. Belki de bizler olsaydık cennetin o tarif edilemez güzellikteki saraylarını, lezzetli yiyeceklerini ve diğer nimetleri gördüğümüzde hemen Allah'tan onları bize vermesini isterdik. Allah, kuluna cennet veya cennetten başka, akla hayale gelmeyecek olan ne varsa isteyebileceğini buyurduktan sonra, mü'min kul şöyle der:

“Rabbim! Sen kendini bana tanıttın ve böylece benimde artık hiçbir şeye ihtiyacım yok.”

Allah'ım! Seni tanımak benim için her şeyden daha üstündür, sana vardıktan sonra cenneti ne yapayım?

“Senin hoşnutluğun eğer benim parça parça olmamda, bir insanın öldürüle bileceği en kötü şekilde öldürülmemde ve en kötü işkencelere maruz kalmamdaysa, kesinlikle senin bu hoşnutluğun benim için her şeyden daha sevimlidir.”

Kul, Allah'ın huzurunda bu şekildeki konuşması kendini beğenmiş ve kendisinin bir şey olduğunu zanneden birinin konuşması gibi olmasın diye hemen peşi sıra şöyle devam etmektedir:

“Ben nasıl olur da kendimi beğenenebilirim? Zira sen beni yüceltmeseydin ben zelil olurdum.”

Senden başka hiçbir şeye önem vermediğimi ve sadece senin rızanı istediğimi söylediysem, bu benim kendimden değildir. Hepsi senin lütfun, kerametın ve tevfiğin sayesindedir. Eğer senin kerametın olmasaydı ve sürekli beni korumasaydın, ben böyle yücelemezdim, çok zelil ve aşağı bir kul olurdum.

“Yardım etmeseydin kesinlikle yenilirdim, sen beni güçlü kılmasaydın ben hep güçsüz kalırdım. Ben ölüyüm, beni diriltten senin zikrin olmuştur.”

Eğer sen bana şeytanla ve nefsimle savaşmakta yardım etmeseydin ben çoktan yenilip esir olmuştum. Senin yardımın sayesinde nefsimle mücadele edip kazanabildim. Son cümle çok güzel: *“Kendini hatırlatmakla beni diriltmeseydin ben bir ölüydüm”*. Bu cümleden de anlaşıldığı gibi, ârif ve Allah'a yakınlaşmış kulların hayat anlayışıyla bizlerin hayat anlayışı çok farklıdır. Bizler yaşamı oksijene, nefes almaya ve beslenmeye bağlıyoruz, oysa yakîne ulaşmış kul için canlı kalmak, ancak Allah'ı anmak ve O'nu zikretmekle mümkündür. Kalp canlılığını, ancak Allah'ı anmakla sağlayabilir, eğer kalp Allah'ı anmazsa her ne kadar fiziksel yaşam devam etse bile gerçekte çoktan ölmüş demektir. Bunun hakkında Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

“(Bu Kur’an Muhammed’e vahyedilmiştir) ki, diri olanları uyarsın diye...”¹¹⁶

Kalp diri olmadıkça, hiçbir zaman ilahî bilgidен payını alamaz ve Allah’a yönelemez. Yakîn ehli Allah’la olan irtibatları neticesinde yeni bir hayat bulmuş gibidirler, yani Allah’ın huzurunda olan bir hayat. Bunun da Allah tarafından verilen bir lütuf olduğunu bilmektedirler.

“Eğer senin sattariyetin olmasaydı ilk günah işlediğim anda rezil rüsva olmuştum. Allah’ım! Nasıl olur da senin hoşnutluğun için çalışmayayım? Oysaki sen benim aklımı kemale erdirdin. Kemale ulaşmış akıl sayesinde, hakkı bâtilı, iyiyi kötüyü, bilgiyi cehaleti, aydınlığı ve karanlığı bir birinden ayırarak seni tanıdım.”

Ahret ehli Allah’ın huzurunda kendilerinin ne kadar aciz ve Allah’ın da ne kadar sonsuz kudret sahibi olduklarını söyledikten sonra, Allah’ın onlara nasip ettiği bir diğer lütfu dile getiriyorlar, o da; Allah’ın settâr oluşudur. Kul günah işledi mi Allah hemen onu rezil rüsva etmemektedir, ona süre tanımakta ve tövbe edip düzelmesini sağlamaktadır.

Sonradaysa kul şöyle demektedir: Allah’ım! Benim tek arzum seni hoşnut edebilmektir, ben bundan başka bir şey istemem, cennet ve cennetin içinde ne varsa senin rızandan daha önemli değiller, onlar sadece senin hediyen olduğundan dolayı benim için önemlidir.

Allah’ım! Eğer sen benim aklımı kemale erdirmeseydin ve böylelikle seni tanımasaydım ben de diğerleri gibi sürekli hayvanî lezzetlerin peşinde olacaktım. Kâmil ettiğin akılla seni tanıdım, seni tanıdıktan sonra da dünya lezzetlerini ve

¹¹⁶ Yasin, 70.

şehvetlerini görmez oldum. Öyleyse senin hoşnutluğunu istemeyeyim de neyi isteyeyim? Senin rızandan daha büyük ne var ki?

Söz buraya varınca Yüce Allah da kuluna şöyle buyurur:

“İzzet ve celalime yeminler olsun ki; hiçbir zaman seninle kendi aramda bir engel bırakmayacağım. İşte ben sevdiklerime böyle davranırım.”

On Dördüncü Bölüm

Mutlu ve Ebedi Yaşamın Sırrı

“Ey Ahmed! Hangi hayatın daha mutlu ve kalıcı olduğunu biliyor musun?”

Arz etti: Hayır Allah'ım, bilmiyorum.

Buyurdu: Mutlu yaşam; beni hatırlamaktan alıkoymayan, verdiğim nimetleri unutturmayan, hakkıma bilgisiz kılmayan ve gece gündüz sürekli benim rızam için yaşanan hayattır.

Kalıcı ve ebedi yaşam ise şudur: İnsan kendisi için öylesine çalışmalı ki, dünya onun gözünde değersiz ve hakir olsun, ahiret ise onun gözünde yücelsin. Benim isteğimi kendi isteğine tercih etsin, sürekli benim rızam peşinde koşsun ve beni hakkıyla övsün. Onun her halinden haberdar olduğumu ve gece gündüz işlediği her günahı bildiğimi hatırlasın. Kalbini benim hoşlanmadığım her şeyden temizlesin. Şeytana ve onun vesveselerine düşman kesilsin ve kalbine hükmetmesi için ona açık bir yol bırakmasın.”

Bütün insanların en büyük hedefi ebedi ve mutlu bir yaşam sürebilmektir. Kimse acı çekmek ve yok olmak istemez. Lakin mutluluğu ve kalıcılığı yanlış yerlerde aramaktadır. Yüce Allah da miraç hadisinin bu bölümünde bizlere, ebedi

ve mutlu bir yaşama nasıl ulaşabileceğimizi bildirmektedir. Önce bunun yolunu Peygamber Efendimiz (s.a.a.)’den soruyor. O Hazret de bilmediğini arz ediyor.

Peygamber’in bilmiyorum cevabını vermesi O’nun kul olması hasebiyledir, yani kulun her şeyi Allah’tandır, kendisine ait hiçbir bilgisi yoktur. Gerçekte Hz. Resûlullah (s.a.a.) “bilmiyorum” demekle başkalarına, bütün peygamberlerin ve imamların bilgilerinin, kendilerinden olmadığını, aksine her şeyin Allah tarafından onlara öğretildiğini anlatmak istemektedir. Daha sonra Yüce Allah sorunun cevabını şöyle vermektedir:

Mutlu Yaşamın Özellikleri

“Mutlu yaşam; beni hatırlamaktan alıkoymayan, verdiğim nimetleri unutturmayan, hakkıma bilgisiz kılmayan ve gece gündüz sürekli benim rızam için yaşamılan hayattır.”

Bizler kayıtsız şartsız, Allah’ın buyurduğu gibi, insanların sadece O’nu anmakla mutlu olabileceğine inanmışızdır, ama yine de mutlu bir yaşamla Allah’ı anma arasında nasıl bir ilişki olduğunu açıklamakta fayda vardır. İnsan fıtratı gereği her zaman güvenip dayanabileceği, varlık yönünden bağımsız olan birine gereksinim duymaktadır. Çünkü insan kendisine baktığı zaman, acizliğini ve yetersizliğini görmektedir. Öyle ki, bizler sürekli yiyecek, giyecek, nefes alma vb. şeylere ihtiyaç duyarız. İşte bu durum aynı zamanda, yaşamda mutlu olabilmemiz için isteklerimizi karşılayacak birine olan muhtaçlığımızı da gösterir. Bunu şuna benzetebiliriz; küçük bir nehrin kurumaması onun güçlü bir kaynaktan beslenmesiyle mümkündür, ancak bu şekilde akıntısı

devam eder. İnsanoğlu da Allah'a muhtaç olduğunu fitratını dinlediği zaman anlamaktadır, tabii ki her insan bunu kendi bilgi kapasitesine göre idrak eder. Bazıları üstü örtülü anlar-ken, bazıları da tanımlarının çoğalması sonucu yakîne ulaşır ve şuhûd ile anlarlar.

Herkes sonuçta kendisinin ne kadar fakir ve muhtaç olduğunun farkındadır. Hayatlarını sürdürüp ilerleyebilmeleri için de sonsuz bir zenginlik sahibine muhtaç olduklarını bilmektedir. Yaşamın kaynağı olan sınırsız zenginlik sahibini tanıyıp ona ulaştıkları zaman da psikolojik yönden büyük bir rahatlığa kavuşurlar. Her türlü ihtiyaçlarını karşılayacak birini tanıyıp ona güvendikten sonra insanın şimdi ve gelecek için hiçbir endişesi kalmaz, çünkü gerek duyduğu her şeyin başkası tarafından verileceğini bilmektedir. Fakat insan sonsuz zenginlik sahibi olan ve hiçbir şeye muhtaç olmayan Allah'a ihtiyaçları için güvenmediğinde; içini sürekli bir huzursuzluk kaplayacak ve her an gelecek endişesiyle mutsuz bir şekilde yaşayacaktır.

Günümüzde hayatın boş, saçma, acı ve anlamsız olduğunu savunan birçok ekoller bulunmaktadır. Avrupa'da temelleri atılan bu öğretilerin önde gelenleri şunlardır: Nihilizm, Egzistansiyalizm, Hippizm... bu ekollerin hepsinin ortak özelliği; yaşamın hedefsiz ve hep üzüntülerle beraber olduğudur. Onlara göre var oluşun belirtisi kederli olmaktır. Sartre'ye göre; insan üzölmeyip kederlenmediği takdirde ona yaşıyor bile denilmez. Böyle düşönen insanlar, hak ve hakikatten uzak oldukları için zaten sürekli mutsuzdurlar ve bu yüzden de mutsuzluğun hayatın ayrılmaz bir parçası olduğunu zannediyorlar. Oysa zavallılar, mutsuzluklarının nedeni Allah'a inanmadıkları için olduğunun farkında bile

değiller. İnsan yaratılış itibariyle sürekli Allah'ı istemektedir ve buna karşı gelindi mi, bu, fitrata savaş açmak demektir. Fakat Allah'a inanıp O'nunla irtibatta olan kimseler her zaman mutludur, gönüllerinde asla huzursuzluk olmaz. Kim Allah'ı daha çok tanırса korkuları da o denli yok olacaktır, mutluluk yalnız Allah'ı tanımakla ve üzüntü de yalnızca O'nu unutmakla çoğalır.

Demek ki, mutlu bir yaşam insanda bulunan kaygı ve endişelerin giderilmesine bağlıdır. Kaygılar da sadece Allah'ı anmakla kısmen veya tamamen giderilir. (Bu durum Allah'la olan irtibata bağlıdır.) Kur'an-ı Kerim bu konuda şöyle buyurmaktadır:

*“Bilesiniz ki, kalpler ancak Allah'ı anmakla huzur bulur.”*¹¹⁷

Öyleyse şunu çok iyi anlamamız gerekir; insanın psikolojik sorunlarının ve bütün kaygılarının nedeni Allah'tan uzak olmakta yatar. İnsan Allah'a ne kadar yaklaşırsa sorunları da o kadar azalacak ve huzura kavuşması da o denli çoğalacaktır. Bazen insan mutluluğun sadece Allah'ı bazı lâfzî zikirlerle anmakta olduğunu zannediyor. Örneğin; biraz “Lailaheillallah” demekle hemen kaygılarının yok olacağını sanıyor. Hâlbuki böyle değil! Bu zikirler sadece dilde kalmayıp gönle de işlediği zaman etkili olabilir. Zikir, insanı gafletten kurtarıp Allah'ı hatırlatmalıdır, ancak o zaman içsel bir huzura ulaşılabilir.

İmam Humeynî (r.a.) gibi hiçbir zaman yalan ve abartılı konuşmayan büyük âlim, Allah'a yemin ederek şöyle diyor: “Allah'a yeminler olsun ki, ömrümde biran dahi hiçbir şeyden korkmadım.” Demek ki, insan böyle büyük bir

¹¹⁷ Rad, 28.

makama ulaşabilir. Bizler en ufak meseleler karşısında hemen heyecanlanıp endişelenmeye başlıyoruz; ama insan, İmam gibi Allah’a ulaştı mı en büyük musibetlerde bile kaygılanmaz, kalbini tamamen Allah sevgisiyle doldurduğu için de asla korkup üzülmaz. İmam, 7 Tir’de (28 Haziran) birçok yardımcısını kaybetti, herkes İnkılâb için üzülp korkmaya başladı, oysa İmam en ufak bir koku yahut endişeye dahi kapılmadı.

Bizler sevdiğimiz ve birlikte hareket ettiğimiz arkadaşlarımızdan birini kaybettiğimizde günlerce uyuyamıyoruz, lakin İmam bir anda yetmiş tane en yakın yardımcısını kaybettiğinde kesinlikle telaşlanıp ne olacak diye endişelenmiyor. Öyle ki, bazıları bu haberi vermek için İmam’ın yanına geliyorlar. Olayı yavaş yavaş anlatarak, İmam’ı bu üzücü haber için hazırlamaya çalışıyorlar. Oysa daha onlar demeden İmam durumu anlıyor ve hiçbir şey olmamış gibi, “Gidin ve İslamî Şura Meclisi’ni toplayın” emrini veriyor. Bu, gerçekten şaşılacak bir halet-i ruhiyedir. Normalde kimse bu kadar zorluklara tahammül edemez. Bu maneviyata ulaşmanın tek bir yolu vardır, o da kalben sürekli Allah’la beraber olmaktır. İnsan ne kadar Allah’a yakın olursa zorluklarla karşılaştığında tahammülü o kadar çok olacaktır. Bu özellik, ruhlarını okyanuslar misali büyük kılan kimseler için geçerlidir, en büyük dalgalar ve fırtınalar bile bu okyanuslara hiçbir şekilde etki edemez, okyanus her zaman sakinidir. Ama bizlerin küçük ruhları ufak bir olayda hemen soğukkanlılığını kaybeder.

Sürekli İmam’la beraber olan birisi, bu büyük felaketen sonra İmam’ın günlük programında hiçbir değişikliğin olmadığını söylüyor. Yine her günkü gibi vaktinde Kur’an

okuduğunu, diğer işleriyle ilgilendiğini ve sanki hiçbir şey olmamış gibi, ibadetini ve işini zamanında yapmaya devam ettiğini aktarıyor.

Demek ki, bütün kaygılardan, endişe, korku ve sıkıntılardan kurtulup iç huzura kavuşarak, psikolojik rahatlığa ulaşmanın tek yolu sürekli Allah'ı anmaktır. Allah'la irtibatımızın iyi olmamasından ve her işimizde O'nu hatırlamadığımızdan dolayı hayatımızın birçok safhasında sıkıntılar yaşamaktayız. Öyleyse yaşamda mutlu olmanın ilk ve en önemli şartı; Allah'ı anmak ve O'nu zikretmektir. İkinci şart ise Allah'ın bizlere vermiş olduğu tüm güzelliklerin farkına varmaktır. Küçük isteklerimize ulaştığımızda gereğinden fazla mutlu olmaktayız, ama sahip olduğumuz binlerce nimetlere ise hiç dikkat etmemekteyiz. Meselâ; Allah'ın bizleri yaratıp yaşatması, sağlığımızın yerinde olması, Allah'a ve kıyamet gününe inanmamız, Ehl-i Beyt'i sevip onlara bağlı olmamız ve bunlar gibi daha birçok nimeti Allah bizlere nasip etmiştir, bunların farkında olmamız gerekir. Sürekli bu nimetlerden yararlanmaktayız, ancak dikkat edip önemsemediğimiz için bunlarla mutlu olmuyoruz. Eğer bir hastalığa yakalansak ve uzun süren tedaviler sonrası o hastalıktan kurtulacak olsak, sadece o zaman sağlığımızın kıymetini biliyoruz. Fakat daha sonra onun ne kadar büyük bir nimet olduğunu tekrardan unutuyoruz. Öyleyse hayatta mutlu olmak için bir diğer şart; Allah'ın bahsetmiş olduğu nimetleri hatırlayıp onların ne kadar değerli olduğunu anlamaktır.

Oysa ne yazık ki, büyük nimetler görmezlikten gelinir ve ulaşılmayan küçük, değersiz isteklerse çok büyütülür, insan bunları kendisine dert eder ve sürekli sızlanır. Eğer Allah'ın insana verdiği büyük nimetler hatırlanacak olsa küçük istekler

onların yanında bir hiç olarak kalacaktır. Ayrıca her isteğin verilmeyişinin de bir hikmeti bulunmaktadır. Bazen oturup Allah'ın bizlere vermiş olduğu nimetleri ve bunun yanında ise istediğimiz şeyleri düşünecek olsak ne kadar da güzel olur. İşte o zaman aslında ne büyük şeylere sahip olduğumuzu hayretle görmek mümkündür.

Elbette sadece hatırlamak yetmez, bu nimetlerin kim tarafından verildiğine de dikkat edilmelidir, yoksa insan zamanla onlara bağlanıp Allah'ı unutacaktır. Bu da gene mutsuzluğun nedeni ve mükemmelliğin önünde büyük bir engeldir. Öyleyse sahip olduklarının farkına vardıktan sonra “bunları kim verdi ve ona karşı nasıl teşekkür edebilirim?” diye düşünmen gerekir. Yalnızca böylelikle güzel ve mutlu bir hayat sürdürebilirsin.

Ebedi Yaşamın Özellikleri

Yüce Allah hadisin diğer bölümünde ebedi ve kalıcı yaşamın özelliklerini zikretmektedir. Buyurduğu özellikler aslında özetle seyr-i sülûk ve amelî irfandır. Bu birkaç satırı eğer hayatımızda uygulayacak olursak, kesinlikle çok büyük manevî kemallere ulaşacağızdır. Şöyle buyuruyor:

“Kalıcı ve ebedi yaşam ise şudur: İnsan kendisi için öylesine çalışmalı ki, dünya onun gözünde değersiz ve hakir olsun, ahiret ise onun gözünde yücelsin.”

Hayvanî boyuttan kurtulup insanî boyutta ilerlemek ve kemale ulaşmak isteyen birisinin ilk yapması gereken, dünya ile ahireti karşılaştırmak olmalıdır. Yüce Allah insanın bu dünyada yapması için bir takım hükümler belirlemiştir. Örneğin; namaz kılmak, oruç tutmak gibi vacip veya müstehap

ameller, bunların hepsi insanın mükemmel olması içindir. İnsan, Allah tarafından konulan ilahî hükümleri uyguladığında, neticeye ahirette ulaşacaktır; ama insanoğlu sonucunu hemen gördüğü işleri yapmak ister ve faydası uzun vadeli olan işler onun için sıkıcı, aynı zamanda da yorucudur. İnsan yaptığı işten hemen lezzet alıp karşılığını görmek ister, yoksa o işin peşine düşmez. Bu konunun önemi nedeniyle Kur'an birçok âyette buna değinmektedir.

*“Sabır ve namaz ile Allah’tan yardım isteyin. Şüphesiz o (sabır ve namaz), Allah’a saygıdan kalbi ürperenler dışında herkese zor ve ağır gelen bir görevdir.”*¹¹⁸

Her ne kadar fazla zaman almasa da yine de namaz kılmak insan için çok ağır bir görevdir. Bu yüzden, doğru yöntemler uygulanmadığı takdirde çocukların namaz kılmasını sağlamak oldukça zordur. Sebebi de şudur: O, yemek yediğinde, oyun oynadığında veya televizyon izlediğinde mutlu olmaktadır, ama abdest alıp namaz kıldığında hemen o anda bir sevinç duymayabilir. Fakat eğer namazın kesinlikle onun faydasına ve çok mutluluk verici bir iş olduğuna yüzde yüz inanacak olursa ancak o zaman istekle yapacaktır.

Çok açıktır ki; dünyadaki ilahî emirleri uygulamakla onların sonucuna varmak arasında fazla bir fasıla bulunmamaktadır, zira dünya yaşamı ne kadar uzun olursa olsun bir göz açıp kapayıncaya kadar bitmektedir. Ebedi olan ahiretle kıyaslandığında yüz senelik bir ömür çok kısa bir zamandır. Eğer insan dünya lezzetlerini ahiret lezzetleriyle kıyaslayacak olsa, derinden bağlandığı ve ulaşmak için çabaladığı dünyevî lezzetlerin uhrevî lezzetler karşısında bir hiç olduğunu görecektir.

¹¹⁸ Bakara, 45.

Bu dünyada alınacak bir anlık lezzet nice zorluk ve zahmetlerle beraberdir. Baksanıza, insan bir lokma ekmek için ne kadar çok emek sarf etmektedir: Refaha ulaşip rahat yaşamak için gece gündüz hiç durmadan çalışıyor; kışın üşümek için soba almak, yazın sıcaklamamak için klima almak, daha rahat bir yerde oturmak... velhasıl bütün çalışıp çabalamalar yalnızca dünyadan biraz daha fazla keyif almak içindir. Savaşlar, tartışmalar, buluşlar bunların hepsi geçici bu dünyada daha rahat yaşamak içindir. Öyleyse geçici olan bu dünyada bir takım lezzetlere ulaşmak için bu kadar zorluk ve sıkıntılara katlanılıyorsa, ebedi olan ve hiçbir acıyla beraber olmayan ahiret lezzetleri için ne kadar çalışılmalıdır? Acaba bunun için iki rekât düzgün bir namaz kılmak gerekmez mi?

Dünya ile ahireti kıyaslayan insan ibadetin zorluklarına çok daha rahat katlanacak ve en güzel şekilde vazifesine amel edip ahirete ulaşmak isteyecektir. Her ne kadar ilk başta zor olsa da mukayese edildikçe ahiret nimetlerinin önemi, devamlılığı ve değeri insanın gözünde büyüyecek ve dünyanın ise ne kadar kıymetsiz olduğu anlaşılacaktır. Bu sayede insan çok daha kolay bir şekilde ilahî hükümleri yerine getirecektir.

Öyleyse ilk yapmamız gereken şey, dünya ile ahireti kıyaslayıp ahiretin ne kadar güzel ve kalıcı, dünyanın ise ne kadar geçici ve değersiz olduğunun farkına varmaktır. Bunlardan, yani dünya ve ahiretten hangisi bizim için daha faydalıysa onu seçelim ve ona ulaşmak için gayret gösterelim. Sonuçta, insan dünyanın bir hiç, ahiretinse değerli olduğunu idrak edecektir. Ona ulaşmak için de büyük bir gayretle çalışmalıdır.

“İnsan kendisi için öylesine çalışmalı ki...” cümlesi de şu gerçeğe değinmektedir: İnsan kendisini her şeyden ve her-kesten daha çok sevmektedir, bir insan için en değerli şey kendisidir, diğer bütün dostluklar da bunun etrafında kurulmaktadır. Eğer bir kimse biriyle dost olmuşsa sebebi, bu dostluktan keyif aldığı içindir, bu da yine kendisini sevdiğini gösterir.

Bizler her ne kadar kendimizi çok sevsek bile nelerin bizim için iyi ve nelerin ise kötü olduğunu bilmiyoruz. Siz eğer birini sevecek olsanız onun yararına olan şeyleri temin etmeye ve zararına olan şeyleri de gidermeye çalışırsınız. Peki, her şeyden daha kıymetli olan nefsiniz için ne yapıyorsunuz? Niçin kendi yararına ve zararına olan şeyler için bir önlem almıyorsun! Faydana ve zararına olan şeyleri tanımaya çalış ve senin için zararlı olan şeylerden uzak dur. Eğer iyice düşünecek olursan, en zararlı şeyin dünya ve en yararlı şeyin de ahiret olduğunun farkına varacaksın, böylelikle dünya, gözünde değersiz, ahiretse değerli olacaktır.

“Oysa ahiret daha hayırlı ve daha kalıcıdır.”¹¹⁹

Emirü'l-Mü'minin Hz. Ali (a.s) *Nehcü'l-Belâğa*'da şöyle buyurmaktadır:

“Geçmişte, Allah yolunda arkadaş olduğum biri vardı; dünya onun gözünde değersiz olduğu için o benim gözümde çok değerliydi.”¹²⁰

İmam Ali'ye göre asıl şahsiyet sahibi ve değerli olan kimse, dünyayı küçük gören kimsedir, yani dünya ahiretin karşısında hiçbir değere sahip değil. Sonuçta doğru dü-

¹¹⁹ Ala, 17.

¹²⁰ *Nehcü'l-Belâğa*, s. 1225, hikmet, 281.

şünecek ve yararımıza olan şeyin peşinde olsak, ahireti asla unutmamamız gerekir, çünkü dünya geçici ve çok değerlidir. Ama bu, sadece düşüncede kalmamalı, pratikte bizi Allah'a doğru götürmeli ve ahiret için çalışmaya sevk etmelidir. Ne zaman ahiret ve dünya lezzetleri arasında seçim yapacak olsak mutlaka ahireti tercih edelim. Kendi arzumuz ve Allah'ın isteği arasında da bir seçim yapmamız gerekecekse mutlaka Allah'ın talebini ön planda tutalım.

“Benim isteğimi kendi isteğine tercih etsin, sürekli benim rızam peşinde koşsun ve beni hakkıyla övsün. Onun her halinden haberdar olduğumu ve gece gündüz işlediği her günahı bildiğimi hatırlasın.”

İnsan kemal yolunda attığı ilk adımdan başlayarak, kemale ulaşana kadar yaptığı her işte neyin ahiret ve neyin de dünya için olduğunu düşünmeli ve sonuçta da her zaman ahiret için olanı seçip onu yapmalıdır. Hayatın her aşamasında, Allah bu işi mi, yoksa o işi mi seviyor diye karşılaştırma yapmalı ve Allah'ın istediğini yerine getirmelidir. Ahlak âlimleri bunun adına murakabe derler. Murakabeyi düzgün yapabilmek için Allah'ın azameti üzerinde düşünülmelidir.

İnsan yapmış olduğu her şeyin Allah tarafından görül-
düğüne, gece gündüz sürekli O'nun tarafından izlendiğine inanacak olursa hiçbir zaman günah işlemez. İnsan çocuk-
tan utanıp onun yanında bile günah işlemezken, Allah'ın sürekli kendisini gördüğünü bildikten sonra nasıl olur da günah işleyebilir? Bu, zahirde dikkat edilmesi gereken bir durumdur. Asıl önemli olan ve mutlaka yapılması gerekilense batinımıza dikkat etmektir. İnsan kalbine, düşünce-
sine ve niyetine çok dikkat etmelidir.

“Kalbini benim hoşlanmadığım her şeyden temizlesin.”

Zahirî amellere dikkat etmeliyiz, yani el, göz vb. organlarla günah işlememeli, vacipleri yerine getirip haramlardan sakınmalıyız. Fakat bununla beraber insan bâtınına da hâkim olmalı ve çok dikkat etmelidir. Allah'ın sevmediği bir şeyi asla düşünmemeli ve hatta kalbimizden bile geçirmemeliyiz.

Şîa mektebinin büyük âlimlerinden olan Seyyid Murtaza (r.a.) yine kendisi gibi çok önemli âlimlerden olan kardeşi Seyyid Razi (r.a.)'a şöyle diyor: “Cemaat imamının günah işlemeyen kimse olması daha iyidir.” Seyyid Razi ise “Günahı bile düşünmeyen cemaat imamı olması daha iyidir.” diyerek karşılık veriyor.

Hadisin devamında Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

“Şeytana ve onun vesveselerine düşman kesilsin ve kalbine hükmetmesi için ona açık bir yol bırakmasın.”

Ne zaman ki şeytan vesveseleriyle onu yoldan çıkarmaya çalışsa o asla teslim olmaz, şeytanla savaşı. Tertemiz ve Allah sevgisi için olan kalbini şeytanın pis düşünceleriyle kirlletmez. Mü'min, şeytanın vesveselerini kendisine en büyük düşman olarak kabul etmiştir. Canına kasteden şeytanî hilelerle durmaksızın savaşı ve asla kalbine egemen olmasına izin vermez. Şeytanî vesveselerin kalbine girmesine izin vermeyen mü'min kimse tabi ki, amelde de asla ona inanmaz.

On Beşinci Bölüm

Allah'ın, Dostlarına Lütufları

“Böyle yaptığında kalbine sevgimi yerleştiririm. Ta ki, kalbini kendim için karar vereyim. Boş vaktini, dolu vaktini, çalışıp çabalamasını ve konuşmasını sevdiklerime vermiş olduğum bir nimet kılarım.

Beni kalbiyle duyup celal ve azametime kalbiyle bakabilmesi için kalp gözünü ve kulağını açarım. Dünyayı ona sevdirmem, dünyevî bütün lezzetlerden de nefret ettiririm, bir çobanın sürüsünü zehirli otlardan koruduğu gibi ben de onu dünya ve dünyanın içindekilerden korurum. Böyle olunca insanlardan sakınır ve yokluk evinden (dünyadan) ebediyet evine, şeytanın evinden de Rahman'ın evine doğru koşar.

Ey Ahmed! Şüphesiz onu azametle ve büyüklükle süsleyeceğim, işte bu, mutlu ve ebedi yaşamdır. Bu, Allah'ın rızasına razı olanların makamıdır.

Kim benim rızamı kazanmak için çalışırsa ona şu üç özelliği veririm: Cahillikle beraber olmayan şükür, unutmayla beraber olmayan zikir ve hiçbir şeyin sevgisini benim sevgime tercih etmeyecek bir sevgi. O beni sevdiği zaman ben de onu severim, celalime bakması için kalp gözünü açarım ve özel

kullarımı ondan gizlemem. Gecenin karanlığında ve gündüzün aydınlığında onunla münacat ederim, öyle ki artık başkalarıyla konuşmaz olur.”

Önceki bölümde mutlu ve ebedi yaşam için nelerin yapılması gerektiğini işledik. Sonuçta insan her zaman ahiret hayatının daha güzel olması için çalışmalı ve sürekli Allah'ın rızasını kazanmaya gayret göstermelidir. Dünya ile ahireti kıyaslayan bir kişi ahiretin ne kadar önemli, dünyanın ise ne kadar değersiz olduğunun farkına varacaktır. Bu bilince ulaşan bir mü'min her zaman kendisini yetiştirmek için uğraşır, nefsiyle mücadele eder ve birçok imtihanı başarıyla geçer. Böyle bir mü'min için sırada Allah'ın özel lütuf ve inâyetlerine ulaşmak bulunmaktadır. Bakınız Yüce Allah bu kulu için neleri nasip ediyor:

“Böyle yaptığında kalbine sevgimi yerleştiririm. Ta ki, kalbini kendim için karar vereyim. Boş vaktini, dolu vaktini, çalışıp çabalamasını ve konuşmasını sevdiğime vermiş olduğum bir nimet kılarım.”

İnsan elinden geldiği kadar Allah için çalıştıktan sonra, Allah'ın inâyetine mazhar olur. Bundan sonra ise Allah'ın yardımıyla öyle büyük makamlara ulaşır ki, eğer Allah'ın yardımı olmasaydı hiçbir zaman oralara ulaşamazdı. Şimdiye kadar kendi ayakları üzerinde yürümekteydi, oysa şimdi Allah özel kullarına gösterdiği ilgiyi ona göstermektedir, onun elinden tutup kemale doğru ilerlemesini sağlamaktadır. Öyle ki, kalbi Allah'ın aşkıyla dolar, gönlünü tamamen ilahî sevgi kaplar; çünkü insan bütün nefsanî istekleri ayaklarının altına alabilme gücüne sahip değildir, mutlaka ve mutlaka Allah'ın yardımını almak zorundadır. Allah'ın yardımı, insanın kendi

iradesiyle biraz yürümesinden sonra başlar, önce küçük adımlarla ilerler, fakat daha sonra Allah o kulun elinden tutar ve büyük adımlarla onu hedefe doğru götürür.

Mü'minin Sadece Allah'ı ve O'nun Nimetlerini Düşünmesi

Kalp başkasına bağlı olduğu sürece asla uçamaz, çünkü ayakları bağlıdır. Ama Allah'ın yardımıyla bütün sevgi ve bağlılıklardan kurtulduğu zaman çok rahat bir şekilde havalanabilir.

Meşguliyetlerimiz genelde dünya eksenlidir. Öyle ki, sürekli bir takım nefsanî arzular peşinde olup onlara ulaşmanın hesabı içindeyiz. Günlük işlerimizi bitirip arkadaşlarımızla birlikte olduğumuzda bile yine dünyevî işleri konuşuyoruz: şu eşya pahalı, şu şey ucuz, ev aldım, araba aldım... Evet, daima gündemimizi bunlara benzer konular meşgul etmekte. Bunun nedeniyse kalplerimizin ahirete değil sadece dünyaya meyletmesidir. Bizi harekete geçiren, çalıştıran ve bizlerde istek uyandıran dünya sevgisinden başka bir şey değildir.

Eğer kalbimiz dünya sevgisi yerine Allah sevgisiyle dolarsa, hedefimiz ve bütün çalışıp çabalamalarımız yine dünya için değil de ahiret için olursa, işte o zaman, günlük vazifelerimizi yerine getirip başkalarıyla birlikte olduğumuzda da dünya işleri yerine ahiret hakkında konuşuruz. Yani insan Allah'ı sevdi mi, sürekli kendisine Allah'ı hatırlatacak işlerle uğraşır. Bu yüzden eğer gönlünün derinliklerinde neyin yer ettiğini bilmek istiyorsan, öncelikle gördüğün rüyalara ve boş zamanlarında neyle uğraştığına bir bakmalısın.

Allah'ı sevenler sürekli Allah'ı düşünürler, dünya işleriyle uğraştıklarında onu Allah rızası için yaparlar, boş zamanlarındaysa sevinçle O'na münacat etmeye koşarlar. Onlar her zaman Allah'ın vermiş olduğu nimetleri hatırlayıp içtenlikle şükrederler. Allah kendi dostlarına öylesine güzel nimetler vermiştir ki, bu yüzden dünya ehlinin nimetleri onların gözünde çok değersizdir.

*Âşıkla sevgili arasında ne sırlar vardır
Yabancı olan, bu sırlardan ne anlar.*

İşte Yüce Allah'ın kendi dostlarına vermiş olduğu en büyük nimetlerden biri de onların kalp gözlerini açmasıdır. Böylece Allah'ın azametini ve büyüklüğünü kalp gözleriyle müşahade ederler. Onlara vermiş olduğu bu nimeti şöyle buyuruyor:

“Beni kalbiyle duyup, celal ve azametime kalbiyle bakabilmesi için kalp gözünü ve kulağını açarım.”

İnsanın dışta olan kulak ve gözünden başka bir de bâtinî kulak ve gözü bulunmaktadır:

“Gerçek şu ki, gözler kör olmaz; lakin göğüsler içindeki kalpler kör olur.”¹²¹

Gerçek kör olan kimse; kalp gözü kör olan ve hakikatleri bir türlü görmek istemeyen kimsedir. Hakikatleri görüp Allah'a inanan ve O'na kulluk eden kimseler kalplerini Allah sevgisiyle doldururlar. Allah da onların kalp gözlerini ve kulaklarını açar. Böylelikle Allah'ı kalp gözüyle görürler, bu yüzden de dünya onlar için çok hakir olur.

¹²¹ Hac, 46.

Kalp gözümüz açılmadıkça öteki âlemin gerçeklerinden ve hatta bu âlemin bazı sırlarından hiçbir zaman haberdar olamayız. Zâhirî gözümüzle yıldızları, dünya ve gökyüzünü gördüğümüz zaman hayretler içinde kalıyoruz, hâlbuki kalp gözümüz açılrsa ne kadar daha büyük bir âlemin olduğunu göreceğiz. Kalp gözü açıldıktan sonra mü'min insanın halet-i ruhiyesi şöyledir:

Kalp Gözü Açılan Mü'minin Dünyaya Bakışı

“Dünyayı ona sevdirmem, dünyevî bütün lezzetlerden de nefret ettiririm...”

Bizler başka âlemleri görmediğimizden ve ahiretten de habersiz olduğumuzdan dolayı dünyanın çok büyük olduğunu zannediyoruz. Oysaki bu yanlış bir düşüncedir. Dünya Allah'ın azameti karşısında bir hiçtir. Eğer kalp gözümüz açılrsa ve Allah'ın büyüklüğünü idrak etsek, dünyanın bir hiç olduğunu farkına varacağız. Kalp gözü açılan kimse gördükleriyle kendinden geçer, gönlünü tarif edilemez bir sevinç kaplar. Bundan öylesine bir keyif alır ki, dünya ona dar gelir, artık dünya ve dünyanın içinde ne varsa hepsinden nefret eder, zira o sonsuz bir âlemi görmüştür. Bu şuna benzer: Teleskopla gezegenlere ve yıldızlara bakan kimse gördükleri karşısında öylesine hayrete kapılır ki, dünyayı unutur, bir türlü gözünü uçsuz bucaksız evrenden alamaz. İnsanın kalp gözü açıldığı zaman ise bu çok büyük dünya bile onun için bir anlam ifade etmez. Dünyevî işler öteki âlemdeki güzelliklere bakmaktan alıkoyduğundan, kalp gözü açılan mü'min bu dünyadan nefret eder. O tarafın lezzetine ulaşan kimse sonrasında bu tarafın lezzetine bakmaz bile, hatta tiksindir.

Allah dostları ve büyük âlimlerimiz, bizim ulaşmak istediğimiz ve keyif aldığımız şeyleri asla istemezler, onlardan lezzet almazlar. Çünkü Allah sevgisinin tadına varan bir kul başka şeylerle mutlu olamaz, aksine onu mükemmellik yolunda bir engel olarak görür, ama vazifesi gereği ondan çok az miktarda yararlanır.

“Bir çobanın sürüsünü zehirli otlardan koruduğu gibi ben de onu dünya ve dünyanın içindekilerden korurum.”

İnsan önceki bölümlerde anlattığımız vazifelere amel ettikten ve bazı aşamaları katettikten sonra, Allah'ın bizzat kendisi onu yetiştirmeye başlar. En zor anlarda, en tehlikeli durumlarda hemen ona yardım eder ve elinden tutarak kemale doğru ilerletir. Bir çobanın sürüsüne sahip çıkıp onları uçurumlardan, tehlikeli yerlerden ve zehirli otlardan koruması gibi, mü'min kulunu dünyadan öyle korur.

“Böyle olunca insanlardan sakınır ve yokluk evinden (dünyadan) ebediyet evine, şeytanın evinden de Rahman'ın evine doğru koşar.”

Birkaç gün dışarı çıkıp gezmediğimizde veya arkadaşlarımızı görmediğimizde hemen canımız sıkılmaya başlar, sanki hapisteymiş gibi oluruz, arkadaşlarımız dahi olmasa başkalarıyla görüşmek isteriz. İnsanlarla konuşmak ve gezip etrafa bakmak bizlere keyif verir, yalnız kaldığımızda hemen kederlenip sıkılırız. Fakat ilahî sevgiye ulaşp ahireti görenler dünya ve dünyanın içindekilerden hep uzak dururlar, gezip başkalarıyla görüşmek istemezler. Sadece kendileri gibi Allah'ı seven ve ahiret ehli olan kimseleri görmek isterler ve onlarla oturup kalkarlar. Dünyayı seven insanlarla beraber olmaktan hiç keyif almazlar, ama vazifeleri icap ederse mecburen görüşürler.

Genelde biri öldüğünde fani dünyadan ebediyete gitti denilir, lakin hadiste geçen “*yokluk evinden (dünyadan) ebediyet evine gider*” cümlesinden maksat ölmek anlamında değildir. Allah’a âşık olan mü’min bu dünyada yaşar, insanlarla beraberdir, vazifesi gereği dünyevî işlerle uğraşır, fakat o her ne kadar bu dünyada olsa da kalbi burada değildir sürekli Allah’la beraberdir. Önceki bölümlerde de bunu açıklamaya çalışmıştık, mü’min için ahiret ve dünyanın aynı olduğunu söyledik.

Dünya ve ahiret iki eve benzer, o nedenle de ölmek birinden çıkıp diğerine gitmek gibidir. Mü’min Allah’ı temaşa etmeye başladığında ahiret evindedir, dünyayla tamamen ilişkisini keser, başka bir değişle dünyadan ahirete gider. Hz. Ali (a.s) bu konuda şöyle buyurmaktadır:

*“Bedenleriyle dünyada yaşarlar, ama ruhları Allah’ın rahmet dergâhındadır.”*¹²²

İnsan dünyayı sevip bağlandıkça, sürekli ona ulaşmak için çalıştıkça böyle bir dünya artık şeytanın evi demektir, zira o, vesveseleriyle hep insanı Rahman’dan alıkoymaya çalışmaktadır. İnsan şeytanla mücadele edip kendisini onun evinden kurtarıp rahmanın evine sığındı mı, artık bundan sonra şeytan ona hiçbir şey yapamaz, çünkü şeytan Allah’ın evine giremez.

“Ey Ahmed! Şüphesiz onu azametle ve büyüklükle süsleyeceğim, işte bu, mutlu ve ebedi yaşamdır. Bu, Allah’ın rızasına razı olanların makamıdır.”

¹²² Nehcül-Belâğa, s. 139, hikmet, 139.

Araları Allah'la iyi olan ve kalplerinde sadece Allah'ın sevgisini bulunduran kimseler fizikî olarak zayıf ve güçsüz gibi görünebilirler; fakat Yüce Allah onlara öyle bir azamet, heybet ve büyüklük verir ki, karşılaştukları kimseler onların yanında kendilerini küçük görüp saygı göstermeden edemezler, ister istemez alçakgönüllü olurlar.

Acaba Allah dostlarının yaşamı mı daha güzel yoksa ne yiyip ne giyeceğini düşünen ve başkalarını nasıl kandıracağını planlayanların yaşamı mı?

Küçük bir şeyi kaybettiğimizde günlerce uykumuz kaçır, sürekli onu düşünürüz. Acaba daima böyle kaygılı olanların yaşamı mı güzel, yoksa dünyaya değer vermeyip yalnızca daha büyük bir âlem için uğraşanların hayatı mı? Onların kalpleri sınırları aşmış, gerçekte hiçbir şeye sahip olmayan bu insanlardan kaçıp her şeyin sahibi olan mutlak zenginliğe ulaşmıştır.

Mü'min, dünya lezzetlerinden ve bütün haramlardan sadece Allah'ın rızasını kazanmak için el etek çekiyorsa, dolaşısıyla başa gelen her şeye de yine Allah için sabredecektir. Hiç şüphesiz bu razı olmak tek taraflı değildir, iki taraflıdır, yani insan Allah'ın rızası için çalıştı mı Allah da ondan razı olacaktır. Hem Allah'ın kuldân ve hem de kulun Allah'tan hoşnut olması Kur'an'da şöyle geçmektedir:

“Ey huzura kavuşmuş insan! Sen O'ndan hoşnut, O da senden hoşnut olarak Rabbine dön.” ¹²³

“...ve Allah onlardan hoşnut olmuştur, onlar da Allah'tan hoşnut olmuşlardır...” ¹²⁴

¹²³ Fecr, 27-28.

¹²⁴ Maide, 119.

Rıza Makamına Ulaşanların Üç Özelliği

Yüce Allah, rıza makamına ulaşanlara (her işi Allah'ın rızası için yapıp Allah'ın razı olduğu kimseler) üç özellik ih-san etmektedir:

1- Cehaletle Birlikte Olmayan Şükür

İnsanoğlu genelde şükretmesini bilmez, nimetlerin içerisinde yüzdüğü halde sürekli gaflet içindedir, fakat nimetler elinden alındığı zaman da hemen sızlanmaya başlar. Kendisine milyonlarca nimet bahşedilmişti, lakin hiç biri için Allah'a şükretmez. O nimetlerden sadece biri elinden alındığında ise hemen yakınmaya ve yeniden sahip olmak için Allah'a yalvararak nezirler ve adaklar adamaya başlar.

En azından, inananlar nimete yeniden kavuşmak için dua ederler, inanmayanlarsa ümitsizliğe kapılıp dertlenirler. Kur'an'da şöyle buyrulmaktadır:

*“Eğer insana tarafımızdan bir rahmet (nimet) tattırır da sonra bunu ondan çekip alırsak, tamamen ümitsiz ve nankör olur.”*¹²⁵

*“Fakat kendisine bir kötülük dokunursa hemen ümitsizliğe düşer, üzülür.”*¹²⁶

*“O size istediğiniz her şeyden verdi. Allah'ın nimetini sayacak olsanız sayamazsınız. Doğrusu insan çok zalim, çok nankördür!”*¹²⁷

Bunların aksine, Allah için çalışanlar her halükârda şükrederler, bunu da onlara Allah nasip etmiştir. Şükürleri de ilimle beraberdir. Allah'ın onlara vermiş olduğu nimetleri

¹²⁵ Hud, 9.

¹²⁶ Fussilet, 49.

¹²⁷ İbrahim, 34.

bilirler, nelere sahip olduklarının farkındadırlar, şükürleri cahilce değildir. Bizse Allah'ın bizlere neler verdiğinin farkında değiliz, şükrettiğimizde sadece belli şeyler için sınırlı bir şekilde şükrederiz, oysa şükrünü yerine getirmediğimiz ne kadar çok nimet bulunmaktadır. Demek ki, bizim şükürümüz cahillikle beraberdir.

2- Unutkanlıkla Birlikte Olmayan Zikir

Bizim için sürekli Allah'ı anmak ve O'nu zikretmek çok zordur, ancak günde birkaç dakika o da namazda Allah'ı anmaktayız. Hatta namazda bile bazen Allah'ı hatırlamıyoruz, aklımız hep başka yerlerde oluyor. Allah'ın lütfuna mazhar olan kul böyle değildir. O, kalbini tamamen Allah aşkıyla doldurduğundan dolayı her an O'nu anmaktadır, bir an bile Allah'ı unutmaz, çünkü âşık olan biri asla sevdiğini aklından çıkarmaz.

3- Allah'tan Başka Hiç Kimseyi Sevmemek

Allah, rıza makamına ulaşanın kalbine kendi sevgisini öyle bir yerleştirir ki, artık başka sevgileri ilahî aşka tercih etmez. İnsan dünyada bir şeyi veya birini sever, fakat daha sonra ondan daha üstün olanla karşılaştığında ister istemez onu ilkinden daha çok sevmeye başlar. İnsanlara ve eşyaya olan sevgimiz hep böyledir, bu gün bu kitabı çok beğenip severken yarın ondan daha iyisini gördüğümüzde artık onu daha çok severiz. Şimdiki arkadaşımızı çok severken yarın yeni tanıştığımız ve herkesten daha iyi olduğunu düşündüğümüz arkadaşımızı daha çok sevmeye başlar, hatta o ilk sevdiğimiz arkadaşımızı unuturuz. Dünyadaki bütün sevilen şeyler böyledir, sürekli sevdiğimiz

için, tercih edeceğimiz başka sevgiler bulunmaktadır. Ama Allah'ın aşkına ulaşan kimse asla böyle değildir, kalbi Allah sevgisiyle dolmuştur ve O'na tercih edebileceği hiçbir sevgi bulunmamaktadır.

“O beni sevdiği zaman ben de onu severim, celalime bakması için kalp gözünü açarım ve özel kullarımı ondan gizlemem.”

Allah'ın kulunu sevmesi ve onun da Allah'ı sevmesini bizler anlayamayız, akıllar bunu derk etmekten, diller de tarif etmekten acizdir, ancak ilahî sevgiye ulaşanlar bunu anlayabilir. İnsan, Allah'ı öylesine tanır ki, artık başkalarını görmez olur, sadece Allah'ı sevmeye başlar, bu gerçekten de çok büyük bir makamdır, ama bundan daha üstün olanı ise Allah'ın kulunu sevmesidir. Yüce Allah şöyle buyuruyor:

“Ey iman edenler! Sizden kim dininden dönerse, bilsin ki Allah yakında öyle bir toplum getirir ki, Allah onları sever, onlar da Allah'ı severler...” ¹²⁸

Âşıkla mâşuk, kulla Allah arasındaki karşılıklı sevgiyle beraber, Allah sevdiğini başkalarına da sevdirebilir. Tabi ki, insanın kendisini başkalarına sevdirmesi başlı başına bir değer değildir, bu makam, Allah tarafından verildiğinden dolayı önem kazanır. Yoksa mü'min bir kul için başkalarının onu sevmesi veya sevmemesi çok bir şey ifade etmez. O, yalnızca Allah'ın sevgisini kazanma peşindedir. Herkes onunla düşman da olsa, dost da olsa onun için hiçbir şey değişmez. Ama Allah sevdiği kullarını başkalarına da sevdirmektedir. Bu hususta Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

¹²⁸ Maide, 54.

*“İman edip de iyi davranışlarda bulunanlara gelince, onlar için çok merhametli olan Allah, (gönüllerde) bir sevgi yaratacak (onları herkese sevdirecek)tir.”*¹²⁹

Günümüzde bunun en açık örneği Merhum İmam’dır. İmam’ı sadece dostlar sevmemekteydi, aslında düşmanları da ona karşı büyük bir sevgi besliyordu, fakat menfaatlerini tehlikede gördüklerinden dolayı düşmanlık yapmaktaydılar.

İmam Ali (a.s.)’ın en büyük düşmanı olan Muaviye’nin, Hz. Ali’nin yâranlarından birine İmam’ın faziletlerini anlatmasını istediği ve anlatılanları dinleyen Muaviye’nin ağladığı tarih kitaplarında aktarılır.

¹²⁹ Meryem, 96.

On Altıncı Bölüm

Allah'ın Sevdiği Özellikler

“Ey Ahmed! Himmetini tek bir himmet kıl. Sözün bir olsun ve kendini hep canlı tut, ancak bu şekilde benden gafil olmazsın; zira kim benden gafil olursa hangi vadide helak olduğu umurumda olmaz.

Ey Ahmed! Aklın gitmeden önce onu kullan, kim aklını kullanırsa hata ve tuğyan etmez.

Ey Ahmed! Niçin seni diğer peygamberlerden üstün kıldığımı biliyor musun?

Arz etti: Hayır Allah'ım.

Buyurdu: Yakînin, güzel ahlakın, cömertliğin ve insanlara karşı çok sevecen olman dolayısıyla üstün kıldım. İşte yeryüzünün sarsılmaz direkleri ancak bu sıfatlarla böyle oldular.

Ey Ahmed! İnsan karnını aç tutup diline de hâkim olduğunda ona hikmeti veririm, eğer bu insan kâfirse hikmet onun aleyhine bir hüccet, bir vebal olur ve eğer o insan mü'minse hikmet onun için nur, burhan, şifa ve rahmet olur. Böylece bilmediklerini bilmeye ve görmediklerini de görmeye başlar. Ona ilk gösterdiğim şey kendi ayıplarıdır, böylelikle başkalarının ayıplarıyla uğraşmaz, kendi ayıplarını düzeltmeye çalışır. Ona

ilmin inceliklerini gösteririm, ta ki, şeytan hiçbir yerden yaklaşmasın.

Ey Ahmed! İbadetlerin içinde en çok sevdiğim, oruç ve susmaktır. Oruç tutup diline hâkim olmayan kimse, namaza duran; ama bir şey okumayan kimse gibidir. Ona sadece namazda durmanın sevabı verilir, ibadetin sevabı verilmez.

Ey Ahmed! Biliyor musun, kul ne zaman hakkıyla ibadet eden bir âbid olur?

Arz etti: Hayır Rabbim, bilmiyorum.

Buyurdu: Onda şu yedi özellik toplanınca: Onu gûnahtan sakındıracak kaçınma, faydasız sözler konuşmaktan alıkoyacak suskunluk, her gün ağlamasını şiddetlendirecek korku, gizlide benden utanacağı bir hayâ, sadece gerektiği kadar yemek yeme, dünyadan nefret ettiğim için onun da dünyadan nefret etmesi ve ben ahireti sevdiğim için onun da ahireti sevmesi.”

Hedef Sadece Allah’a Ulaşmak Olmalı

Miraçta, Allah ile Peygamber arasındaki konuşma birçok değişik konuları içermekte ve bunlar farklı şekillerde anlatılmaktadır. Çünkü böylesi bir metot konuşmayı daha da güzelleştirir. Eğer konu hep aynı şekilde anlatılacak olsaydı, dinleyici ister istemez sıkılmaya başlardı.

Yüce Allah, son iki bölümde kalıcı ve mutlu bir yaşam için neler yapılması gerektiğini söylüyor. Bunları hayatında pratiğe dökabilenler rıza makamına ulaşan kimselerdir. Rıza makamı da anlatıldıktan sonra Allah’ı sevenlerin bazı özellikleri dile getiriliyor. Şimdi de Yüce Allah başka bir şekilde, Resûlullah’a (s.a.a) bir takım tavsiyelerde ve öğütlerde bulunmakta:

“Ey Ahmed! Himmetini tek bir himmet kıl. Sözün bir olsun ve kendini hep canlı tut, ancak bu şekilde benden gafil olmazsın; zira kim benden gafil olursa hangi vadede helak olduğu umurunda olmaz.”

Yüce Allah'ın Peygamber'e ilk nasihatı; bir hedef sahibi olması ve sadece onun için çalışmasıdır. İnsanın kendisine yalnızca bir hedef seçmesi, başka işlerle uğraşmaması anlamına gelmez. İnsanın ulaşmak istediği birçok hedefi olabilir ve bunun için de çalışmalıdır; ama mutlaka bütün hedeflerini tek bir hedefte toplamalıdır, o tek hedef ise; Allah'ın rızasını kazanmak olmalıdır. Eğer başka bir hedefi bu asıl hedefle çakışırsa Allah'ın rızası hangisindeyse hemen onu seçmelidir. Allah'ın rızasına değişik yönlerden ulaşmak mümkündür; kişisel, toplumsal, maddî yahut manevî birçok işte Allah'ın hoşnutluğunu hedefe koyabiliriz. Demek ki, himmetin bir oluşundan maksat, biraz dünya biraz da ahiret, biraz Allah biraz da nefis için çalışmak değil, sadece Allah için çalışmaktır.

Himmeti bir olanın sözü de bir olur, sadece Allah için çalışan sözde de amelde de hep aynıdır, ama Allah'a şirk koşanlar hem sözde ve hem de amelde farklıdır. Menfaatleri neyi icap ederse ona göre konuşur, ona göre hareket ederler. Karşı tarafı kandırmak veya kendine çekmek için çelişkili konuşurlar, fakat hedefi Allah olan ister zararına olsun isterse yararına, her zaman Allah'ın istediği gibi konuşur.

Hedefinde sadece Allah'ın rızasını gözetmeyen kimse aslında bir ölüdür. İnsani boyutun yaşam kaynağı Allah'ı anmaktır. Kalp Allah'ı anmadığı zaman, hayvani boyut her ne kadar canlı olsa da aslında o insan ölmüş sayılır. Beden yal-

nızca Allah'ı anmakla canlı kalabilir. Hadisin sonrasında Yüce Allah gafletin en büyük zararını şöyle dile getiriyor:

“Kim benden gafil olursa hangi vadede helak olduğu umurunda olmaz.”

Bu cümleden yola çıkarak, “insanın helak olmasının nedeni, Allah'ı unutup gaflete düşmesidir” diyebiliriz. Eğer bir insan Allah'ı unutacak olursa her türlü kötülüğe bulaşacaktır. Evet, Allah herkesi özgür irade sahibi kılmıştır, fakat bu cümleyle de insanları uyarmakta ve bir manada tehdit etmektedir. Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyuruyor:

“Kim Rahman'ı zikretmekten gafil olursa, yanından ayrılmayan bir şeytanı ona musallat ederiz.” ¹³⁰

Demek ki, şeytanın insana yaklaşmasının sebebi, insanın Allah'tan uzak olmasıdır. Eğer her zaman Allah anılıp zikredilecek olsa şeytan insana asla yaklaşamaz. Yüce Allah'ın Hz. Muhammed'e bir diğer nasihati ise; aklı kullanmanın zorunluluğudur. İnsanın Allah'tan uzaklaşıp birçok günaha düşmesinin nedeni aklını kullanmamasıdır. Bunu Peygamber'ine şöyle buyurmaktadır:

“Ey Ahmed! Aklın gitmeden önce onu kullan, kim aklını kullanırsa hata ve tuğyan etmez.”

Aklını kullanan kimse neleri yapması, neleri de yapmaması gerektiğini bilecek ve sınırları koruyarak hataya düşmeyecektir. Aklını kullanan kişi hem inanç hususunda hem de amelde hiçbir zaman yanlışla kapılmaz. Düşüncelerdeki yanlışlığın ve amellerdeki tuğyanın sebebi aklı kullanmamaktır.

¹³⁰ Zuhurf, 36.

Akıl kullanılmadığı zaman onun yerine şehvet ve gazap insana hâkim olur.

H. Muhammed'in Üstün Oluşu

“Ey Ahmed! Niçin seni diğer peygamberlerden üstün kıldığımı biliyor musun?

Arz etti: Hayır Allah'ım.

Buyurdu: Yakînin, güzel ahlakın, cömertliğin ve insanlara karşı çok sevecen olman dolayısıyla üstün kıldım.”

Yüce Allah başka kimselerin, yaratılmışların en hayırlısı olan H. Muhammed'de bulunan en üstün özellikleri bilip onlarla amel etmesi için böyle bir soru sormaktadır. H. Peygamber de saygıdan dolayı ve bütün ilminin Allah'tan olduğunu göstermek için “bilmediğini” arz ediyor. Sonrasında Yüce Allah, H. Muhammed'i diğer bütün peygamberlerden üstün kılan özelliklerini şöyle sıralıyor:

1- Yakînin Çok Oluşu

Daha önceden de belirttiğimiz gibi, yakîn insandan insana değişmekte ve sayısız dereceleri bulunmaktadır. Bazılarının yakîni çok bazılarının ise azdır, ama sonuçta bütün peygamberler yakîne ulaşmış kimselerdir. Peygamberlerin içinde yakînde en üst derecede olanlar, imamet makamına ulaşan peygamberlerdir. Bu peygamberlerin içerisinde en mükemmel şekilde yakîne ulaşanı ise H. Muhammed'dir. Yakînin en üst derecesi O'nda bulunmaktadır, bu yüzden de diğer peygamberlerden daha üstündür.

2- Cömert Oluşu

Hiç kimseden hiçbir şeyini esirgemezdi, elinden geldiği kadar insanların yardımına koşardı.

3- Güzel Ahlaklı Oluşu

Hız. Peygamber, herkese karşı sevecen, güler yüzlü ve sevgi doluydu, hatta düşmanlarına karşı bile en güzel şekilde davranırdı.

4- Bütün İnsanları Çok Sevmesi

Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de, Peygamber'in bu özelliğini şu şekilde buyurmaktadır:

*“Andolsun size kendinizden öyle bir Peygamber gelmiştir ki, sıkıntıya uğramanız O'na çok ağır gelir. O, size çok düşkün, mü'minlere karşı çok şefkatlidir, merhametlidir.”*¹³¹

Yüce Allah, Resûl-ü Ekrem (s.a.a.)'in diğer peygamberlerden niçin üstün olduğunu belirttikten sonra, şöyle buyurmaktadır:

“İşte yeryüzünün sarsılmaz direkleri ancak bu sıfatlarla böyle oldular.”

Bu büyük insanlar yeryüzünün direkleri, sağlam sütunlarıdır. Bunlar sayesinde dünya devamlılığını korumaktadır, eğer böyle insanlar olmasaydı, her şey yok olup giderdi. Hadisin orijinal metninde geçen “evtâd” kelimesinden de anlaşılan; peygamber olmayan bazı insanların da yeryüzünün direkleri olduğudur ve bu makama ulaşan kimseler mutlaka bu dört özelliğe sahiptirler.

¹³¹ Tövbe, 128.

Az Yemenin ve Az Konuşmanın Faydaları

“Ey Ahmed! İnsan karnını aç tutup diline de hâkim olduğunda ona hikmeti veririm, eğer bu insan kâfirse hikmet onun aleyhine bir hüccet, bir vebal olur ve eğer o insan mü'minse hikmet onun için nur, burhan, şifa ve rahmet olur.”

Daha önceki bölümlerde açlık ve suskunluğun önemini belirtmeye çalıştık. Dediğimiz gibi, açlıktan maksat hiçbir şey yememek değildir. Hadiste geçen açlıktan maksat tok olmamak ve az yemektir, susmaktan maksat ise; faydasız ve boş sözlerden sakınmaktır. Yüce Allah bu iki özelliği, önemi nedeniyle gene Peygamber'ine buyurmaktadır. Kim ki, bu iki özelliğe sahip olursa ister mü'min olsun ister kâfir, Allah tarafından ona hikmet verilecektir. Ancak bu hikmet, mü'min için peşi sıra ebedi saadeti getirecek, kâfir içinse hücceti tamamlayacaktır, dolayısıyla onun için herhangi bir saadet getirmeyecektir. Zira kâfir, hikmetten yararlanmamaktadır, eğer yararlınsaydı Allah'a kul olurdu. Bile bile Allah'a isyan ettiği içinse sahip olduğu hikmet sürekli onun kötülüğünü çoğaltmaktadır. Mü'min ise; açlık ve susma sayesinde verilen hikmete amel ettiğinden dört netice daha alır, bu hikmet onun için, nur, burhan, bütün manevî dertlerine şifa ve rahmet olur. Lakin hikmetin mü'min insana faydaları sadece bu kadarla da kalmaz, başka birçok yararları daha bulunmaktadır, örneğin:

“Böylece bilmediklerini bilmeye ve görmediklerini de görmeye başlar. Ona ilk gösterdiğim şey kendi ayıplarıdır, böylelikle başkalarının ayıplarıyla uğraşmaz, kendi ayıplarını düzeltmeye çalışır.”

Kalp gözü açılır, âlemin hakikatini görmeye başlar, daha önce zâhirî gözle görüp bilemediklerini bu sefer kalp gözü

sayesinde görmekte ve bilmektedir. İlk gördüğü şey ise kendi ayıp ve kusurlarıdır. Çok yiyip çok konuşan kimse ise sürekli olarak midesini veya konuşacak birini bulmayı düşündüğü için kendi ayıplarını göremez. O, sürekli konuşarak başkalarının ilgisini nasıl çekeceğini düşünmektedir, sürekli başkalarını düşündüğünden dolayı da kendisine bakmaz, dolayısıyla hatalarının farkına varamaz. Fakat az yiyen ve az konuşan kimse ise yalnız kendisiyle ilgilenir, başkalarının ayıplarına dikkat etmez, kendi kusurlarını görüp düzeltmeye çalışır.

“Ona ilmin inceliklerini gösteririm, ta ki, şeytan hiçbir yerden yaklaşmasın.”

Yukarıdaki cümleden de anlaşıldığı üzere, şeytanın insana en fazla etki edebildiği yol vesvese ve şüphe oluşturmaktır. Eğer insanın ilmi güçlü olursa şeytan onda şüphe oluşturmaz, vesvese de veremez. İlim ne kadar az olursa şeytanın egemenliği insanda o kadar çok olur. Şeytanın yüzüne açılan ilk kapı düşünce ve fikir kapısıdır. Eğer bu kapıdan girebilirse, yani insanın düşüncesini saptırıp inancında şüpheler oluşturabilirse diğer kapıları da açacaktır. Fakat ilmini çoğaltıp onun inceliklerine ulaşan kimseye şeytan yaklaşmaz, onun üzerinde hiçbir hakimiyet kuramaz. Demek ki, Allah yakîne çok önem vermektedir, yakîn insanı ebedi sadete götürürken, şek ve şüphe ise şeytanın insana hâkim olmasını sağlar, onu ebedi bedbahtlığa götürür.

“Ey Ahmed! İbadetlerin içinde en çok sevdiğim, oruç ve susmaktır. Oruç tutup diline hâkim olmayan kimse, namaza duran; ama bir şey okumayan kimse gibidir, ona sadece namazda durmanın sevabı verilir, ibadetin sevabı verilmez.”

Yüce Allah bundan önceki paragrafta, ibadetin ilkinin açıklık ve susmak olduğunu buyurmuştu, şimdi ise ibadetlerin içinde en sevdiğinin açıklık ve susmak olduğunu buyurmaktadır. Bu ikisi mutlaka beraber olmalıdır, birisinin uygulanıp diğerinin uygulanmaması yeterli olmayacaktır. Oruç tutup da diline hâkim olmayan, namaz için kıyama durup hiçbir şey okumayana kimseye benzer. Böyle bir namaz kâmil bir namaz sayılmaz, onun için faydası da azdır. Oruç da aynı şekilde! Oruç tutan kişi eğer diline hâkim olur ve her şeyi söylemezse, ancak o zaman tam olarak faydasını görecektir. Diline hâkim olan, kalbine ve düşüncelerine de hâkim olabilir.

Hakkıyla İbadet Edenlerin Özellikleri

“Ey Ahmed! Biliyor musun, kul ne zaman hakkıyla ibadet eden bir âbid olur? Arz etti: Hayır Rabbim, bilmiyorum. Buyurdu: Onda şu yedi özellik toplanınca: Onu gûnahtan sakındıracak kaçınma, faydasız sözler konuşmaktan alıkoyacak suskunluk, her gün ağlamasını şiddetlendirecek korku, gizlide benden utanacağı bir hayâ, gerektiği miktarda yemek yeme, dünyadan nefret ettiğim için onun da dünyadan nefret etmesi ve ben ahireti sevdiğim için onun da ahireti sevmesi.”

Önceki bölümlerde rıza makamına ve ilahî sevgiye ulaşan kulların özellikleri anlatıldı, şimdi ise Allah’a hakkıyla ibadet eden kulların özellikleri anlatılmaktadır.

Açıklamaya çalıştığımız miraç hadisindeki uygulanması istenilen emir ve yasaklar, başlı başına bir seyr-i sülûk talimatıdır. En kısa ve öz bir şekilde anlatılan irfan dersidir. İnsanı kâmil olmak isteyen herkes mutlak suretle bu talimatları yerine getirmek zorundadır. Ayrıca bu hadiste belirtilen özellikler bir araya getirildiğinde “insan-ı kâmilin” tüm özellikleri

ortaya çıkacak ve Allah'a ulaşmış kimselerin ne tür özelliklere sahip oldukları görülecektir. Fakat tüm bunlar sıraya konularak toplanmalıdır, çünkü Yüce Allah ve aynı şekilde Peygamber ile İmamlar bilgilerini bölüm bölüm, bir düzen içerisinde anlatmazlar, dağınık bir şekilde anlatırlar. Bu yöntem bir eksiklik değildir, aksine manevî yönden çok etkilidir, zira insanın ruhuna hitap etmektedir. Belli bir sıraya konulan ve bölümlere ayrılan konularda yüzeysellik daha fazladır, içten işlenilmemektedir, bu yüzden de etkisi çok daha azdır.

Velhasıl, Yüce Allah bir takım talimatları belirttikten sonra şimdi de kendisine hakkıyla ibadet eden kulların özelliklerini bildirmektedir. O özellikler şu yedi maddeden ibarettir:

Birinci Özellik: Haram ve günahlardan koruyacak takvânın olmasıdır.

İkinci Özellik: Boş ve faydasız sözlerden koruyacak suskunluktur. Her zaman insanı Allah'a yaklaştıracak ve ahireti için faydalı olacak sözler konuşulmalıdır, faydasız ve boş sözler insanı Allah'tan uzaklaştırır.

Üçüncü Özellik: Günbegün ağlamasını çoğaltacak Allah korkusudur. Kalbinde korku olan biri namaza durduğunda, Kur'an okuduğunda, Allah'ın ikazlarını dinlediğinde ister istemez ağlamaya başlar, çünkü geçmişte işlemiş olduğu günahlarını hatırlar ve Allah'ın da onu cezalandıracağından korkar.

"İnananlar ancak, o kimselerdir ki, Allah anıldığı zaman kalpleri titrer." ¹³²

Dördüncü Özellik: Yalnız kaldığında, kimse onu görmediğinde bile Allah'tan utanır ve hayâ eder. Başkalarının yanında

¹³² Enfal, 2.

günah işlemeyen kimse aslında insanlardan utanmaktadır, Allah'tan değil! Ama bu da hiç yoktan iyidir. Çünkü bazıları öylesine hayâsız olmuşlardır ki, herkesin gözü önünde günah işleyebilmektedirler. Fakat en güzeli, insanın Allah'tan hayâ etmesidir. Allah'tan utanan biri ne gizlide ne de açıkta günah işler, zira Allah'ın her an onu gördüğünü bilmektedir. Rivâyette nakledildiğine göre, Hz. Selman o kadar hayâ ehliydi ki, utandığından dolayı ömrü boyunca kendi edep yerlerine bile bakmamıştı.

Beşinci Özellik: Vazifelerine amel edebilecek gücü toplamak için bedenlerinin ihtiyacı olduğu kadar yemek yerler, asla aşırıya gitmezler.

Altıncı Özellik: Onlar Allah'ın sevdiğini sever ve O'nun sevmediğini de sevmezler. Allah'ın dünyayı sevmediğini bildiklerinden dolayı onlar da dünyayı sevmezler.

Yedinci Özellik: Allah'ın sevdiği insanları severler. Allah'a ulaşmak ve O'na kul olmak isteyen kimselerle arkadaşlık kurar, onları sever ve onlarla ilgilenirler.

Tüm bu saydıklarımız şu gerçeği bizlere göstermektedir ki; insan ya Allah'a tapmakta veya kendi nefesine. Yukarıda zikrettiğimiz özellikleri kendisinde bulunduran kimse gerçek manada Allah'a kul olup O'na ibadet eden sâlih bir kuldur; ama bunlar kişide yok denecek kadar azsa veya onlardan hiçbiri bulunmazsa bu durum onun kendine tapan ve menfaatperest birisi olduğunu gösterir.

Allah'ı Sevenlerin Özellikleri

“Ey Ahmed! Her beni sevdiğini söyleyenin doğru söylediğini zannetme. Beni gerçekten sevenler; sadece günlük yiyeceğini alır,

sıradan giyinir, secde halinde uyur, namazda kıyâmı uzatır, sürekli suskundur. Çok ağlar, az güler, isteklerine karşı gelir, camiyi kendisine ev, ilim öğrenmeyi de arkadaş seçer. Zühed heponunladır, arkadaşı yalnız âlimler ve fakirlerdir. Beni gerçekten seven, her zaman beni hoşnut etmek için çalışır, günahkâr insanlardan kaçır, sürekli beni zikreder, beni övmeyi çoğaltır, sözünde durur, ahbine vefa eder, kalbi temiz olur, namazda mutludur, vacipleri yerine getirmede çok çalışkan, katımdaki sevaba ulaşmaya çok isteklidir, azabımdan da çokça korkar ve sevdiklerime yaklaşıp, onlarla dost olur.

Ey Ahmed! Eğer bir insan yerde ve göktekilerin hepsinin namazını kılsa, orucunu tutsa, melekler gibi hiçbir şey yemese, giyecek hiçbir şeyi olmasa; ama kalbinde azıcık dünya sevgisi, riya, bir makama ulaşma isteği, dünyanın bir malına ve bir süsüne bağlılığını görürsem asla onu kendi evimde komşu kılmam. Şüphesiz onun kalbinden sevgimi çıkarıp atarım.

Selam ve rahmetim senin üzerine olsun, şüphesiz hamd âlemlerin Rabbine mahsustur."

Miraç hadisine baştan sona genel olarak baktığımız zaman, işlenen konuları iki bölümde toplayabiliriz. Birinci bölüm; insanın Allah'a doğru ilerleyişini içermektedir. Bu bölüm kesin kararlılık ve büyük bir gayretle başlar, sonunda da kalbin Allah'ın sevgisini kazanabilecek bir hal almasıyla biter. İlahî aşka ulaşmak için nelerin yapılması gerektiği ve bu yoldaki engellerin nasıl aşılacağı bildirilmektedir. İkinci bölümdeyse; Yüce Allah'ın, kendi aşkına ulaşmış kulları nasıl ileri götürdüğü anlatılmaktadır. Özetle miraç hadisi sadece Allah sevgisinden bahsetmektedir. Bu sevgiye nasıl ulaşılır, hangi engeller kaldırılmalıdır, Allah sevgisi nelerle uyuşur,

nelerle uyuşmaz, bu sevginin insana kazandırdıkları nelerdir ve son olarak ilahî sevgiye ulaşmış bir kulda hangi özellikler bulunması gerekir? gibi konular işlenmektedir.

Zühd ve İbadetin İlahî Aşkla Bağı

Değerli olan bir şeyin sahibi olduğunu iddia eden çok olur. Bu yüzden kâinatın en değerlisi olan ilahî aşka ulaştığını iddia edenler de oldukça fazladır. Bütün dinler ve bütün mektepler sürekli Allah sevgisinden bahsetmektedir, oysa Allah sevgisini bilip ona ulaşan ne kadar azdır. İlahî sevgi sözde değildir, Allah'ı sevdiğini söyleyen herkes gerçekten de O'nu seviyor olamaz, çünkü her sevginin bir ispatı olmalıdır. Allah sevgisi; insanın konuşmasında, düşüncesinde bütün hal ve hareketlerinde kendisini göstermelidir. Örneğin; bu hadiste geçen bir özellik; Allah'ı seven kişinin sadece bedeninin ihtiyacı olduğu kadar az yemek yemesi ve dünyanın lezzetlerine dalmamasıdır. Aynı şekilde elbisesi de ucuz olmalı, çok gösterişli ve pahalı lüks giyeceklerden kaçınmalıdır. Allah'ı seven sürekli O'na yaklaşmak için uğraşır, daima vazifesine nasıl daha iyi bir şekilde amel edebileceğini düşünür. Dünya ve dünya işlerinden tat almaz, bunun aksine ahiret ve ahiret işlerinden büyük keyif alır. Sürekli suskundur, namazını, secdelerini uzatır öyle ki, secdede uyuklayıp kalır.

Yukarıdaki bazı amellerle Allah sevgisi arasındaki ilişki açıktır, ama bazılarının açıklanmaya ihtiyacı vardır. Örneğin; az yemek ve ucuz elbiseler giymekle Allah'ı sevmek arasında nasıl bir bağ olabilir? Bu soruya şöyle cevap verebiliriz: Lezzetli yemekler ve pahalı elbiseler için çok paraya

ihtiyaç olduğundan fazlasıyla çalışmak gerekir. Bu da insanın vaktinin çoğunu alır. Böylesi bir durum ise insanın kalbinin dünya sevgisiyle dolduğunu ve dolayısıyla Allah'tan başka bir şeye bağlılığını gösterir. Lezzetli yemekler yemeyi ve gösterişli güzel elbiseler giymeyi istemesi, bütün bunlar kişinin kalbinin dünya lezzetlerine yöneldiğine bir emaretdir, böyle bir kalp de hiçbir zaman Allah sevgisini taşımaya layık olamaz.

Uzun secdeler yapmak ve namazda kıyıamları uzatmakla Allah sevgisi arasındaki ilişkiyse zaten çok açıktır. İnsan birini sevdiğinde onunla çok oturup çok konuşmak ister, eğer böyle bir durum söz konusu değilse demek ki sevmiyordur. Allah'la konuşmak ibadet ve namazdır. Kim Allah'ı daha çok seviyorsa O'nunla daha çok münacat edip daha çok namaz kılar. İbadetten yorulmamak Allah'a olan aşkı gösterir. Eğer hızlı bir şekilde namaz kılıyorsa ibadetten hemen yoruluyorsa ve dualardan keyif almıyorsa bütün bunlar Allah'ı sevmediğini gösterir. Gönülden seven biri sevdiğiyle konuşup dertleşmekten hiç yorulur mu?

Peygamber Efendimiz'in yaşamından naklettiklerine göre, kıyıamları ve secdeleri çok uzundu, namaz esnasında o kadar kıyamda dururdu ki, ayakları mosmor olurdu. Peygamber (s.a.a.)'in temiz kalpli sahabesi Veysel Karanî de böyleydi, bazı geceler sabaha kadar secdedeydi ve "Bu gece secde gecesi" derdi. Bazı geceler sabaha kadar kıyamda, bazı gecelerde ise sabaha kadar rükûdaydı. Onuncu bölümde de Merhum Şeyh Hasan Ali İsfahanî'nin sabahlara kadar nasıl ibadet ettiğini anlatmıştık.

Birçok büyük âlim ve müctehidimiz, Masum İmamlar'ın kabirleri başında akşamdan sabaha kadar Kur'an'ı okuyup

bitiriyorlardı ve bundan da büyük bir keyif alıyorlardı. İnsan, Allah'a âşık oldu mu yorgunluğun bir anlamı kalmaz, sevdiğiyle ne kadar beraber olursa o kadar keyif alır.

İlahî aşkın belirtilerinden biri de fazla konuşmamaktır. Doğal olarak seven insan sürekli sevdiğini düşünür. Sevdiğinin yanındaysa dikkati tamamen onadır, yanında değilse onun hatırası kalbine hâkimdir. Zâhirde ve bâtında da sürekli Allah'ı anmak için susmak gerekir; çünkü insan ne kadar çok konuşursa kafası da o kadar dağınık, artık bir şey üzerinde düşüncesini toplayamaz. Öğrencilerinden biri Allâme Tabâtabâî'ye "Namazda sadece Allah'ı düşünüp, O'na yönelbilmem için ne yapmam gerekir?" diye soruyor. Merhum Allâme de şu cevabı veriyor: "Az konuş." Demek ki, kalbin tamamen Allah'a yönelmesi ve sadece O'nu düşünmek için az konuşmak gerekir. Çok konuşmak insanı başka şeylere yöneltip Allah'tan gafil eder.

Ağlamak ile Allah Sevgisi Arasındaki Bağ

Allah'a olan aşkın belirtilerinden bir diğeri de çok ağlayıp az gülmektir. Allah'ı gerçekten seven insanlar dünyada sürekli eğlenme peşinde olmazlar. Bu konuya Yüce Allah haddiste şöyle işaret etmiştir:

"(Beni gerçekten seven kimse) Çok ağlar, az güler, isteklerine karşı gelir."

Allah'ın sevgisine ulaşmak için azimle yürümeye başlayan kimse daha yolun başında olduğundan günahlardan temizlenememiştir. Bu yüzden de işlemiş olduğu günahlardan pişmanlık duyup Allah'ın azabından korkarak çok

ağlamalıdır. Gerçekten tövbe edip Allah korkusuyla ağlamadıkça asla kalbi günahlardan temizlenmez. Ağlamak bir su misali günahattan kaynaklanan pislikleri temizler. Mü'min insan, Allah'a ulaştıktan sonra da gene çok ağlar, ama bu sefer sevdiğine kavuştuğu için sevinç gözyaşları döker.

Peygamberlerden biri olan Hz. Şuayb yüz sene ağlamıştı, öyle ki ağlamaktan gözleri kör oldu. Yüce Allah ona şöyle vahyetti: "Ey Şuayb niçin bu kadar çok ağlıyorsun? Eğer cehennem azabından korktuğundan bu kadar ağlıyorsan bil ki, ben sana cehennemi haram kıldım, yok eğer cennete olan hevesindense ben cenneti sana verdim." Şuayb arz etti: "Rabbim! Sen benim niçin ağladığımı biliyorsun, ne cehennem azabından korktuğumdan ve ne de cennetine heveslendiğimden ağlıyorum, bütün bu ağlamalarımın nedeni sana ulaşma isteğimdir." Allah Teâlâ buyurdu: "Biliyorum, senin bütün ağlaman benim içindir, bu yüzden ben de Musa'yı senin hizmetçin kıldım."

Bu esnada Hz. Musa, Mısır'dan kaçarak Medyen'e geldi, Hz. Şuayb'la tanıştı ve on yıl Hz. Şuayb'a hizmet karşılığında onun kızlarından biriyle evlendi. Allah, Şuayb'ta gördüğü ilahî aşktan dolayı Hz. Musa gibi bir peygamberi ona hizmetçi kılıyor. Belki de Hz. Musa da Hz. Şuayb gibi bir Allah âşığına hizmet ettiği için o büyük makamlara erişmiştir. Zaten insan çok ağladı mı ister istemez çok az gülecektir. Allah dostlarının az gülmeleri yine Allah rızasını düşünerek, başkalarını sevindirmek içindir. Her ne kadar gülseler bile, aslında Allah'tan ayrı kaldıkları için gönülleri büyük bir hüznle doludur. Dünyada hiçbir şey onları sevindiremez, dertlerinin tek ilacı Allah'a kavuşmaktır, hüznleri ancak o zaman bitecektir.

Allah'ı sevenlerin bir diğer yapması gereken de hevâ ve heveslerine karşı gelmektir. İnsan canının her istediğini yapmamalı; zira Allah sevgisi insanın kendisini sevmesiyle asla uyuşmaz. Öyleyse Allah'a ulaşmak için nefsanî istekleri ayaklar altına almak gerekir.

Âlimler ve Fakirlerle Arkadaşlığın Önemi

“Camiyi kendisine ev, ilim öğrenmeyi de arkadaş seçer. Zühd hep onunladır, arkadaşı yalnız âlimler ve fakirlerdir.”

Allah'ı seven kimse elbette ki, vaktinin çoğunu O'nun evi olan camide geçirecektir, ne zaman bir boş vakit bulsa hemen camiye koşup Allah'la münacata başlayacaktır. Bu kişinin başka bir özelliği de Allah'ı daha çok tanımaya çalışmasıdır. İlim öğrenmekten asla doymaz. Allah'ın sıfatlarını, isimlerinin tecellilerini ve eserlerini araştırarak O'nu daha yakından tanıma peşindedir. Varlık âlemini Allah'ın bir âyeti olarak kabul ettiğinden dolayı Allah'ı daha iyi tanımak için varlıkları da tanımaya çalışır.

Allah'ı seven Allah'ın dostlarını sever. Allah'ın en yakın dostları ise rabbanî âlimlerdir. Dolayısıyla Allah'ı seven kişi de bunların ilahî bilgilerinden istifade eder. Aynı şekilde Allah'ı seven kimse fakirane yaşar, dünyanın hiçbir şeyine bağlanmaz. Kendileri gibi Allah'ı seven fakirleri de sever, onlarla yakın dostluk kurar. Allah dostu hiçbir zaman cahil kimşelerle ve dünyaya bağlı olan zenginlerle dostluk kurmaz, onlardan sürekli uzak durur. Tabii ki zenginlik kötü değil, dünya malına bağlanmak kötüdür. Zengin olup malı bağlanmadan Allah yolunda harcamak çok güzel bir şeydir. Bazı

peygamber ve imamlar çok zengindi, ama mallarını daima Allah yolunda harcıyıp fakirlerin arasında dağıtıyorlardı.

“Beni gerçekten seven, her zaman beni hoşnut etmek için çalışır, günahkâr insanlardan kaçır.”

Gerçekten Allah'ı seven kimse, Allah'ın rızasını kazanmaya çalışır. En büyük çabası ve gayreti Allah'ı hoşnut etmektir. Böyle bir insan Allah'a düşman olanlara asla yaklaşmaz, aksine onlardan nefret edip uzaklaşır. Ama eğer vazifeleri onları hidâyet edip Allah yoluna çekmekse bunun için onlarla dost ve arkadaş olup onları doğru yola iletmeye çalışır, lakin kalben bu tür kötü insanlarla arkadaş olmayı hiç istemez.

“Sürekli beni zikreder, beni övmeyi çoğaltır, sözünde durur; ahbine vefa eder, kalbi temiz olur, namazda mutludur, vacipleri yerine getirmede çok çalışkan, katımdaki sevaba ulaşmaya çok isteklidir, azabımdan da çokça korkar ve sevdiklerime yaklaşıp onlarla dost olur.”

Allah'ı seven sürekli sevdiğini düşünür, O'nu hatırlayıp çokça tesbih eder. Allah dostu olan, kimseyi kandırmaz, düzenbazlık ve başkalarını aldatma peşinde değildir, bir söz verdi mi ne olursa olsun mutlaka yerine getirir. Başkalarına yalan söyleyen kişilerin Allah'ı sevdiklerine dair iddiaları da yalandır. Fakat insanlara karşı doğru ve dürüst olanlar, Allah sevgisinde de samimidirler. İnsan kalbini Allah'a verdi mi, kalp tertemiz olur ve bütün pisliklerden arınır; ama eğer kalp temiz değilse Allah sevgisi asla oraya yerleşmez. Öyleyse Allah'ı gerçekten sevenlerin kalpleri de tertemizdir. Onlar, tek mahbubları Allah'la namaz aracılığıyla konuştuklarından dolayı namaz kılarken çok mutludurlar. Sevdiklerini

mutlu etmek için de O'nun emirlerini en güzel şekilde yerine getirmeye çalışırlar.

Sonuçta, Allah'ı sevdiğini söyleyen kimse eğer iddiasında doğruysa dünyadan uzak durmalıdır, çünkü dünya hiçbir zaman Allah sevgisiyle uyuşmaz. Daha doğrusu Allah'ın sevmediği her şeyden uzak durması ve Allah'ın sevdiği her şeyi de sevip ona yaklaşması gerekir. Elbette ilahî sevgi de aşama aşamadır, herkes kendi çaba ve kapasitesine göre Allah'ı sevebilir. İlk başta helal olan şeyleri sevmek Allah sevgisiyle çelişmez, ama sevgi ilerleyip en üst derecelere ulaştığında yalnızca Allah sevilir ve O'ndan başka hiçbir şey arzu edilmez. Hatta peygamberler ve imamlar bile, Allah onları sevdiği ve onlar da Allah'a çok yakîn oldukları için sevilir.

“Ey Ahmed! Eğer bir insan yerde ve göktekilerin hepsinin namazını kılsa, orucunu tutsa, melekler gibi hiçbir şey yemese, giyecek hiçbir şeyi olmasa; ama kalbinde azıcık dünya sevgisi, rıya, bir makama ulaşma isteği, dünyanın bir malına ve süsüne bağlılığını görürsem asla onu kendi evimde komşu kılmam. Şüphesiz onun kalbinden sevgimi çıkarıp atarım.”

Miraç hadisinin bu son kısmı gerçekten yürekleri ürperiyor. Bunu dikkatlice okuyup hayatımızın her aşamasında uygulamamız gerekiyor. Bir insan Allah'a çokça ibadet etse ve bu ibadetini de en güzel şekilde yapsa, dünyada zühd ile yaşasa, melekler gibi hiçbir şey yemeyip ibadetle meşgul olsa; ama kalbinde Allah'tan başka bir hedef bulunsa Allah onu asla kendisine komşu kılmayacağını söylüyor. İlahî sevgide en üst derecelere ulaşmak ve Allah'la komşu olmak için en önemli şart, Allah'tan başka her şeyi kalpten silip atmaktır. Dünya sevgisi, meşhur olma isteği, bir makam ve mev-

kie ulaşma arzusu, hatta dünyanın en ufak bir şeyine bile bağlanmak, katiyen Allah'a aşkıyla uyuşmaz.

“(Ey Muhammed!) Selam ve rahmetim senin üzerine olsun, şüphesiz hamd âlemlerin Rabbine aittir.”

Dizin

A

âbid 24, 177, 178, 234, 241
Ahund Kâşî 151
alçak gönüllülük 15, 137
Allah'ı tanıma 159
Allâme Tabâtabâî 73, 145,
157, 178, 192, 247
Arefe Duası 160
ârif 15, 17, 178, 180, 205
Aşûra Ziyareti 124
Avrupa 211
Âyetullah Eminî 170

B

belâ 32, 47, 141
bencil 140

C

Câbir b. Abdullah Ensarî 155
cihad 10, 147, 166, 167, 180

Ç

Çok Gülmek 135
çok konuşmak 15, 140, 143,
155, 246
Çok Sinirlenmek 136
Çok Uyumak 136
çok yemek 15, 134, 135, 136,
143, 155, 195

D

dünyevî 22, 30, 57, 68, 69,
75, 99, 110, 115, 117, 130,
139, 161, 163, 164, 167,
170, 184, 203, 216, 221,
223, 225, 227

E

Egzistansiyalizm 211
Ehl-i Beyt 10, 58, 121, 214
Esrârû's- Salât 80, 89
evtâd 238

F

fakir 13, 49, 61, 67, 101, 102,
103, 104, 105, 107, 110,
111, 112, 153, 197, 211

fakirlik 49, 104

fitrat 114, 115, 145, 210, 211,
212

G

gazap 103, 173, 237

gurur 14, 50, 108, 109, 111,
113, 120, 123, 137

H

Hafız 29, 38, 180

hâlik 160

hayâ 24, 145, 234, 241, 242,
243

hayat-i tayyibe 171

hidâyet 12, 20, 60, 129, 250

hikmet 23, 39, 46, 71, 74,
104, 106, 107, 108, 132,
189, 194, 195, 218, 227,
233, 239

hilm 18

himmət 23, 233, 235

Hippizm 211

hüzün 75

Hız. Fatıma 70

Hız. İbrahim 42, 62

Hız. İsa 69

Hız. Meryem 40

Hız. Süleyman 66, 67

Hız. Şuayb 248

Hız. Yusuf 65

Hız. Zehra 70

İ

İbn-i Fahd 33

ihlâs 54, 112, 124, 186

İmam Ali 107, 183, 184, 218,
232

İmam Bakır 33

İmam Humeynî 80, 151, 174,
212

İmam Hüseyin 160

İmam-ı Ümmet 47

İmamlar 242, 246, 250, 251

İmam Musa Kâzım 140, 157

İmam Rıza 83, 169, 170

İmam Sâdık 33, 34, 43, 87,
164, 182

İmam Seccâd 59, 63

imtihan 35, 39, 40, 41, 45,
49, 104, 105, 106, 107, 108,
201, 204, 222

K

kanaat 12, 71, 74, 76, 77, 102

Kanaatkâr 79

kıyamet 59, 97, 118, 124,
138, 214

kibir 111, 121, 137

Kumeyl Duası 184

Küçümsemek 141

L

Levh-i Mahfuz 108

M

maḥşer 124

marifet 103, 160,

marifetullah 152

Mecmaü'l-Beyan 42

Medyen 248

melekût 74, 115, 177, 180

Meşhed 168

Mısır 248

Mirza Cevad Tebrizî 80, 89,
150

Mirza Muhammed Tâki Şirazî
147

Muaviye 232

musibet 17, 32, 108

Mutavvel 149

mütevekkil 79

N

nefs 14, 113, 114, 115, 118,
122, 123, 124, 148, 149,
166, 235

Nehcû'l-Belâğa 132, 218, 227

Nihilizm 211

Nizam-ı ahsen/En güzel dü-
zen 45

nurânî hicaplar 174

O

On iki İmam 119

Ö

Övünmek 142

özgüven 30, 31

özür dilemek 137

özür dilememek 137

R

râzık 160

rıza makamı 46, 234

S

sâlih 41, 42, 67, 112, 121,
153, 202, 243

Sartre 211

Seher Duası 63, 121

settâr 206

seyr-i sülûk 10, 215, 241

Seyyid Murtaza 220

Seyyid Razi 220

Sırr-ı Salât 80

Ş

Şeyh Hasan Ali İsfahanî 169,
246

Şeyh Muhammed Hüseyin
Kumpanî 145

Şeyh Tabersî 42

şeytanın evi 227

Şîa 83, 149, 220

şuhûd 146, 150, 211

Şükretmemek 141

T

takdir 46, 48, 77, 107

takdirât 44, 105

takvâ 18, 19, 56, 65, 75, 83,
120, 125, 182, 242

Tekvinî Takdirât 44

Teşriî Takdirât 44

tevekkül 11, 27, 28, 29, 30,
31, 32, 33, 34, 36, 37, 38,
39, 40, 41, 42, 43, 46, 48,
53, 54, 67, 111, 197, 198

Tevessül Duası 124

U

Uddetü'd-Daî 33

uhrevî 30, 132, 184, 216

Usûl-u Kâfi 59

Uzun Arzular 139

V

vâcibu'l-vücûd 160

vekil 30, 172

vesvese 72, 74, 83, 90, 116,
167, 220, 227, 240

Veysel Karanî 246

Y

yakîn 38, 86, 165, 174, 183,
187, 196, 197, 198, 206,
237, 240, 249, 251

Z

zâhid 17, 19, 65, 66, 120,
177, 178, 180

Zühd 24, 65, 66, 67, 125,
244, 245, 249, 251

zûlmânî hicaplar 174